राष्ट्रहिताय संस्कृतम्

कविकुलगुरु-कालिदास-संस्कृत-विश्वविद्यालयः

रामटेकम्

राष्ट्रीय मूल्यांकन व प्रत्यायन परिषद् (नॅक), बेंगलुरु द्वारा B++ श्रेणी प्राप्त

वार्षिक अहवाल

२०१८-१९

प.पू. श्रीगोळवलकरगुरूजी लोकार्पण समारोह – दि. 5.2.2019

प.पू. श्री. गोळवलकरगुरूजी गुरूकुलम् लोकार्पण समारोह प्रसंगी उपस्थित मा. पूर्वकुलगुरू डॉ. पंकज चांदे, सन्माननीय राज्यपाल श्री. सी. विद्यासागर राव. प. पू. श्री. विश्वेशतीर्थस्वामीजी, उडुपी, रा.स्व. संघाचे सरकार्यवाह श्री. भैयाजी जोशी, मा. कुलगुरू प्रो. श्रीनिवास वरखेडी, मा. आमदार श्री. गिरीशजी व्यास

संस्कृत पंचमहाकाव्ये लघुपट प्रकाशन समारोह

संस्कृत पंचमहाकाव्यावरील पाच लघुपटांचे प्रकाशन करतांना सन्मानीय प्रकाशजी जावळेकर, मानव संसाधन विकास मंत्री, नवी दिल्ली. (डावीकडून) श्री. किरणकुमार, विशेष कार्यकारी अधिकारी, ओएनजीसी(सीएसआर), प्रो. एस. आर. भट, अध्यक्ष आयसीपीआर, नवी दिल्ली. प्रो. विजयकुमार, अधिष्ठाता, वेदविद्या संकाय आणि समन्वयक, लघुपट प्रकल्प, प्रो. श्रीनिवास वरखेडी, मा. कुलगुरू, ककासंवि, रामटेक, प्रो. डी. पी. सिंग, अध्यक्ष विद्यापीठ अनुदान आयोग, प्रो. उमा वैद्य, पूर्वकुलगुरू, ककासंवि आणि सदस्य युजीसी, प्रो. श्रेयांश द्विवेदी, कुलगुरू, हरयाणा संस्कृत विद्यापीठ, प्रो. परमेश्वर नारायण शास्त्री, मा. कुलगुरू, राष्ट्रीय संस्कृत संस्थान, नवी दिल्ली.

Hon'ble Shri. C. Vidyasagar Rao

Governor of Maharashtra

and

Chancellor of Universities in Maharashtra

Hon'ble Shri. Bhagat Singh Koshyari

Governor of Maharashtra

and

Chancellor of Universities in Maharashtra

संदेश

सत्र 2018–19चा विश्वविद्यालयाचा वार्षिक अहवाल आपल्या समोर सादर करताना मला आनंद होत आहे. विश्वविद्यालयाची शैक्षणिक, संशोधन, पायाभूत सुविधा आणि अन्य प्रशासकीय स्तरांवर झालेली प्रगती आणि विकासाकडे होत असलेली दमदार वाटचाल याचा आढावा या अहवालाद्वारे घेण्यात आला आहे. या अहवालातील काही मुद्दे अधोरेखांकित करून नोंदवणे मला महत्त्वाचे वाटते.

- महाराष्ट्र शासनाद्वारे नागपूर जवळ वारंगा येथे विश्वविद्यालयाला 50 एकर जागा प्राप्त झाली असून त्याचे भूमिपूजन संपन्न झाले.
- रामटेक येथील शैक्षणिक भवन आणि वसतिगृहाचे कार्य पूर्ण होवून ती विश्वविद्यालयाने ताब्यात घेतली आहे. तसेच दीक्षांत सभागृहाचे बांधकाम प्रगती पथावर आहे.
- रामटेक आणि आसपासच्या परिसरातील युवाविद्यार्थ्यांना स्पर्धात्मक परीक्षांसाठी मार्गदर्शन मिळावे आणि त्यांना मुख्य प्रवाहात सामील होण्याची संधी मिळावी यासाठी स्पर्धापरीक्षा मार्गदर्शन केंद्राची स्थापना करण्यात आली. तसेच नेट / सेट मार्गदर्शन केंद्रही सुरू करण्यात आले.
- विश्वविद्यालयाच्या परीक्षा विभागाचे नागपूरहून रामटेक येथील मुख्यालयात स्थानांतरण करण्यात आले. परीक्षासंबंधित सर्व महत्त्वाचे आणि गोपनीय सर्व कार्य रामटेक येथून सुरू झाले आहे.
- वेदपाठशाळांना विश्वविद्यालयाचे संलग्नीकरण देऊन तेथे शिकणा–या विद्यार्थ्यांना विश्वविद्यालयाद्वारे पदविका/पदवी प्रमाणपत्रे देण्याचा महत्त्वपूर्ण निर्णय घेऊन विश्वविद्यालयाने प्राचीन ज्ञान परंपरेचे संरक्षण व संवर्धन करण्याचे कार्य केले आहे.
- प्राचीन ज्ञान शाखांचा अर्वाचीन विज्ञान व तंत्रज्ञान आणि विषयांशी समन्वय करून त्याद्वारे विश्वविद्यालयीन छात्रांना नवनवीन अध्ययन व संशोधन संधी उपलब्ध व्हाव्यात म्हणून विश्वविद्यालयाद्वारे कर्नाटक संस्कृत विद्यापीठ आणि एमआयटी स्कूल ऑफ वैदिक स्टडीज्, पुणे यांच्याशीसामंजस्य कराराद्वारे विविध संशोधन विषयक कार्यक्रम राबविले जात आहेत.
- विश्वविद्यालयातर्फे संशोधक छात्रांना संशोधनवृत्ती देण्यात येणार आहे.
- विश्वविद्यालयाच्या दोन संशोधन प्रकल्पांना राष्ट्रीय संस्कृत संस्थानद्वारे मान्यता देखील प्राप्त झाली आहे.
- महाराष्ट्रातील तळागाळापर्यंत संस्कृत शिक्षण आणि विश्वविद्यालयाचे कार्य प्रसृत व्हावे यासाठी विस्तार सेवा मंडळाचे पुनर्गठन करून सरल मानक संस्कृत कार्यशाळांचे आयोजन करून महाराष्ट्रातील संस्कृत प्रेमींचे आणि संस्कृत कार्यकर्त्यांना सम्मीलित करण्याचे कार्य सुरू झाले आहे.
- विश्वविद्यालयाचे विद्यार्थी आणि प्राध्यापक यांचे राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय पातळी वरील सुयश हे विश्वविद्यालयासाठी भूषणावह आहे.

अशाप्रकारे विश्वविद्यालयाची शैक्षणिक, सांस्कृतिक, संशोधन, प्रशासन अशा विविध टप्प्यांवरील विकासाचा आलेख या अहवालात विशद करण्यात आला आहे. विद्यापीठ अनुदान आयोग, महाराष्ट्र शासन, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग तसेच विश्वविद्यालयातील सर्व प्राध्यापक, संवैधानिक अधिकारी, प्रशासकीय सहकारी यांच्या एकत्रित प्रयत्नातून विश्वविद्यालय निरंतर प्रगती पथावर जाईल हा विश्वास मला वाटतो.

प्रो. श्रीनिवास वरखेडी

कुलगुरू

राष्ट्रहिताय संस्कृतम्

Mission

Sanskrit for all

Vision

Sanskrit for future

Research focus

Tradition for Innovation

प्रतिज्ञा

भारतः मम देशः । सर्वे भारतीयाः मम बान्धवाः । भारत देशे अहं स्निह्यामि । अस्य देशस्य याः समृद्धाः विविधाश्च परंपराः ताः प्रति मम शिरः अभिमानेन उन्नतं भवति । तासां परम्पराणाम् अनुगमनं कर्तुम् ताः आसादयितुं च अहं सदा प्रयतिष्ये ।

अहं पितरौ गुरुन् वयोज्येष्ठान् प्रति च आदरेण वर्तेय । सर्वान् प्रति सौजन्येन व्यवहरेयम् । अहं मम राष्ट्रेण देशबान्धवैश्च सह एकान्तनिष्ठम् आचरणं करोमि इति प्रतिजाने । तेषां कल्याणे समुत्कर्षे च मम आत्यन्तिकं सौख्यं विनिहितम् अस्ति ।

जयतु संस्कृतम् । जयतु भारतम् ।

कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय, रामटेक

राष्ट्रीय मूल्यांकन व प्रत्यायन परिषद् (नॅक), बेंगलुरू द्वारा

B++ श्रेणी प्राप्त

वार्षिक अहवाल

2018 –19

(अहवाल कालावधी – दि. 1 मे 2018 ते 30 एप्रिल 2019)

Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University
Ramtek Office : Administrative Building, Mouda Rd., Ramtek 441 106, Dist. Nagpur (M.S.)
Nagpur Office : N.I.T. Sankul, 5th & 6th Floor, Near Morbhavan, Sitabuldi, Nagpur-440012 (M.S.)
Ramtek : (O) Ph.No. : (07114) 256476 Fax : (07114) 255549
Nagpur : (O) Ph.No. : (07114) 2560992 Fax : (07114) 2560992
Website : www.kksanskrituni.digitaluniversity.ac
Email :registrar@kksu.org

कविकुलगुरू–कालिदास–संस्कृत–विश्वविद्यालयः, रामटेकम्

वार्षिक अहवाल

ANNUAL REPORT
(2018-2019)

Committee

Prof. Kavita Holey	-	Chairperson
Dr. Harekrishna Agasti	-	Member
Dr. Ashish J.	-	Member
Ms. Shrivarda Malge	-	Member
Dr. Renuka Bokare	-	Member & Secretary

Published by
Registrar
Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University, Ramtek

Copyright ©

Coverpage - Paper 300 gsm

Paper - Maplitho 80 gsm / Art Paper 130 gsm

Size - A4

Printed at :
M/s. Avadhoot Graphics & Printing, Nagpur.

Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University
Ramtek Office : Administrative Building, Mouda Rd., Ramtek 441 106, Dist. Nagpur (M.S.)
Nagpur Office : N.I.T. Sankul, 5th & 6th Floor, Near Morbhavan, Sitabuldi, Nagpur-440012 (M.S.)
Ramtek : (O) Ph.No. : (07114) 256476 Fax : (07114) 255549
Nagpur : (O) Ph.No. : (07114) 2560992 Fax : (07114) 2560992
Website : www.kksanskrituni.digitaluniversity.ac
Email :registrar@kksu.org

अनुक्रमणिका

	पृष्ठ क्रमांक	
	मराठी	इंग्रजी
• **मा. कुलगुरूंचे मनोगत**		
• **विश्वविद्यालयाविषयी.....**	06	06
• **व्यवस्थापन परिषद् सदस्यांची यादी**		08
• **विद्वत्परिषद् सदस्यांची यादी**		09
• **विद्यापीठ नियोजन विकास मंडळ सदस्य**		11
• **परीक्षा मंडळ सदस्य**		12
• **विभागनिहाय अहवाल**		
○ वेद तथा व्याकरण विभाग	13	101
○ संस्कृत भाषा तथा साहित्य विभाग	21	110
○ भारतीय दर्शन विभाग	34	123
○ वेदांग ज्योतिष विभाग	43	135
○ शिक्षणशास्त्र विभाग	49	141
• **विस्तार सेवा अहवाल**		
○ राष्ट्रीय सेवा योजना	51	143
○ हस्तलिखित केंद्र	52	144
○ छात्र कल्याण	53	145
○ क्रीडा विभाग	58	157
○ महीला कक्ष आणि अंतर्गत तक्रार समिती	59	158
○ सन्निधी माजी विद्यार्थी संघटना	61	
○ मराठी भाषा गौरव दिन	62	
○ महाकवी कालिदास संस्कृतव्रती राष्ट्रीय पुरस्कार	64	

- **प्रशासकीय अहवाल**
  - सामान्य प्रशासन विभाग 67 159
  - आस्थापना विभाग 68 160
  - विद्या विभाग 69 161
  - महाविद्यालय विभाग 73 165
  - वित्त विभाग 75 167
  - अभियांत्रिकी विभाग 76 168
  - परीक्षा विभाग 82 173
  - ग्रंथालय व प्रकाशन विभाग 83 174
  - जनसंपर्क कक्ष 99 191

- **विश्वविद्यालयातील विशेष उपक्रम आणि उपलब्धी** 192

संस्कृतविषयी.....

संस्कृत ही भारताच्या अनमोल ठेवा असणा–या प्राचीन ज्ञानभांडाराच्या ज्ञानप्राप्तीची एकमेव व म्हणूनच अतिशय महत्त्वपूर्ण भाषा आहे. संस्कृत म्हणजे ज्ञानवारसा संक्रमित, संरक्षित व संवर्धित करणारी भाषा! . प्राचीन काळीही नालंदा, तक्षशिला, विक्रमशिला अशी नावाजलेली विद्यापीठे भारतात होती. या विद्यापीठांद्वारेच पाणिनी, पतंजली, कौटिल्य यांच्यासारखे स्वतःच्या बुद्धिमत्तेच्या, ग्रंथकर्तृत्वाच्या जोरावर चिरायु कीर्ती मिळवणारे विद्वान निर्माण झाले. हा अभिमानास्पद व तेजोमय ज्ञानवारसा जतन व वृद्धिंगत करण्यासाठी संस्कृत भाषेचे अध्ययन करणे अनिवार्य आहे. म्हणूनच संपूर्ण भारतात संस्कृतचा प्रचार, प्रसार व्हावा याकरिता एकूण 15 संस्कृत विश्वविद्यालये कार्यरत आहेत.

भारतातील संस्कृत विश्वविद्यालये

- संपूर्णानंद संस्कृत विश्वविद्यालय, वाराणसी (उत्तरप्रदेश)
- श्री जगन्नाथ संस्कृत विश्वविद्यालय, पुरी (ओरिसा)
- राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय, तिरुपती (आंध्र प्रदेश)
- **कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय, रामटेक(महाराष्ट्र)**
- श्री शंकराचार्य संस्कृत विश्वविद्यालय, कालडी(केरळ)
- लालबहादूर शास्त्री संस्कृत विश्वविद्यालय, नवी दिल्ली
- कामेश्वर संस्कृत विश्वविद्यालय, दरभंगा(बिहार)
- राष्ट्रिय संस्कृत संस्थान विश्वविद्यालय, नवी दिल्ली
- जगद्गुरू रामानंद आचार्य संस्कृत विश्वविद्यालय, जयपूर (राजस्थान)
- सोमनाथ संस्कृत विश्वविद्यालय, गुजरात
- महर्षी पाणिनी संस्कृत विश्वविद्यालय, उज्जैन(मध्यप्रदेश)
- उत्तराखंड संस्कृत विश्वविद्यालय, हरिद्वार(उत्तराखंड)
- कर्नाटक संस्कृत विद्यापीठ, बंगलोर (कर्नाटक)
- कुमार भास्कर वर्मा संस्कृत व प्राचीन शिक्षा विद्यापीठ, नालबारी (आसाम)
- वेंकटश्वर वैदिक विद्यापीठ, तिरुपती (आंध्रप्रदेश)

कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय, रामटेक

भारताचे माजी पंतप्रधान स्वर्गीय श्री. पी. व्ही. नरसिंहराव यांनी महाराष्ट्रात संस्कृत विद्यापीठ स्थापन करण्याचे स्वप्न पाहिले. त्यांच्या सततच्या आग्रहाने व प्रेरणेने महाराष्ट्राचे तत्कालीन मुख्यमंत्री स्वर्गीय श्री. सुधाकरराव नाईक यांनी ज्ञानयोगी स्वर्गीय डॉ. श्रीकांत जिचकार यांची एक सदस्यीय समिती गठित करून संस्कृत विश्वविद्यालयाचे स्वप्न प्रत्यक्षात आणण्यासाठी प्रयत्न केले. डॉ. जिचकार यांनी भारतातील सर्व विश्वविद्यालयांचे अध्ययन करून शासनाला एक विस्तृत अहवाल सादर केला.

सदर अहवालाच्या अनुषंगाने व इतर शिक्षणशास्त्रतज्ज्ञांच्या अभ्यासाधारे महाराष्ट्र शासनाने दि. 18 सप्टेंबर 1997 रोजी नागपूर जिल्हयातील रामटेक येथे महाकवी कालिदासाच्या चिरस्मरणार्थ कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालयाची स्थापना केली. महाकवी कालिदासाच्या अभिधानाने स्थापन झालेले हे महाराष्ट्रातील एकमेव संस्कृत विश्वविद्यालय असून या विश्वविद्यालयाला महाराष्ट्र व गोवा येथील शैक्षणिक संस्थांना संलग्नीकरण देण्याचा अधिकार आहे.

The former Prime Minister of India, Hon'ble Shri P.V. Narasimha Rao is a great scholor of Sanskrit, always insisted that Maharashtra has a great tradition of Sanskrit learning hence it should have an independent University. With his encouragement late Chief Minister of Maharashtra Hon'ble Shri Sudhakarraoji Naik took up the issue and appointed Dr. Shrikant Jichkar as one man committee to give a study report for establishing the Sanskrit University in Maharashtra. Dr. Jichkar prepared the study report and non-Formal University Act for the establishment of Sanskrit University in Maharashtra.

The Government of Maharashtra took up the issue and appointed a committee comprising of Sanskrit scholors and other educationists. On the basis of the report of the committee the State Government established the Sanskrit University at Ramtek and named it as Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University. The University was established on 18th September 1997. The place Ramtek, which is a township in Nagpur district, was selected because it is connected to the name of great poet of the world Kavikulaguru Kalidas. This is the only Sanskrit University in Maharashtra. This university has right to give affiliation to other Educational Institutes within Maharashtra & Goa.

संकाय

Sankayas (Faculties)

वेदविद्या

Faculty of Vedavidya

संस्कृत तथा संस्कृतेतर भाषा

Faculty of Sanskrit & other languages

भारतीय धर्म, तत्त्वज्ञान तथा संस्कृती

Faculty of Indian Religion, Philosophy & Culture

प्राचीन भारतीय विज्ञान तथा मानव्यशास्त्रे

Faculty of Ancient Indian Science & Humanities

शिक्षणशास्त्र तथा संकीर्ण विद्याशाखा

Faculty of Education & Miscellaneous Faculties

शैक्षणिक विभाग

Teaching Departments

वेद तथा व्याकरण	Dept. of Veda & Vyakarana
संस्कृत भाषा तथा साहित्य	Dept. of Sanskrit Language & Literature
दर्शनशास्त्र	Dept. of Darshanshastra
वेदांग ज्योतिष	Dept. of Vedanga Jyotisha
शिक्षणशास्त्र	Dept. of Education

Kavikulguru Kalidas Sanskrit University, Ramtek

Management Council

Section	Details	Name of the Person	Position
25 (2) i	Kulaguru–Adhyaksha	**Prof.ShrinivasaVarakhedi** Vice-Chancellor	Chairman
25 (2) ii	Sama-Kulaguru-Sadasya	Vacant	Member
25 (2) iii	One Adhishthata as prescribed by Statutes	**Prof. Nanda J. Puri**	Member
25 (2) iv	One Person nominated by the Kuladhipati preferably from amongst the members of the Sanskrit SthayiSamiti of the Government of Maharashtra.	**Dr. Amba Kulkarni**	Member
25 (2) v	One member of the Maharashtra Legislative Assembly to be nominated by the Speaker of the Maharashtra Legislative Assembly.	Vacant	Member
25 (2) vi	One member of the MLC to be nominated by the chairman of the MLC	**Shri. Girish B. Vyas** MLA	Member
25 (2) vii	The Secretary, Higher Education or his nominee not below the rank of Deputy Secretary	**Principal Secretary,** Higher Education	Member
25 (2) viii	The Director of Higher Education or his nominee not below the rank of Joint Director of Higher Education	**Director,** Higher Education, Pune	Member
25 (2) ix	One Head of the University Department as prescribed by statutes	**Dr. Harekrishna Agasti**	Member
25 (2) x	One Head of a college, institute, or Pathashala as prescribed by statutes.	**Dr. Bhau Dandade**	Member
25 (2) xi	One teacher from the University Departments as Prescribed by statutes.	**Prof. Kavita S. Holey**	Member
25 (2) xii	One teacher who is not principal from amongst the teacher of the affiliated colleges and recognised institutions with ten year teaching experience as prescribed by statutes.	Vacant	Member
25 (2) xiii	One Adhyaksha of Adhyayan Mandala as prescribed by statutes	**Prof. Krishnakumar Pandey**	Member
25 (2) xiv	One member of the VidvatParishad nominated by the Kulaguru	**Prof. Madhusudan Penna**	Member
25 (2) xv	Sanchalaka – Niyojana-Vikasa Mandala	**Prof. Vijaykumar C.G.**	Member
25 (3)	Kulasachiva – Secretary	**Prof. Vijaykumar C.G. (I/C)**	Member Secretary
25 (4)	Vitta-LekhaAdhikari	**Dr. Ramchandra J. Joshi**	Member
25 (4)	ParikshaNiyantraka	**Dr. Umesh D. Shivhare**	Member

Kavikulguru Kalidas Sanskrit University, Ramtek

Academic Council

Sr. No.	Clause	Provisions	Name of the members
1	27 (2) (a)	The *Kulaguru*– Adhyaksha	**Prof. ShrinivasaVarakhedi**
2	27 (2) (b)	The *Sama-Kulguru*	--
3	27 (2) (c)	**The *Adhishthatas*of the *Sankayas*:**	
		1. Ved-Vidya	Prof. C. G. Vijayakumar
		2. *Sanskrit TathaSanskritetarBhasha*	Prof. Nanda J. Puri
		3. Bharatiya Dharma TatvadnyanTathaSanskruti	Prof. Madhusudan Penna
		4. PrachinBhartiyaVidyanTathaManvyashastre	Prof. Krishnakumar Pandey
		5. ShikshanshastraTathaSankirnaVidyashakha	Prof. Lalita Chandratrey
4	27 (2) (d)	**The *Adhyakshas*of the *Adhyayan Mandalas*:**	
		1. Board of Studies for Veda	Prof. C. G. Vijayakumar
		2. Board of Studies for *Vyakarana*	Prof. C. G. Vijayakumar
		3. Board of Studies for Sanskrit Language and Literature	Prof. Nanda Puri
		4. Board of Studies for PaliPrakrit and Modern Languages & Literature	Prof. Nanda Puri
		5. Board of Studies for Foreign Languages and Literature	Prof. Madhusudan Penna
		6. Board of Studies for Kirtanshastra	Dr. Dilip Dabir
		7. Board of Studies for *Darshanashastra*	Prof. Madhusudan Penna
		8. Board of Studies for Yoga and Alternative Therapy Methods	Dr. Kalapini Agasti
		9. Board of Studies for *Dharmashastra* and Ancient Indian *Vidhishastra*(Jurisprudence)	Prof. Madhusudan Penna
		10. Board of Studies for Visual Arts	Dr. Bhau Dandade
		11. Board of Studies for Performing Arts	Dr. Dinakar Marathe
		12. Board of Studies for VedangJyotish and Vastushastra	Prof. Krushnakumar Pandey
		13. Board of Studies for Humanities	Dr. Prasad Gokhale
		14. Board of Studies for Social Science and Social work	Dr. Hrushikesh Dalai
		15. Board of Studies for Psychology	Dr. Parag Joshi
		16. Board of Studies for Ancient Indian Sciences	Prof. Krishnakumar Pandey
		17. Board of Studies for Education	Prof. Lalita Chandratrey
		18. Board of Studies for Administrative Services	Dr. Harekrushna Agasti
		19. Board of Studies for Hospitality Studies & Travel & Tourism	Prof. Kavita Holey
		20. Board of Studies for Library & Information Science	Dr. Deepak Kapade

		21. Board of Studies for Computer Science and Application	Dr. Shivram Bhat
		22. Board of Studies for Commerce & Business Administration	Dr. Kirti Sadar
	27 (2) (e)	The *Sanchalaka*of the *VistarSeva Mandal*	Prof. Krishnakumar Pandey
	27 (2) (f)	One principal each of the conducted or affiliated colleges, institutions or *pathashalas* to be nominated by rotation.	Dr. Sikandar Manware
	27 (2) (g)	One professor from amongst the professors in the university departments or institutions, nominated by the *Kulaguru*	Vacant
	27 (2) (h)	One teacher representing each faculty to be coopted by the *Vidvat-Parishad* from amongst the teachers having not less than 10 years teaching experience, other than Principals of colleges, Heads of university departments and Heads of recognized institutions.	---
	27 (2) (i)	One head of an academic services unit of the university, nominated by the *Kulaguru.*	Mrs. Anagha Ambekar
	27 (2) (j)	Two scholars nominated by the *Kuladhipati*from amongst the Sanskrit institution in the State.	Vacant
	27 (2) (k)	Two eminent Sanskrit scholars nominated by the *Kulaguru*	Vacant
	27 (2) (l)	The Director of Higher Education, Maharashtra State or his nominee not below the rank of Joint Director, Higher Education or his nominee.	Director
	27 (2) (m)	Honorary Sanskrit Organizer, if any, of the Government of Maharashtra	Vacant
	27 (3)	The *Kulasachiva*shall act as the Secretary.	Dr. Ramchandra Joshi (I/c)

Kavikulguru Kalidas Sanskrit University, Ramtek

Board of Planning and Development (BPD)

Sr.No.		Members Name	Position
1	Kulaguru-Adhyaksha	**Prof. Shrinivasa Varakhedi** Hon'ble Vice-Chancellor.	Chairperson
2	Sama-Kulaguru if any (The Pro-Kulaguru)	**----**	Member
3	One Dean of Faculty, nominated by the VidvatParishad	**Prof. Krishnakumar Pandey,** Dean, Faculty of Ancient Indian Science and Humanities, KKSU, Ramtek	Member
4	One Head or Director from amongst the Heads or Directors of the University Institutions or departments, not below the rank of Professor and who is not a Dean nominated by VidvatParishad.	**Prof. Lalita Chandratre,** Dean, Faculty of Education and other Branches of Learning, KKSU, Ramtek.	Member
5	One teacher imparting post-graduate instruction having not less than sixteen years of teaching experience, nominated by Kulaguru.	**Prof. Kavita Holey,** Professor, Faculty of Sanskrit and other Languages, KKSU, Ramtek.	Member
6	One teacher imparting under-graduate institution having not less than sixteen year of teaching experience, nominated by VyavasthapanaParishad.	**Dr. Harekrushna Agasti,** Associate Professor, Department of Veda and Vyakarana, KKSU, Ramtek.	Member
7	One principal of an affiliated College of Sanskrit, nominated by the VyavasthapanaParishad from among the principal who are members of the VidvatParishad.	**Dr. Kirti Sadar,** Principal, Kalidas University's B.Ed. College,Ramtek.	Member
8	One principal of an affiliated professional College nominated by Kulaguru.	**Dr. Bhau Dandade,** Principal, Central India School of Fine Arts, Nagpur.	Member
9	Two experts, co-opted by the Board from amongst the Heads of National and State Level research institutions.	**Prof. Rajaram Shukla,** Vice-chancellor, Sampurnanand Sanskrit University, Banaras.	Member
10		**Prof. Mohan Khedkar,** VNIT, Nagpur.	Member
11	Sanchalaka of Niyojana-Vikasa Mandala-Member Secretary,	**Dr. Prasad Gokhale,** Director (I/c), B.P.D., KavikulaguruKalidas Sanskrit University, Ramtek.	Member Secretary

Kavikulguru Kalidas Sanskrit University, Ramtek

Board of Examination

Sr. No	Name	Position
01	**Prof. Shrinivasa Varakhedi,** Hon'ble Vice-Chancellor Kavikulaguru Kaldassanskrit University Ramtek	Chairman
02	**Prof. Nanda Puri** Dean, Faculty of Sanskrit & Other Languages Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University, Ramtek	Member
03	**Prof. Madhusudan Penna** Dean, Faculty of Indian Religion, Philosophy & Culture Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University, Ramtek	Member
04	**Prof. C.G. Vijaykumar** Dean, Faculty of VedVidya Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University, Ramtek	Member
05	**Prof. Krishnakumar Pandey** Dean, Faculty of Ancient Indian Science and Humanities Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University, Ramtek	Member
06	**Prof. LalitaChandratre** Dean, Faculty of Education and SankirnaVidyashakha Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University, Ramtek	Member
07	**Dr. Hrushikesh Dalai**, Assistant Professor Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University, Ramtek	Member
08	**Dr. Shivram Bhat**, Assistant Professor Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University, Ramtek	Member
09	Hon'ble **Joint Director** (Higher Education) Nagpur Division, Nagpur	Member
10.	**Dr. Umesh Shivhare** Controller of Examination Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University, Ramtek	Member-Secretary

वार्षिक अहवाल
मराठी

प्रकरण पहिले
विभागनिहाय अहवाल

वेद तथा व्याकरण विभाग

स्थापना – वर्ष 2000

संकाय – वेदविद्या संकाय

अभ्यासक्रम – एम्. ए., एम्. फिल्., पीएच्.डी. शास्त्री, आचार्य तथा विद्यावारिधी इ. (वैदिक साहित्य, व्याकरणशास्त्र)

अधिष्ठाता – प्रो. डॉ. विजयकुमार सी. जी.

विभाग प्रमुख – डॉ. हरेकृष्ण अगस्ती, सहयोगी प्राध्यापक

सहायक प्राध्यापक – डॉ. शिवराम भट्ट (लिनवर), डॉ. जयवंत चौधरी

पीएच्.डी कार्यरत विद्यार्थी संख्या – 04

उद्देश –

- प्राचीन वैदिक साहित्याचे अध्ययन–अध्यापन व संशोधन करणे.
- आधुनिक विज्ञान वा अन्य शाखांशी वैदिक साहित्याचे आंतरविद्याशाखीय अध्ययन व संशोधन करणे.
- वेदांगांचे अध्ययन व संशोधन करणे.
- व्याकरणशास्त्राचे पारंपरिक गुरूकुल पद्धतीने अध्यापन व संशोधन करणे.
- शास्त्रांचे संरक्षण, संवर्धन व नवीन पिढीत संक्रमण करणे.
- संस्कृत संभाषण शिबिरांच्या माध्यमातून संस्कृत भाषेचा प्रचार, प्रसार करणे.

संशोधन कार्यविषयक ध्येये –

- नव्य आणि प्राचीन व्याकरणावर आधारित संशोधनास प्रोत्साहन देणे.
- संस्कृत व्याकरणाच्या दुर्मीळ हस्तलिखितांचे विद्यावारिधी पदवीसाठी संशोधन करण्यासाठी विद्यार्थ्यांना प्रोत्साहित करणे.
- विभागातील प्राध्यापकांचे महद् संशोधन प्रकल्पासाठी योगदान.
- गुणवत्तापूर्ण संशोधनासाठी तज्ज्ञ विद्वज्जनांची व्याख्याने पीएच्.डी संशोधनासाठी आयोजित करणे.
- व्याकरणाचे शास्त्रीय ग्रंथ ई–पुस्तक स्वरूपात उपलब्ध करवून देणे.
- आंतरविद्याशाखीय संशोधनास प्रोत्साहन देणे.
- वर्तमानयुगातील गरजा लक्षात घेवून संशोधनक्षेत्रातील अद्ययावत ज्ञान प्राप्त व्हावे या उद्देशाने संशोधक छात्रांसाठी राष्ट्रीय, आंतरराष्ट्रीय परिषदांचे आयोजन करणे.

वेद तथा व्याकरण विभाग

1) **संस्कृत संभाषण वर्ग –**

दि. १६–०७–२०१८ ते २५–०७–२०१८ पर्यंत

युवा विद्यार्थ्यांमध्ये तसेच समाजातील जनसामान्यांमध्ये संस्कृत भाषेबद्दल रुची निर्माण करण्याकरिता कटिबद्ध असलेल्या कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विद्यापीठाच्या वेद तथा व्याकरण विभागाद्वारे दि. १६ ते २५ जुलै २०१८ या कालावधीत संस्कृत संभाषण शिबिराचे आयोजन करण्यात आले होते. विद्यापीठाचा शैक्षणिक परिसर एन.आय.टी. कॉम्प्लेक्स सीताबर्डी नागपूर येथे दररोज दुपारी १२ ते 2.०० या वेळेत शिबिराचे आयोजन करण्यात आले. या शिबिराचे उद्घाटन दि. 16.07.2018 रोजी करण्यात आले. उद्घाटन सत्रात प्रमुख अतिथी म्हणून डॉ. कविता होले, विभाग प्रमुख, संस्कृत साहित्य विभाग उपस्थित होत्या. संस्कृत वाङ्मयात उपलब्ध तत्त्व आत्मसात करायचे असल्यास भाषा कळल्याशिवाय ते शक्य होणार नाही असे त्यांनी सांगितले. संभाषणाशिवाय भाषेची गोडी लक्षात येणार नाही असेही प्रतिपादन त्यांनी केले. दैनंदिन संभाषणाद्वारे भाषा अवगत होईल आणि त्याने शास्त्राध्ययन सुकर होईल असे मत त्यांनी मांडले. उद्घाटनाच्या अध्यक्षस्थानी संस्कृत तथा संस्कृतेतर भाषा संकायाच्या अधिष्ठाता डॉ. नंदा पुरी उपस्थित होत्या. आधुनिक काळात तंत्रज्ञान आणि तत्त्वज्ञान यांची सांगड घालायची असेल तर संस्कृतची उपयोगिता नाकारता येणार नाही असे प्रतिपादन त्यांनी केले. शास्त्रलेखन शैली तत्कालीन बुद्धिमत्तेचे उत्तम उदाहरण आहे जे संगणकीय युगात सुद्धा उपयोगी आहे. भाषा अवगत झाल्याशिवाय शास्त्र कळणार नाही म्हणून भाषा अवगत करण्यासाठी संभाषण शिबिर अत्यंत उपयोगी असल्याबाबतचे प्रतिपादन डॉ. नंदा पुरी यांनी अध्यक्षीय भाषणात केले. संभाषण शिबिराचे समन्वयक व वेद तथा व्याकरण विभागाचे विभाग प्रमुख डॉ. हरेकृष्ण अगस्ती यांनी प्रास्ताविक केले.

प्रत्येक वर्षी वेद तथा व्याकरण विभागातर्फे आयोजित केल्या जार्णाया संभाषण शिबिरांद्वारे संस्कृत संभाषणाची विद्यार्थ्यांमध्ये रूची निर्माण करून संस्कृत शास्त्र अध्ययनात त्याचा उपयोग करून घेणे या हेतुने संभाषण शिबिराचे आयोजन केले जात असल्याबाबत त्यांनी स्पष्ट केले.

सदर शिबिरामध्ये नागपुरातील विविध महाविद्यालयांमधून विद्यार्थी तसेच समाजातील संस्कृतानुरागी व्यक्तिविशेष असे एकूण १११ विद्यार्थी सहभागी झाली होते. शिबिरातील शिक्षक म्हणून वेद तथा व्याकरण विभागाचे छात्र श्री. रूपेश रूद्रकार आणि श्रीवरदा माळगे यांनी शिकविण्याची जबाबदारी पार पाडली. संभाषणासाठी उपयोगी व्याकरणाचे विविध अंग जसे– संधी, कारक इ. तसेच भगवद्गीतेचे श्लोक पाठांतर, वर्णोच्चारण कौशल्य, कथाकथन, दत्त कार्य, वाक्य रचना इ. विविध प्रयोगाद्वारे विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले. विश्वविद्यालयातील तज्ज्ञ प्राध्यापकांद्वारे विविध शास्त्रीय विषयांवर व्याख्याने सादर करण्यात आले. विविधांगी व परिपूर्ण ज्ञान घेऊन या शिबिराच्या विद्यार्थ्यांनी भरपूर आनंद घेतला.

शिबिराचे समापन दिनांक 25.07.2018 रोजी करण्यात आले. समापन कार्यक्रमात प्रमुखातिथी म्हणून मिलेनियम इंडिया फाऊंडेशनचे संस्थापक डॉ. अशोक कक्रू उपस्थित होते. तसेच अध्यक्षस्थानी मा. कुलगरू डॉ. श्रीनिवास वरखेडी उपस्थित होते. वेदविद्या संकायाचे अधिष्ठाता तथा विद्यापीठ नियोजन विकास मंडळाचे प्रभारी संचालक डॉ. विजयकुमार सी.जी. उपस्थित होते. दशदिनात्मक संभाषण शिबिराचे इतिवृत्त डॉ. हरेकृष्ण अगस्ती यांनी सादर केले. डॉ. अशोक कक्रू यांनी मिलेनियम इंडिया फाऊंडेशन संस्थेच्या कार्याबाबत माहिती दिली तसेच प्राचीन शारदा लिपीचे प्रशिक्षण व हस्तलिखितांचे संकलन करून त्यांचे प्रकाशन कार्य करत

असल्याबाबत स्पष्ट केले. क का. संस्कृत विश्वविद्यालयासोबत या संदर्भात काम करण्याचे आवाहन या निमित्ताने त्यांनी केले. शारदा लिपीच्या अध्ययनाने संस्कृत पंडितांची भूमी असलेल्या काश्मीर प्रांताची आणि इथल्या संस्कृतिशी नाळ जोडणे सोईस्कर होईल असे मत मा. कुलगुरू डॉ. श्रीनिवास वरखेडी यांनी मांडले. संस्कृतशी संबंधित असलेल्या प्रत्येक व्यक्तीचा संबंध काश्मीरशी आहे म्हणून शारदा लिपीचे अध्ययन करणे प्रत्येक भारतीयाचे कर्तव्य आहे असे मत अध्यक्षीय भाषणात मा. कलगुरू यांनी मांडले. समापन कार्यक्रमाचे मंच संचालन डॉ. शिवराम भट्ट व धन्यवाद समर्पण डॉ. जयवंत चौधरी यांनी केले.विद्यार्थ्यांनी शिबिराबद्दल मनोगत व्यक्त केले. उपस्थित विद्यार्थ्यांना मान्यवरांच्या हस्ते प्रमाणपत्र वितरण करण्यात आले. विद्यार्थ्यांच्या उत्साह आणि प्रतिसादामुळे दशदिनात्मक संभाषण शिबिर उत्तमरीत्या पार पडले.

२) संस्कृत संभाषण वर्ग –२

२०१८–१९ या शैक्षणिक वर्षापासून रामटेक येथे स्थापित कविकुलगुरुकालिदास संस्कृत विद्यापिठाच्या परीसरात पहिल्यांदाच विद्यार्थ्यांनी प्रवेश घेतला. प्रवेश घेतलेले सर्व विद्यार्थी रामटेक नगराच्या आजू बाजूच्या गावातील होते त्या विद्यार्थ्यांना संस्कृत भाषेचा गंध ही नव्हता. त्यांना संस्कृत भाषेविषयी माहिती व्हावी व संस्कृत भाषेप्रती त्यांची रुचि वाढावी या हेतूने वेद तथा व्याकरण विभागाद्वारे १३ ते २२ अगस्त २०१८ या कालावधीत संभाषण शिबिराचे आयोजन करण्यात आले. या संभाषण वर्गाचे उद्घाटन १३ अगस्त २०१८ रोजी झाले. उद्घाटन कार्यक्रमाला वेदविद्या संकाय प्रमुख व विद्यापीठ नियोजन विकास मंडळाचे संचालक डॉ. विजयकुमार सी. जी. अध्यक्ष म्हणून उपस्थित होते. तसेच मुख्य अतिथि म्हणून रामटेक परिसराचे संचालक डॉ. ऋषिकेश दलाई प्रमुख अतिथि म्हणून उपस्थित होते. उद्घाटन कार्यक्रमाचा प्रारंभ वेद मंत्रांनी झाला. सर्वप्रथम वेद तथा व्याकरण विभाग प्रमुख डॉ. हरेकृष्ण अगस्ती यांनी वर्गाचे प्रास्ताविक केले. त्या नंतर प्रमुख अतिथिंचे भाषण झाले. त्यांनी आपल्या भाषणात संस्कृत भाषेचे महत्व सांगितले तसेच संपूर्ण विश्व आज संस्कृत भाषेकडे मोठ्या आदराने बघत आहे. विदेशामध्ये सुद्धा संस्कृत भाषेची व संस्कृत प्राध्यापकांची मोठ्या प्रमाणात मांगणी आहे. या करिता आपण संस्कृ तचे अध्ययन करून आपली जीविका नक्की करू शकतो असे त्यांनी सांगितले. संभाषण वर्गाच्या उद्घाटन कार्यक्रमाचे संचालन डॉ. शिवराम भट व आभार प्रदर्शन डॉ. जयवंत चौधरी यांनी केले.

संभाषण वर्गाला प्राक्शास्त्री, शास्त्री, आचार्य, बीबीए, बीसीए, लोक प्रशासन या सर्व वर्गांमध्ये नवीन प्रवेश घेतलेले सर्व विद्यार्थी रोज उपस्थित असायचे. हा वर्ग सायंकाळी ५ ते ६ या वेळेस असायचा. संस्कृत संभाषण शिकण्याची इच्छा असलेल्या विद्यार्थ्यांना प्राध्यापिका श्रद्धा उपाध्ये व वैष्णवी दाभेकर यांचे मोलाचे मार्गदर्शन लाभले.

२२ अगस्त रोजी संस्कृत संभाषण वर्गाचे समापन झाले. समापन कार्यक्रमाला संस्कृत भारतीचे श्री मोहन खेडकर हे प्रमुख अतिथि म्हणून उपस्थित होते तसेच या कार्यक्रमाला वेदविद्या संकाय प्रमुख व विद्यापीठ नियोजन विकास मंडळाचे संचालक डॉ. विजय कुमार सी. जी. अध्यक्ष म्हणून उपस्थित होते. विश्वामध्ये सर्वत्र गती आहे. आवाज वेगाने प्रकट होतो. शब्द ध्वनीद्वारे प्रतिबिंबित होतात आणि भाषा शब्दांद्वारे बनते. आज बर्याच भाषा प्रचलित आहेत. परंतु त्यांचा काळ निश्चित आहे. काही शंभर वर्षे, काही पाचशे आणि काही हजार वर्षांपूर्वी जन्मलेला. तसेच, जेव्हा जेव्हा या भिन्न भाषा जन्माला आल्या तेव्हा त्या वेळी इतर भाषा अस्तित्वात आल्या. म्हणूनच, पूर्वीपासूनच भाषेचे ज्ञान असणे, नवीन भाषेस जन्म देणे कठीण काम नाही. तथापि, सामान्य मानवांनी कोणत्याही वैज्ञानिक आधाराशिवाय बांधलेल्या सर्व भाषांमध्ये भाषिक दोष दिसून येतात. या सर्व भाषा परिपूर्ण शुद्धता, स्पष्टता आणि वैज्ञानिकतेची कसोटी घेत नाहीत. कारण ते कोणत्याही सूक्ष्म–वैज्ञानिक विचारविना तयार

केले गेले आहे जे फक्त आणि फक्त एकमेकांच्या गोष्टी समजून घेण्याच्या उद्देशाने केले गेले आहे. परंतु मानवी उत्पत्तीच्या प्रारंभीच्या काळात पृथ्वीवर कोणतीही भाषा अस्तित्वात नव्हती असे मत आपल्या भाषणात माननीय प्रमुख आथितींनी मांडले. माननीय अध्यक्षांनी सांगितले की संस्कृतमध्ये १७०० धातू, ७० प्रत्यय आणि ८० उपसर्ग आहेत। त्यांच्या बेरजेतून तयार झालेल्या शब्दांची संख्या २ लाख २० हजार आहे. जर आपण दोन शब्दांचे बनविलेले संमिश्र शब्द एकत्र केले तर त्यांची संख्या सुमारे ७६९ कोटींवर पोचते.

संस्कृत ही इंडो–युरोपियन भाषेची सर्वात प्राचीन भाषा आहे आणि सर्वात वैज्ञानिक भाषा देखील आहे. संस्कृतमध्ये बहुतेक श्लोक त्याच्या सकारात्मक लाटांमुळे आहेत. इ संस्कृतशी लोकांचा संबंध भारतात संपत आहे पण परदेशात त्याकडे कल वाढत आहे.

कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक डॉ. हरेकृष्ण अगस्ती, संचालन डॉ. शिवराम भट व धन्यवाद समर्पण डॉ. जयवंत चौधरी यांनी केले. सर्व विद्यार्थ्यांना प्रमाणपत्र वितरित करून या वर्गाचे समापण झाले.

३) ग्रन्थप्रदर्शिनी –

प्रत्येकाने सतत कोणत्याही एका पुस्तकाचे वाचन करणे आवश्यक आहे. कारण पुस्तके हि आपणांस ज्ञान देवून जीवन जगण्याचा मार्ग दाखवितात. वाचनामुळे अनेक गोष्टी आपल्याला समजतात कळतात. मनुष्याचा सर्वात जवळचा मित्र म्हणजे ''पुस्तक'' होय . आपली एका पुस्तकाशी मैत्री झाली तर त्याद्वारे आपणांस अनेक पुस्तकरुपी मित्र भेटतात. आपल्या आयुष्यात ग्रंथांचे, पुस्तकांचे खूप महत्व आहे. ज्या देशांनी संस्कृतींनी ग्रंथांचे, ज्ञानाचे महत्व ओळखले त्या देशांची भरभराट झाली. त्या देशांचा, त्या भागाचा विकास संतुलित पद्धतीने झाल्याचे आपणांस दिसून येते. ग्रंथ वाचनाने आपण सतत समृद्ध होत असतो. पुस्तकामुळे बाहेरील नविन जगाची ओळख होते. या ग्रंथामुळे अनेकांना ओळख मिळाली आहे. या उद्देशाने दिनांक १५.०९.2०१७ रोजी कविकुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालयाच्या वेद तथा व्याकरण विभागाद्वारे ग्रंथालय विभागाच्या मदतीने ग्रंथप्रदर्शनीचे आयोजन करण्यात आले होते. वेद व व्याकरणसंबधी सर्व ग्रंथ प्रदर्शनीमध्ये ठेवण्यात आले होते. या ग्रन्थप्रदर्शनीचे उद्घाटन क.का. संस्कृत विश्वविद्यालयाच्या वेदविद्या संकायाचे अधिष्ठाता व वेद तथा व्याकरण विभागाचे विभाग प्रमुख डॉ. सी. जी. विजयकुमार यांच्या हस्ते झाले. सर्व संकायांचे अधिष्ठाता, विभाग प्रमुख, प्राध्यापक व वेद तथा व्याकरण विभागाचे सर्व विद्यार्थी यावेळी उपस्थित होते. एम.ए. संस्कृत वेद व व्याकरण शिकणाऱ्या सर्व विद्यार्थ्यांनी याचा पूर्णपणे लाभ घेतला. प्रारंभी दीपप्रज्वलन करुन ग्रन्थप्रदर्शिनीची सुरुवात झाली.

प्रास्ताविकात वेद तथा व्याकरण विभाग प्रमुख डॉ. हरेकृष्ण अगस्ती यांनी आधुनिक तंत्रज्ञानाच्या युगात कमी होत चाललेल्या वाचनसंस्कृती वाढविण्याकरीता या ग्रंथोत्सवाचे आयोजन करण्यात आले असल्याचे सांगितले.

एम.ए. संस्कृत वेद तथा व्याकरण विषयाच्या प्रथम वर्षाच्या विद्यार्थ्याचा गट तयार करून त्यांना प्रदर्शनीमध्ये ठेवण्यात आलेल्या पुस्तकांच्या आधारे अ.क्र., पुस्तकाचे नाव, व्याख्याता, संपादक, टीका, प्रकाशक, विषयसूची, मूल्य अशा प्रकारचे एक प्रारूप तयार करण्यासाठी सूचना देण्यात आल्या होत्या.एम.ए. संस्कृत वेद तथा व्याकरण विषयाच्या द्वितीय वर्षाच्या विद्यार्थ्यांचा गट तयार करून त्यांना प्रदर्शनीमध्ये ठेवलेल्या पुस्तकांच्या आधारे एका ग्रन्थाच्या किती टीका व टीकाकार आहेत, याबद्दल माहिती भरुन ठेवण्याकरिता सूचना देण्यात आल्या. सुचनाप्रमाणे सर्व विद्यार्थ्यांनी हे काम सुचारुपणे केले.

ग्रन्थप्रदर्शिनीचे संपूर्ण संचालन प्रा. कार्तिक भाग्वत् यांनी तर अमित भार्गव यांनी आभार व्यक्त केले. यावेळी विद्यार्थी –विद्यार्थिनी मोठ्या संख्येने उपस्थित होते. अशाप्रकारे ही ग्रन्थप्रदर्शिनी पार पडली.

४) राष्ट्रीय वैदिक संगोष्ठी –

महर्षि संदीपानी राष्ट्रीय वेदविद्या प्रतिष्ठानाच्या सहकार्याने 'वैदिक यज्ञ व त्याची प्रासंगिकता' या विषयावरील दोन दिवसीय राष्ट्रीय वैदिक चर्चासत्र कविकुलगुरु कालिदास संस्कृत विद्यापीठाच्या वेद तथा व्याकरण विभागाद्वारे आयोजित करण्यात आले होते. दि २८.०६.2०१८ रोजी सकाळी १०.00 वाजता परिसंवादाचा उद्घाटन सोहळा दीपप्रज्वलनाने सुरू झाला. ज्यामध्ये विद्यापीठाच्या विद्यार्थ्यांनी वैदिक मंगलाचरण व विद्यापीठ गीत सादर केले. त्यानंतर हा कार्यक्रम सादर करताना वेदविद्या संकाय प्रमुख डॉ. सी.जी. विजयकुमार म्हणाले की, 'वैदिक परंपरेचे जतन करणे' हे विद्वानांच्या जीवनाचे उद्दिष्ट आहे. परिसंवादाचे उद्घाटक म्हणून महर्षी संदीपानी राष्ट्रीय वेदविद्या प्रतिष्ठान उज्जैनी येथून आलेले आचार्य रविंद्र मुळे यांनी आपल्या उद्घाटन भाषणात सांगितले की 'धर्मजिज्ञासमानानां प्रमाणं परमं श्रुतिः' त्यानंतर वेदमूर्ती पंडितांचे स्वागत व सत्कार करण्यात आले. वेदमूर्ती गणेश्वर शास्त्री द्रविड आचार्य जी यांना 'वेदशास्त्रसुधानिधि' ही पदवी दिली गेली. या संदर्भात वेदमूर्ती आचार्य देवदत्त पाटील आपल्या बीज भाषणात म्हणाले की कोणतेही कार्य पूर्ण करण्यासाठी विवेकबुद्धी आवश्यक आहे. म्हणूनच विवेकबुद्धीचा अभ्यास वैदिक पाठशाळांमध्ये केला पाहिजे. सर्व लोक जगण्यासाठी इच्छित किंवा अप्रत्याशित द्विभाषिक कार्य करतात. त्या कार्यासाठी पवित्रता आवश्यक आहे. अशा प्रकारे यज्ञ विधीमध्ये विवेक। शुचिता आणि विद्येची गरज आहे. हे तिन्ही असूनही श्रद्धेशिवाय हे सर्व निरुपयोगी आहे. असे बोलून त्याने आपले भाषण संपवले. उद्घाटन सोहळ्यात रामटेक शहराचे आमदार जी मल्लिकार्जुन रेड्डीजी यांचेही स्वागत करण्यात आले. त्यानंतर कुलगुरूंनी अध्यक्षीय भाषण केले आणि वेद व व्याकरण विभाग प्रमुख डॉ. हरेकृ ष्ण अगस्ती यांनी आभार प्रदर्शन करून उद्घाटन सत्राची सांगता केली.

दुसरे सत्र

दुसरे सत्र दुपारी अडीच वाजता सुरू झाले. ज्यामध्ये वेदमूर्ती आचार्य श्रीधर अडी हे सत्राध्यक्ष होते. दुसऱ्या सत्रात ५ शोधपत्रांचे सादरीकरण झाले ज्यामध्ये वेदमूर्ती दिनकर जोशी यांनी वेदांगांची ओळख व त्यातील आवश्यकतेची ओळख करुन दिली. रितेश कुलकर्णी यांनी शौनक शाखेचा परिचय करून दिला. त्या नंतर वेदमूर्ति बलभद्र उपाध्याय यांनी योगा प्रक्रियेद्वारे रोग निवारण या विषयी आपणे शोधपत्र सादर केले. असा प्रकारे या सतराची समाप्ती झाली.

तिसरे सत्र

दुपारी साडेचार वाजता तिसरे सत्र सुरू झाले आहे. वेदमर्ती कृष्णशास्त्री आर्वीकर हे सत्राध्यक्ष होते. या सत्रामध्ये सर्वप्रथम वेदमूर्ती गणेश प्रसाद भट यांनी आपले विचार मांडले. त्यांच्या शोधपत्राचा विषय होता यज्ञ हा सर्व देवतांचा व प्राणांचा आत्मा आहे. त्या नंतर वेदमूर्ती कृष्णशास्त्री आर्विकर यांनी पंचमहायज्ञ या विषयी आपले विचार मांडले.

चवथे सत्र

वैदिक यज्ञ या विषयावर आयोजित राष्ट्रीय चर्चासत्राच्या दुसऱ्या दिवसाचे चौथे सत्र व त्याची प्रासंगिकता २९–०८–२०१८ रोजी सुरू झाली. प्रारंभी मंत्राच्या जपानंतर विद्वानांनी शोधनिबंध सादर केले. अध्यक्ष होते महामहोपाध्याय आचार्य देवदत्त पाटील. ज्यामध्ये सर्वप्रथम वेदमूर्ती कृष्णा पळसकर जी यांनी सामवेदाच्या स्वाभाविक शाखेशी संबंधित चर्चा केली. जरी सहस्रवा सामवेद असे म्हटले गेले आहे, परंतु संप्रती सामवेदाच्या फक्त तीन शाखा उपलब्ध आहेत. राणायनीय शाखा, कौथुम शाखा, जैमिनीय शाखा.

वेदमूर्ती आचार्य रोहन कुलकर्णी जी यांनी सामवेदाच्या जैमिनीय शाखेशी संबंधित विषयावर चर्चा केली आणि त्यानंतर वेदमूर्ती प्रणव मुळे यांनी शुक्लयाजुर्वेदाच्या काण्वशाखेवर चर्चा केली. यानंतर, वेदमूर्ती आचार्य विवेक शास्त्री गोडबोले यांनी आपले विचार मांडले. त्यानंतर चौथ्या सत्राचा समारोप वेदमूर्ती देवदत्त पाटील यांच्या अध्यक्षीय भाषणाने झाला.

पाचवे सत्र

त्यानंतर लवकरच पाचवे सत्र दुपारी १.०० वाजता सुरू झाले. या सत्रात तीन शोधपत्र सादर करण्यात आले. आचार्य मनोज मिश्रा या सत्राचे सत्राध्यक्ष होते. प्रथम वेदमूर्ती परशुराम परांजपे यांनी यज्ञ संस्थेत कृष्णयजुर्वेदाच्या तैत्तिरीय शाखेच्या महत्वाविषयी चर्चा केली. आणि त्यानंतर उन्मेष बोहटे यांनी ऋग्वेदातील यज्ञ या शब्दाच्या व्याख्येवर आपले व्याख्यान दिले. त्यानंतर श्रीमती शुचिता दलाल यांनी आपले विचार मांडले. त्या नंतर मनोज कुमार मिश्रा यांच्या भाषणाने या सत्राची सांगता झाली.

समापन सत्र

या वैदिक संगोष्टीचे समापण सत्र संध्याकाळी ४.०० वाजता सुरू झाले आचार्य मधुसूदन पेन्ना सत्राध्यक्ष होते. या सत्राअंतर्गत ३ पत्रे वाचण्यात आली. श्रीमती परांजपे यांनी श्रौत यज्ञातील व्यवस्थेबद्दल चर्चा केली. त्यानंतर वेदमूर्ती आकार सेलकर जी यांनी सध्याच्या श्रौतयागाची प्रासंगिकता काय आहे यावर आपले विचार मांडले.

समारोप सत्रात डॉ. हरेकृष्ण अगस्ती यांनी संपूर्ण कार्यक्रमाचे इतिवृत्त वाचले. यानंतर प्रमुख वक्ते वेदमूर्ती गणेश शास्त्री द्रविड यांनी दोन दिवसांपासून चालू असलेल्या वैदिक यज्ञात भाग घेतलेल्या सगळ्यांचे अभिनंदन केले. आणि आत्मविश्वास व्यक्त केला की पुन्हा अशा परिसंवादाचे आयोजन करावे जेणेकरून तरुण विद्वानांना प्रेरणा मिळावी. यानंतर दोन दिवसांच्या वैदिक परिसंवादाचे संक्षिप्त दृश्य सादरीकरण झाले. या समारोप सत्राचे संचालन डॉ. शिवराम भट यांनी तर आभार प्रदर्शन डॉ. जयवंत चौधरी यांनी केले.

5) अनुसंधान बैठक.

दिनांक ८ सप्टेंबर २०१८ रोजी वेद तथा व्याकरण विभागाद्वारे अनुसंधान बैठकीचे आयोजन करण्यात आले. वेद तथा व्याकरण प्रवाहातील संशोधक विद्यार्थ्यांसाठी वेद व्याकरण विभागाद्वारे वार्षिक अनुसंधान

बैठकीचे आयोजन केले जाते. विद्यार्थी शैक्षणिक वर्षात त्यांनी काम केलेल्या संशोधन प्रकल्पांचे निष्कर्ष, प्रगति, प्रारंभ सादर करतात. हा कार्यक्रम दोन टप्प्यात घेण्यात आला –

१. तोंडी सादरीकरण

२. पीपीटी च्या माध्यमाने सादरीकरण

या अनुसंधान बैठकीमध्ये विभागात शोध करणाऱ्या एकूण ०७ विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला. बैठकीत इतर विभागाचे मुले ही सहभागी झाले. सर्व मार्गदर्शकांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले.

6) डॉ. एस.ए. डांगे स्मृती द्विदिवसीय व्याख्यानमाला

कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विद्यापीठाच्या वेदविद्यासंकायांतर्गत वेदव्याकरण विभाग तथा संस्कृत भारती, विदर्भ प्रांत यांच्या संयुक्त विद्यमाने सुप्रसिद्ध वेदज्ञ आणि आंतरराष्ट्रीय ख्यातीचे पुराविद्यातज्ज्ञ डॉ. सदाशिव अंबादास डांगे यांच्या स्मृतिप्रीत्यर्थ द्विदिवसीय व्याख्यानमाला दि. 2६ व २७ मार्च २०१९ रोजी अनुक्रमे नागपूर व रामटेक येथे संपन्न झाली.

नागपूर व रामटेक येथे आयोजित व्याख्यानमालेच्या अध्यक्षस्थानी कुलगुरू प्रो. श्रीनिवास वरखेडी होते. वेदविद्या संकाय अधिष्ठाता प्रो. विजयकुमार, वेदव्याकरण विभागप्रमुख डॉ. हरेकृष्ण अगस्ती विशेषत्वाने उपस्थित होते. व्याख्यानमालेचा शुभारंभ मान्यवरांच्या शुभहस्ते दीपप्रज्वालनाने झाला. प्रास्ताविक वेदविद्या संकाय अधिष्ठाता प्रो. विजयकुमार यांनी केले. कुलगुरू प्रो. श्रीनिवास वरखेडी यांच्या शुभहस्ते संस्कृत भारतीचे अखिल भारतीय शिक्षण प्रमुख डॉ. विश्वास यांचा शाल, श्रीफळ, फलस्तबक देवून सत्कार करण्यात आला.

ह्या व्याख्यानमालेचे पहिले पुष्प दि. 2६ मार्च २०१९ रोजी संध्याकाळी ६.०० वाजता मधुरम् सभागृह। विदर्भ हिन्दी साहित्य भवन। सीताबर्डी नागपूर येथे संस्कृत भारतीचे अखिल भारतीय शिक्षण प्रमुख डॉ. विश्वास 'सामान्यस्य कृते व्याकरणम्' 'सामान्यांकरिता व्याकरण' या विषयावर गुंफले.

डॉ. विश्वास यांनी सामान्यजनांकरिता व्याकरणाध्ययनाची आवश्यकता आणि महत्त्व अस्खलित व मधुर अशा संस्कृत भाषेत प्रतिपादन केले. डॉ. विश्वास म्हणाले, भाषा प्रथम अस्तित्वात आली आणि नंतर व्याकरण अस्तित्वात आले. साधु–असाधु शब्दांचा विचार करणारे व्याकरण हे शास्त्र असून संस्कृत भाषेत संभाषण करताना किमान व्याकरण माहित असावे, नव्हे ते शिकून घेतले पाहिजे. विविध व्याकरणविषयक ग्रंथांचे आणि कथांचे दाखले देवून व्याकरण शिकण्याचे महत्त्व त्यांनी पटवून दिले. भारतीय आणि पाश्चात्त्य यांचा भाषाविषयक दृष्टिकोन यात भेद आहे.

पाश्चात्त्य भाषा ही विचारांच्या आदानप्रदानाचे साधन मानतात तर भारतीय हे भाषा ही आदानप्रदानाचे केवळ साधन मानत नाही तर तिच्या शुद्धतेचा आग्रह धरतात. शास्त्रानुसार भाषेचा ज्ञानपूर्वक प्रयोग अर्थात् शुद्धज्ञानपूर्वक प्रयोगाचा आग्रह धरतात. भाषेचा ज्ञानपूर्वक प्रयोग हे धर्मोपत्तीचे साधन आहे, हा भारतीयांचा सिद्धांत आहे. पारंपरिक वैदिक, शास्त्र ज्ञानाचे रक्षण करणे हेच व्याकरणचे प्रयोजन आहे. प्रत्येक सामान्य व्यक्तीने व्याकरणाचे सामान्य ज्ञान करवून घेणे आवश्यक असून संस्कृत संभाषण करताना या ज्ञानाचा उपयोग होतो. शुद्ध भाषाध्ययन हे व्रत रूपाने अंगिकारावे हा व्याकरणाध्ययन करण्यामागचा आग्रह आहे. संस्कृत शुद्धपात अस्तित्वात

राहावी तसेच पुढील पिढीत संक्रमित करावी या उद्देशाने सर्वांनी किमान व्याकरणाध्ययन करावे असे आग्रहपूर्वक प्रतिपादन डॉ. विश्वास यांनी केले.

दुसरे पुष्प दि. 27 मार्च २०१६ रोजी सकाळी ११. ०० वाजता प्रज्ञाभारती वर्णेकर सभागृह, शैक्षणिक भवन, रामटेक येथे डॉ. शान्तला संस्कृत भारतीच्या संस्कृत प्रचारिका. संस्कृत भारती, मंगलोर यांनी 'संस्कतप्रचारकार्ये अस्माकं योगदानम्' या विषयावर गुंफले. डॉ. शान्तला म्हणाल्या, 'संस्कृत भाषा ही सरल भाषा असून आपण रोज विविध प्रकारे संस्कृत भाषेचे ज्ञान प्राप्त केले पाहिजे'. लोकांपर्यंत आपण पोहचून संस्कृत भाषेचा प्रचार–प्रसार करणे आपले कर्तव्य आहे. संस्कृत भाषेची गोडी लागण्यासाठी संभाषण शिबीर ही प्राथमिक पायरी आहे. या शिबीरांच्या माध्यमातून आपल्याला लोकांमध्ये संस्कृत भाषेप्रती प्रेम आणि जागरूकता निर्माण करणे शक्य होते.

अध्यक्षीय भाषणात कुलगुरू प्रो. श्रीनिवास वरखेडी यांनी व्याकरणशास्त्र हे सूक्ष्मेक्षिका असून या शास्त्राच्या अध्ययनाने संस्कृत साहित्यादी अन्य शास्त्रांचे अध्ययन करणे सुलभ होते. त्यामुळे व्याकरणशास्त्र शिकणे अनिवार्य आहे. संस्कृत भाषेचे शिक्षण संस्कृतमधूनच झाले पाहिजे यावर त्यांनी भर दिला.

दोन्ही व्याख्यानकार्यक्रमांचे संचालन अनुक्रमे डॉ. शिवराम भट, डॉ. सविता आर्या तसेच आभार डॉ. हरेकृष्ण अगस्ती, डॉ. जयवंत चौधरी यांनी मानले.

या व्याख्यानमालेला नागपूरातील नामवंत संस्कृत विद्वान, प्राध्यापक, विभाग प्रमुख, संस्कृतानुरागी, अभ्यासक आणि विद्यार्थी उपस्थित होते.

7) विशेष व्याख्यान

कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विद्यापीठाच्या वेदविद्यासंकायांतर्गत वेदव्याकरण विभागाद्वारे दिनांक ११–०२–२०१६ रोजी विशेष व्याख्यानाचे आयोज करण्यात आले. संस्कृत व्याकरण शिकणाऱ्या विद्यार्थ्यांना व्याकरण शास्त्राचे अध्ययन कसे करावे या विषयी श्री शंकरयाचार्य संस्कृत विद्यापीठाच्या व्याकरण विभागाचे पूर्व विभाग प्रमुख महामहोपाध्याय श्री गंगाधर नायर यांच्या विशेष व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले. कार्यक्रमाचा प्रारंभ दीप प्रज्वलाने झाला. सर्वप्रथम वेद तथा व्याकरण विभाग प्रमुख डॉ. हरेकृष्ण अगस्ती यांनी श्री गंगाधार नायर यांचा परिचय करून दिला व प्रास्ताविक केले. त्या नंतर प्रमुख अतिथींचे भाषण झाले. त्यांनी आपल्या भाषणात व्याकरणाचे महत्व सांगितले तसेच संपूर्ण विश्व आज संस्कृत व्याकरणाकडे मोठ्या आदराने बघत आहे. विदेशामध्ये सुद्धा संस्कृत व्याकरण ज्ञानी प्राध्यापकांची मोठ्या प्रमाणात मांगणी आहे, त्यांनी व्याकरणाचे महत्व व व्याकरण शास्त्राचा अभ्यास कसा करावा या विषयी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले.

वेदविद्या संकाय प्रमुख डॉ. सी. जी. विजयकुमार यांनी श्री गंगाधर नायर हे माझे गुरु आहे व आज मी जेवढे ही व्याकरणाध्ययन केले हे नायर महोदयांमुळेच असे बोलून त्यांनी गुरूंप्रती आपला आदर व्यक्त केला.

या कार्यक्रमाच्या अध्यक्ष स्थानी विश्वविद्यालयाचे माननीय कुलगुरू उपस्थित होते. अध्यक्षीय भाषणात कुलगुरू प्रो. श्रीनिवास वरखेडी यांनी श्री गंगाधर नायर यांनी संस्कृत व्याकरण शास्त्रात दिलेल्या योगदानाचे महत्त्व प्रतिपादित केले. कार्यक्रमाचे संचालन डॉ. शिवराम भट व आभार प्रदर्शन डॉ. जयवंत चौधरी यांनी केले.

*****

संस्कृत भाषा तथा साहित्य विभाग

स्थापना – वर्ष 2000

संकाय – संस्कृत तथा संस्कृतेतर भाषा संकाय

अभ्यासक्रम – 1 आगम संस्कृत, 2 आगम प्राकृत, 3 बी.ए. संस्कृत विशारद, 4 शास्त्री, 5 आचार्य, 6 एम्. ए., 7 एम्. फिल्., 8 विद्यावारिधी, 9 पीएच्. डी., 10 डी. लिट्. इ.

अधिष्ठाता – प्रो. डॉ. नंदा पुरी

विभाग प्रमुख – प्रो. डॉ. कविता होले

सहायक प्राध्यापक – डॉ. पराग जोशी, डॉ. राजेंद्र जैन

पीएच्.डी कार्यरत विद्यार्थी संख्या – 5

उद्देश –

- प्राचीन संस्कृत साहित्य, भाषा यांचे अध्यापन, संशोधन
- आंतरविद्या शाखीय व तौलनिक अध्यापन, संशोधनास प्रोत्साहन
- संस्कृत भाषा जनसामान्यांपर्यंत, संस्कृतानुरागींना सहज आत्मसात करता यावी यासाठी विशेष आगम, विशारद इ. अभ्यासक्रमांचे अध्यापन
- संस्कृतसह अन्य प्राचीन भाषा प्राकृत, पाली इ. भाषांचे अभ्यासक्रम जिज्ञासूंना उपलब्ध करवून देणे.
- संस्कृतसह जर्मन, फ्रेंच इ. विदेशी भाषांचे पदविका अभ्यासक्रम चालविणे.

संशोधन कार्यविषयक ध्येये –

- समकालीन संस्कृत साहित्य आणि साहित्यशास्त्र
- आंतरविद्याशाखीय संशोधन
- मार्गदर्शकांसह संशोधकांचे संशोधन लेख प्रकाशित करणे
- संशोधक विद्यार्थ्यांकरिता एकदिवसीय रिसर्च मीट दर दोन महिन्यांनी आयोजित करणे

संस्कृत भाषा तथा साहित्य विभाग

कविकुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालयातील पदव्युत्तर संस्कृत भाषा तथा साहित्य विभागाद्वारे आयोजित विविध कार्यक्रमांचा व उपक्रमांचा संक्षिप्त अहवाल –––

1) कालिदास दिवस समारोह –

दि. 13 जुलै 2018 रोजी कालिदास दिवसाचे आयोजन रामटेक येथील मुख्यालयात करण्यात आले. या प्रसंगी डॉ. गिरीश पांडे हे विशेष अतिथी म्हणून उपस्थित होते. त्यांनी उपस्थितांना कालिदास ग्रंथांबद्दल प्रेरक भाषण दिले. या प्रसंगी विश्वविद्यालयाच्या प्रभारी कुलगुरु व संकाय प्रमुख डॉ.नंदा पुरी यांनी अध्यक्षस्थान भूषविले होते. विश्वविद्यालयाचे सर्व सन्माननीय सर्व अधिष्ठाता, विभाग प्रमुख, प्राध्यापकगण तसेच शिक्षकेतर सर्व कर्मचारी कार्यक्रमात उपस्थित होते. कार्यक्रमाचा दुसरा भाग म्हणून सर्व अध्यापक व विद्यार्थ्यांनी कालिदास स्मारकाला भेट दिली.

2) गुरुपौर्णिमा–सर्वांनी विश्वविद्यालयातील विभागांसोबत विभागीय विद्यार्थ्यांनी दि. 27.7.2018 रोजी गुरुपौर्णिमा कार्यक्रमाचे आयोजन नागपूर परिसरात केले. कार्यक्रमात वरिष्ठ प्राध्यापिका डॉ. नंदा पुरी तसेच अन्य मा. सर्व अधिष्ठाता, विभागप्रमुख व प्राध्यापक उपस्थित होते. पुष्पगुच्छ प्रदान करीत सर्वविद्यार्थ्यांनी 'तस्मै श्री गुरवे नमः' या संस्कृतपदांना सार्थक केले.कार्यक्रमाचे संचालन डॉ. पराग जोशी यांनी केले.

3) संस्कृत सप्ताह समारोह –

दरवर्षी संस्कृतभाषेच्या प्रचार व प्रसाराच्या दृष्टीने विश्वविद्यालयाद्वारे संस्कृसप्ताहाचे आयोजन केले जाते. या वर्षी मा. कुलगुरूंच्या आदेशाने तसेच संकायप्रमुखांच्या मार्गदर्शनाने सप्ताहाचे आयोजन दि. 22.08.2018 ते 28.08.2018 या दरम्यान करण्यात आले. सदर सप्ताहांतर्गत 16 वेगवेगळया संस्कृतसंस्थांनी सहसमन्वयाने त्या–त्या ठिकाणी कार्यक्रमांचे यशस्वी आयोजन करून संस्कृतचा प्रचार व प्रसार केला.

संस्कृत सप्ताहाचे उद्घाटन दि. 22/08/18 रोजी मा. कुलगुरुंच्या अध्यक्षतेत झाले. प्रमुखातिथि म्हणून जम्मू व काश्मीर अध्ययन केंद्राच्या प्रमुख डॉ. मीराताई खडक्कार उपस्थित होत्या. प्रख्यात विदुषी डॉ. लीना रस्तोगी यांची तसेच मा. कुलसचिव डॉ. अरविंद जोशी यांची विशेष उपस्थिती होती. सप्ताहाचे प्रास्ताविक समन्वयक डॉ. राजेंद्र जैन यांनी केले. उद्घाटन कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन डॉ. रेणुका करंदीकर यांनी केले. उद्घाटन समारंभानंतर प्रत्येक दिवस 16 संस्थांनी सातत्याने कार्यक्रमाचे आयोजन केले. सम्पन्न झालेल्या कार्यक्रमांची सांगता विद्यापीठातील निर्दिष्ट अध्यापकांनी विद्यापीठ प्रतिनिधी म्हणून तिथे तिथे उपस्थित राहून यशस्वी पार पडली.

कार्यक्रमसूची–

कविकुलगुरुकालिदाससंस्कृतविश्वविद्यालयः रामटेकम्

✻✻ संस्कृतसप्ताहसमारोहः ✻✻

(२२ तः २८आगस्ट २०१८)

Sr.No.	Proposed Program	Institutions	Number of Participations	Number of Prizes	Certificate Sent
1.	**उद्घाटनं** अभिनवगुप्तावृतं विशेषव्याख्यानं च	Bhasha Pracharini Sabha, Nagpur &JKSC, Nagpur	00	00	00
2.	संस्कृतसांस्कृतिकस्पर्धा (नाट्य-नृत्य-गानस्पर्धाः)	Pratibhastali Jnyanodaya Vidyapeeth, Ramtek	65	03	68
3.	संस्कृतभाषणस्पर्धा आधुनिकजीवने संस्कृतस्य महत्त्वम्	Tirpude College of Hotel Management, Nagpur	15	03	18
4.	नाट्यकाव्याभिवाचनस्पर्धा	Sri Binzani Nagar Mahavidyalay, Nagpur	57	03	60
5.	एकदिवसीयकार्यशाला संस्कृते विज्ञानम्।	Skt Dept., C.P.& B erar College Nagpur	140+6	00	146
6.	संस्कृतचित्रगीतस्पर्धा (Film song competition)	LAD College, Ngp	17	03	20
7.	संस्कृतस्तोत्रगायनस्पर्धा	Administrate Service College, Morwa	39	03	42
8.	संस्कृतप्रबोधसामान्यज्ञानपरीक्षा स्पर्धा	Sanskrit Dept. Vasantroa nayik College, Nagpur	485	09	494
9.	संस्कृतनिबंधस्पर्धा	Bharatiya Utkarsh Mandal, near to Vivekanad Medical Mission, Khapari, Nagpur	122	03	125
10.	संस्कृतचित्रालेखस्पर्धा	Cisfa, Nagpur	77	03	80
11.	**संस्कृतदिनम्** संस्कृतगानस्पर्धा (संस्कृतस्तोत्र,गीत,भजन	KKSU **Ramtek Campus**	19	03 +03	22
12.	**कालिदासकाव्यशतावधानम्**	KKSU **Ramtek Campus**	00	00	00
13.	संस्कृतनिबंधवाचनस्पर्धा	Administrative College, Mahal	73	03	**76**
14.	शोभायात्रा	Sanskrit Bharati Nagpur	00	00	00
15.	संस्कृतसंदेशपत्रनिर्माणस्पर्धा	Alumni Association, KKSU, Nagpur	274	06	280
16.	एकदिवसीयकार्यशाला (संगणकीयक्षेत्रे संस्कृतभाषाव्याकरणस्य महत्ता।)	Sanskrit Dept., Nagpur Uni., Nagpur	80+14	00	94
		Total			**1526**

दि. 28.08.2018 रोजी मा. कुलगुरुंच्या अध्यक्षतेत सप्ताहसमारोहाचे समापन व पुरस्कार वितरण सोहळा सम्पन्न झाला. प्रमुखातिथी म्हणून महात्मा गांधी हिंदी विश्वविद्यालय, वर्धा चे मा. कुलगुरु प्रो. डॉ. गिरीश्वर मिश्र उपस्थित होते. तसेच स्वारस्वतातिथी म्हणून पुणे विद्यापीठाच्या पूर्वसंस्कृतविभागप्रमुख, डॉ. प्रो. सरोजा भाटे उपस्थित होत्या. कार्यक्रमाची सुरुवात मंगलाचरणसरस्वतीवंदना व विद्यापीठगीताने झाली. सप्ताह–समन्वयक डॉ. राजेंद्र जैन यांनी सप्ताहाचे आद्योपान्त इतिवृत्त प्रस्तुत केले. 16 संस्थांनी आयोजित कार्यक्रमातील पुरस्कार

विजेत्यांना मान्यवरांच्या हस्ते प्रमाणपत्रे व बक्षीसे देण्यात आली, तसेच आयोजन– सहसमन्वयकांना अभिनंदन पत्रे देण्यात आहे. सारस्वतातिथींनी संस्कृतवर आधुनिक व व्यावहारिकस्तराने कार्य होण्याची आवश्यकता व्यक्त केली. प्रमुखातिथींनी विश्वविद्यालयाद्वारे प्रस्तुत आयोजनाने प्रभावित झाल्याची प्रशंसा केली व आधुनिक भारतीय हिंदी इत्यादी भाषांच्या अध्ययनासाठी संस्कृत अध्ययनाची गरज व्यक्त केली. मा. कुलगुरुंनी अध्यक्षीय भाषणात सर्वगोष्टींचा आढावा देवून कार्यक्रमांद्वारे होणा–या उद्दिष्टपूर्तीवर प्रकाश टाकला. मा. कुलसचिवांनी उपस्थित सर्वअधिकारी प्राध्यापकवृंद, सहसमन्वयकवृंद, पुरस्कार विजेते विद्यार्थी व उपस्थितांचे आभार व्यक्त केले. राष्ट्रगीताने कार्यक्रमाचे समापन झाले.

4) संस्कृत अनुवाद कार्यशाळा :

राष्ट्रिय संस्कृत संस्थान, नवी दिल्ली यांच्या आर्थिक अनुदानाने विश्वविद्यालयाच्या संस्कृत भाषा तथा साहित्य विभागातर्फे 21 दिवसांची संस्कृत अनुवाद कार्यशाळा घेण्यात आली. ही कार्यशाळा दि. 22जाने 2019 ते 14 फेब्रवारी 2019 या कालावधीत घेण्यात आली. 25 विद्यार्थ्यांनी या कार्यशाळेचा लाभ घेतला.

या एकवीस दिवसांमध्ये दोन तास प्रतिदिन या प्रमाणे 42 व्याख्यानांचे आयोजन करण्यात आले. या व्याख्यानांमधून संस्कृतातील अनुवादावर विशेष भर देण्यात आला.त्यासाठी संस्कृत भाषेची रचना, व्याकरण, संस्कृत अनुवादातील अडचणी असे विषय घेऊन विद्यार्थ्यांकडून अनुवादाचा सराव करवून घेण्यात आला. तसेच संस्कृत ग्रंथांच्याही अन्य भाषांमध्ये भाषांतराची गरज लक्षात घेऊन संस्कृत ग्रंथांचे हिंदी,इंग्रजी आणि मराठी भाषांमध्ये भाषांतर करण्यात येणा–या अडचणींचे स्वरुप आणि त्यावरील उपाय हे विषयही व्याख्यानांमधून घेण्यात आले.

कार्यशाळेचा समापनाचा कार्यक्रम दि. 14 फेब्रु.2019 रोजी माननीय कुलगुरु प्रो. श्रीनिवास वरखेडी यांच्या अध्यक्षतेखाली घेण्यात आला. कार्यक्रमाला नागपूर परिसराच्या संचालिका डॉ. कविता होले, वेदांग ज्योतिष विभागाचे प्राध्यापक डॉ. प्रसाद गोखले उपस्थित होते. तसेच रातुम नागपूर विद्यापीठाच्या स्नातकोत्तर संस्कृत विभागाच्या विभाग प्रमुख डॉ. शुचिता दलाल विशेषत्वाने उपस्थित होत्या. कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक डॉ. नंदा पुरी यांनी केले. डॉ.प्रसाद गोखले यांनीही यावेळी आपले विचार मांडले. कार्यक्रमाच्या ऋणनिर्देशाचे दायित्व डॉ. कविता होले यांनी पार पाडले. कार्यक्रमाचे संचालन कु. मधुरा कायंदे हिने केले. कार्यशाळेत सहभागी विद्यार्थ्यांना प्रमाणपत्रे देण्यात आले.

5) प्राकृत शिलालेख व लिपी साहित्यावर विशेष व्याख्यान –

कविकुलगुरू कालिदास संस्कृतविश्वविद्यालयाच्या संस्कृत तथा संस्कृतेतर भाषा संकायांतर्गत संस्कृतभाषा तथा साहित्यविभागाद्वारे एकवर्षीय प्राकृत आगम डिप्लोमा पाठ्यक्रम गेल्या तीन वर्षांपासून चालविला जातो. संस्कृत व प्राकृत भाषांच्या व्याकरणाचे व साहित्याचे अध्ययन या माध्यमाने वर्षभरात केले जाते. या अभ्यासक्रमाच्या अतंर्गत विशेषत्वाने वर्षातून दोन विशेष व्याख्यानांचे आयोजन करून भाषा व साहित्याचा मर्म विद्यार्थ्यांना समजावून सांगण्याचा प्रयत्न केला जातो. याच दिशेने यावर्षीच्या प्रवेशित तसेच विश्वविद्यालयीन विद्यार्थ्यांकरिता दि. 06/10/2018 शनिवार रोजी ''भारतीयवाङ्मयास प्राकृत शिलालेखी साहित्य व ब्राह्मी लिपीचे योगदान'' या प्राकृतविषयावर विशेषव्याख्यानाचे आयोजन केले. विशेषव्याख्याता म्हणून सोलापूर येथील वालचंद कला महाविद्यालयातील संस्कृत–प्राकृतविभागाचे विभागप्रमुख व सहयोगी प्राध्यापक डॉ. महावीर प्रभाचंद्र शास्त्री हे

उपस्थित होते. त्यांनी प्राकृत भाषा व साहित्यावर सामान्यतः प्रकाश टाकून शिलालेखीप्राकृतसाहित्याचा विशेषत्वाने उल्लेख केला. त्यातही ब्राहमी लिपीच्या मुलभूत योगदानावर प्रकाश टाकला. बाह्मी लिपीच्या उगम, विकास व योगदानाचे विवेचन पी.पी.टी. माध्यमाने प्रस्तुत केले.

कार्यक्रमाची सुरूवात सरस्वती पूजनाने झाली. कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक डॉ. राजेन्द्र जैन यांनी केले. कार्यक्रमाच्या अध्यक्ष्यस्थानी विभागप्रमुखा डॉ. कविता होले होत्या. व्याकरणविभागाचे प्राध्यापक डॉ. शिवराम भट्ट सर यांची विशेषउपस्थिती तसेच विभागीय प्राध्यापक डॉ. पराग जोशी यांचे मार्गदर्शन लाभले. विभागप्रमुख डॉ. कविता होले यांनी प्राचीनसाहित्याला उजागर करणा–या प्राकृत भाषा व साहित्यावर तसेच विशेषत्वाने लिपींवर शोध कार्य व पाठ्यक्रमनिर्मिती करण्याची नितांत गरज व्यक्त केली. विभागीय प्राध्यापक डॉ. पराग जोशी यांनी आभार व्यक्त केले. कार्यक्रमांचे सूत्रसंचालन समन्वयक डॉ. राजेन्द्र जैन यांनी केले.

6) ग्रंथाध्ययन कार्यशाळा

कविकुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालयाच्या संस्कृत भाषा तथा साहित्य विभागाद्वारे चार दिवसीय ग्रंथाध्ययन कार्यशाळेचे आयोजन रामटेक परिसरात करण्यात आले होते. या कार्यशाळेत पदवी व पदव्युत्तर स्तरातील विद्यार्थ्यांकरिता 'चम्पूरामायण' या ग्रंथातील बालकाण्डाचे विशेष अध्ययन करवून देण्यात आले तसेच प्राक्–शास्त्री विद्यार्थ्यांना संक्षेपपंचतंत्र ग्रंथ शिकविण्यात आला.चम्पूरामायण ग्रंथाचे अध्यापन बंगलुरू येथील संस्कृत भारतीचे प्रकाशन प्रमुख व प्रसिध्द संस्कृत लेखक डॉ. विश्वास यांनी केले तर संक्षेपपंचतत्राचे पठन डॉ. शान्तला यांनी केले. दि. 25.03.19 रोजी सकाळी 9.00 वा. रामटेक परिसरातील सभाभवनात मा. कुलगुरु डॉ. श्रीनिवास वरखेडी यांच्या अध्यक्षतेत कार्यशाळेचे उद्घाटन झाले. यावेळी संस्कृत तथा संस्कृतेतरभाषा संकायाच्या मा. अधिष्ठाता डॉ. नंदापुरी, विभागप्रमुख डॉ. कविता होले व बीपीडी संचालक डॉ. विजयकुमार सर उपस्थित होते. दि. 25 ते 28 / 03 / 19 या दरम्यान रोज सकाळी 9 ते 11 व दु. 3 ते 4 वर्गाचे आयोजन करण्यात आले. या कार्यशाळेकरिता एकूण 50 विद्यार्थी उपस्थित होते.

7) मराठी भाषा संवर्धन पंधरवडा विशेष व्याख्यान –

कविकुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय, नागपूर येथे शासनपरिपत्राकानुसार मराठी भाषा संवर्धन पंधरवाडयानिमित्त गुरुवार दि. 10.1.2019 रोजी विश्वविद्यालयाच्या नागपुर येथील शैक्षणिक परिसरात वाङ्मय मंडळातर्फे 'मराठी भाषा अभिवृध्दी' या विशेष व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले होते.या कार्यक्रमाचे अध्यक्षस्थान संस्कृत तथा संस्कृतेतर संकायाच्या अधिष्ठाता प्रो. नंदा पुरी यांनी भूषविले. प्रमुख व्याख्याता म्हणून प्रसिध्द कवियित्री आणि साहित्य विहार संस्थेच्या अध्यक्षा श्रीमती आशा पांडे उपस्थित होत्या. त्याचबरोबर विश्वविद्यालयाचे संस्कृत साहित्य विभाग प्रमुख आणि नागपुर परिसर संचालक प्रो. कविता होले आणि पदव्युत्तर शिक्षणशास्त्रा विभाग प्रमुख कीर्ती सदार उपस्थित होत्या. प्रो नंदा पुरी यांनी श्रीमती आशा पांडे यांचा शाल, श्रीफळ आणि कालिदास प्रतिमा देऊन सत्कार केला.

प्रमुख अतिथी श्रीमती आशा पांडे म्हणाल्या, मराठी भाषेचे संस्कार हे घरातून केले पाहिजेत. नवनवीन ज्ञानशाखा विकसित होत असतांना त्यासाठी असणा–या तांत्रिक संज्ञा मराठी भाषेत निर्माण केल्या पाहिजेत

तसेच त्या रुढहीकेल्या पाहिजेत. नव्या पिढीला आपली मातृभाषासण, उत्सव, परंपरा आणि संस्कृती यांचे ज्ञान मिळण्यासाठी मराठी भाषेची अभिवृध्दीची सुरुवात ही घरापासूनच केली पाहिजे.

अध्यक्षीय भाषणात प्रा. नंदा पुरी यांनी संस्कृत भाषेत उपलब्ध ग्रंथ मराठी भाषेत अनुवाद करण्याबाबतचा प्रस्ताव विद्यापीठामार्फत शासनाकडे पाठवावा असे मत व्यक्त केले.

कार्यक्रमाचे संचालन कु. सायली पेशवे हिने केले. तर आभार प्रो.कविता होले यांनी मानले. या कार्यक्रमामध्ये विश्वविद्यालयातील अधिष्ठाता, विभाग प्रमुख, अधिकारी तसेच सहयोगी कर्मचारी विद्यार्थी मोठया संख्येने उपस्थित होते.

8) IQAC अंतर्गत राष्ट्रिय चर्चासत्राचे आयोजन–

कविकुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालयाच्या अंतर्गत गुणवत्ता आश्वासन कक्षातर्फे (IQAC) व विद्यापीठ अनुदान आयोग, नवी दिल्ली आणि राष्ट्रीय मूल्यांकन आणि प्रत्यायन परिषद(नॅक) यांच्या संयुक्त प्रायोजकत्वाखाली आयोजित ''शिक्षणातील गुणवत्ता विकास आणि संस्कृत शिक्षणाच्या विशेष संदर्भात उच्च शिक्षण संस्थांमधील संशोधन'' या विषयावरील द्विदिवसीय राष्ट्रीय चर्चासत्राचे उद्घाटन आज शुक्रवार,दि.11 जानेवारी 2019 रोजी रामटेक येथे संपन्न झाले.

कुलगुरु प्रो. श्रीनिवास वरखेडी यांच्या अध्यक्षतेखाली संपन्न झालेल्या चर्चासत्राच्या उद्घाटनाला प्रमुख अतिथी व बीजभाषक या नात्याने राष्ट्रीय संस्कृत विद्यापीठ, तिरुपतीचे सन्माननीय कुलगुरु प्रो. व्ही. मुरलीधर शर्मा उपस्थित होते. कुलसचिव डॉ. रामचंद्र जोशी, चर्चासत्राच्या समन्वयक व IQAC संचालक डॉ. नंदा पुरी व चर्चासत्राच्या आयोजन समिती सचिव तसेच NAAC समन्वयक डॉ. कविता होले या व्यासपीठावर विशेषत्वाने उपस्थित होते.

कार्यक्रमाचा प्रारंभ वेदमंत्रांच्या उद्घोषात मान्यवरांच्या शुभहस्ते दीपप्रज्वलनाने झाला. अमृता बरबडीकर आणि वैदेही कुळकर्णी या विद्यार्थिनींनी गायिलेल्या सरस्वती स्तवन आणि विश्वविद्यालय गीतानतर या राष्ट्रीय चर्चासत्राचे प्रास्ताविक चर्चासत्राच्या समन्वयक प्रो. नंदा पुरी यांनी केले.

राष्ट्रीय संस्कृत विद्यापीठ, तिरुपतीचे सन्माननीय कुलगुरु प्रो. व्ही.मुरलीधर शर्मा यांचा शाल, श्रीफळ, कालिदास प्रतिमा देवून कुलगुरु प्रो. श्रीनिवास वरखेडी यांच्या शुभहस्ते सत्कार करण्यात आला.

प्रमुख अतिथी कुलगुरु प्रो. व्ही.मुरलीधर शर्मा आपल्या बीजभाषणात म्हणाले, गुणवत्ता, आर्थिक तरतूद आणि माहिती तंत्रज्ञान कौशल्य हे तीन घटक सर्व विश्वविद्यालयांसाठी विशेषतः सर्व संस्कृत विश्वविद्यालयाच्या गुणवत्ता संवर्धनासाठी अवश्यंभावी आहेत. भारतात नालंदा, तक्षशिला, विक्रमशिला यासारख्या विद्यापीठांची अत्यंत गौरवशाली परंपरा होती. ही परंपरा पुनश्च निर्माण करुन आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील विद्यापीठांच्या क्रमवारीत स्थान प्राप्त करावयाचे असेल तर गुणवत्तावाढ केल्याशिवाय पर्याय नाही आणि ही गुणवत्ता विद्यापीठांनी जाणीवपूर्वक कठोर परिश्रम करुन प्राप्त केली पाहिजे. विद्यापीठांमध्ये संशोधन, प्राध्यापक, शैक्षणिक कार्यक्रम, नैतिक मूल्ये आणि तत्त्वे, प्रशासकीय नेतृत्व आणि इ–गवहर्नन्स या सहा घटकांची गुणवत्ता आवश्यक आहे. जगातील आव्हाने पेलण्यास सक्षम, संस्कृती वमूल्ये पाळणारा समाज, उत्तरदायित्व स्वीकारणारा, ज्ञान व कौशल्यसंपन्न असा युवक निर्माण करणे हेच विद्यापीठांचे ध्येय असले पाहिजे. गुणवत्ता संवर्धनावर आधारित या राष्ट्रीय चर्चासत्राचे आयोजन केल्याबद्दल प्रो.वरखेडी यांचे त्यांनी अभिनंदन केले.

विशेष अतिथी श्री. ना.गो. गाणार आणि डॉ. अर्चना नेरकर यांनी राष्ट्रीय चर्चासत्राला शुभेच्छा संदेश पाठविले.

याप्रसंगी विश्वविद्यालयातर्फे वार्षिक दिनदर्शिकेचे प्रकाशन मान्यवरांच्या शुभहस्ते करण्यात आले तसेच डॉ. मधुसूदन पेन्ना यांनी केलेल्या ''गुलाबगीता'' या काव्याच्या मराठी भाषांतराचे आणि डॉ. कीर्ती सदार, डॉ. कलापिनी अगस्ती, डॉ. शिवराम भट, डॉ. राजेंद्र जैन यांच्या अनुक्रमे शिक्षणशास्त्र, आहारशास्त्र, व्याकरण आणि संस्कृत साहित्यावर आधारित संशोधन प्रकल्पाचे प्रकाशन मान्यवरांच्या शुभहस्ते करण्यात आले. या सर्वांचा सत्कारही प्रो. मुरलीधर शर्मा यांच्या हस्ते करण्यात आला.

अध्यक्षीय भाषणात कुलगुरू प्रो. श्रीनिवास वरखेडी म्हणाले,''विद्यापीठाने केवळ रामटेक किंवा नागपूर अथवा महाराष्ट्रापुरता विचार न करता संपूर्ण भारतात आणि आंतरराष्ट्रीय स्तरावर गुणवत्तापूर्ण कार्यक्रम आणि संशोधन कार्य यांच्या आधारे स्थान प्राप्त केले पाहिजे. विद्यापीठाचा विस्तार भौगोलिक नसून शैक्षणिक व संशोधन स्तरावर होणे आवश्यक आहे. आज नागपुरातील महत्त्वाच्या पाच शैक्षणिक संस्थांमध्ये गुणवत्तापूर्ण कार्यक्रमांद्वारेच कविकुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालयाने स्थान प्राप्त केले आहे, परंतु एवढयापुरतेच न थांबता यापुढच्या वाटचालीत नवनवीन आव्हाने स्वीकारून, नवनवे तंत्रज्ञान आत्मसात करीत प्रवाही राहणे आपल्यासाठी हितकारक आहे. यापुढील वाटचाल अधिक दमदार होण्यासाठी नियोजनपूर्वक गुणवत्तापूर्ण कार्यक्रम राबविण्यावर, समाज आणि तंत्रज्ञान यांचा समन्वय राखत विश्वविद्यालय भर देईल.''

कार्यक्रमाचे संचालन मधुरा कायंदे हिने तर आभार प्रदर्शन आयोजन समिती सचिव प्रो.कविता होले यांनी केले. कार्यक्रमाची समाप्ती वंदे मातरम्ने झाली.

या चर्चासत्रात अधिष्ठाता, विभाग प्रमुख, प्राध्यापक, विविध शाळा व महाविद्यालयातील शिक्षक व प्राध्यापक, शिक्षणतज्ज्ञ, संशोधन, विद्यार्थी, पत्राकार मोठया संख्येने सहभागी झाले होते.

या चर्चासत्रात उच्चशिक्षण क्षेत्रातील खालील तज्ज्ञांचे मार्गदर्शन लाभले.

- **डॉ. देवेंद्र कावडे – उपसल्लागार, नॅक, बंगलोर**
- **डॉ. प्रांतिक बॅनर्जी, उपप्राचार्य, हिस्लॉप कॉलेज, नागपूर**
- **डॉ. अखिलेश पेशवे, प्राचार्य, धरमपेठ म. पा. देव स्मृति विज्ञान महाविद्यालय, नागपूर**
- **डॉ. मंजुश्री सरदेशपांडे, विभाग प्रमुख, इंग्रजी विभाग, आर्.एस्. मुडंले धरमपेठ कला–वाणिज्य महाविद्यालय, नागपूर**
- **डॉ. मधुसूदन पेन्ना– अधिष्ठाता, भारतीय धर्म, तत्त्वज्ञान तथा संस्कृती संकाय, क.का.सं.वि, रामटेक**

या चर्चासत्राचा समारोप शनिवार, दि. 12 जानेवारी 2018 रोजी दुपारी 4.00 वाजता झाला. नॅक चे उपसल्लागार डॉ. देवेंदर कावडे यांचे ''नॅक प्रत्यायनाची सुधारित रूपरेषा'' या विषयावर विशेष सादरीकरण झाले.

राष्ट्रीय युवा दिनाचे औचित्य साधून ''स्वामी विवेकानंदाचे शिक्षणविषयक विचार आणि आजचा युवक'' या विषयावर एका परिसंवादाचे आयोजन करण्यात आले होते. या परिसंवादाचे संचालन डॉ. दिनकर मराठे यांनी केले

असून प्रा. ब्रिजेश मानस, धर्मेद्र तूरकर, डॉ.भरत पांडा, डॉ. पराग जोशी आणि मधुरा कायंदे, मृदुला काळे, गौरव कडलग, अर्पिता हरडे हे वक्ते सहभागी झाले होते. समारोपाला रा. तु.म. नागपूर विद्यापीठाचे माजी कुलगुरु डॉ. विलास सपकाळ प्रमुख अतिथी म्हणून तर नागपूरचे आमदार श्री. गिरीश व्यास आणि नॅक उपसल्लागार देवेंद्र कावडे अतिथी या नात्याने उपस्थित होते.

या चर्चासत्रात प्राध्यापक, संशोधक, विद्यार्थी यांची मोठया संख्येने उपस्थिती होती.

9) शिक्षक दिवस – आयोजन

कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालयात बुधवारी, दि. 5 सप्टेंबर रोजी शिक्षक दिनानिमित्त विशेष कार्यक्रमाचे आयोजन नागपूर व रामटेक येथे करण्यात आले.

प्रमुख अतिथी म्हणून डॉ. जगन्नाथ पाटील, (राज्यपालद्वारा नामनिर्देशित सदस्य (भूतपूर्व), स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड) उपस्थित होते. विश्वविद्यालयाचे मा. कुलगुरू प्रो. श्रीनिवास वरखेडी कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी होते. मा. कुलगुरू यांच्या शुभहस्ते प्रमुख अतिथी यांचा गुलाबपुष्प, शाल व कालिदासप्रतिमा देऊन सत्कार करण्यात आला. यावेळी डॉ. जगन्नाथ पाटील म्हणाले, गुरू ही व्यक्ती नसून तत्त्व आहे. सध्याच्या युगात माहितीला महत्त्व आले आहे. परंतु, माहिती म्हणजे ज्ञान नाही. ज्ञानप्राप्तीची लालसा असणे व त्यासाठी परिश्रम करणे आता दुर्मीळ झाले आहे. उपनिषदातील नचिकेताची कथा सांगून डॉ. पाटील यांनी ईश्वराने सर्व शिक्षकांमध्ये वाईट विचार नष्ट करून सद्विचारांची रुजुवात व्हावी, अशी प्रार्थना केली. संत तुकाराम, संत नामदेव, संत एकनाथ यांना अखिल मानवजातीच्या कल्याणाची तळमळ होती. त्यांच्या वाङ्मयातून हा विचार व्यक्त होतो. त्यांच्या कल्याणमयी विचारांचे आचरण आपण केल्यास खऱ्या अर्थाने शिक्षक दिन सफल होईल असे विचार मांडले. संचालन व आभार डॉ. पराग जोशी यांनी मानले.

या कार्यक्रमाला परीक्षा नियंत्रक डॉ. उमेश शिवहरे, विद्यापीठ नियोजन विकास मंडळाचे संचालक, डॉ. विजयकुमार, सर्व अधिष्ठाता, विभाग प्रमुख, प्राध्यापक, शिक्षकेत्तर सहकारी, संस्कृतानुरागी, अभ्यासक, संशोधक, विद्यार्थी उपस्थित होते.

10) संस्कृत–एकांकिका– स्पर्धांचे आयोजन

कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विद्यापीठाच्यावतीने आयोजित संस्कृत नाटयमहोत्सवात संस्कृत भाषा प्राचारिणी सभेच्या 'गृहहीनः' या नाटकाने प्रथम क्रमांक पटकावला. लक्ष्मीनगर येथील सायंटिफिक सभागृह येथे या एकांकिका स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले. नटराज कला सांस्कृतिक केंद्राच्या सहकार्याने ही स्पर्धा विद्यापीठाच्या वतीने घेण्यात आली. उद्घाटन कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी संस्कृत तथा संस्कृतेतर भाषा संकाय प्रमुख डॉ. नंदा पुरी उपस्थित होत्या. संस्कृत विदुषी डॉ. लीना रस्तोगी प्रमुख अतिथी होत्या. डॉ. कविता होले, यांची विशेष उपस्थिती होती.स्पर्धाचे निर्णायक म्हणून एलएडी कॉलेजच्या माजी संस्कृत विभागप्रमुख डॉ. स्मिता होटे,पुण्याचे पं. वसंत गाडगीळ आणि दिल्ली विद्यापीठाचे डॉ. बलराम शुक्ल उपस्थित होते. डॉ. पराग जोशी यांनी स्पर्धेची रूपरेषा मांडली. डॉ. पुरी यांनी नाटयमहोत्सवाचे स्वरूप स्पष्ट केले. महोत्सव समन्वयक डॉ. राजेंद्र जैन यांनी संचालन केले तसेच आभार मानले.

या स्पर्धेत सहा संस्कृत एकांकिका सादर करण्यात आल्या. स्पर्धेची सुरूवात संस्कृत विद्यापीठाच्या विद्यार्थ्यांनी सादर केलेल्या संस्कृत भाषेतील पंजाबी लोकनृत्याने झाली. नागपूरच्या ज्ञानविज्ञानवर्धिनी संस्थेने 'धन्या गृहस्थाश्रमः', संस्कृत विद्यापीठातर्फे 'गुरुदक्षिणा' सी. पी. ॲण्ड बेरार कॉलेजच्या वतीने 'सिकतासु तैलम', राष्ट्रभाषा परिवारच्यावतीने 'ब्रह्मराक्षस', संस्कृत भाषा प्रचारिणी सभेद्वारे 'गृहहीनः' आणि नटराज कला सांस्कृतिक केंद्र संस्थेच्यावतीने 'ललित कला' सांस्कृतिक केंद्र संस्थेच्यावतीने 'ललित कला' अशा एकांकिका सादर करण्यात आल्या. कार्यक्रमाला नागपुरातील संस्कृत विद्यापीठाशी संलग्नित विविध कॉलेजेसचे विद्यार्थी, प्राध्यापक, विभागप्रमुख तसेच शाखाप्रमुख उपस्थित होते.

या स्पर्धेसाठी संस्कृत भाषा तथा साहित्य विभागप्रमुख डॉ. कविता होले, समन्वयक डॉ. राजेन्द्र जैन, डॉ. पराग जोशी, प्रा. पल्लवी कावळे यांनी परिश्रम घेतले. पुरस्कारांची घोषणा डॉ. पराग जोशी यांनी केली.

संस्कृत भाषा प्राचारिणी सभेच्या 'गृहहीनः' या संस्कृत नाटकाला प्रथम क्रमांकाचा उत्कृष्ट निर्मितीचा पुरस्कार प्राप्त झाला. सी. पी. ॲण्ड बेरार महाविद्यालयातर्फे सादर करण्यात आलेल्या 'सिकतासु तैलम्' या नाटकाला द्वितीय क्रमांकाचा उत्कृष्ट निर्मितीचा पुरस्कार देण्यात आला. सर्वोत्कृष्ट अभिनयासाठी संस्कृत विद्यापीठाचे सत्यजित खटाळ आणि डॉ. विभा क्षीरसागर यांना प्रथम पुरस्कार प्रदान करण्यात आला. याशिवाय उत्कृष्ट प्रकाशयोजना, उत्कृष्ट नेपथ्य, उत्कृष्ट वेशभूषा, उत्कृष्ट संगीतयोजना, उत्कृष्ट निर्देशक, उत्कृष्ट नाटयलेखन व अनुवाद असे पुरस्कारही देण्यात आले.

11) एकदिवसीय प्राकृत संगोष्ठी

क.का.सं.वि. हे संस्कृत भाषेसोबतच प्राकृत, पालीभाषा व साहित्याच्या अध्ययन, अध्यापन,संशाधन व प्रचार प्रसारा करिता सातत्याने प्रयत्नरत आहे. विश्वविद्यायलाच्या संस्कृत तथा संस्कृतेतरभाषा संकायाच्याअन्तर्गत संस्कृत भाषा तथा साहित्य विभागाद्वारे आगम पदविका प्राकृत हा एक वर्षीय पदविका अभ्यासक्रम गेल्या तीन वर्षापासून जोमात चालू आहे. या अभ्यासक्रमाच्या अंतर्गत वर्षभर नियमित अध्यापन व सोबतच, किमान दोन बहिस्थ अनुभवी व्यक्तींची विशेषव्याख्याने तसेच मार्गदर्शन आजवर प्राप्त होत आहे.

या अनुषंगाने दि.30.3.2019 रोजी विश्वविद्यालयीन विद्यार्थ्यांकरिता एकदिवसीय प्राकृतभाषा– संगोष्ठीचे आयोजन करण्यात आले. एक दिवसीय संगोष्ठीत दोन प्रमुख विषयांवर मार्गदर्शन करण्याकरिता डॉ. बलराम शुक्ल, (संस्कृत विभाग,दिल्ली विश्वविद्यालय,दिल्ली) यांना आमन्त्रित करण्यात आले होते. संगोष्ठीच्या अध्यक्षस्थानी नुकत्याच विश्वविद्यालयाकडून संस्कृतजीवनवृती पुरस्काराने सम्मानित संस्कृतच्या प्रख्यात विदुषी डॉ. लीना रस्तोगी होत्या. कार्यक्रमात विभागीय सहायकप्राध्यापक डॉ. पराग जोशी यांची विशेष उपस्थिती होती. संगोष्ठीचा विषय **नाटय–सौन्दर्याभिवृद्वीत प्राकृतभाषांचे योगदान** असा होता. या अन्तर्गत डॉ. बलराम शुक्ल यांनी **1. कालिदासपूर्वकालिक संस्कृतनाटयसौन्दर्याभिवृद्वीत प्राकृतभाषांचे योगदान** व 2. **कालिदासोत्तर कालिक संस्कृत नाट्य सौन्दर्यभिवृद्धीत प्राक्तभाष ांचे योगदान** या दोन विषयावर विस्तृत मार्गदर्शन व मुक्त–चर्चा केली.

कार्यक्रमाची सुरुवात सरस्वतीवन्दनेनेझाली. संगोष्ठीसमन्वयक डॉ. राजेंद्र जैन यांनी अतिथीसत्कार पुरस्कारवितरण कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक मांडले. यावर्षी प्राकृत पदविका पाठयक्रमात वर्षभर अध्यापन केलेल्या संस्कृतव्याकरणविभागातील प्राध्यापक डॉ. शिवराम भट यांना प्रथमपत्र– संस्कृतव्याकरण अध्यापन केल्याबद्दल, शोधच्छात्रा सौ. सरिता गिल्लुरकर हिला संस्कृतसाहित्याचे अध्यापन केल्याबद्दल,साहित्यविभागीय प्राध्यापक डॉ.

राजेंद्र जैन यांना द्वितीयपत्र–प्राकृतव्याकरणाचे अध्यापन केल्याबद्दल सौ. समता जैन यांना तृतीयपत्र–प्राकृतसाहित्याचे अध्यापन केल्याबद्दल मा. अध्यक्षा डॉ. लीना रस्तोगी व मंचावरील मान्यवरांच्या वतीने सम्मानित करण्यात आले. मा. अध्यक्षांनी भारतीयसंस्कृती व परंपराच्यायथास्थिती ज्ञानासाठी संस्कृत सोबत प्राकृत व अन्य प्राचीन भारतीय भाषांचे अध्ययन संशोधन करण्याची अपेक्षा व्यक्त केली. तश्या अपेक्षांची पूर्तता प्राकृतभाषेवरील विशेषव्याख्याने, कार्यशाळा, चर्चासत्र यांच्या आयोजनांच्या माध्यमातून होतील असा त्यांनी विश्वास व्यक्त केला. डॉ. पराग जोशी यांनीचर्चासत्रात उपस्थितमान्यवरांचे आभार व्यक्त केले. चर्चासत्राचे समन्वयन डॉ. राजेन्द्र जैन यांनी केले होते.

12) शैक्षणिक–सहल–

सदर शैक्षणिक वर्षात मार्च 2019 दरम्यान विश्वविद्यालयातील सर्व विभागीय विद्यार्थ्यांसमवेत शैक्षणिक सहल सावनेर–बैतुल रोड शिवतीर्थ ॲग्रो व्हिजन या ठिकाणी घेण्याचे ठरले. सहलीचे आयोजन संस्कृत साहित्य विभाग प्रमुख डॉ. कविता होले यांच्या मार्गदर्शनात झाले. सहलीत एकूण 50 विद्यार्थी तसेच प्राध्यापकांमध्ये डॉ. नंदा पुरी, डॉ. कविता होले, डॉ. दिनकर मराठे, डॉ. जयवंत चौधरी, श्री. सचिन डावरे व सौ. पल्लवी कावळे उपस्थित होते.

13) ग्रंथालय भेट –

नव्याने प्रवेश घेतलेल्या विद्यार्थ्यांकरिता ग्रंथालय व ग्रंथालयातील पुस्तकांविषयक अपेक्षित माहिती मिळण्याकरिता ग्रंथालय भेटीचे आयोजन करण्यात आले. ग्रंथालय भेटीने विद्यार्थ्यांमध्ये ग्रंथालयातील पुस्तकांविषयक माहिती व जागृती निदर्शनास आली. पुस्तकांचे आदान – प्रदान करण्याबाबत ज्ञान मिळाले.

15. विद्यार्थ्यांचे यश, पुरस्कार व बक्षीसे– खालीलप्रमाणे विद्यार्थ्यांनी पुरस्कार व बक्षीसे

प्राप्त करुन यश संपादित केले.

1. तिरुपती छात्र प्रतिभा समारोह –

तिरुपती येथील राष्ट्रिय संस्कृत विद्यापीठात प्रतिवर्षीप्रमाणे गेल्या वर्षी दि. 30.01.2017 ते 02.02.2017 पर्यंत आयोजित झालेल्या 11व्या अखिल भारतीय संस्कृत छात्र प्रतिभा समारोहात कु. गौरी सोनटक्के (एम्.ए.प्रथम वर्ष) हिने एकपात्राभिनय स्पर्धेत भाग घेऊन तृतीय क्रमांक व प्रमाणपत्र पुरस्कार प्राप्त केला. याच स्पर्धांमधील संस्कृत गीतगायन स्पर्धांमध्ये प्राची भट हिला सांत्वना पुरस्कार व प्रमाणपत्र देण्यात आले. या अखिल भारत वर्षीय स्पर्धांमध्ये विभागाच्या कु. माधुरी वैद्य, कु. वृषाली दाणी, कु. दिव्यानी अनमोलवार व कु. वैष्णवी दाभेकर या विद्यार्थीनींनी नृत्यस्पर्धेत पारितोषिक प्राप्त केले. कु. वेदश्री आर्वीकर हिने साहित्यशास्त्र भाषण स्पर्धेत सहभाग घेतला.

अखिल भारतीय संस्कृतच्छात्रप्रतिभासमारोह

तिरुपती – 2019

	नव	स्पर्धा	क्रमांक
1	प्रज्ञा करकरे	साहित्य भाषण, एकपात्री, एकांकिका	एकपात्री–तृतीय
2	अमृता बरबडीकर	सांख्य–योग भाषण, लोकनृत्य, संस्कृत गीतगायन स्पर्धा	.....
3	वैदेही कुळकर्णी	लोकनृत्य,	.....
4	भामा मेनन	लोकनृत्य, एकांकिका	.....
5	तृष्णा लांजुडकर	लोकनृत्य, एकांकिका	.....
6	तृप्ती लांजुडकर	लोकनृत्य, एकांकिका	.....
7	विजयालक्ष्मी खराबे	लोकनृत्य, एकांकिका	.....
8	कौशल जोशी	लोकनृत्य, एकांकिका, धर्मशास्त्रभाषण	.....
9	अनुज शर्मा	ज्यातिषभाषण, एकांकिका	.....
10	वीतराग वसवाडे	व्याकरणभाषण,लोकनृत्य , संस्कृतप्राविधिकस्पर्धा	संस्कृतप्राविधिक तृतीय
11	भूषण मुळे	वेदभाषण, एकांकिका	.....
12	परिक्षित झोडेकर	वेदान्तभाषण, लोकनुत्य एकांकिका, प्रश्नमंजुषा	.....
13	श्रेयस जदुबंशी	लोकनृत्य, अन्त्याक्षरी	.....
14	विशाल गोरे	पुराणेतिहासभाधण	.....

2. राष्ट्रीय संस्कृत संस्थान – शास्त्रीय स्पर्धा मुंबई –

राष्ट्रीय संस्कृत संस्थान, मुंबई परिसराद्वारे राज्य स्तरीय शास्त्रीय स्पर्धाचे आयोजन डिसेंबर –2016 मध्ये करण्यात आले होते. या राज्यस्तरीय शास्त्रास्पर्धेत विभागाच्या कु. वेदश्री आर्वीकर (एम. ए. प्रथमवर्ष) भूषण मुळे (विशारद – तृतीय वर्ष), यांनी सहभाग घेऊन प्रथम क्रमांक व सुवर्ण पदक प्राप्त केले. कु. वेदश्री आर्वीकर हीने 'ध्वन्यालोक' ग्रंथाच्या शास्त्राशलाका स्पर्धेत भाग घेऊन राज्य स्तरावर प्रथम क्रमांक प्राप्त केला व भूषण मुळे याने रामायण (सुन्दरकाण्ड) च्या कण्ठस्थीकरण स्पर्धेत सहभाग घेऊन प्रथम क्रमांक प्राप्त केला.

महाराष्ट्र प्रान्तीय संस्कृत शास्त्रीय वाक्प्रतिस्पर्धा, मुंबई 2018–2019

1	श्रुती शर्मा	सांख्य भाषण	प्रथम
2	प्रज्ञा करकरे	साहित्यशलाका	प्रथम
3	देवेश्वर आर्वीकर	धर्मशास्त्रभाषण	द्वितीय

1	श्रुती शर्मा	सांख्यभाषण	–
2	प्रज्ञा करकरे	साहित्यशलाका	.....

3. संस्कृत सप्ताह स्पर्धांमधील सहभाग

नाव	वर्ग	महाविद्यालय	स्पर्धा	परितोषिक
प्रज्ञा करकरे		एल.ए. डी. महाविद्यालय	संस्कृत गीतगायन स्पर्धा	उत्तेजनार्थ
		श्रीमती बिंझाणी महाविद्यालय	संस्कृत काव्यनाटयवाचन स्पर्धा	प्रथम
अमृता बरबडीकर		एल.ए. डी. महाविद्यालय	संस्कृत गीतगायन स्पर्धा	प्रथम
		वसंतराव नाईक शासकीय कला तथा समाजविज्ञानसंस्था	संस्कृतप्रबोधसामान्यज्ञान परीक्षा संस्कृतनिबंधवाचन स्पर्धा	तृतीय
		प्रशासकीय सेवा पदवी महाविद्यालय		सहभाग
मैथिली अंजनकर		वसंतराव नाईक शासकीय कला तथा समाजविज्ञानसंस्था	संस्कृतप्रबोधसामान्यज्ञान परीक्षा	सहभाग
वैदेही कुळकर्णी		एल.ए. डी. महाविद्यालय	संस्कृत गीतगायन स्पर्धा	सहभाग
भामा मेनन		वसंतराव नाईक शासकीय कला तथा समाजविज्ञानसंस्था	संस्कृतप्रबोधसामान्यज्ञान परीक्षा	तृतीय
शुभम जांभूळकर		एल.ए. डी. महाविद्यालय	संस्कृत गीतगायन स्पर्धा	सहभाग

4. **राष्ट्रीय संस्कृत संस्थान – शास्त्रीय स्पर्धा, अगरतला–**

राज्यस्तरीय शास्त्रा स्पर्धेत प्रथम क्रमांक प्राप्त केलेल्या विभागाच्या कु. वेदश्री आर्वीकर व भूषण मुळे यांची निवड राष्ट्रीय स्तरावर होणा–या शास्त्र स्पर्धांकरिता झाली होती. अगरतला येथील राष्ट्रीय संस्कृत संस्थानच्या परिसरात पार पडलेल्या अखिल भारतीय शास्त्र स्पर्धांमध्ये विभागाच्या कु. वेदश्री व चि. भूषण यांनी सहभाग घेतला.

5. **आंतरमहाविद्यालयीन स्पर्धा हिस्लॉप कॉलेज, नागपुर –** नाट्याभिनय स्पर्धा (लिट मास्टर)

1. कौशल जोशी – द्वितीय
2. प्रज्ञा करकरे –
3. अमृता बरबडीकर – तृतीय
4. मैथिली अंजनकर –
5. भामा मेनन –

6. **आंतरमहाविद्यालयीन स्पर्धा श्रीमती बिंझाणी महिला महाविद्यालय, नागपुर –**

दामले नाट्याभिनय स्पर्धा

1. कौशल जोशी – प्रथम
2. प्रज्ञा करकरे –
3. मैथिली अंजनकर –

7. **भारतीय संस्कृती परीक्षा स्पर्धा –**

विवेकानंद केंद्र कन्याकुमारी संस्थेच्या नागपुरशाखेच्या वतीने नागपुरातील शैक्षणिक संस्थांमध्ये भारतीयसंस्कृती परीक्षांचे आयोजन केले जाते. या वर्षी विश्वविद्यालयातील तसेच विभागातील एकूण 34 विद्यार्थ्यांनी या परीक्षेस नामांकन केले व कु. गौरी सोनटक्के, सौ. सुषमा गोखले, कु. प्रज्ञा करकरे, सौ. नंदिनी जठार, कु. ज्योती हसबनीस, कु.सोनाली महाजन, कु. वैष्णवी दाभेकर, कु.सायली पेशवे, कु.नयना भारसाकळे, या विभागीय विद्यार्थ्यांनी उस्फूर्त सहभाग घेतला.

विवेकानंद केंद्र महाराष्ट्र प्रांतातर्फे भारतीय संस्कृती परीक्षेचे आयोजन शालेय आणि महाविद्यालयीन स्तरावरील विद्यार्थ्यांसाठी नुकतेच करण्यात आले होते. या परीक्षेत उत्तीर्ण विद्यार्थ्यांचे एकदिवसीय शिबिरामध्ये गाडगे सभागृह, धरमपेठ मुलांची शाळा इथे घेण्यात आले. या शिबिरामध्ये कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विद्यापीठाच्या शास्त्री या पदवी अभ्यासक्रमाला शिकणाऱ्या प्रियंका बागडेने नागपूर जिल्हयातून द्वितीय क्रमांक प्राप्त केला. तसेच सुदर्शन भाटिया, राम शर्मा, हिमांशू वैष्णव, वैदेही गायकी, शिवाली सेनगुप्त, कनक शर्मा, स्वीटी डोले, रेश्मा वाघाडे, नेहा सोनगडे या विद्यार्थ्यांची सोलापूर येथ्ज्ञे डिसेंबर महिन्यात होणाऱ्या शिबिराकरिता निवड करण्यात आली. या सर्व विद्यार्थ्यांचे मा. कुलगुरू श्रीनिवास वरखेडी यांनी अभिनंदन केले.

8. **कार्यशाळा–**

गत शैक्षणिक वर्षात विश्वविद्यालयात आयोजित संस्कृत अनुवाद कार्यशाळा राष्ट्रीय चर्चासत्र विशेषव्याख्याने व ग्रंथाध्ययन कार्यशाळेत विभागाच्या विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेऊन कार्यशाळेचा लाभ घेतला.

****

भारतीय दर्शन विभाग

स्थापना	–	वर्ष 2000
संकाय	–	भारतीय धर्म, तत्त्वज्ञान तथा संस्कृती संकाय
अभ्यासक्रम	–	एम्. ए., एम्. फिल्., पीएच्.डी. दर्शनशास्त्र आणि योगशास्त्र
अधिष्ठाता	–	प्रो. डॉ. मधुसूदन पेन्ना
विभाग प्रमुख	–	डॉ. कलापिनी अगस्ती, सहयोगी प्राध्यापिका

पीएच्.डी कार्यरत विद्यार्थी संख्या – 4

उद्दिष्टे –

- प्राचीन भारतीय धर्मविषयक तथ्यांचा अभ्यास करणे
- भारतीय दर्शन परंपरेचे अध्ययन व संशोधन करणे
- भारतीय आणि अन्य संस्कृती यांचा तौलनिक अभ्यास करणे
- भारतीय व पाश्चात्त्य दर्शन तसेच तत्त्वज्ञानविषयक विचार व ग्रंथ यांचा तुलनात्मक अभ्यास करणे.

संशोधन कार्यविषयक ध्येये –

- संशोधनातील गुणवत्ता राखण्यासाठी आणि वाढविण्यासाठी संशोधनाधारित कार्यक्रमांचे आयोजन करणे.
- रूसा अंतर्गत काही संशोधन प्रकल्पांचा प्रस्ताव सादर.
- भारतीय दर्शन या अंतर्गत तसेच वेदान्त, योग–सांख्य दर्शन इ. मध्ये एम्. फिल्., आचार्य पदवीसाठी संशोधन

भारतीय दर्शन विभाग

भारतीय दर्शन विभागातर्फे आयोजित विविध कार्यक्रमांचा संक्षिप्त गोषवारा पुढीलप्रमाणे –

आंतरराष्ट्रीय योग दिवस – दि. 21.06.2018

कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालयाच्या भारतीय दर्शन विभागाद्वारे आंतरराष्ट्रीय योग दिनाचे आयोजन करण्यात आले. कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय भारतीय संस्कृती आणि प्राचीन शास्त्राांचे जतन करण्याकरीता कटिबद्ध आहे. त्यानुषंगाने प्राचीनयोगाचा प्रसार व प्रचार करणे हे विश्वविद्यालयाचे पर्यायाने भारतीय दर्शन विभागाचे आद्य कर्तव्य आहे.

आंतरराष्ट्रीय योग दिनाच्या उपलक्ष्याने भारतीय दर्शन विभागाद्वारे एप्रिल, मे, जुन 2018 या तीन महिन्यांच्या कालावधीत समाजातील विविध ठिकाणी विविध घटकांसाठी योग प्रशिक्षण वर्गांचे आयोजन करण्यात आले. या प्रशिक्षण वर्गाद्वारे एकूण 1801 व्यक्तींना योगाभ्यास,योग परिचय व योगाचे महत्त्व पटवून देण्यात आले.

दिनांक 21 जुन 2018 रोजी आंतरराष्ट्रिय योगदिनानिमित्य शासन निर्देशानुसार क.का. संस्कृत विश्वविद्यालय, नागपूर परिसरातील सर्व शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचारी यांच्यासाठी योगाभ्यास वर्गाचे आयोजन सकाळी 07 ते 08 या वेळेत करण्यात आले.

या वर्गात शासनाने निर्गमित केलेल्या Common Protocol प्रमाणे डॉ. नवीन कौशिक व योग विभागातील विद्यार्थी यांनी योगाभ्यास करवून घेतला. तसेच रामटेक परिसरात सकाळी 10 ते 11 या वेळेत विश्वविद्यालयातील अधिकारी व कर्मचारी यांच्याकडून श्री. राजेश चकिनारपुवार यांनी योगाभ्यास करवून घेतला.

सकाळी 10.00 वाजता मधुरम सभागृह हिंदी मोरभवन, सीताबर्डी येथे आंतरराष्ट्रिय योगदिनानिमित्य कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. या कार्यक्रमाला प्रमुखातिथी म्हणून श्री. श्रीनिवास वर्णेकर, अध्यक्षस्थानी मा. कुलगुरु डॉ. प्रो. श्रीनिवास वरखेडी, मा. कुलसचिव डॉ. अरविंद जोशी व योगाभ्यासक अबनाश खुराणा, मा. अधिष्ठाता डॉ. मधुसूदन पेन्ना व कार्यक्रमाच्या समन्वयिका भारतीय दर्शन विभागाच्या विभागप्रमुख डॉ. कलापिनी अगस्ती व्यासापीठावर उपस्थित होत्या.

कार्यक्रमाची सुरुवात दीपप्रज्वलनाने झाली. योग विभागाच्या विद्यार्थीनी वैशाली चिडे यांनी वेदमंत्रा व शुभम जांभूळकर यांनी योगगीत सादर केले. त्यानंतर डॉ. मधुसूदन पेन्ना यांनी कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक केले व विभागाद्वारे घेण्यात आलेल्या योगशिबिरांची माहिती दिली.

त्यानंतर योगविभागातील विद्यार्थ्यांनी योगप्रात्यक्षिक सादर केले. श्रद्धानंद अनाथ आश्रमातील विद्यार्थी यांनी "Save Girl Child" या विषयावर योगप्रात्यक्षिक सादर केले. योगविभागाची विद्यार्थीनी सुनिता वधावन हिने या अनाथ आश्रमात योगशिबीर आयोजित केले होते. त्याचेच हे प्रात्यक्षिक होते. याचवेळी श्री. अबनाश खुराणा वय 93 वर्ष यांनी एकूण 15 मिनीटे सर्वांगासनात स्थिर राहून योगाभ्यासाद्वारे स्वास्थ्याचे महत्व पटवून दिले.

त्यानंतर जागतिक योगपटु व योगविभागाची विद्यार्थिनी कु. धनश्री लेकुरवाळे हिने अप्रतिम योगप्रात्यक्षिक सादर केले. व त्यानंतर तिने प्रशिक्षीत केलेल्या चमुने योगप्रात्यक्षीकांचे सादरीकरण केले.

योगविभागाची विद्यार्थ्यांची गुणवत्ता व योगाचा प्रसार व प्रचार कार्यात त्यांनी केलेल्या योगदानाची पावती त्यानां द्यावी यास्तव आंतरराष्ट्रिय योग दिनानिमित्य या कार्यक्रमात श्री भरत गुप्ता आणि सौ. सरोज गुप्ता यांचा तसेच कु. धनश्री लेकुरवाळे हिचा शाल, नारळ, स्मृतिचिह्न व प्रमाणपत्र देऊन सत्कार करण्यात आला.

त्यानंतर प्रमुखातिथी श्री. श्रीनिवास वर्णेकर यांनी ' भगवद्गीता आणि योग' या विषयावर अत्यंत सारगर्भ भाषण दिले. त्यानंतर योगविभागाद्वारे विवधि ठिकाणी योगप्रशिक्षणाचे आयोजन करणाऱ्या विद्यार्थ्यांना योगप्रशिक्षकाचे प्रमाणपत्र देऊन गौरविण्यात आले व सर्व सहभागी प्रतिनिधींनाही प्रमाणपत्र देण्यात आले.

मा. कुलगुरुंनी आपल्या अध्यक्षीय भाषणात योगविभागाच्या प्रगतीचा वाढलेल्या आलेखाचा गौरव केला व यापुढे आंतरराष्ट्रिय स्तरावर योगविभागाची वाटचाल उत्तरोत्तर विकसित होवो ही सदिच्छा व्यक्त केली.

कार्यक्रमाचे ऋणनिर्देश कार्यक्रमाच्या समन्वयिका डॉ. कलापिनी अगस्ती यांनी केले तर संचालन सौ. शुभांगी नायब यांनी केले. पसायदानाने कार्यक्रमाची सांगता झाली.

❖ **शास्त्र भारती –**

सोमवार दि. 20 ऑगस्ट 2018 ला कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालयाच्या भारतीय दर्शन विभागाद्वारे शास्त्राभारती शास्त्रीय व्याख्यानमालेचे आयोजन रामटेक परिसरात करण्यात आले व्याख्यानमालेतील हे प्रथम सत्रा होते. या उपक्रमाद्वारे शास्त्राभारतीच्या विद्यार्थ्याकरीता विविध विषयांवर व्याख्यानाच आयोजन करण्याचा मानस आहे.

कार्यक्रमात नागपूर स्थित विश्वविद्यालयातील एम.ए. योगा व पी.जी. डिप्लोमा इन योगा या अभ्यासक्रमाचे विद्यार्थी बहुसंख्येने उपस्थित होते. तसेच रामटेक परिसरातील विद्यार्थी उपस्थित होते. विश्वविद्यालयाचे शिक्षक व शिक्षकेत्तर कर्मचारी या कार्यक्रमात उपस्थित होते.

या कार्यक्रमाला अध्यक्ष म्हणून म्हणून मा. कुलगुरू डॉ. श्रीनिवास वरखेडी, मा. अधिष्ठाता डॉ. मधुसूदन पेन्ना व कार्यक्रमाच्या समन्वयिका भारतीय दर्शन विभागाच्या विभागप्रमुख डॉ. कलापिनी अगस्ती व्यासपीठावर उपस्थित होत्या. कार्यक्रमाच्या सुरूवातीस पुष्प देऊन सर्वांचे स्वागत करण्यात आले. या नंतर डॉ. मधुसूदन पेन्ना यांनी कार्यक्रमाचे प्रस्ताविक केले व आधुनिक काळात योगीची उपयुक्तता या विषयावर मत मांडले. व विद्यार्थ्यांना शास्त्राभारतीच्या व्याख्यानमालेत आपल्याला पाहिजे असलेले विषय सुचवावे असे आवाहान केले.

तसेच आपल्या भाषणात मा. कुलगुरू यांनी भारतीय विज्ञान व भारतीय शास्त्र परंपरा यावर विवेचन केले, तसेच मूलभूत संशोधन मध्ये जास्त शोधकार्याची आवश्यकता असल्याचे मत प्रतिपादन केले. त्यानंतर भारतीय दर्शन विभागाच्या आंतरराष्ट्रीय योग दिवस अहवाल पुस्तीकेच व्यासपिठावर उपस्थित मान्यवरांदारे विमाचन करण्यात आले. त्यानंतर योगविभागाचे UGC NET Yog 2018 चे उत्तीर्ण विद्यार्थी सौ. सुनिता वधावन, कु. स्नेहल तिडके व अतुल गालेराव यांचा पुष्प व स्मतिचिह्न देऊन सत्कार करण्यात आला.

कार्यक्रमाचे ऋणनिर्देश भारतीय दर्शन विभागाच्या रेणुश्री बनसोड यांनी केले व पसायदानाने कार्यक्रमाची सांगता झाली.

❖ **शास्त्र भारती –**

कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालयाच्या भारतीय दर्शन विभागातर्फे शास्त्राभारती ह्या शास्त्रविषयक .व्याख्यानमालेच्या अन्तर्गत शनिवार दि. 06–10–2018 रोजी विशिष्ट व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले होते. या व्याख्यानाचा विषय अद्वैतवेदान्ते विवर्तवादस्वरूप हा होता. या कार्यक्रमात सावित्रीबाई फुले विद्यापीठातील सहायक प्राध्यापक व सुप्रसिध्द कीर्तनकार डॉ. दिनेश रसाळ हे प्रमुख वक्ते म्हणून उपस्थित होते. त्यांनी अद्वैतवेदान्तातील विवर्तवादाचे स्वरूप अत्यंत सहजगम्य वाणीने सोदाहरण उलगडून दाखविले.

संस्कृत विश्वविद्यालयाच्या भारतीय धर्म, तत्त्वज्ञान तथा संस्कृती संकायाचे मा. अधिष्ठाता प्रो. मधुसूदन पेन्ना हयांनी कार्यक्रमाचे अध्यक्षस्थान भूषविले. त्यांनी आपल्या भाषणातून विवर्तवादाची भूमिका स्पष्ट करत इतर भारतीय दर्शनांचा आढावा घेतला.

कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक भारतीय दर्शन विभागाच्या विभागप्रमुख डॉ. कलापिनी अगस्ती हयांनी केले. डॉ. रेणुका करंदीकर यांनी कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन केले व प्रा. रेणुश्री बनसोड यांनी उपस्थितांचे आभार मानले. या व्याख्यानमालेला दर्शनशास्त्राचे व योगशास्त्राचे विद्यार्थी मोठया संख्येने उपस्थित होते.

❖ **आचार्य भारती –** दि. 20.04.2018

कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालयाच्या भारतीय दर्शन विभागाद्वारे दिनांक 20.04.2018 रोजी आचार्य श्रीशंकराचार्य आणि आचार्य रामानुजाचार्य यांच्या जयंतीनिमित्त

'आचार्यभारती' कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले होते. या कार्यक्रमाचे आयोजन सेमिनार हॉल, गुरुकुलम्, रामटेक येथे दु. 11 ते 03 या वेळेत करण्यात आले.

या कार्यक्रमासाठी मा. स्वामी अभिषेक ब्रह्मचारी, वाराणसी आणि मा.रोहित कुमार सिंह, पटना हे मुख्यातिथी म्हणून उपस्थित होते. अध्यक्षस्थानी मा. कुलगुरु डॉ. श्रीनिवास वरखेडी व विशेष वक्ता म्हणून भारतीय धर्म, तत्त्वज्ञान तथा संस्कृती संकायाचे अधिष्ठाता मा. डॉ. मधुसूदन पेन्ना उपस्थित होते. व्यासपीठावर मा. कुलसचिव व भारतीय दर्शन विभाग प्रमुख डॉ. कलापिनी अगस्ती उपस्थित होते.

कार्यक्रमाची सुरुवात दीपप्रज्वलनाने करण्यात आली यावेळी विश्वविद्यालयाचे विद्यार्थी श्री.देवेश्वर आर्वीकर याने वेदमंत्र सादर केला. कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक भारतीय दर्शन विभागाच्या विभागप्रमुख डॉ. कलापिनी अगस्ती यांनी केले.

त्यानंतर सर्व मान्यवरांचे शाल व श्रीफळ देऊन स्वागत सत्कार करण्यात आला. त्यानंतर मा.श्री. रोहितकुमार सिंह यांनी उपस्थितांना उद्‌बोधित केले. मा. डॉ. मधुसूदन पेन्ना यांनी 'श्रीरामानुजाचार्यांचे वेदान्ततत्त्वज्ञान' या विषयावर मार्गदर्शन केले. मा.कुलगुरु डॉ. श्रीनिवास वरखेडी सर यांनी "श्रीशंकराचार्य आणि श्रीरामानुजाचार्यांचे वेदान्त तत्त्वज्ञान" या विषयावर प्रकाश टाकला.

कार्यक्रमाच्या शेवटी श्री. करपात्री धाम येथील स्वामी अभिषेक ब्रह्मचारी यांनी सभेला मार्गदर्शन केले.

या कार्यक्रमाला प्राध्यापक वर्ग आणि विद्यार्थी वर्ग व शास्त्रजिज्ञासू मोठ्या संख्येने उपस्थित होता. कार्यक्रमाचे संचालन व आभारप्रदर्शन डॉ. रेणुका करंदीकर यांनी केले. कार्यक्रमाच्या शेवटी सर्वांसाठी भोजनव्यवस्थेचे आयोजन करण्यात आले होते. कार्यक्रम संपन्न झाला.

परमपरिव्राजकाचार्य वासुदेवानंद सरस्वती (टेंबे) स्वामी महाराज प्रबोधिनी

16 वे वार्षिक अधिवेशन

परमपरिव्राजकाचार्य वासुदेवानंद सरस्वती (टेंबे) स्वामी महाराज प्रबोधिनीचे 16 वे वार्षिक अधिवेशन ऑक्टोंबर महिन्याच्या 26, 27, 28 ह्या दिवसात सम्पन्न झाले. नागपूर मधील श्री. शिवाजी सभागृह (प.पू.नाना महाराज स्मृति स्थल (चैतन्य पीठ)) येथे शुक्रवारी दि. 26.10.2018 रोजी संध्याकाळी ग्रंथदिडी ने अधिवेशनाची सुरूवात झाली. शनिवार दि. 26.10.2018 रोजी सकाळी 9.30 पासून सुरू होणा–या प्रथम सत्रात प्रमुख रूपाने प. पू.श्री बाबा साहेब तराणेकर (डॉ. प्रदीप तराणेकर) डॉ. श्वेता जोजुरकर, डॉ. मधुसूदन पेन्ना, डॉ. संजय देशमुख ह्यांचे प्रवचन झाले व शेवटी सत्राध्यक्ष डॉ. जयेन्द्रशास्त्री दुबे ह्यांनी सत्राचे समालोचन केले.

महाप्रसादानंतर दुस–या सत्रात डॉ. वीणा गानू, सौ. स्नेहा शिंनखेडे, डॉ. श्रृतकीर्ति गणोरकर व डॉ. रेणुका करंदीकर ह्यांचे व्याख्यान झाले. या सत्राचे समालोचन सत्राध्यक्ष डॉ. श्वेता जेजुरकर ह्यांनी केले. त्यानंतर रविवारी अधिवेशनाच्या तिस–या दिवशी तृतीय सत्रात सत्राध्यक्ष डॉ. मधुसूदन पेन्ना, व्याख्याता डॉ. शुभांगी परांजपे व डॉ. जयेन्द्रशास्त्री दुबे ह्यांची व्याख्यानं झाली त्यानंतर मुक्त संवाद 'स्वामी महाराज के साहित्य व कार्य पर खुला चर्चा सत्र यामध्ये कविकुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालयातील बारा विद्यार्थ्यांनी पेपर रीडिंग केले त्यांचे विषय असे होते–

प्रथम सत्र

1. प.पू.श्री बाबा साहेब तराणेकर (डॉ. प्रदीप तराणेकर)

   – परमपरिव्राजकाचार्य वासुदेवानंद सरस्वती (टेंबे) स्वामी महाराज के साहित्य में 'प्रस्थानत्रयी'

2. डॉ. श्वेता जोजुरकर

   – परमपरिव्राजकाचार्य वासुदेवानंद सरस्वती (टेंबे) स्वामी महाराज के कृतियों में चतुर्विध पुरुषार्थ

3. डॉ. मधुसूदन पेन्ना

– वर्तमानयुग में परमपरिव्राजकाचार्य वासुदेवानंद सरस्वती (टेंबे) स्वामी महाराज का दर्शनशास्त्र

4. डॉ. संजय देशमुख

– मंत्रशास्त्र और स्वामी महाराज का साहित्य

5. सत्राध्यक्ष डॉ. जयेन्द्रशास्त्री दुबे

दुसरे सत्र

1. डॉ. वीणा गानू – परमपरिव्राजकाचार्य वासुदेवानंद सरस्वती (टेंबे) स्वामी महाराज का संस्कृत साहित्य में योगदान
2. सौ. स्नेहा शिंनखेडे – परमपरिव्राजकाचार्य वासुदेवानंद सरस्वती (टेंबे) स्वामी महाराज के चरित्र एवं ग्रंथो में लोकशिक्षा
3. डॉ. श्रुतकीर्ती गणोरकर – परमपरिव्राजकाचार्य वासुदेवानंद सरस्वती (टेंबे) स्वामी महाराज के योगशास्त्र पर विचार
4. डॉ. रेणुका करंदीकर – शिक्षात्रयी ग्रंथ की प्रासंगिकता
5. डॉ. श्वेता जोजुरकर (सत्राध्यक्ष)

समापन सत्राचे माननीय सत्राध्यक्ष डॉ. श्रीहरिप्रसाद एस. जोशी यांच्या प्रवचनानंतर समापन कार्यक्रमात विशेष अतिथी म्हणून माननीय श्री नितीनजी गडकरी यांची उपस्थिती लाभली. तसेच संस्थेतर्फे त्यांचा सत्कार करण्यात आला. माननीय नितीनजींच्या उद्‌बोधनानंतर आभार प्रदर्शन झाले व अधिवेशनाची सांगता महाप्रसादाने झाली.

❖ सूर्यनमस्कार शिबिर –

कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालयाच्या भारतीय दर्शन विभागाद्वारे रथसप्तमी च्या दिवशी 'जागतिक सूर्यनमस्कार दिनाच्या' निमित्ताने विविध ठिकाणी सूर्यनमस्कार शिबीरांचे आयोजन करण्यात आले. समाजामध्ये योगाचा प्रचार व प्रसार करणे आणि जनसामान्यांपर्यंत योग पोहचविणे, ही या शिबीर आयोजनामागील मुख्य भूमिका होती. विशेषतः शालेय विद्यार्थ्यांमध्ये योगाची आवड निर्माण व्हावी व त्यांना योगाची उपयुक्तता ज्ञात व्हावी या उद्‌देशाने क.का.सं.वि.द्वारे सूर्यनमस्कार शिबिर घेण्यात आले.

नागपूर, यवतमाळ, वर्धा आणि रामटेक या चार ठिकाणी एकूण 26 शिबिरांचे आयोजन करण्यात आले. विशेष रूपाने रामटेक येथील राष्ट्रीय आदर्श विद्यालय व ज्युनिअर कॉलेज, श्री नरेन्द्र तिडके महाविद्यालय, प्रोव्हींडस कॉन्व्हेंट, ज्ञानदीप कॉन्व्हेंट व ज्युनिअर सायन्स कॉलेज, ताई गोळवलकर महाविद्यालय, श्रीराम हायस्कुल व ज्युनिअर कॉलेज, विद्यासागर कला महाविद्यालय, समर्थ हायस्कुल व ज्युनिअर कॉलेज या महाविद्यालयांमध्ये एकूण **5020** विद्यार्थ्यांना सूर्यनमस्कार प्रशिक्षण देण्यात आले. या सर्व महाविद्यालयांनी सूर्यनमस्कार शिबीरासाठी उत्स्फूर्तपणे प्रतिसाद दिला व सहकार्य केले. त्याबद्‌दल विश्वविद्यालय त्यांचे आभारी आहे. तसेच नागपूर, यवतमाळ आणि वर्धा येथील एकूण **2010** विद्यार्थ्यांनी सूर्यनमस्कार शिबिराचा लाभ घेतला.

कविकुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालयाच्या भारतीय दर्शन विभागातील संशोधक छात्र, विद्यार्थ्यांनी यांने अतिशय परिश्रम घेऊन या सूर्यनमस्कार शिबीरात सहभागी झालेल्या एकूण 7030 विद्यार्थ्यांना प्रशिक्षीत केले, त्याबद्‌दल विश्वविद्यालयाचे कुलगुरु मा. श्रीनिवास वरखेडी, अधिष्ठाता डॉ. मधुसूदन पेन्ना, दर्शन विभागाच्या विभाग प्रमुख डॉ. कलापिनी अगस्ती व विश्वविद्यालयातील सर्व प्राध्यापक व अधिकारी यांनी विद्यार्थ्यांचे अभिनंदन केले. तसेच समाजपयोगी असे उपक्रम यापुढे ही विश्वविद्यालयाद्वारे राबविले जातील असे आश्वासन दिले.

विद्यार्थ्यांचे यश

1. आंतरराष्ट्रीय योगासन स्पर्धा

कोलंबो, श्रीलंका येथे दि. 09 फेब्रुवारी 2019 ते दि. 12 फेब्रुवारी 2019 या कालावधीत श्री हनुमान व्यायाम प्रसारक मंडळ आणि नॅशनल इंन्स्टीट्यूट ऑफ स्पोर्ट्स सायन्स, कोलंबो, यांच्या संयुक्त विद्यमाने आंतरराष्ट्रीय परिषदेचे आयोजन करण्यात आले होते. या परिषदेत संशोधन पत्रांचे सादरीकरण व विशेष रूपाने योगासन स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले होते. या योगासन स्पर्धेत कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालयाच्या भारतीय दर्शन विभागातील विद्यार्थीनी कु. प्रियंका वैरागडे हिने सहभाग घेतला व या स्पर्धेत सुवर्ण पदकासह प्रथम क्रमांक प्राप्त केला.

ही स्पर्धा कोलंबो येथील White Dunkan Hall येथे संपन्न झाली. या स्पर्धेत मॉरिशस, वेतनम, श्रीलंका आणि भारत या देशांमधील योगस्पर्धकांनी सहभाग घेतला होता. 22 ते 35 या वयोगटात प्रियंका वैरागडे हिनी प्रथम क्रमांक पटकाविला.

दि. 12 फेब्रुवारीला पारितोषिक वितरण समारंभ White Dunkan Hall मध्ये आयोजित करण्यात आला होता. श्रीलंकेतील क्रीडामंत्री हॅरील फॅर्नाडो व डायरेक्टर जी.एल.सजीथ जयलाल, भारताती अरूण खोडसकर, प्रो. रवी साहु प्रामुख्याने उपस्थित होते.

कु. प्रियंका वैरागडे हिने श्रीलंकेत झालेल्या आंतरराष्ट्रीय योगासन स्पर्धेत क.का.सं.वि. चे प्रतिनिधीत्व केले त्यामुळे या स्पर्धेत सहभागी होण्यासाठी कविकुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालयाद्वारे तिला रू. 15,000/– चे आर्थिक अनुदान देण्यात आले होते.

2. राष्ट्रीय तसेच आंतरराष्ट्रीय योगस्पर्धांमध्ये विद्यार्थ्यांचे सुयश

विश्वविद्यालयात योगशास्त्राच्या अध्यापनामागे उत्तम योगशिक्षक घडविणे हा हेतू तर आहेच पण त्याचबरोबर विद्यार्थ्यांमध्ये विविध स्पर्धांमध्ये सहभाग घेऊन त्यांच्यात जिंकण्याची इच्छा विजिगिषा निर्माण करणे हा ही उद्देश आहे. त्यानुरूप विश्वविद्यालयाच्या भारतीय दर्शन विभागाकडून राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय स्पर्धांमध्ये विद्यार्थ्यांना सहभागी होता व्हावे याकरिता आर्थिक अनुदानही देण्यात येते. दोन विद्यार्थ्यांना विभागातर्फे आंशिक अनुदान प्राप्त झाले व विद्यार्थिनींनी ही त्याचे चीज केले. त्यांनी मिळविलेल्या यशाचा आराखडा पुढीलप्रमाणे आहे.

International achievement-

1) I won Bronze medal in World Yoga sports championship-2018 held at Argentina (south America)

2) I won Silver medal in 8th Asian Yoga Sports Championship-2018 held at Kerala

3) I won two Bronze medals in *43rd National Yoga sports championship-2018 held at Patiala (Punjab)

आंतराष्ट्रीय दर्शन परिषद – दि. 24, 25, मार्च 2019

रा. तु. म. नागपूर विद्यापीठाचा स्नातकोत्तर संस्कृत विभाग, कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय आणि भारतीय दार्शनिक अनुसंधान परिषद् यांच्या संयुक्त विद्यमाने आयोजित द्विदिवसीय आंतरराष्ट्रीय परिषद् राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठाचा स्नातकोत्तर संस्कृत विभागाच्या हीरक महोत्सवाचे औचित्य साधून राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठाचा स्नातकोत्तर संस्कृत विभाग, कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालयाचा भारतीय दर्शन विभाग आणि भारतीय दार्शनिक अनुसंधान परिषद्, नवी दिल्ली यांच्या संयुक्त विद्यमाने आयोजित ''वर्तमान परिप्रेक्ष्यात भारतीय दर्शनाचा प्रभाव'' या विषयावरील द्विदिवसीय आंतरराष्ट्रीय

परिषद हि सोमवार दि. 24, 25 मार्च 2019 रोजी स्नातकोत्तर संस्कृत विभाग, गांधी भवन, अंबाझरी रोड नागपूर येथे घेण्यात आली.

द्विदिवसीय आंतरराष्ट्रीय परिषदेचे इतिवृत्त प्रो. मधुसूदन पेन्ना यांनी सादर केले. या परिषदेला संपूर्ण भारतभरातून 140 पेक्षा अधिक प्रतिनिधी उपस्थित होते. तसेच सुमारे 70 संशोधन निबंध सादर करण्यात आले. प्रमुख अतिथी डॉ. पंकज चांदे, विशेष अतिथी श्री. विकास सिरपूरकर,यांचा शाल, श्रीफळ, फलस्तबक आणि सन्मानचिह्न देवून सत्कार करण्यात आला.

या परिषदेला विविध महाविद्यालयांचे विभाग प्रमुख, प्राध्यापक, दर्शनशास्त्राचे संशोधक, विद्यार्थी मोठया संख्येने सहभागी झाले होते. या परिषदेसाठी आयोजन समिती सदस्य डॉ. कलापिनी अगस्ती, डॉ. दिनकर मराठे, श्री. गौरव कडलग, प्रा. मंगेश पाठक, प्रा. अरुण पवार, प्रा. स्वीटी टेंभरे यांचे मोलाचे सहकार्य लाभले.

Research Meet

भारतीय दर्शन विभागातर्फे दि. 26.03.2019 ला विश्वविद्यालयाच्या नागपूर परिसर येथे Research Meet चे आयोजन स. 11.30 वाजता करण्यात आले. संशोधन कार्याची समीक्षा प्रो. मधुसूदन पेन्ना, डॉ. कलापिनी अगस्ती, डॉ. रेणुका करंदीकर यांनी केले. विद्यावारिधीसाठी पंजीकरण झालेले सर्व संशोधन छात्र तसेच नवीन संशोधन छात्र या सभेत उपस्थित होते. पंजीकृत छात्रांनी त्यांचे संशोधन अहवाल सादर केले. तसेच नवीन छात्रांचे शोधनिबंधाचे विषय या सभेमध्ये निश्चित करण्यात आले. संशोधन कार्य उस्त्फूर्तपणे व नियमितरित्या न करणा–या संशोधन छात्रांचे पंजीकरण रद्द करण्यात आले.

पिबेत् भागवतम्

कविकुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालयाच्या भारतीय दर्शन विभागाद्वारे **'पिबेत् भागवतम्'** या सप्तदिनात्मक विशिष्ट प्रवचन मालेचे आयोजन दि. 22 एप्रिल 2019 ते 30 एप्रिल 2019 या कालावधीत करण्यात आले होते. श्रीमद्भागवतातील विविध कथांच्या तात्पर्यार्थाची घडी उलगडून त्यातील मध्वामृतांशाच्या रसपूर्णविवेचनाचा आस्वाद परमादरणीय डॉ. मधुसूदन पेन्ना यांच्या सहजमधुर वाणीद्वारे तत्त्व जिज्ञासूंना प्राप्त झाला. दि. 30 एप्रिल 2019 रोजी वल्लभाचार्यांच्या जयंती पर्वावर या भागवत प्रवचन यज्ञाची सांगता झाली.

'आचार्य भारती' व्याख्यानमालेच्या

'आचार्य भारती' या शास्त्राव्याख्यानमालेच्या अनुषंगाने दि. 20 ऑगस्ट 2018 रोजी 'विज्ञान आणि शास्त्र' या विषयावर विश्वविद्यालयाच्या माननीय कुलगुरुंचे प्रो. श्रीनिवास वरखेडी यांचे व्याख्यान झाले. विज्ञान व शास्त्र यांचा संबंध, त्यांमध्ये आवश्यक असलेले संशोधन याविषयावर मा.कुलगुरुंनी उद्बोधन केले.

या कार्यक्रमांतर्गत नेट परीक्षा उत्तीर्ण विद्यार्थ्यांचा सत्कार करण्यात आला. तसेच 21 जून 2018 च्या आंतरराष्ट्रीय योग दिवसाच्या अहवालाचे मा. कुलगुरुंच्या हस्ते प्रकाशन करण्यात आले. या कार्यक्रमास भारतीय धर्म, तत्त्वज्ञान तथा संस्कृती संकायाचे मा. अधिष्ठाता प्रो. मधुसूदन पेन्ना, तसेच भारतीय दर्शन विभागाच्या प्रमुख मा. डॉ. कलापिनी अगस्ती उपस्थित होत्या व विश्वविद्यालयाच्या नागपूर परिसर येथील सर्व विद्यार्थी प्रामुख्याने उपस्थित होते.

गीता जयंती उत्सव

दि. 19 डिसेंबर 2018 रोजी कविकुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालयाच्या भारतीय दर्शन विभागाद्वारे 'गीताजयंती' उत्सव साजरा करण्यात आला.

श्रीमद्भगवद्गीता हा जगातील एकमेव ग्रन्थ असा आहे की, ज्यांची जयंती साजरा केली जाते. अशा महनीय ग्रंथाच्या अध्ययनाविषयी व कंठस्थीकरणाविषयी विद्यार्थ्यांना प्रोत्साहित करण्याच्या उद्देशाने या कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. ह्यावेळी विश्वविद्यालयाचे मा. कुलगुरु डॉ. श्रीनिवास वरखेडी, संस्कृत भाषा

तथा संस्कृतेतर भाषा संकायाच्या मा. अधिष्ठाता, डॉ. नंदा पुरी, प्राचीन भारतीय विज्ञान तथा मानव्यशास्त्र संकायाचे अधिष्ठाता डॉ. कृष्णकुमार पाण्डेय, साहित्य विभाग प्रमुख व विश्वविद्यालयाच्या नागपूर परिसर संचालिका, डॉ. कविता होले, भारतीय दर्शन विभागाच्या विभागप्रमुख डॉ. कलापिनी अगस्ती, सहा. प्राध्यापक डॉ. शिवराम भट्ट व विश्वविद्यालयाचे सर्व छात्र तसेच कर्मचारी उपस्थित होते. सगळ्यांनी मिळून भगवद्गीतेच्या 12 व 14 व्या अध्यायाचे पठन केले. भगवद्गीतेचे अठराही अध्याय पाठ असलेल्या अद्वैत आर्वीकर, बी.ए. संस्कृत विशारद ह्या अभ्यासक्रमाच्या विद्यार्थ्यांने प्रथमाध्यायाचे पठन केले.

प्रो. वरखेडी यांनी कर्मयोग व कर्मसंन्यासयोग ह्याविषयी मार्गदर्शन केले. डॉ. नन्दा पुरी ह्यांनी भगवद्गीतेचे मॅनेजमेंटच्या दृष्टीने महत्व प्रतिपादित केले तर डॉ. कृष्णकुमार पाण्डेय यांनी भगवद्गीतेचे समुपदेशनातील महत्व प्रतिपादित केले. डॉ. कलापिनी अगस्ती ह्यांनी गीतेतील योग व त्यांच्या छटा ह्या विषयी मार्गदर्शन केले.

कार्यक्रमाची सांगता एकात्मता मंत्राने झाली. कार्यक्रमाचे संचालन व ऋणनिर्देश डॉ. रेणुका करंदीकर ह्यांनी केले.

शास्त्रभारती व्याख्यानमाला

दि. 27 डिसेंबर 2018 रोजी कविकुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालयाच्या भारतीय दर्शन विभागाद्वारे शास्त्राभारती या शास्त्रीय या व्याख्यानमालेत "The Importance of Sweda in Yogic Practice" या विषयांवर चन्द्रमौलिजी शिवशंकराप्पा नायकर ह्यांचे व्याख्यान झाले. डॉ. नायकर हे कर्नाटक युनिव्हर्सिटी धारवाड येथील पदव्युत्तर संस्कृत विभागातील निवृत्त प्रोफेसर व चेअरमन आहेत.

अत्यंत उत्साही व सकारात्मक वृत्ती बाळगणा–या त्यांनी जीवनातील प्रत्येक क्षण अत्यंत उत्साहाने व आनंदाने जगण्याचा स्वतःचा निश्चय उपस्थितांनाही करण्यास आग्रहाने प्रवृत्त केले. ते म्हणाले–इतरांच्या मानसिक गुलामगिरीत न राहता स्वतःला हवं तस जगा, स्वतःवर, स्वतःच्या मनावर इंद्रियांवर ताबा मिळवा 'तैलबिंदुरिवाम्भसि' या वाक्याप्रमाणे आज माणूस विभिन्न विषयांत गुरफटला आहे. पण माणसानी आपलं ध्येय आपल्या आनंदाचे विषय ठरवून त्यावर केंद्रित व्हायला हवे. नराचा नारायण होण्याकरिता योगाभ्यास कसा महत्वाचा आहे. हे त्यांनी उत्स्फूर्त बोलण्याने आणि अभिनयात्मक शैलीने उपस्थितांना पटवून दिले.

ह्या कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी विश्वविद्यालयाच्या मा. अधिष्ठाता डॉ. नन्दा पुरी, विश्वविद्यालयाच्या नागपूर परिसर संचालिका आ.डॉ. कविता होले होते व कार्यक्रमाच्या संयोजिका डॉ. कलापिनी अगस्ती प्रामुख्याने उपस्थित होत्या. विश्वविद्यालयाचे सर्व प्राध्यापक व विद्यार्थी वर्ग मोठ्या संख्येने उपस्थित होता.

डॉ. कलापिनी अगस्ती यांनी कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक तर डॉ. नन्दा पुरी यांनी अध्यक्षीय भाषण केले. कार्यक्रमाचे संचालन, डॉ. रेणुका करंदीकर ह्यांनी केले. कार्यक्रमाचे ऋणनिर्देश योगशिक्षिका सुजाता द्रव्यकार यांनी केले. कार्यक्रमाची सांगता एकात्मता मंत्राने झाली.

योगसूत्र कार्यशाळा

दि. 10 जानेवारी 2019 ते 13 जानेवारी 2019 या कालावधीत कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालयाच्या व आर्यसमाज दयानंद भवन सदर नागपूर यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'पातञ्जल योगसूत्र अध्यापन वर्ग' ही कार्यशाळा घेण्यात आली.

या कार्यशाळेत गुजरात प्रांतातील रोजड येथील दर्शनयोग महाविद्यालयाचे श्रद्धेय पूज्य स्वामी विवेकानंदजी यांनी मा. निदेशक योगसूत्रांचे अध्यापन केले. चार दिवस झालेल्या या कार्यशाळेत रोज पातंजल योगसूत्र या ग्रथांचा एक–एक पाद शिकविण्यात आला.

योगाचे आसन व प्राणायाम एवढेच स्वरूप नसून ते एक शास्त्र आहे, हा दृष्टिकोन जनमानसात रुजविणे हा या कार्यशाळे मागील महत्त्वाचा हेतू होता.

आर्यसमाज दयानंद भवन भवन मंगलवारी बाजार सदर येथे झालेल्या या कार्यशाळेच्या उद्घाघाटन प्रसंगी नागपूर येथील आर्य समाजाचे मंत्री मा. डॉ. धनलाल शेंद्रे, विश्वविद्यालयाचे विद्याथ्री तसेच विविध महाविद्यालयांचे विद्यार्थी व शिक्षक आणि योगकेंद्र चालविणारे योगशिक्षक, आर्यसमाजाचे प्रतिनिधी व सदस्य मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

कार्यशाळेत सहभागी झालेल्यांना प्रमाणपत्र व अन्य साहित्य निशुःल्क प्रदान करण्यात आले.

वल्लभाचार्य जयंती

भारतीय दर्शन विभागातर्फे 'आचार्यभारती' या उपक्रमांतर्गत दर्शनशास्त्रात महत्त्वपूर्ण योगदान केलेल्या आचार्यांच्या जयंतीच्या निमित्ताने विविध व्याख्यानांचे आयोजन केल्या जाते.

वल्लभाचार्य वेदान्त परंपरेतील प्रमुख आचार्यांपैकी एक शुद्ध द्वैत संप्रदायाचे ते प्रणेते होते. त्यांनी प्रतिपादिलेले सिद्धान्ततत्त्व जिज्ञासूंपर्यंत पोहोचविणे हा या व्याख्याना मागचा प्रमुख हेतू.

यावर्षी या उपक्रमांतर्गत विश्वविद्यालयाच्या भारतीय धर्म, तत्त्वज्ञान तथा संस्कृती संकायाचे मा. अधिष्ठाता प्रो. मधुसूदन पेन्ना यांच्या व्याख्यानाचे आयोजन केले होते. 'व्यास वाङ्मयपीयूषम्' अर्थात् दशदिनात्मक भागवताच्या कार्यक्रमाच्या समाप्तीच्या दिवशी व्याख्यान ठेवण्यात आले होते.

या कार्यक्रमाला विश्वविद्यालयाचे सर्व मा. अधिष्ठाता, विभागप्रमुख तसे प्राध्यापक वर्ग आणि नागपुरातील भागवतार्थ जिज्ञासू वर्ग व विश्वविद्यालयाचे छात्र उपस्थित होते.

****

वेदांग ज्योतिष विभाग

स्थापना – वर्ष 2009

संकाय – प्राचीन भारतीय विज्ञान आणि मानव्यशास्त्रे संकाय

अभ्यासक्रम – एम्. ए., एम्. फिल्., पीएच्.डी. वेदांग ज्योतिषशास्त्र, वास्तुशास्त्र

अधिष्ठाता – प्रो. डॉ. कृष्णकुमार पाण्डेय

विभाग प्रमुख – डॉ. दिनकर मराठे, सहायक प्राध्यापक

सहायक प्राध्यापक – डॉ. प्रसाद गोखले

पीएच्.डी कार्यरत विद्यार्थी संख्या – 2

उद्दिष्टे –

- प्राचीन भारतीय विज्ञान आणि आधुनिक विज्ञानाचे तौलनिक अध्ययन करणे
- वेदांग ज्योतिष हे प्राचीन भारतीय शास्त्र म्हणून समाजात प्रस्थापित करणे.
- वेदांग ज्योतिष आणि वास्तुशास्त्राबद्दलचे गैरसमज आणि अंधश्रद्धा दूर करणे.
- वैदिक साहित्यात दिसून येणा–या प्राचीन भारतीय विज्ञानाच्या बीजांचे सखोल संशोधन करणे
- संस्कृत साहित्याचे मानव्यशास्त्रासाठी असलेले योगदान विविध परिषदा, अध्ययन, सेमिनार या माध्यमातून प्रभावीपणे अधोरेखित करणे.

संशोधन कार्यविषयक ध्येये –

1 **आंतरविभागीय संशोधन**

वास्तु व आधुनिक स्थापत्यशास्त्र, सिद्धान्त ज्योतिष व आधुनिक खगोलविज्ञान, मेघ गर्भ लक्षण आणि आधुनिक पर्जन्य अंदाज, आधुनिक ज्योतिषशास्त्र व आयुर्वेद यांमधील आंतविभागीय संशोधनास चालना देणे.

2 **हस्तलिखितांचे संपादन**

- विभागाद्वारे प्राचीन हस्तलिखितांचा अभ्यास, संशोधन व संपादन करण्यास एम्. फिल्. व पीएच्.डी. च्या विद्यार्थ्यांना प्रोत्साहन देणे.
- 'जैमिनी सूत्रावरील हस्तलिखिताचे त्याच्या सर्व टीकांसहित पाठचिकित्सा व संपादन' या प्रकल्पाचे कार्य सुरू आहे.

वेदांग ज्योतिष विभाग

सप्तदिवसीय ग्रंथ पारायण कार्यशाळा – ग्रंथ – लघुपाराशरी

कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विद्यापीठाच्या वेदांग ज्योतिष विभागामार्फत विद्यार्थी आणि शोधछात्रांसाठी लघुपाराशरी ग्रंथाचे सप्तदिवसीय पारायण कार्यशाळेचे आयोजन विद्यापीठाच्या NIT परिसर नागपूर येते दिनांक १० ते १६ ऑगस्ट २०१८ या दरम्यान केले गेले. या उपक्रमात ७० हून अधिक विद्यार्थ्यांनी आपला सहभाग नोंदवला.

आचार्य पराशरांचा हा लघुपाराशरी ग्रंथ हा वेदांग ज्योतिष शास्त्रातील अतिशय महत्वपूर्ण असा पुरातन ग्रंथ आहे. या पारायण दरम्यान प्रा. डॉ. कृष्णकुमार पाण्डेय, संकाय प्रमुख, भारतीय पुराविद्या आणि मानव्य शास्त्र संकाय यांनी श्लोकांचा मथितार्थावर निरूपण केले. या पारायण सप्ताहात सहभागी विद्यार्थ्यांपैकी ६०: विद्यार्थ्यांनी लघुपाराशरी ग्रंथ कंठस्थ केला. डॉ.दिनकर मराठे, विभागप्रमुख, वेदांग ज्योतिष विभाग यांनी या पारायण सप्ताहाचे सुनियोजित पद्धतीने निर्देशन केले. विद्यापीठाच्या इतर विद्या विभागातील शिक्षकांनी आणि निर्देशकांनी देखील या पारायण सप्ताहात आपला सहभाग नोंदवला.

भास्कराचार्य व्याख्यानमाला (३ व्याख्याने) –

१. विशेष व्याख्यान – प्रो. अशोक थपलियाल, प्राध्यापक ,ज्योतिष विभाग, लालबहादूर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विद्यापीठ, नवी दिल्ली

वर्ष २०१४–१५ पासून दरवर्षी वेदांग ज्योतिष विभागामार्फत भास्कराचार्य व्याख्यानमालेचे आयोजन करण्यात येते सालाबादप्रमाणे या वर्षीही दिनांक 9.10.2018 रोजी सिद्धांतस्कंधावरील विशेष व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले. प्रा. डॉ. अशोक थपलियाल, वेदांग ज्योतिष विभाग, लालबहादूर शास्त्री संस्कृत विश्वविद्यालय हे या व्याख्यानाचे प्रमुख वक्ते म्हणून लाभले होते. प्रा.डॉ. कृष्णकुमार पाण्डेय यांनी कार्यक्रमाचे अध्यक्षपद भूषविले. सर्व विभागांतील शिक्षक आणि विद्यार्थी यांनी या व्याख्यानाचा लाभ घेतला.

२.विशेष व्याख्यान – डॉ. उपेंद्र भार्गव

या वर्षी दिनांक 10.10.2019 रोजी नैसर्गिक आपदा आणि ज्योतिष शास्त्र या विषयावर विशेष व्याख्यानाचे भास्कराचार्य व्याख्यानमालेअंतर्गत आयोजन केले गेले. या व्याख्यानासाठी डॉ. उपेंद्र भार्गव,महर्षी पाणिनी वेद एवं संस्कृत विश्वविद्यालय,उज्जैन हे वक्ते म्हणून लाभले. आचार्य वराहमिहीर यांच्या बृहद संहिता या ग्रंथाच्या विशेष संदर्भातून डॉ. भार्गव यांनी नैसर्गिक आपदा आणि ज्योतिष शास्त्र या विषयावर व्याख्यान दिले. प्रा.डॉ. कृष्णकुमार पाण्डेय यांनी कार्यक्रमाचे अध्यक्षपद भूषविले. सर्व विभागांतील शिक्षक आणि विद्यार्थी यांनी या व्याख्यानाचा लाभ घेतला.

३. विशेष व्याख्यान – डॉ. रजनी जोशी

या वर्षी दिनांक 19.3.2019 रोजी संहितास्कंधावरील विशेष व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले.या व्याख्यानासाठी बार्शी येथील प्रा.डॉ. रजनी जोशी या व्याख्याता म्हणून लाभल्या. भूगर्भातील पाण्याचा शोध कसा घ्यावा आणि तो कुठे घ्यावा? हे संहिता स्कंधातील दकार्गल विचारात अभ्यासले जाते. प्रा.डॉ. कृष्णकुमार पाण्डेय यांनी कार्यक्रमाचे अध्यक्षपद भूषविले.सर्व विभागांतील शिक्षक आणि विद्यार्थी यांनी या व्याख्यानाचा लाभ घेतला.

द्विदिवसीय आंतरराष्ट्रीय परिसंवाद –

वेदांग ज्योतिष विभाग, कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय, रामटेक तसेच योगा संस्कृतम् युनिव्हर्सिटी,फ्लोरिडा यांच्या संयुक्त विद्यमाने या परिसंवादाचे आयोजन केले गेले

- **पार्श्वभूमी ज्योतिष आणि वास्तुशास्त्र, एक प्रत्यक्ष दृष्टिकोन**

  दिनांक : 8, 9 डिसेंबर 2018

ज्योतिष आणि वास्तुशास्त्र, एक प्रत्यक्ष दृष्टिकोन अशा द्विदिवसीय आंतरराष्ट्रीय परिसंवादाचे आयोजन समाजासाठी,विद्यार्थ्यांसाठी, ज्योतिषानुरागिणीसाठी, शिक्षक आणि शोध छात्रांसाठी केले गेले.

या परिसंवादात राष्ट्रीय आणि आंतरराष्ट्रीय पातळीवरील वक्त्यांना त्यांचे विचार मांडण्यासाठी बोलावले गेले. आमंत्रितांनी सहभाग्यांशी संवाद साधून अनेक विषयांवर चर्चा केली. शेवटच्या सत्रात शोध छात्रांनी आपले शोध निबंध सादर केले.

या आंतराष्ट्रीय परिसंवादाचे उदघाटन डॉ. पंकज चांदे,माजी अध्यक्ष, भारतीय विश्वविद्यालय संघ आणि माजी कुलगुरू, कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत युनिव्हर्सिटी, रामटेक. प्रो. राजन वेळूकर, कुलगुरू, रायसोनी युनिव्हर्सिटी आणि माजी कुलगुरू, मुंबई युनिव्हर्सिटी यांच्या हस्ते झाले

विशेष अतिथी म्हणून प्रा. बीव्हीके शास्त्री, कुलगुरू योगा संस्कृतम् युनिव्हर्सिटी फ्लोरिडा, अमेरिका हे उपस्थित होते.

या वेळी प्रो. डॉ. देवीप्रसाद त्रिपाठी,लालबहादूर शास्त्री विद्यापीठ नवीदिल्ली यांनी प्रमुख भाषण केले. या आंतर राष्ट्रीय परिसंवादाचे उदघाटन सत्र मा. कुलगुरू श्री श्रीनिवास वरखेडी यांच्या अध्यक्षतेखाली डॉ.दिनकर मराठे यांनी संचालित केले यावेळी व्यासपीठावर प्रो.डॉ. कृष्णकुमार पाण्डेय उपस्थित होते.

या द्विदिवसीय सोहळ्याचे समापन दिनांक ९.१२.२०१८ रोजी प्रो. डॉ. मधुसूदन पेन्ना,संकाय प्रमुख व निर्देशक,आंतरराष्ट्रीय संबंध आणि सहयोग विभाग,कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत युनिव्हर्सिटी यांच्या निरोपपर भाषणाने झाले या सत्रात डॉ . विजयकुमार मेनन, संकाय प्रमुख व निर्देशक ठच्क कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत युनिव्हर्सिटी, डॉ. अखिलेश मिश्रा, प्राध्यापक मद्रास संस्कृत महाविद्यालय आणि डॉ.कश्यप, संस्थापक स्कोप इन्स्टिट्युट बंगलोर इत्यादी मान्यवर उपस्थित होते. या द्विदिवसीय परिसंवादात देशाच्या विविध भागातून आलेले १२५ च्या वर मान्यवर उपस्थित होते.

- **उपस्थित मान्यवरांची नावे**

  १) प्रा.बीव्हीके शास्त्री,कुलगुरू योगा संस्कृतम् युनिव्हर्सिटी फ्लोरिडा ,अमेरिका

  २) प्रो. डॉ. देवीप्रसाद त्रिपाठी, लालबहादूर शास्त्री विद्यापीठ नवीदिल्ली

  ३) प्रो.विनय पाण्डेय,प्राध्यापक,बनारस हिंदू विश्वविद्यालय,वाराणसी

  ४) डॉ.अनिरुद्ध वझलवार, सुप्रसिद्ध ज्योतिषी,नागपूर

  ५) डॉ.कश्यप,संस्थापक स्कोप इन्स्टिट्युट बंगलोर

  ६) श्री.देवव्रत बूट, प्रसिद्ध ज्योतिषी,नागपूर

  ७) श्री. प्रसन्न मुजूमदार, त्रिस्कंध ज्योतिष महाविद्यालय,नागपूर

  ८) डॉ.उपेंद्र भार्गव, प्राध्यापक, महर्षी पाणिनी वेद एवं संस्कृत विश्वविद्यालय,उज्जैन

९) प्रा. डॉ. कृष्णकुमार पाण्डेय, संकाय प्रमुख, भारतीय पुराविद्या आणि मानव्य शास्त्र संकाय, कविकुलगुरू कालीदास संस्कृत विश्वविद्यालय,रामटेक

१०) डॉ. अरुणकुमार उपाध्याय,सेवानिवृत्त IPS,भुवनेश्वर,ओडिसा

११) डॉ. अखिलेश मिश्रा, सहाय्यक प्राध्यापक,मद्रास संस्कृत महाविद्यालय,चेन्नई

१२) डॉ. डी.के. कुलकर्णी, प्राचार्य,त्रिस्कंध वेदांग महाविद्यालय,नागपूर

१३) डॉ.पद्मनाभ मराठे, प्राचार्य,श्री.दुर्गा PG रिसर्च सेंटर,कटील,मंगलोर

१४) डॉ. NVRA राजा, नाडी ज्योतिष विशेषज्ञ, हैदराबाद

१५) डॉ. प्रसाद गोखले, सहायक प्राध्यापक आणि समन्वयक MRC, KKSU,रामटेक

१६) डॉ. दिनकर मराठे, वेदांग ज्योतिष विभाग प्रमुख, KKSU, रामटे

- **चर्चेचे विषय**

१) ज्योतिष आणि आरोग्य

२) ज्योतिष शास्त्र एक आजीविका निवडीचे साधन

३) द्वादश भावांचे उपयोजन

४) षोडश वर्गांची फलादेशात वैशिष्ट्ये

५) उपचारात्मक ज्योतिष

६) ज्योतिष आणि योग यांमधील संबंध

७) प्रश्नाच्या दृष्टिकोनातून अष्टमंगलाचा संबंध

८) प्राचीन वास्तुशास्त्राच्या ग्रंथांतील स्मार्ट शहराचे नियोजन आणि बांधकामाच्या संकल्पना

९) कृष्णमूर्ती पद्धतीने फलादेश

१०) वराहमिहीराच्या बृहदसंहितेच्या विशेष संदर्भातून संहिता स्कंधाचा संबंध (पाऊसाचे फलकथन आणि भूगर्भजलाचे परीक्षण – दकार्गल इत्यादी)

११) ज्योतिष शास्त्राद्वारे वैवाहिक समुपदेशन

१२) अष्टकुटांची वैशिष्ट्ये आणि त्यांचे उपयोजन

- **परिसंवादाचे निर्देशक –**

प्रा. कृष्णकुमार पाण्डेय, संकाय प्रमुख, भारतीय पुराविद्या शाखा आणि मानव्य शास्त्र संकाय

- **समन्वयक**

१)डॉ. दिनकर मराठे,सहायक प्राध्यापक,वेदांग ज्योतिष विभाग

२)डॉ. प्रसाद गोखले,सहायक प्राध्यापक,वेदांग ज्योतिष विभाग

ज्योतिष परामर्श केंद्र

यावेळी सामान्य नागरिकांसाठी विद्यापीठातर्फे ज्योतिष परामर्श केंद्राचे उदघाटन झाले.

माजी कुलगुरू डॉ.पंकज चांदे,माजी अध्यक्ष AIU आणि माजी कुलगुरू ककासंवि रामटेक यांच्या हस्ते दिनांक ६डिसेंबर २०१८ रोजी ज्योतिष परामर्श केंद्राचे उदघाटन झाले. समाजात ज्योतिष शास्त्राविषयीच्या चुकीच्या धरणांचे निर्मूलन करून समाजाला मार्गदर्शन मिळावे या उद्देशाने या परामर्श केंद्राची मुहूर्त मेढ रोवण्यात आली. याप्रसंगी प्रा. डॉ. कृष्णकुमार पाण्डेय,प्रमुख, भारतीय पुराविद्या आणि मानव्य शास्त्र संकाय,कविकुलगुरू कालीदास संस्कृत विश्वविद्यालय,रामटेक आणि डॉ. दिनकर मराठे,वेदांग ज्योतिष विभाग प्रमुख, KKSU,रामटेक हे उपस्थित होते.

सामंजस्य करार –

दिनांक 9.12.2018 रोजी कविकुलगुरकालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय आणि स्कोप इन्स्टिटयूट बंगलोर यांच्या मध्ये सामंजस्य करार झाला. हा करार प्रामुख्याने विद्यार्थी आणि शोध छात्रांच्या लाभाकरिता शैक्षणिक देवाणघेवाणीसाठी करण्यात आला.

स्कोप संस्थे तर्फे डॉ.कश्यप आणि वेदांग ज्योतिष विभागातर्फे विभाग प्रमुख डॉ.दिनकर मराठे, यांनी हा करार साक्षांकित केला. सामंजस्य करार हस्तांतरणाची वेळी प्रा. डॉ. कृष्णकुमार पाण्डेय,प्रमुख, भारतीय पुराविद्या आणि मानव्य शास्त्र संकाय, कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय,रामटेक, डॉ. विजयकुमार मेनन,निर्देशक,नियोजन आणि विकास मंडळ, डॉ. प्रसाद गोखले,सहायक प्राध्यापक आणि समन्वयक MRC, KKSU,रामटेक इत्यादी मान्यवर उपस्थित होते.

वास्तुशास्त्र पदविका अभ्यासक्रमाच्या विद्यार्थ्यांसाठी वास्तुपरीक्षण आणि प्रात्यक्षिक सत्राचे आयोजन
स्थळ : जनार्दनस्वामी योगाभ्यासी मंडळ रामनगर नागपूर
दि. 9.3.2018

वेदांगज्योतिष विभागातर्फे वास्तुविद्या पदविका अभ्यासक्रमाच्या विद्यार्थ्यांसाठी प्रात्यक्षिक आणि वास्तू परीक्षणसत्राचे आयोजन करण्यात आले. वास्तुशास्त्रातील सिद्धांत भूमी आणि बांधकामात कसे उपयोजित केले जातात,मृदा परीक्षण,बांधकाम कसे केले जाते ? हे प्रत्यक्ष विद्यार्थ्यांना दाखवणे हा या प्रात्यक्षिक सत्रामागचा उद्देश होता. यावेळी वास्तुशास्त्रातील सिद्धांत,दिक् साधन यांविषयी डॉ. कृष्णकुमार पांडे यांनी निरूपण केले. सर्व विद्यार्थ्यांनी या प्रात्यक्षिकच अहवाल सादर केला. एकूण ५० विद्यार्थी या प्रात्यक्षिकास हजर होते. वेदांग ज्योतिष विभागाने श्री.जनार्दनस्वामी योगाभ्यासी मंडळाचे दिलेल्या संधीसाठी आभार व्यक्त केले.

विभागात सुरू असलेले अभ्यासक्रम

- वेदांग ज्योतिष
- वेदांग ज्योतिष
- वेदांग ज्योतिष
- पदव्युत्तर पदविका वेदांग ज्योतिष
- वास्तुशास्त्र पदविका

नवीन अभ्यासक्रमास प्रारंभ

सम्मानित शास्त्री वेदांग ज्योतिष हा नवीन अभ्यासक्रम शैक्षणिक सत्र २०१८–१९ पासून श्री गोळवलकर गुरुजी गुरुकुल,रामटेक परिसर येथे सुरू झालेला आहे

विद्यार्थ्यांचे यश

श्री. प्रणव मुळे यांना वास्तुशास्त्र पदविका अभ्यासक्रमात शैक्षणिक वर्ष २०१७–१८,प्रथम क्रमांक प्राप्त झाला. रामटेक येथे झालेल्या ८ व्या दीक्षांत समारोहात विद्यापीठातर्फे सुवर्ण पदक देण्यात आले.

सौ. कल्याणी डहाळे यांना वेदांग ज्योतिष अभ्यासक्रमात शैक्षणिक वर्ष २०१७–१८,प्रथम क्रमांक प्राप्त झाला. रामटेक येथे झालेल्या ८ व्या दीक्षांत समारोहात विद्यापीठातर्फे सुवर्ण पदक देण्यात आले.

श्री. अनुज शर्मा वेदांग ज्योतिष यांनी राज्यस्तरीय संस्कृत शास्त्र वक्तृत्व स्पर्धेत सक्रिय सहभाग घेतला आणि संस्कृत शलाका परीक्षेत त्यांनी प्रथम क्रमांक मिळवला हि स्पर्धा राष्ट्रीय संस्कृत संस्थान मुंबई ,परिसर मुंबई येते डिसेंबर २०१८ मध्ये आयोजित करण्यात आली होती

श्री. अनुज शर्मा वेदांग ज्योतिष यांनी शास्त्रार्थ परीक्षा वर्गात सहभाग नोंदवला याचे आयोजन राष्ट्रीय संस्कृत संस्थान,तिरुपती येथे जून २०१९ मध्ये याचे आयोजन करण्यात आले होते.

श्री.कौशल जोशी, वेदांग ज्योतिष यांनी राष्ट्रीय संस्कृत संस्थान,तिरुपती येथे जुन २०१९ मध्ये आयोजित विद्यापीठ स्तरीय अखिलभारतीय संस्कृत छात्र प्रतिभा महोत्सवात सहभाग घेतला.

श्री.अनुज शर्मा, वेदांग ज्योतिष यांनी राष्ट्रीय संस्कृत संस्थान,तिरुपती येथे जुन २०१९ मध्ये आयोजित विद्यापीठ स्तरीय अखिलभारतीय संस्कृत छात्र प्रतिभा महोत्सवात सहभाग घेतला.

***

शिक्षणशास्त्र विभाग

स्थापना – वर्ष 2008

संकाय – शिक्षणशास्त्र तथा संकीर्ण विद्याशाखा संकाय

अभ्यासक्रम – एम्. एड्., एम्. फिल्., पीएच्.डी. शिक्षणशास्त्र

अधिष्ठाता – प्रो. ललिता चंद्रात्रे

विभाग प्रमुख – डॉ. कीर्ती सदार, सहयोगी प्राध्यापिका

सहायक प्राध्यापक– डॉ. हृषिकेश दलाई, डॉ. अमोल मांडेकर, डॉ. राजश्री मेश्राम, प्रा. अनघा आंबेकर

पीएच्.डी कार्यरत विद्यार्थी संख्या – 3

उद्दिष्टे –

- संस्कृत शिक्षकांची तथा इतर शिक्षकांची निर्मिती करणे
- प्राचीन भारतीय शिक्षण संकल्पना आणि आधुनिक शिक्षण पद्धती आणि विचारांचे अध्ययन– अध्यापन आणि संशोधन करणे.
- संस्कृत शिक्षण पद्धती आधुनिक काळाशी सुसंगतरित्या विकसित करणे.
- जागतिक स्तरावरील शिक्षण विचारांचा आणि सिद्धांताचा अद्ययावत अभ्यास करून अभ्यासक्रमाची रचना करणे.

संशोधन कार्यविषयक ध्येये –

- राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय संशोधन पत्रिकेत संशोधकांचे संशोधन लेख प्रकाशित करणे
- मार्गदर्शकांचे संशोधन लेख प्रकाशित करणे.
- विविध परिषदा, सेमिनार, कार्यशाळा यामध्ये विद्यार्थी, संशोधक छात्र आणि प्राध्यापकांचा सहभाग

शिक्षणशास्त्र विभाग

पद्व्युत्तर शिक्षणशास्त्र विभागामध्ये पुढील कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले होते.

- दिनांक 29 सप्टेंबर 2018 रोजी सकाळी 11 ते सायं 5 पर्यंत एम.एड. च्या सर्व विद्यार्थ्यांकरिता इंटर्नशीप ओरिएन्टेशन प्रोग्राम घेण्यात आला. यामध्ये प्राध्यापकांनी इंटर्नशीप ॲक्टिव्हीटीज बाबत विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले. यामध्ये महाविद्यालयीन परिपाठ, पाठनियोजन, पाठनिरीक्षण, घटक चाचणीचे नियोजन,

आयोजन व मूल्यमापन तसेच सांस्कृतिक कार्यक्रमाचे आयोजन याबाबत सविस्तर मार्गदर्शन करण्यात आले. या कार्यक्रमाचा विद्यार्थ्यांना लाभ झाला.

- **राज्यस्तरीय संशोधन चर्चासत्र**

दिनांक 05.12.2018 रोजी पद्व्युत्तर शिक्षण विभागातर्फे एकदिवसीय राज्यस्तरीय संशोधन आधारीत चर्चासंपन्न झाले. (One day State Level Research Seminar) या चर्चासत्राचे उद्घाटनाला प्रमुख अतिथी म्हणून रामटेक येथील डी.वाय.एस.पी. मा. नयना आलुरकर उपस्थित होत्या. तसेच प्रमुख वक्ते डॉ. गजानन गुल्हाने विभागप्रमुख, शिक्षणशास्त्रा विभाग, संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठ व डॉ. रमाकांत कपले, स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ हे उपस्थित होते. उद्घाटन समारंभाचे अध्यक्षस्थान विश्वविद्यालयाचे मा. कुलगुरु प्रो. श्रीनिवास वरखेडी यांनी भूषविले. प्रास्ताविक अधिष्ठाता डॉ. ललिता चंद्रात्रे यांनी केले. आभार प्रदर्शन विभागप्रमुख डॉ. कीर्ती सदार यांनी केले. उद्घाटन सभारंभानंतर संशोधनावर आधारीत दोन शैक्षणिक सत्रा संपन्न झाले. प्रथम सत्रात प्रमुख वक्ते मा. गजानन गुल्हाने, विभागप्रमुख संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठ हे होते. त्यांनी Research Training या विषयावर पीपीटीद्वारे उद्बोधन केले. त्यानंतर चर्चा झाली व विद्यार्थ्यांच्या शंकांचे निरसन करण्यात आले. द्वितीय सत्राचे प्रमुख वक्ते डॉ. रमाकांत कपले, एस. आर. टी. एम. युनिर्व्हसिटी नांदेड हे होते. त्यांनी पीपीटी सादरीकरण करुन Nack of Researching या विषयावर उत्कृष्ट मार्गदर्शन केले.

चर्चासत्राच्या समारोप प्रसंगी विश्वविद्यालयाचे परीक्षा नियंत्रक डॉ. उमेश शिवहरे व कुलसचिव डॉ. रामचंद्र जोशी उपस्थित होते. आभार डॉ. अमोल मांडेकर यांनी केले. कार्यक्रमाचे संचालन निलिमा रिंधे यांनी केले. कार्यक्रमाला विद्यार्थी, संशोधक, प्राध्यापक मोठ्या संख्येने उपस्थित होते. कार्यक्रम व्यवस्थितरित्या पार पडला.

- दिनांक 23 फेब्रुवारी 2019 रोजी 'शैक्षणिक संख्याशास्त्र' या विषयावर प्रा. कविता गोमासे यांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले. संशोधन विषयानुसार व उद्दिष्टांनुसार कोणत्या सांख्यिकीचा उपयोग करावा याबाबत त्यांनी सविस्तर मार्गदर्शन केले. या व्याख्यानाचा लाभ विद्यार्थी व संशोधक यांना झाला.

- दिनांक 30 मार्च 2019 रोजी शैक्षणिक संशोधन पद्धती या विषयावर अतिथी व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले होते. वक्ता म्हणून डॉ. सीमा इंदुरकर, प्रभारी प्राचार्या नरगुंदकर बी.एड. महाविद्यालय,नागपूर यांनी मार्गदर्शन केले. अतिथी व्याख्यानानंतर विद्यार्थ्यांच्या प्रश्नावर चर्चा संपन्न झाली. या व्याख्यानाला एम.एड., एम. फील. व पीएच.डी चे विद्यार्थी व संशोधक उपस्थित होते.

वार्षिक अहवाल
मराठी

प्रकरण दूसरे
विस्तार सेवा अहवाल

विस्तार सेवा कार्य

राष्ट्रीय सेवा योजना

कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विद्यापीठाचे राष्ट्रीय सेवा योजना पथक शैक्षणिक उपक्रम आणि सामाजिक सेवेद्वारे सामाजिक सेवेमध्ये सक्रियपणे योगदान देत आहेत.

योग दिवस 21–06–2018 – कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विद्यापीठाच्या कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विद्यापीठाच्या योग विभागाच्या सहकार्याने आंतरराष्ट्रीय योग दिनी योग प्रात्यक्षिक सत्र आयोजित केले. सत्रामध्ये सर्व विद्यार्थी सहभागी झाले होते. त्या सत्रात प्राणायाम, ध्यान आणि काही योगासने शिकविली.

आंतरराष्ट्रीय अहिंसा दिन आणि गांधी जयंती 1.10.2018 – विद्यापीठाच्या रासेयो पथकाने दि. 02–10–2018 रोजी आंतरराष्ट्रीय अहिंसा दिन आणि गांधी जयंती साजरी केली. रामटेक येथे पथनाट्याचे आयोजन करण्यात आले होते. नागपूरच्या एनआयटी परिसरात कविगॉस्टियन अहिमा यांचे आयोजन करण्यात आले होते.

संविधान दिन 26.11.2018 – संविधान दिन 24–11–2018 रोजी साजरा करण्यात आला. या संदर्भात एक विशेष कार्यक्रम आयोजित करण्यात आला होता. कार्यक्रमात सर्व कर्मचारी आणि 50 स्वयंसेवक सहभागी झाले होते.

युवा दिन (विवेकानंद जयंती) 12–01–2019 – राष्ट्राचे भविष्य घडविण्यासाठी देशातील तरूणांना खूप महत्त्व आहे म्हणून तरुण पिढीचा शैक्षणिक विकास तितकाच महत्त्वाचा आहे. या विचारांच्या संदर्भात, कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालयाने 12.01.2019 रोजी युवा दिवसाचे आयोजन केले आहे.

वृक्षारोपण मोहीम – विद्यापीठाच्या एनएसएस पथकाने विद्यापीठ परिसराच्या सभोवती आणि परिसरात सुमारे 100 हून अधिक रोपे लावली आहेत. आम्ही वेगवेगळ्या प्रसंगी जून ते ऑगस्ट पर्यंत ही रोपे लावली आहेत.

****

हस्तलिखित संसाधन केंद्र, रामटेक

कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विद्यापीठ,रामटेक हे २००४ पासून राष्ट्रीय हस्तलिखित मिशन नवी दिल्ली चे राष्ट्रीय हस्तलिखित संसाधन केंद्र म्हणून नावारूपास आले आहे. MRC भारताच्या हस्तलिखित वारशाची महत्त्वपूर्ण माहिती शोधण्यात, दस्तऐवजीकरण करण्यास, संरक्षणास आणि सुलभ करण्यासाठी एक समग्र दृष्टीकोन विकसित करण्याचा प्रयत्न करते. केंद्राची उद्दिष्टे सर्वेक्षण, डेटा संग्रहण, कागदपत्रे जतन करणे आहे. आजतागायत महाराष्ट्रातील विदर्भ आणि मराठवाडा भागासह एकूण १६५२८ हस्तलिखिते केंद्राकडे नोंदविली आहेत. तसेच हस्तलिखित जागृती मोहीम अंतर्गत विविध कार्यक्रम आयोजित केले.

२८–०९–२०१५ रोजी कविकुलगुरू कलिदास संस्कृत विद्यापीठ, रामटेक आणि राष्ट्रीय हस्तलिखित मिशन, नवी दिल्ली यांच्या दरम्यान सामंजस्य करार करण्यात आला आहे. राष्ट्रीय हस्तलिखित मिशन, नवी दिल्ली यांनी 2015 मध्ये MRC रामटेक यांना प्रथम हप्ता म्हणून ४.५ लाख रुपये सुपूर्द केले आहेत.

जानेवारी २०१८ मध्ये कविकुलगुरू कलिदास संस्कृत विद्यापीठ, रामटेक आणि राष्ट्रीय हस्तलिखित मिशन दिल्ली यांच्यात झालेल्या सामूहिक सामंजस्य कराराचे जानेवारी २०१८ ते डिसेंबर २०२० पर्यंत नूतनीकरण करण्यात आले.

विश्वविद्यालयाच्या हस्तलिखित केंद्राची जबाबदारी महाराष्ट्र राज्यातील विदर्भ आणि मराठवाडा भागातील हस्तलिखितांची देखरेख आणि दस्तऐवजीकरण आणि सर्व हस्तलिखितांशी संबंधित क्रिया जसे की सर्वेक्षण (हस्तलिखित जिथे उपलब्ध आहेत अशा संस्थागत तसेच खाजगी हस्तलिखितांचे संग्रहण) याप्रमाणे आहे.

जनजागृती चळवळ

व्याख्यानमाला – केंद्राने हस्तलिखितांचे जन जागृती कार्यक्रम, पुरातन भारतातील लेखन आणि लेखन साहित्याचा इतिहास, लोअर टीका, हस्तलिखितांचे संवर्धन आणि जतन, हस्तलिखितांचे महत्त्व, सचित्र विवरण अशा विविध विषयांवर 2018–19 दरम्यान हस्तलिखितांवर हस्तलिखितांची व्याख्याने आयोजित केली आहेत. हस्तलिखिते, हस्तलिखितांचे दस्तऐवजीकरण इ. कसे करावे याचे प्रशिक्षण देण्यात येते.

शारदा लिपी कार्यशाळा – शारदा लिपीवर एमआरसीने राष्ट्रीय स्तरावरील कार्यशाळा आयोजित केली.

छात्र कल्याण विभाग

छात्र कल्याण विभागाद्वारे आयोजित कार्यक्रम व स्पर्धांचे विवरण पुढीलप्रमाणे –

1) गुणवंत विद्यार्थ्यांचा सत्कार –

दरवर्षी कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विद्यापीठाच्या वर्धापनदिनी सर्व शैक्षणिक विभागातील गुणवत्ता प्राप्त विद्यार्थ्यांचा सत्कार केला जातो. प्रत्येक पदव्युत्तर स्तरावरील विशेषाध्ययन विषयामध्ये गुणानुक्रमे प्रथम येणा–या विद्यार्थ्यांना पुरस्कार देण्यात येतात. वर्ष 2018–19 या शैक्षणिक वर्षात 18–09–2018 रोजी विश्वविद्यालयाच्या स्थापना दिनी हे पुरस्कार निम्नलिखित विद्यार्थ्यांना प्रदान करण्यात आले. प्रत्येक विद्यार्थ्यास रोख रू. 2000 आणि प्रमाणपत्र असे पुरस्कार देण्यात आले.

1. वेद विशेषाध्ययन – महर्षी वेदव्यास पुरस्कार– श्रेयस कु–हेकर
2. व्याकरण विशेषाध्ययन – महर्षी पाणिनी पुरस्कार – तृप्ति लांजूडकर
3. साहित्य विशेषाध्ययन –नाट्याचार्य भरतमुनी पुरस्कार – सायली पेशवे
4. दर्शन विशेषाध्ययन– – सर्वदर्शन पुरस्कार – कल्पना चांदूरकर
5. योग विशेषाध्ययन – महर्षी पतंजलि पुरस्कार – सुनीता वाधावन
6. वेदांग ज्योतिष विशेषाध्ययन – होरामर्मज्ञ वराहमिहिर पुरस्कार – श्रीगौरी घाटाटे
7. शिक्षणशास्त्र विभाग – –भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर पुरस्कार– वैशाली चिडे

2) **विशेष व्याख्यान –** कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालयाच्या शास्त्री व प्राक्शास्त्रीच्या विद्यार्थ्यांकरिता दि. 31.07.2018 रोजी एक विशेष व्याख्यान ठेवण्यात आले.

पॉडेचेरीच्या श्री अरविंदो सोसायटीच्या सदस्य इंद्राणी घोष यांनी जीवनाचा उद्देश या विषयावर प्रेरक व्याख्यान दिले व विद्यार्थ्यांशी संवाद साधला.

3) **गुरुपौर्णिमा –** कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालयाच्या रामटेक परिसरामध्ये दिनांक २७ जुलै २०१८ रोजी गुरूपौर्णिमे निमित्त विशेष कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले होते. याप्रसंगी भारतीय धर्म व संस्कृती संकायाचे अधिष्ठाता डॉ. मधुसूदन पेन्ना, वेदविद्या संकायाचे अधिष्ठाता डॉ. विजयकुमार, त्याचप्रमाणे शिक्षाशास्त्र विभागाच्या अधिष्ठाता डॉ. ललिता चंद्रात्रे व विश्वविद्यालयाच्या रामटेक परिसराचे संचालक डॉ. हृषीकेश दलाई तसेच विश्वविद्यालयाच्या विविध विभागातील प्राध्यापकवृंदांचा सत्कार विश्वविद्यालयातील प्राकशास्त्री व शास्त्री वर्गाच्या विद्यार्थ्यांकडून करण्यात आला. जगदगुरू श्री. शंकराचार्य यांना वंदन व सर्व गुरूंचे वंदन करण्यासाठी श्री. शंकराचार्य भगवत्पाद रचित गुर्वष्टकस्तोत्राचे गायन विद्यार्थ्यांनी केले.

त्यानंतर भारतीय धर्म व संस्कृती संकायाचे अधिष्ठाता डॉ. मधुसूदन पेन्ना यांनी भारतीय परंपरेमध्ये गुरू व त्यांचे महत्त्व, आजच्या काळातील गुरु परंपरेची प्रासंगिकता यांवर विद्यार्थ्यांचे उद्बोधन केले. त्याचबरोबर वेद विद्या संकायाचे अधिष्ठाता डॉ. विजयकुमार महोदय यांनी आजच्या काळामधे संस्कृत भाषेचे महत्त्व व विश्वविद्यालयपरिसरामध्ये संस्कृत भाषेसाठी वातावरण निर्मिती यावर विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले.

4) **इन्द्रधनुष्य – 2018 –19 निवडफेरी**

राज्यस्तरीय सांस्कृतिक युवा महोत्सव इन्द्रधनुष्य–2018 यंदा यशवंतराव चव्हाण मुक्त विद्यापीठ, नाशिक येथे 07 ते 11 डिसेंबर 2018 ला आयेजित करण्यात आला होता . त्यासाठी विद्यापीठस्तरीय निवडफेरीचे आयोजन 24 ऑक्टोंबर 2018 ला कविकुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय, रामटेक परिसर येथे करण्यात

आले होते. या वर्षी प्रथमच इन्द्रधनुष्य निवडफेरीचे आयोजन विश्वविद्यालयाच्या मुख्य परिसर रामटेक येथे घेण्यात आले.

इन्द्रधनुष्य निवडफेरी मध्ये विविध 14 स्पर्धांमध्ये (वाद–विवाद, वक्तृत्व, प्रहसन, एकांकिका, भारतिय वाद्य संगीत, प्रश्नमुजूषा, सुगम संगीत, मूकनाट्य, स्थल छायाचित्रण, ललित कला, चिकटकला, पोस्टर मेकिंग, मातीकला व रांगोळी) एकूण 06 महाविद्यालयातील 124 विद्यार्थ्यांनी उत्स्फूंतपणे सहभाग घेतला. इन्द्रधनुष्य निवडफेरी–2018 या कार्यक्रमाचे उद्घाटन विश्वविद्यालयाचे माननीय कुलगुरू आचार्य श्रीनिवास वरखेडी यांच्या अध्यक्षतेत झाले मा. अध्यक्षांनी सर्व महाविद्यालयातील संघप्रमुखांचे पुष्प–गुच्छ देवून स्वागत केले. कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक संचालक छात्र कल्याण डॉ. जयवन्त चौधरी व सूत्र संचालक प्रा. पल्लवी कावळे यांनी केले.

5) **निबंध स्पर्धा**

गुरुपौर्णिमेनिमित्त विद्यापीठाद्वारे विद्यार्थ्यांसाठी २७ जुलै २०१८ रोजी निबंधस्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले होते. 'मानवी जीवनामध्ये गुरूचे महत्त्व' या विषयावर मराठी, हिंदी, इंग्रजी व संस्कृत भाषांमध्ये निबंध प्रस्तुत करण्यात आले. या स्पर्धेत बी.ए. संस्कृत विशारद वर्गाची विद्यार्थिनी श्रुती शर्मा हिने प्रथम क्रमांक प्राप्त केला. त्याचप्रमाणे शास्त्री प्रथम वर्षाची विद्यार्थिनी प्रियंका बागडे हिने द्वितीय तसेच शास्त्री प्रथम वर्षातील दोन विद्यार्थी कोमल गराडे व आकाश पाटील यांनी तृतीय क्रमांक प्राप्त केले.

निबंध स्पर्धेतील विजेत्यांचा सत्कार विश्वविद्यालयाच्या वरिष्ठ शिक्षकांद्वारे तसेच विश्वविद्यालयाच्या रामटेक परिसराचे संचालक डॉ. हृषिकेश दलाई यांच्या कडून करण्यात आला. त्याचप्रमाणे स्पर्धेतील सहभागी स्पर्धकांचे प्रमाणपत्र वितरणाने शिक्षकांकडून कौतुक करण्यात आले.

6) लघु नाटिका (पथ नाट्य)

संपूर्ण भारतात सार्वजनिक निवडणूक–2019 मोठ्या उत्साहात पार पडली. या निमित्ताने रामटेक क्षेत्रात मतदानविषयी मोठ्या प्रमाणात जनजागृती करण्यात आली. सामान्य व विशेष दोन्ही प्रकारच्या लोकांनी या निवडणुकांमध्ये आपला मतदानाचा हक्क बजवावा, या हेतूने ही मोहिम राबविण्यात आली.

रामटेक क्षेत्रात 12.04.2019 रोजी निवडणुका पार पडल्या. या निवडणुकीमध्ये प्रत्येकाने आपले मतदान केले पाहिजे या हेतुने दि. 03.04.2019 रोजी विश्वविद्यालयाच्या शैक्षिक भवनात एक लघु नाटकाचे सादरीकरण झाले. या नाट्याचा विषय होता, 'मतदान हाच आपला हक्क खरा' या नाटकाच्या सादरीकरणावेळी विश्वविद्यालयातील सर्व विद्यार्थी, शिक्षक व शिक्षकेत्तर अधिकारी उपस्थित होते. ममताताई बनसोड, अनुपमा बिसने, निकिता कावरे, दीक्षा ठाकरे, अर्चना वाडीभस्मे, संघमिश्रा मेश्राम या कलाकारांनी सादर केलेल्या या लघुनाटिकेचे लेखन डॉ. अंशुजाताई किंमतकर, दिग्दर्शन योगिता गायकवाड यांनी केले तर वाद्यसाथ प्रशांत जांभुळकर यांनी केली.

7) **संक्रमणोत्सव 2018–19**

कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विद्यापीठाच्या छात्र कल्याण विभागातर्फे आयोजित संक्रमणोत्सव गुरुवार, दि. 17 जानेवारी 2019 रोजी रामटेक येथे संपन्न झाला. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी कुलगुरू डॉ. श्रीनिवास वरखेडी होते तर उद्घाटक म्हणून रामटेकचे आमदार श्री मल्लिकार्जुन रेड्डी उपस्थित होते. प्रमुख अतिथी या नात्याने श्री. जोगेन्द्र कटयारे, उपविभागीय अधिकारी, रामटेक उपस्थित होते. व्यासपीठावर कुलसचिव डॉ. रामचंद्र जोशी, विद्यापीठाचे सर्व अधिष्ठाता डॉ. नंदा पुरी, डॉ. मधुसूदन पेन्ना, डॉ. विजयकुमार, डॉ. ललिता चंद्रात्रे, डॉ. कृष्णकुमार पांडेय व संक्रमणोत्सवाचे समन्वयक व छात्र कल्याण संचालक डॉ. जयवंत चौधरी तसेच विद्यार्थी प्रतिनिधी उपस्थित होते. याप्रसंगी विविध विभागांच्या विद्यार्थ्याद्वारे तयार करण्यात आलेल्या हस्तलिखितांचे प्रकाशन मान्यवरांच्या शुभहस्ते करण्यात आले. संक्रमणोत्सवानिमित्ताने वक्तृत्व, प्रश्नमंजुषा, स्वरचित कवितावाचन,

मेहंदी, रांगोळी, सलाद डेकोरेशन, पुष्परचना, अन्त्याक्षरी, फॅन्सी ड्रेस, विविध क्रीडा स्पर्धा इत्यादी विविध स्पर्धाचे आयोजन करण्यात आले होते. या स्पर्धामधील विजेत्यांना मान्यवरांच्या शुभहस्ते प्रमाणपत्र आणि पारितोषिके प्रदान करण्यात आली. विद्यार्थ्यांद्वारे याप्रसंगी विविध सांस्कृतिक कार्यक्रमही सादर करण्यात आले. विश्वविद्यालयाच्या विद्यार्थिनी भामा व भावना मेनन यांनी मोहिनीअट्टम व तृप्ती व तृष्णा लांजूळकर यांनी भरतनाट्यम् चा सुंदर नृत्याविष्कार सादर केला. कार्यक्रमाचे संचालन श्रीवरदा माळगे यांनी केले तर प्रा. पल्लवी कावळे यांनी आभार मानले. श्री. श्रीपाद अभ्यंकर यांनी गायिलेल्या वंदे मातरम् ने कार्यक्रमाची सांगता झाली.

8) **विद्यार्थी प्रेरणा कार्यक्रम**

सन 2018–19 या शैक्षणिक सत्राकरिता नवीन नोंदणी केलेल्या विद्यार्थ्यांसाठी प्रेरणा कार्यक्रमाची सुरुवात मोठ्या उत्साहाने आनंदाने करण्यात आली . वीस दिवसांचा इंडक्शन प्रोग्राम विशेषतः हा विद्यार्थ्यांसाठी बनविला गेला होता ज्यात प्रामुख्याने संस्कृतची ओळख, भाषेतील विविध प्रवाहांचा परिचय इत्यादींवर लक्ष केंद्रित केले गेले होते. हा नवीन उपक्रम प्राक्शास्त्री, शास्त्री व आचार्याच्या विद्यार्थ्यांसाठी होता. विद्यार्थ्यांसाठी शिस्तबद्ध दिनचर्या होती. नवीन विद्यार्थ्यांसाठी स्पोकन संस्कृत वर्ग आयोजित करण्यात आला होता. यामुळे त्यांना संस्कृत शिकण्यास आणि भाषेबद्दल आत्मविश्वास वाढण्यास मदत झाली. वैष्णवी आणि दिव्यानी, या विभागातील दोन विद्यार्थ्यांनी येथे सरल संस्कृत शिकवले. विद्यार्थ्यांना भाषा शिकण्यास मदत करण्यासाठी त्यांनी साध्या संस्कृ तमध्ये संवाद साधला. याचा परिणाम म्हणून विद्यार्थ्यांनी 'उमा–हैमवती कथा' या नावाने एक लहान संस्कृत नाटक सादर केले. हा महिन्याच्या पहिला दिवस होता. त्या निमित्त विद्यार्थ्यांनी मेघदूतम या कालिदासाच्या महाकाव्याची काही श्लोक वाचली. संस्कृत सह, इंग्रजी भाषा देखील या प्रेरण कार्यक्रमाचा एक भाग होती. प्रा. अनघा आंबेकर यांनी कार्यक्रमादरम्यान विद्यार्थ्यांना सरल इंग्रजी भाषेचे ज्ञान दिले .

संस्कृतमधील विविध प्रवाहांचा परिचय, संस्कृत शास्त्रांचा परिचय, संस्कृत भाषेचा परिचय, सामाजिक जीवनातील आपले कर्तव्य, विद्यापीठाची ओळख, विविष विभागांची ओळख , इतर राज्यातून आलेल्या विद्यार्थ्यांना रामटेक नागरीची ओळख या प्रेरण कार्यक्रमाचे मुख्य उद्दिष्ट होते. व्याकरण विभागातील डॉ. हरेकृष्ण अगस्ती व डॉ. श्री. शिवराम भट्ट, दर्शन विभागाच्या डॉ. कलापिनी अगस्ती, संस्कृत साहित्य विभागाचे डॉ. पराग जोशी आणि ज्योतिष विभागाचे डॉ. दिनकर मराठे यांनी आपापल्या विभागाची माहिती दिली व विद्यार्थ्यांना त्यांचे निवडक विषय निवडण्यास मदत केली. विद्यार्थ्यांना भाषेत नवीन विषयांची ओळख करुन दिली गेली.

इंडक्शन प्रोग्राममध्ये केवळ घरातील किंवा वर्गातील क्रियाकलापांवरच लक्ष केंद्रित केले असे नाही तर त्यामध्ये काही मैदानी आणि परस्परसंवादी सत्रे देखील होती. विद्यार्थी आणि प्रशासकीय अधिकारी यांच्यात संवादसत्र देखील होते . परिसरामध्ये विद्यापीठाचा दौरा, विभागीय ग्रंथालयदर्शन व यात्रेचे आयोजन करण्यात आले होते. श्री. मिश्रा सरांनी डिजिटल जगाविषयी आणि संगणकांविषयी माहिती दिली. विद्यार्थ्यांनी विद्यापीठातील विविध प्रशासकीय विभागांना भेट दिली आणि विद्यापीठाच्या विविध अंगांबद्दल त्यांना माहिती देण्यात आली. अधिकारी आणि विद्यार्थी यांच्यात बंध आणखी मजबूत करण्याचा विद्यार्थ्यांना पूर्णपणे नवीन अनुभव देण्यात आला . श्री. कळंबे यांनी संघातील भावना, क्रीडा आणि फिटनेसचे महत्त्व याबद्दल सांगितले. श्री. कठाळे यांनी त्यांच्याशी संबंध आणि मैत्री यावर चर्चा केली. डॉ. दलाई यांनी पर्यावरणाच्या मुद्द्यांवर भाषण केले, प्रा. चन्द्रात्रे या मनाच्या आत्मविश्वासाबद्दल बोलल्या . डॉ. बोकारे यांनी संस्कृत भाषेद्वारे व्यक्तिमत्त्व विकास आणि करिअर मार्गदर्शनावर चर्चा केली. डॉ. विजयकुमार यांनी संस्कृत संभाषणावर मार्गदर्शन केले. डॉ. जयवंत चौधरी यांनी वसतिगृहातील जीवन, परिसराची स्वच्छता, पाणी आणि ऊर्जा संवर्धनाबाबत एक सत्र आयोजित केले.

या 20 दिवसाच्या प्रेरणा कार्यक्रमादरम्यान काही विशेष कार्यक्रम आयोजित केले गेले होते. रामटेक येथील प्रसिद्ध राम मंदिराला भेट दिली . विद्यार्थ्यांना शहराच्या ऐतिहासिक महत्त्वाविषयी जागरुक केले. कलिदासदिनाच्या निमित्ताने ''कालिदास स्मारक" यथे भेट देण्यात आली. . तेथे मेघदूतमच्या श्लोकांनी रचलेली संगमरमर वरची रचना पाहिली. या निमित्ताने प्रा. नंदा पुरी यांनी मेघदूत व त्याच्या विविध बाबींवर व्याख्यान

दिले. मुंबईतील पाहुणे श्री. गंधार कुलकर्णी हे रामटेकहून सायकलनी प्रवास करणार होते . कवी कालिदासानी सांगितलेल्या मेघमार्गाने ते प्रवास करणार होते. विद्यापीठाने हिरवा झेंडा दाखवून त्यांच्या प्रवासाची सुरुवात केली. एन.एस.एस. च्या चमूद्वारे परिसरात सफाई अभियान देखील आयोजित केले गेले. या कार्यक्रमादरम्यान विद्यार्थ्यांसाठी सायकल सुविधेचे उद्घाटन देखील करण्यात आले.

9) **विशेष व्याख्यान**

कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालयाच्या छात्र कल्याण विभागाद्वारे दिनांक 30–08–2019 रोजी दुपारी 02.30 वाजता सर्व विद्यार्थ्यांकरिता नांदेड विद्यापीठाच्या मराठी विभाचे निवृत्त प्राध्यापक श्री. दत्ता भगत यांचे एक विशेष व्याख्यान आयोजित करण्यात आले . श्री. दत्ता भगत यांच्या व्याख्यानाचा विषय होता "मराठी नाटक व संस्कृत रंगभूमी''. कार्यक्रमाला विश्वविद्यालयातील सर्व विद्यार्थी उपस्थित होते. या संपूर्ण कार्यक्रमाचे संचालन व आभार प्रदर्शन संचालक छात्र कल्याण डॉ. जयवंत चौधरी यांनी केले.

10) **गणपती उत्सव**

विद्यापीठाच्या छात्र कल्याण विभागाद्वारे 2 सप्टेंबर 2018 सोमवार रोजी विश्वविद्यालयाच्या प्रज्ञाचक्षु श्री. गुलाबराव महाराज योग भवन येथे गणेश मूर्तीची स्थापना करण्यात आली. विविध स्पर्धा, नवीन सजावट, मखर, नवनव्या कल्पना यांनी विनटलेला या गणेशोत्सवात सर्वजण आनंदाने सहभागी झाले होते. या संपूर्ण गणेश उत्सवामध्ये कुठेही प्लास्टिकचा वापर करण्यात आला नहव्ता . पूर्ण 10 दिवस हा कार्यक्रम मोठ्या उत्साहात पार पडला.

11) **विशेष व्याख्यान**

जगातील सर्वात प्राचीन भाषांपैकी एक संस्कृत भाषा प्राचीन सनातनी ज्ञान विज्ञान परंपरेचा खोल समुद्र आहे. संस्कृतशिवाय भारताची कल्पनाही करता येणार नाही. आधुनिक ज्ञान–विज्ञानातील अनेक स्त्रोतांचे बीज वैदिक आणि संस्कृत साहित्यात आढळतात. त्यांची माहिती व्हावी म्हणून दि. 05–08.2018 रोजी सकाळी 11.00 वाजता विद्यापीठाच्या छात्र कल्याण विभागातर्फे संस्कृत भारतीचे प्रमुख श्री. दिनेश जी कामत यांचे विशेष व्याख्यान आयोजित करण्यात आले. या कार्यक्रमाला वेदविद्या संकाय प्रमुख प्रोफेसर सी.जी. विजय कुमार हे अध्यक्ष म्हणून उपस्थित होते. संचालक छात्र कल्याण डॉ. जयवंत चौधरी यांनी श्री. कामत यांचा परिचय करून दिला . श्री. कामत यांनी आपल्या व्याख्यानात संस्कृतचे महत्व व आपण करायचे उपाय या वर प्रकाश टाकला . या कार्यक्रमाला दर्शन संकाय प्रमुख प्रोफेसर मधुसूदन पेन्ना सुद्धा उपस्थित होते. या संपूर्ण कार्यक्रमाचे संचालन व आभार प्रदर्शन संचालक छात्र कल्याण डॉ. जयवंत चौधरी यांनी मानले.

12) **विवेकानंद जयंती**

स्वामी विवेकानंद हे सुप्रसिद्ध अवतारवरिष्ठ रामकृष्ण परमहंस यांचे मुख्य शिष्य होय. १२ जानेवारी हा दिवस संपूर्ण भारतात विवेकानंद जयंती म्हणून साजरा केला जातो. यानिमित्ताने विद्यापीठाच्या प्रार्थनासभेत स्वामी विवेकानंद यांच्या प्रसिद्ध भाषणाचे पठण करण्यात आले. या कार्यक्रमाला विश्वविद्यालयातील साहित्य विभागाचे प्राध्यापक डॉ. पराग जोशी व प्राध्यापिका पल्लवी कावळे व संचालक छात्र कल्याण डॉ. जयवंत चौधरी व सर्व विद्यार्थी उपस्थित होते.

13) **गांधी जयंती (स्वच्छता शपथ)**

01–11–2018 रोजी सकाळी 11.00 वाजता विद्यापीठाच्या छात्र कल्याण विभागाद्वारे गांधी जयंतीच्या कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. या कार्यक्रमाला विश्वविद्यालयाचे माननीय कुलगुरू श्रीनिवास वरखेडी जी वेदविद्या संकाय प्रमुख सी.जी. विजय कुमार विश्वविद्यालयाचे माननीय कुलसचिव श्री अरविन्द जोशी व प्रमुख पाहुणे उपस्थित होते. माननीय कुलगुरू श्रीनिवास वरखेडी यांनी आपल्या व्याख्यानात म्हटले की सत्य अन्वेषक

म्हणून, गांधीजींनी खूप शांत जीवनशैली स्वीकारली आणि स्वच्छतेची प्राथमिकता उपलब्ध करुन दिली. ते म्हणाले की गांधीजींनी अनुभवले की स्वच्छता देशासाठी अपरिहार्य आहे म्हणूनच "स्वच्छता हाच देव आहे ". महात्मा गांधींच्या मार्गदर्शनात भारत स्वतंत्र झाला पण भारताचे स्वच्छतेचे स्पप्न अजूनही पूर्ण झाले नाही. म्हणूनच, स्वच्छता आणि आरोग्यविषयक माहिती जाणून घ्या. या नंतर स्वच्छतेची शपथ घेण्यात आली. या कार्यक्रमाला सर्व प्राध्यापक , सर्व विद्यार्थी उपस्थित होते.

14) **महाराष्ट्र प्रांतीय संस्कृत शास्त्रीय वाक् स्पर्धा, मुंबई निवड फेरी**

प्रत्येक वर्षी राष्ट्रीय संस्कृत संस्थानच्या के. जे. सोमय्या संस्कृत विद्यापीठाद्वारे महाराष्ट्र राज्यस्तरीय शास्त्र स्पर्धेचे आयोजन केले जाते. या स्पर्धेमध्ये विद्यापीठही दरवर्षी सहभागी होतो . या स्पर्धेच्या तैयारी करिता व जार्णाया विद्यार्थ्यांची निवड करण्याकरिता 01–09–2018 रोजी छात्र कल्याण विभागाद्वारे निवडफेरीचे आयोजन करण्यात आले.

या राज्यस्तरीय स्पर्धेमध्ये व्याकरणशलाका, वेदान्तशलाका, सांख्ययोगभाषण, धातुरूपकण्ठपाठ, ज्योतिषशलाका, पुराणेतिहासशलाका, साहित्यशलाका, शास्त्रीयस्फूर्ति, वेदभाष्यभाषण, साहित्यभाषण, धर्मशास्त्रभाषण, अष्टाध्यायीकण्ठपाठ, भगवद्गीताकण्ठपाठ इ. विविध स्पर्धाचे आयोजन करण्यात आले होते. भारताच्या विकासात प्राचीन शास्त्रपरंपरेचे अन्यन्यसाधारण स्थान आहे. या शास्त्रपरंपरे जतन करण्यासाठी संस्कृत विद्यापीठ कटिबद्ध आहे.शास्त्र अध्ययनासह शास्त्र कण्ठस्थीकरण शास्त्रशलाकापरीक्षा, शास्त्रभाषण इ. पारंपारिक स्पर्धामध्ये सहभागी होण्यासाठी या निवडफेरीचे आयोजन करण्यात आले होते. या निवडफेरीमध्ये ज्या विद्यार्थ्यांनी चांगले प्रदर्शन केले त्यांनाच राष्ट्रीय संस्कृत संस्थानच्या के. जे. सोमया संस्कृत विद्यापीठाच्या महाराष्ट्र राज्यस्तरीय शास्त्र स्पर्धेत घेवून जाण्यात आले.

या निवड फेरीच्या भाषण व इतर स्पर्धांकरिता विश्वविद्यालयातील सर्व शिक्षक परीक्षक स्वरूपात उपस्थित होते. या स्पर्धेला एकूण 50 विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला.

15) **मतदान जागृती कार्यशाळा**

दिनांक 12–10–2018 रोजी कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विद्यापीठाच्या छात्र कल्याण विभागाद्वारे दुपारी 12 ते 02 या वेळेत मतदान जागृती कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले. या कार्यशाळेचे मुख्य प्रयोजन म्हणजे मतदाणाविषयी युवकांमध्ये जागृती निर्माण करणे. मतदान हा आपला महत्त्वाचा हक्क, अधिकार आहे. त्यामुळे मिळालेल्या या अधिकाराचा वापर प्रत्येक भारतीय नागरिकाने प्राधान्याने करावा आणि मतदानाचे कर्तव्य पार पाडावे. मी एकट्याने मतदान नाही केलं तर काय फरक पडतो!!!. पण थेंबे थेंबे तळे साचे या उक्तीप्रमाणे एका–एका मतानेच मतांचा डोंगर उभा राहतो. यामुळे प्रत्येक व्यक्तीने मतदान करून आपला मतदानाचा हक्क बजावण्याबरोबरच लोकशाही अधिक सक्षम करण्यासाठी आपलाही खारीचा वाटा उपयुक्त होतो ही बाब गांभिर्याने लक्षात घ्यायला हवी. ही भावना विद्यार्थ्यांमध्ये रुजविणे हाच याचा मुख्य उद्देश्य होय.

मतदानाचे महत्व , मतदान कसे करावे, मतदानाकरिता फॉर्म कसा भरावा, या सर्व विषयांची माहिती देण्याकरिता रामटेक नगरपरिषद येथून काही कर्मचारी आले होते. त्यांनी आपल्या सहर्कायांच्या सहायाने या कार्यशाळेत आपले महत्वाचे योगदान दिले.

या कार्यक्रमाला संचालक छात्र कल्याण डॉ. जयवंत चौधरी व विद्यापीठ सूरक्षा आधिकारी श्री प्रवीण कळंबे उपस्थित होते. या कार्यशाळेमध्ये सर्व विद्यार्थ्यांनी उत्स्फूर्तपणे सहभाग घेतला. या व्यतिरिक्त छात्र कल्याण विभागाद्वारे कविकुलगुरु कालिदास संस्कृत विद्यापीठाशी संलग्नीत महाविद्यालयातील तीन विद्यार्थ्यांनी आंतर विद्यापीठीय "आविष्कार 2018" या स्पर्धेतही सहभाग घेतला. "आविष्कार 2018 चे आयोजन गोंडवाना विद्यापीठ, गडचिरोली येथे झाले. होते .

****

क्रीडा विभाग

महाराष्ट्र राज्य आंतर विद्यापीठ क्रीडा महोत्सव 2018–19 मुंबई विद्यापीठ, मुंबई येथे फेब्रुवारी 2019 मध्ये संपन्न झाला. यात कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालयाच्या चमूने सहभाग घेतला एकूण 18 मुले व मुली यांचा समावेश होता यामध्ये कबड्डी व वैयक्तिक खेळ यामध्ये विद्यार्थ्यांनी उत्सफूर्त सहभाग नोंदविला. चमूसोबत संघ व्यवस्थापक या नात्याने श्री. प्रवीण कळंबे व प्रा. सुनील खरवडे उपस्थित होते

तसेच सत्र 18–19 मध्ये विश्वविद्यालयाच्या टी–20 क्रिकेट स्पर्धेमध्ये विश्वविद्यालयाच्या 16 शिक्षक शिक्षकेतर कर्मचा–यांनी सहभाग नोंदविला सदर स्पर्धा जानेवारी 2019 मध्ये संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठ, अमरावती येथे घेण्यात आली होती.

****

महिला कक्ष आणि अंतर्गत तक्रार समिती

कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालयाचा महिला कक्ष आणि अंतर्गत तक्रार समिती विद्यार्थिनी आणि कर्मचारी ह्यांना सुविधा प्रदान करणे, सुरक्षित परिसराची व्यवस्था करणे, विद्यार्थी आणि कर्मचाऱ्यांमध्ये लिंग समभाव, लिंग समानाभूती निर्माण करणे आणि युजीसीच्या उच्च शिक्षणातील मार्गदर्शक तत्वांविषयी जागरुकता निर्माण करणे यासाठी स्थापन करण्यात आला आहे. तसेच प्रत्येक उच्च शिक्षण संस्थामध्ये अंतर्गत तक्रार समिती स्थापन करणे अनिवार्य आहे.

- **विद्यार्थिनींचा आत्मसंरक्षण विषयावरील कार्यशाळेत सहभाग**– रामटेक, गुरुकुलम परिसरातील विद्यार्थीनी ऋतुजा पाटील, कस्तुरी मुळे, मेधा डहारे आणि कोमल गोन्नाडे ह्यांनी धोटे बंधू विज्ञान महाविद्यालय, गोंदिया येथे झालेल्या पाच दिवसीय कार्यशाळेत (दि.26 ते 30 नोव्हें.2018) आपला सहभाग नोंदविला. आत्मसंरक्षणविषयक कार्यशाळेत सहभागी होवून प्रायोगिक कौशल्य प्राप्त करण्याची संधी प्राप्त झाली यासाठी आनंद व्यक्त केला.

- **स्त्रीसक्षमीकरणावर व्याख्यान** –विश्वविद्यालयाच्या आऊटरीच कार्यक्रमाद्वारे पंचायत समिती, रामटेक येथे आदिवासी महिलांकरिता 'स्त्री सक्षमीकरण' ह्याा विषयावरील व्याख्यान महिला कक्ष समन्वयक प्रा अनघा आंबेकर यांनी दिले. या व्याख्यानाला जवळपास 65 महिला उपस्थित होत्या.

- **तरुण वयातील मुलींच्या समस्या व समुपदेशन** – दि. 19 डिसेंबर 2018 रोजी एन.आय.टी. संकुल नागपूर येथे समुपदेशन या विषयावर कार्यशाळा आयोजित करण्यात आली. यात डॉ. जया शिवलकर व स्त्रीरोगतज्ज्ञ डॉ. उज्ज्वला देशमुख ह्यांनी विविध वैयक्तिक तसेच इतर समस्यांचे समाधान केले.

- **'आत्मसुरक्षा व संरक्षण' कार्यशाळा** – दि. 20 डिसेंबर 2018 रोजी 'आत्मसंरक्षण व सुरक्षा' ह्याा विषयावार एन.आय.टी. संकुल नागपूर येथे राष्ट्र सेविका समिती, नागपूर ह्यांच्या सहकार्याने शिबीर आयोजित करण्यात आले. ह्याामध्ये स्वतःवर हल्ला झाल्यास सुरक्षा व संरक्षण ह्याा दृष्टीने प्रात्यक्षिकांच्या साहाय्याने मार्गदर्शन करण्यात आले.

- **'आत्मसुरक्षा व संरक्षण' कार्यशाळा** – दिनांक 10 जानेवारी 2019 रोजी कविकुलगुरु कालिदास संस्कृत विष्वविद्यालय गुरुकुल परिसर, रामटेक येथे विद्यार्थी, विद्यार्थिनी आणि कर्मचारी ह्यांच्यासाठी विविध प्रात्यक्षिके, समूह कृती यांच्याद्वारे 'आत्मसुरक्षा व संरक्षण' यावर कार्यशाळा आयोजित करण्यात आली. या कार्यशाळेत सर्वांनी अत्यंत उत्साहाने सहभागी होऊन परिसर जिवंत केला. यासाठी राष्ट्र सेविका समितीने विशेष सहकार्य केले.

- **समुपदेशन कार्यशाळा** – दि. 19 जानेवारी 2019 रोजी वैयक्तिक प्रश्नावली भरून घेऊन त्या आधारे समुपदेशन कार्यशाळेत डॉ. प्राजक्ता कडुस्कर आणि डॉ. जया शिवलकर ह्यांनी कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय गुरुकुल परिसर, रामटेक येथे मार्गदर्शन केले.

- **कामाच्या ठिकाणी महिलांवरील लैंगिक अत्याचार या विषयावरील कार्यशाळेत विश्वविद्यालयाचे प्रतिनिधित्व** –युजीसी मार्गदर्शक तत्त्वांनुसार कामाच्या ठिकाणी महिलांवरील लैंगिक आत्याचार प्रतिबंधक कायदा 2013 नुसार नॅशनल लॉ विश्वविद्यालय, नवी दिल्ली येथे दि. 5 व 6 ऑक्टोबर 2018 रोजी प्रशिक्षण कार्यशाळा आयोजित करण्यात आली होती. ह्याामध्ये महिला कक्ष समन्वयक आणि अंतर्गत तक्रार समिती अध्यक्ष अनघा आंबेकर ह्याांनी विश्वविद्यालयाचे प्रतिनिधित्व केले. तसेच युजीसीच्या मार्गदर्शक तत्त्वांचे/कायद्याचे विश्वविद्यालयात पालन केले.

- **विद्यार्थिनींसाठी मार्गदर्शकांकडून नियमित समुपदेशन** – विश्वविद्यालयात विद्यार्थिनींसाठी औपचारिक आणि अनौपचारिक प्रणालीद्वारे मार्गदर्शकांद्वारे नियमित समुपदेशन सुविधा उपलब्ध आहे. ह्याद्वारे त्यांच्या मानसिक व भावनिक क्षमता वाढविणे तसेच त्यांच्या कौटुंबिक आणि वैयक्तिक समस्या सोडविण्यावर भर दिला जातो.

- **अंतर्गत तक्रार समिती** – अंतर्गत तक्रार समिती ही वेळोवेळी यूजीसीच्या मार्गदर्शक तत्त्वांनुसार पुर्नगठित केली जाते. समिती समोर आलेल्या सर्व समस्या विहित कालावधीत सोडविल्या जातात. समितीचे सर्व सदस्य स्त्री अत्याचार वा तत्सम समस्यांबाबत अत्यंत दक्ष व सावध असतात.

****

सन्निधी माजी विद्यार्थी संघटना

विश्वविद्यालयाच्या सन्निधी माजी विद्यार्थी संघटनेद्वारे खालील कार्यक्रम संपन्न झाले.

माजी विद्यार्थी मेळावा – 24.01.2018

कविकुलगुरु कालिदास संस्कृत विशवविद्यालयाचा संक्रमणोत्सव दिं २४ जानेवारी २०१८रोजी रामटेक परिसरात आयोजित करण्यात आला .दरवर्षी प्रमाणे यावर्षीही संक्रमणोत्सवाचे औचित्य साधून माजी विद्यार्थ्यांनाही या कार्यक्रमात आमंत्रित करून सहभागी करण्यात आले. माजी विद्यार्थ्यांना आपल्या गत शैक्षणिक, सांस्कृतिक जीवनाचा पुनश्च आनंद अनुभवता यावा यास्तव प्रत्येकवर्षी माजी विद्यार्थ्यांना या कार्यक्रमात बोलवून माजी विद्यार्थ्यांचा मेळावा आयोजित करण्यात येतो.

माजी विद्यार्थी संघटनेची सभा – 19.06.2018 – माजी विद्यार्थ्यांची सभा मा. कुलगुरु आणि मा. कुलसचिव यांच्या अध्यक्षते खाली आयोजित करण्यात आली. रामटेक येथे सुरू झालेल्या गुरुकुलाविषयी माहिती या सभेत देण्यात आली आणि माजी विद्यार्थ्यांकडून यासाठी मदत करण्याचे आवाहन करण्यात आले. माजी विद्यार्थांनी यास भरघोस प्रतिसाद दिला.

आंतरराष्ट्रीय योग दिनानिमित्ताने माजी विद्यार्थ्यांचा सत्कार – 21.06.2018 – कविकुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय याच्या सन्निधी माजी विद्यार्थी संघटनेने जागतिक योग दिनाचे औचित्य साधून योगक्षेत्रात भारतात्च नव्हे तर आंतरराष्टीय स्तरावर नाव गाजविलेल्या माजी विद्यार्थांचा श्री. भरतगुप्ता, सौ. सरोजगुप्ता , आणिकु. धनश्री लेकुरवाळे यांचा सत्कार मा.कुलगुरंच्या हस्ते करण्यात आला.

संस्कृत–सन्देश पत्र स्पर्धा – 28.08.2018 – संस्कृत महोत्सवान्तर्गत सन्निधी माजी विद्यार्थी संघटनेद्वारे शालेय विद्यार्थ्यांसाठी संस्कृत सन्देश स्पर्धा घेण्यात आली . या स्पर्धेत एकूण २८० विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला. या संस्कृ त सन्देश पत्रांचे प्रदर्शन लावण्यात आले. पारितोषिक प्राप्त विद्यार्थी आणि शाळांचा सत्कार करण्यात आला.

माय मराठी (मराठी गीतांचा कार्यक्रम) – 18.02.2019 – मराठी भाषा गौरव दिनाच्या निमित्ताने सन्निधी माजी विद्यार्थी संघटनेद्वारे माय मराठी या मराठी गीतांचा कार्यक्रम आयोजित करण्यात आला होता. माजी विद्यार्थीनी मंजिरी वैद्य व तिच्या समूहाने मराठी गीतप्रकार अतिशय मधुर सुश्राव्य पद्धतीने सादर करून श्रोत्यांना मन्त्रमुग्ध केले.

मा. कुलगुरू स्वागत व सत्कार कार्यक्रम – 18.02.2019

मराठी भाषा गौरव दिनाच्या निमित्ताने सन्निधी माजी विद्यार्थी संघटनेद्वारे माय मराठी या मराठी गीतांचा कार्यक्रम आयोजित करण्यात आला होता. या कार्यक्रमात माजी विद्यार्थी संघटनेकडून नवनियुक्त कुलगुरू मा. श्रीनिवास वरखेडी यांचे स्वागत व सत्कार करण्यात आला. स्मृतिचिह्न, शाल, श्रीफळ देउन माजी विद्यार्थी संघटनेच्या अध्यक्ष , सचिव आणि कार्यकारिणी सदस्यांनी मा. कुलगुरुंचे हर्षोल्लासात स्वागत केले व सर्व माजी विद्यार्थ्यांनी त्याच्या सोबत संवाद साधला.

****

मराठी भाषा गौरव दिन

कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालयाद्वारे नागपूर व रामटेक येथे बुधवार, दि. 27 फेब्रुवारी 2019 रोजी ''मराठी भाषा गौरव दिन'' मोठया उत्साहाने संपन्न झाला. नागपूर येथे ''माय मराठी'' हया विशेष कार्यक्रमा अंतर्गत कविसंमेलन आणि विशेष व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले होते. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी मा. कुलगुरू प्रो. श्रीनिवास वरखेडी होते. प्रमुख व्याख्याता म्हणून सुविख्यात संस्कृत विदुषी व कवयित्री डॉ. लीना रस्तोगी आणि विशेष अतिथी या नात्याने पंच भाषा कवयित्री आणि साहित्य विहार संस्थेच्या अध्यक्षा, ज्येष्ठ साहित्यिका श्रीमती आशा पांडे या होत्या. व्यासपीठावर विश्वविद्यालयाच्या मराठी वाङ्मय मंडळाच्या अध्यक्षा प्रो. नंदा पुरी आणि संस्कृत भाषा तथा साहित्य विभाग प्रमुख प्रो. कविता होले विशेषत्वाने उपस्थित होत्या.

कार्यक्रमाचा प्रारंभ मान्यवरांच्या शुभहस्ते दीपप्रज्वलनाने झाला. प्रज्ञा करकरे आणि सायली पेशवे यांनी गायिलेल्या सरस्वती स्तवनानंतर प्रो. नंदा पुरी यांनी मराठी भाषेच्या गौरवार्थ विश्वविद्यालयातर्फे आयोजित केलेल्या कार्यक्रमांचा आढावा घेतला. सन्माननीय अतिथी श्रीमती आशा पांडे आणि प्रमुख व्याख्याता यांचे गुलाबपुष्प देऊन स्वागत करण्यात आले.

प्रमुख अतिथी डॉ. लीना रस्तोगी यांनी प्रारंभी आळंदीवल्लभ श्रीज्ञानदेव माऊलींना वंदन करून मराठी भाषा गौरव दिनाचे कार्यक्रम करणे म्हणजे मराठीविषयी आदरभाव व्यक्त करून थांबणे नव्हे; ही भाषा आपल्या रोजच्या व्यवहारात येणे, आपण ती बोलणे आणि या भाषेतील अक्षर साहित्याचे वाचन करणे त्याची जपणूक करणे महत्त्वाचे आहे, असे प्रतिपादन केले. वररुची या व्याकरणकाराने प्राकृत व्याकरणावर ग्रंथ लिहिला त्यानेही विविध नियम सांगून प्राचीन अशा महाराष्ट्री भाषेचा दाखला देत अवशिष्ट व्याकरण नियम हे महाराष्ट्री भाषेप्रमाणे आहेत असे स्पष्ट लिहिले आहे. अशी प्राचीन समृद्ध परंपरा आपल्या आपल्या मराठीची असताना आज आपण इंग्रजी भाषेच्या कुबडया घेवून बोलतो, आपली भाषा अस्खलितपणे आपल्याला बोलता येत नाही तर पुढच्या पिढीला ती कशी बोलता येईल? मराठी भाषेत म्हणी आणि वाक्प्रचारांचा मोठा खजिना उपलब्ध आहे, त्याचा समृद्ध आणि विवेकी वापर करणे आवश्यक आहे. तसेच नवनवीन विषय विशेषतः तंत्रज्ञानाच्या संदर्भातील इंग्रजी शब्दांसाठी नवनवीन मराठी शब्दांची निर्मिती करणे आवश्यक असून तसा शब्दकोश तयार करण्याची गरजही त्यांनी व्यक्त केली.''

कुलगुरू प्रो. श्रीनिवास वरखेडी यांनी अस्खलित मराठी भाषेतून केलेल्या भाषणाला सर्वांनी टाळयांच्या प्रतिसादात उत्स्फूर्त दाद दिली. आपल्या भाषणात प्रो. वरखेडी म्हणाले, ''मराठी भाषेद्वारेच मराठी संस्कृतीचा परिचय अधिक उत्तम रीतीने होऊ शकतो. आपल्या विचारधारेची मराठी ही वाहिका आहे. मातृभाषेचे हे महत्त्व आणि गौरव लक्षात घेऊनच आम्ही संपूर्ण कालिदास वाङ्मय मराठी भाषेत अनुवादित करण्याचा प्रकल्प राबविला असून आता तो पूर्णत्वास आला आहे. लवकरच तो सर्वांना उपलब्ध होईल. विश्वविद्यालयातर्फे मराठी भाषेच्या गौरवार्थ राबविण्यात आलेला हा

अनुवाद प्रकल्प आम्हा सगळयांसाठी आनंददायी ठरला आहे. मराठी भाषा गौरव दिनाच्या शुभेच्छा आणि अनुवाद प्रकल्पामध्ये सहभागी सर्वांचे त्यांनी अभिनंदन केले.''

या विशेष व्याख्यानानंतर मराठी कविसंमेलनाचा कार्यक्रम झाला. श्रीमती आशा पांडे कविसंमेलनाच्या अध्यक्षस्थानी होत्या. यामध्ये डॉ. अर्चना अलोणी, डॉ. लीना रस्तोगी सौ. स्मिता देशपांडे, प्रो. नंदा पुरी, सौ. स्वाती देशपांडे, सौ. सुषमा मुलमुले, प्रो. कविता होले, डॉ. पराग जोशी, डॉ. जयवंत चौधरी, श्रीमती आशा पांडे यांनी कविता सादर केल्या.

कार्यक्रमाचे बहारदार संचालन व आभारप्रदर्शन सायली पेशवे हिने केले.

रामटेक येथे ''मराठी कवितेतील मानवतावाद'' या विषयावर विद्यासागर कला महाविद्यालयातील मराठी विभाग प्रमुख डॉ. गिरीश सपाटे यांचे व्याख्यान संपन्न झाले. त्यांनी आपल्या व्याख्यानात मुकुंदराज, ज्ञानेश्वरांपासून आधुनिक कवी बा. सी. मर्ढेकर, मंगेश पाडगावकर यांच्यापर्यंतच्या कवींच्या काव्यांचा आढावा घेतला. त्यांच्या कविता पाठांतराने आणि ओघवत्या वाणीने सभागृह मंत्रमुग्ध झाले. दोन्ही कार्यक्रमांना विद्यार्थी, प्राध्यापक, विभाग प्रमुख तसेच रसिक श्रोत्यांची उपस्थिती होती.

****

महाकवी कालिदास संस्कृतव्रती राष्ट्रीय पुरस्कार 2017 व 2018

कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालयाद्वारे पं. रामनारायण शर्मा वैद्य यांच्या स्मृतिप्रीत्यर्थ पं. रामनारायण शर्मा आयुर्वेद संशोधन प्रतिष्ठान, स्थानिक जिल्हा प्रशासन आणि महाराष्ट्र पर्यटन विकास मंडळ, नागपूर यांच्या संयुक्त विद्यमाने ''महाकवी कालिदास संस्कृतव्रती राष्ट्रीय पुरस्कार समारोह'' आज शुक्रवार, दि. 29 मार्च 2019 रोजी सायंटिफिक सभागृह, लक्ष्मीनगर येथे संपन्न झाला. कुलगुरू प्रो. श्रीनिवास वरखेडी यांच्या आध्यक्षतेखाली संपन्न झालेल्या या पुरस्कार सोहळयाला प्रमुख अतिथी या नात्याने विश्वेश्वरय्या प्रौद्योगिकी राष्ट्रीय संस्थान, नागपूरचे अध्यक्ष, प्रख्यात उद्योजक आणि संस्कृतप्रेमी श्री. विश्रामजी जामदार उपस्थित होते. बैद्यनाथ प्रतिष्ठानचे व्यवस्थापक श्री. रमेश शर्मा, पुरस्कारप्राप्त विद्वान पं. वसंत गाडगीळ, डॉ. लीना रस्तोगी व प्रो. वसंतकुमार भट्ट यांच्यासह संस्कृत तथा संस्कृतेतर भाषा संकायाच्या अधिष्ठाता प्रो. नंदा पुरी, कुलसचिव डॉ. रामचंद्र जोशी व्यासपीठावर विशेषत्वाने उपस्थित होते.

सरस्वती स्तवन आणि विश्वविद्यालय गीतानंतर संस्कृत तथा संस्कृतेतर भाषा संकायाच्या अधिष्ठाता प्रो. नंदा पुरी यांनी प्रास्ताविक केले. प्रास्ताविकात महाकवी कालिदास संस्कृत–व्रती राष्ट्रीय पुरस्काराची पूर्वपीठिका सांगितली. ज्या विद्वज्जनांनी संस्कृत भाषेच्या प्रचार, प्रसार, विकास तसेच संशोधनासाठी आयुष्यभर सेवा केली त्यांचा यथोचित गौरव व्हावा हा प्रस्तुत पुरस्कार प्रदान करण्यामागचा उद्देश आहे. समाजात संस्कृत भाषेला गौरवयुक्त स्थान मिळवून देण्यात ज्यांनी अमूल्य योगदान प्रदान केले अशा महान विभूतींना महाकवी कालिदास संस्कृतव्रती पुरस्कार विश्वविद्यालयाकडून दिला जातो, हे स्पष्ट केले. प्रमुख अतिथी श्री. विश्रामजी जामदार आणि बैद्यनाथचे व्यवस्थापक श्री. रमेश शर्मा यांचा शाल, श्रीफळ, पुष्पगुच्छ, भेटवस्तू देवून मा. कुलगुरू प्रो. श्रीनिवास वरखेडी यांच्या शुभहस्ते सत्कार करण्यात आला.

पं वसंत गाडगीळ, डॉ. लीना रस्तोगी व प्रो. वसंतकुमार भट्ट यांना प्रदान करण्यात आलेल्या सन्मानपत्रांचे वाचन अनुक्रमे डॉ. पराग जोशी, डॉ. रेणुका बोकारे आणि डॉ. हरेकृष्ण अगस्ती यांनी केले.

सन 2017 करिता प्रख्यात संस्कृत पंडित व पुण्याहून प्रसिद्ध होणा–या 'शारदा' संस्कृत पाक्षिकाचे संपादक पं. वसंत गाडगीळ आणि प्रख्यात संस्कृत पंडित आणि साहित्यशास्त्र, संगीत, नाट्य, नृत्य इ. कलांचे तज्ज्ञ, प्राचीन काळातील अवधान कलेचे पुनरुज्जीवन करून तिचे प्रायोगिक स्वरूपात दर्शन घडविणा–या ''शतावधानी'' डॉ. आर्. गणेश, 2018 करिता नागपुरातील प्रख्यात संस्कृत विदुषी आणि संस्कृत भाषा प्रचारिणीच्या अध्यक्षा डॉ. लीना रस्तोगी तसेच संस्कृत विद्वान प्रो. वसंतकुमार भट्ट, निवृत्त संस्कृत विभागाध्यक्ष, गुजरात विद्यापीठ, अहमदाबाद यांना हा पुरस्कार देवेश आर्वीकर आणि अद्वैत आर्वीकर यांनी केलेल्या वैदिक मंत्रोच्चारणांच्या उद्घोषात प्रमुख अतिथी श्री. विश्रामजी जामदार, प्रो. श्रीनिवास वरखेडी तसेच अन्य मान्यवरांच्या शुभहस्ते प्रदान करण्यात आला. शाल, श्रीफळ, सन्मानपत्र, चंदनहार, पुष्पगुच्छ, रोख धनराशी, भेटवस्तू यांचा पुरस्कारामध्ये समावेश होता.

पुरस्कारप्राप्त विद्वानांचा संक्षिप्त परिचय –

पं. वसंत गाडगीळ हे महाराष्ट्रातील प्रख्यात वेदविद्या पंडित आहेत. महाराष्ट्रातील सर्वात जुने आणि आजही उत्तमरीत्या सुरू असलेले संस्कृत भाषेतून प्रकाशित होणा–या ''शारदा'' पाक्षिकाचे ते संपादक आहेत. यावर्षी हे पाक्षिक हीरक महोत्सव साजरा करीत आहे. याशिवाय देश–विदेशात निरंतर व्याख्यानांसाठी त्यांना निमंत्रित केले जाते. संस्कृत पत्रकारितेचा व वेदविद्येचा वसा निष्ठेने चालविणा–या पंडितांमध्ये श्री. गाडगीळ हे अग्रेसर आहेत.

डॉ. आर्. शतावधानी गणेश – प्राचीन संस्कृत अवधानींची परंपरा आधुनिक युगात पुनरुज्जीवित करणारे डॉ. आर् शतावधानी गणेश हे बहुमुखी प्रतिभा असलेले, विविध कलांमध्ये सहज संचार आणि योगदान देणारे तसेच संस्कृतादि विविध विषयांचे प्रख्यात विद्वान् आहेत. मूळचे बेंगलुरूचे असणा–या श्री गणेश यांनी साहित्यशास्त्र, साहित्य, संगीत, नृत्य, नाट्य, तत्त्वज्ञान, भारतीय सौंदर्यशास्त्र, संस्कृती, वैदिक अध्ययन, विज्ञान, कला, इतिहास इ. अनेक विषयांमध्ये नैपुण्य आणि तज्ज्ञता प्राप्त केली आहे. कन्नड या मातृभाषेसह तेलुगू, संस्कृत, प्राकृत, पाली, तामिळ, इंग्रजी, हिंदी, मराठी, गुजराती, मलयालम्, ग्रीक, लॅटिन आणि इटालियन इ. भाषांमध्ये ख्यातिप्राप्त आहेत. यांत्रिकी अभियांत्रिकी, धातुशास्त्र, संस्कृत या विषयांमध्ये पदव्युत्तर पदवी प्राप्त केलेले डॉ. गणेश हे अष्टपैलू व्यक्तिमत्त्वाचे धनी आहेत. इंग्रजी, संस्कृत, कन्नड यामध्ये अभ्यासपूर्ण असे 34 ग्रंथ आणि संशोधन पर असे 23 ग्रंथ प्रकाशित झाले आहेत. ''शतावधानी'' डॉ. आर्. गणेश यांचा ''अष्टावधान'' कार्यक्रम दि. 18 ऑगस्ट 2019 रोजी संपन्न झाला. या कार्यक्रमात कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालयातर्फे महात्मा गांधी आंतरराष्ट्रीय हिंदी विश्वविद्यालयाचे सन्माननीय कुलगुरू प्रो. रजनीश शुक्ल यांच्या शुभहस्ते व कुलगुरू प्रो. श्रीनिवास वरखेडी यांच्या विशेष उपस्थितीत डॉ. आर् गणेश यांना महाकवी कालिदास संस्कृतव्रती राष्ट्रीय पुरस्कार देवून सन्मानित करण्यात आले.

प्रो. वसंतकुमार भट्ट हे साहित्य व्याकरण आणि हस्तलिखिशास्त्राचे विद्वान आचार्य आहेत. गुजरात विद्यापीठात भाषाविभागाचे संचालकपद तसेच संस्कृत विभागाध्यक्ष पद त्यांनी भूषविले आहे. अभिज्ञानशाकुन्तल या कालिदासविरचित नाटकाची पाठचिकित्सा आवृत्तीचे महद्कार्य भट्ट यांनी केले आहे. राष्ट्रपती सन्मानासह अनेक मानसन्मान त्यांना प्राप्त झाले असून त्यांची 42 पुस्तके प्रकाशित झाली आहेत.

डॉ. लीना रस्तोगी या उमरेड येथील नूतन आदर्श कला महाविद्यालयातून संस्कृत विभाग प्रमुख म्हणून निवृत्त झाल्या आहेत. सांप्रत त्या संस्कृत भाषा प्रचारिणी सभेच्या अध्यक्षा आहेत. संस्कृत भवितव्यम् या नागपुरातून प्रकाशित होणा–या साप्ताहिकाच्या पूर्वसंपादिका आहेत. संस्कृत विदुषी आणि संस्कृत कवयित्री म्हणून त्या महाराष्ट्रातच नव्हे तर भारतभरात प्रख्यात आहेत. महाराष्ट्र शासनाचा महाकवी कालिदास संस्कृत साधना पुरस्काराने त्यांचा यापूर्वी गौरव झाला आहे. त्यांचे 17 ग्रंथ प्रकाशित झाले असून 10 प्रकाशनाधीन आहेत. तसेच अनेक संस्कत एकांकिकांची रचना त्यांनी केली आहे.

प्रमुख अतिथी श्री विश्रामजी जामदार यांनी आपल्या भाषणात संस्कृतचे महत्त्व प्रतिपादन केले. ''संगणकासाठी संस्कृत अचूक भाषा आहे हे सर्वविदित आहे; परंतु संगणकतज्ज्ञाला संस्कृत भाषेचे ज्ञान नसते तर संस्कृत तज्ज्ञाला संगणकाचे ज्ञान नसते ही तफावत दूर करण्याचा प्रयत्न व्हीएनआयटी ने संस्कृत विषयक अभ्यासक्रम परिचालित करून

केला आहे. संगणक, अभियांत्रिकी या शाखा आणि संस्कृत यांचे आंतरविद्याशाखीय अध्ययन झाले पाहिजे. विशेषतः अभियांत्रिकी महाविद्यालयांमध्ये संस्कृत हा विषय सुरू झाला पाहिजे असे स्पष्ट मत व्यक्त करून संस्कृत शिकलेली व्यक्ती ही संस्कारी आणि संस्कृतीचे पालन करणारी असते असे आपले निरीक्षण आहे. संस्कृत क्षेत्रातील या थोर विद्वानांचा सत्कार करण्याचे सौभाग्य मला विश्वविद्यालयाने दिले यासाठी मी सन्माननीय कुलगुरूंचा आभारी आहे. संस्कृत क्षेत्रातील या समर्पित व्यक्तिमत्त्वांच्या सहवासाने मी पुनीत झालो असे भावपूर्ण उद्‌गारही श्री जामदार यांनी व्यक्त केले.'' बैद्यनाथ प्रतिष्ठानचे व्यवस्थापक श्री. रमेश शर्मा यांनी आयुर्वेद आणि संस्कृत यांचा संबंध अधोरेखांकित करून आपले संपूर्ण सहकार्य विश्वविद्यालयाला राहिल असे नमूद केले. अध्यक्षीय भाषणात कुलगुरू प्रो. श्रीनिवास वरखेडी यांनी पं. गाडगीळ, डॉ. रस्तोगी आणि प्रो. भट्ट हे संस्कृत भाषेसाठी आपले जीवन समर्पित केलेली व्यक्तिमत्त्वे आहेत, त्यांचा आदर्श विद्यार्थ्यांनी ठेवला पाहिजे. अशा तपःपूत विद्वानांचा सत्कार करणे विश्वविद्यालयाला भूषणावह आहे. या पुरस्कार कार्यक्रमासाठी सहकार्य करणा–या सर्वांचे आभारही मा. कुलगुरू महोदयांनी मानले.

पुरस्कार समारोहाचे संचालन डॉ. रेणुका बोकारे यांनी आणि डॉ. रेणुका करंदीकर यांनी संचालन केले तर आभार कुलसचिव डॉ. रामचंद्र जोशी यांनी मानले. एकात्मता मंत्राने कार्यक्रमाची समाप्ती झाली. या समारोहाला नागपुरातील ज्येष्ठ व श्रेष्ठ संस्कृत विद्वान, संस्कृतानुरागी, विश्वविद्यालयाचे अधिष्ठाता, विभागप्रमुख, प्राध्यापक, विविध महाविद्यालयांचे संस्कृत विभागप्रमुख, गणमान्य नागरिक व विद्यार्थी मोठया संख्येने उपस्थित होते. महाकवी कालिदास संस्कृतव्रती राष्ट्रीय पुरस्काराच्या समन्वयक या नात्याने जनसंपर्क अधिकारी डॉ. रेणुका बोकारे यांनी यशस्वीरित्या कार्य केले. या कार्यक्रमासाठी प्रो. कविता होले, डॉ. पराग जोशी, सौ. माधुरी येवले, श्री. मंगेश आटे, श्री. उमेश पाटील यांचे सहकार्य लाभले.

****

वार्षिक अहवाल
मराठी

प्रकरण तिसरे
प्रशासकीय अहवाल

सामान्य प्रशासन विभाग

- विश्वविद्यालय अधिनियम कायदा कलम 25/2 अन्वये, 2019–2020 या शैक्षणिक सत्रामध्ये मा. व्यवस्थापन परिषदेच्या सभेच्या एकूण 6 सभा आयोजित करण्यात आल्या होत्या.
- विश्वविद्यालयाच्या वेबसाईट पोर्टलवर सर्व सूचना, परिपत्रके, कार्यालयीन आदेश वगैरे अपलोड करण्यात येतात. तसेच सर्व आदेश ऑनलाईन निर्गमित करण्यात येतात. यामुळे कागदाचा वापर कमी करण्याचा प्रयत्न करण्यात येतो.
- विभागामार्फत विश्वविद्यालयाचा वर्धापन दिवस आयोजित करण्यात आला. या कार्यक्रमामधे प्रथमच उत्कृष्ट विभाग/उत्कृष्ट कर्मचारी/उत्कृष्ट संलग्नित महाविद्यालये/इत्यादी पुरस्कार प्रदान करण्यात आले.
- विश्वविद्यालय अधिनियम कायदा कलम 59 अन्वये आवश्यकतेनुसार विविध समित्या आणि कक्ष याचे गठन व पुनर्गठन संबंधी प्रक्रिया वेळोवेळी करण्यात आल्या आहेत. जसे, महिला सेल, महिला तक्रार निवारण समिती, वार्षिक अहवाल समिती, मागासवर्गीय कक्ष, दिव्यांग समिती, इत्यादी....
- दरवर्षीप्रमाणे विविध प्रशासकीय समारंभ, प्रशिक्षण वर्ग, विभिन्न व्याख्यानमाला, इत्यादींचे आयोजन संबंधीची कार्यवाही करण्यात आली. जसे वर्धापनदिन, कालिदास दिन, 15 ऑगस्ट, 26 जानेवारी, कामगार दिवस वगैरे कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले आहेत.
- कार्यालयीन/परिसराच्या सुनियोजनाच्या दृष्टीने निर्देशानुसार तसेच शासनाकडून प्राप्त आदेशान्वये, वेळोवळी परिपत्रके, अधिसूचना, सूचना, कार्यालयीन आदेश, कार्यक्रमांचे अहवाल निर्गमित करण्यात आले आहे.
- विद्यापीठातील कर्मचाऱ्यांकरिता तसेच विद्यापीठातील विद्यार्थ्यांसाठी तसेच येणाऱ्या अभ्यागतांकरिता तथा शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांकरिता तात्पुरत्या स्वरूपात नागपूर–रामटेक येण्या–जाण्यासाठी बस सुविधा सुरू करण्यात आली असून विभागाकडून याचे सुचारू व्यवस्थापन करण्यात येते.
- विद्यापीठातील आवक आणि जावकचे कार्य तसेच रामटेक परिसर व वारंगा परिसर येथील अंतर्गत आवक व जावकचे कार्य विभागाकडून करण्यात येते.

****

आस्थापना विभाग

महाराष्ट्र शासनाद्वारे अधिनियम क्र. 33–1997 अन्वये प्रस्तुत विश्वविद्यालयाची स्थापना दि. 18 सप्टेंबर 1997 रोजी झाली. शासनाने प्रस्तुत विश्वविद्यालयातील पाच शैक्षणिक विभागांकरिता एकूण 35 शिक्षकीय पदे आकृतीबंधानुसार मंजूर केली आहेत. त्याचप्रमाणे 114 शिक्षकेतर पदांचा आकृतीबंध मंजूर केला आहे. पदांचा तपशील खालीलप्रमाणे –

शासनमान्य शिक्षकेतर पदे

एकूण मंजूर पदे					एकूण भरलेली पदे					एकूण रिक्त पदे				
अ	ब	क	ड	एकूण	अ	ब	क	ड	एकूण	अ	ब	क	ड	एकूण
22	10	50	32	**114**	14	07	36	26	**83**	08	03	14	06	**31**

शासनमान्य शिक्षकीय पदे

एकूण मंजूर पदे	एकूण भरलेली पदे	एकूण रिक्त पदे
35	**19**	**16**

सेवाज्येष्ठता यादी

कार्यरत कर्मचाऱ्यांची सेवाज्येष्ठता यादी प्रतिवर्षी प्रसिध्द करावी असे शासनाचे धोरण असून त्यानुसार विश्वविद्यालयाने 2018 ची अद्ययावत सेवाज्येष्ठता सूची प्रसिध्द करण्याची कार्यवाही पूर्ण केली आहे.

कर्मचारी हिताचे निर्णय

1) रजा मान्यतेच्या आदेशाची प्रत ई–मेल मार्फत कर्मचा–यांना देण्यात येते.

2) कर्मचाऱ्यांना सेवापुस्तिकेची दुय्यम प्रत देण्यात येत आहे.

3) पदोन्नती/CAS प्रक्रिया नियमानुसार दरवर्षी विहित वेळेत पूर्ण केली जाते.

****

विद्या विभाग

(1) अध्ययनमंडळ

कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय कायदा, 1997 मधील कलम 33 (2) तरतुदी नुसार सत्रा 2018–19 साठी तदर्थ बावीस अभ्यास मंडळांचे गठण करण्यात आले आहे. अध्ययन मंडळांची नावे पुढीलप्रमाणे –

अ.क्र.	तदर्थ अभ्यास मंडळाचे नाव	अध्यक्ष
1.	तदर्थ संस्कृत भाषा आणि साहित्य अभ्यास मंडळ	प्रा. नन्दा पुरी
2.	तदर्थ दृश्य कला अभ्यास मंडळ	डॉ. भाऊ दांदडे
3	तदर्थ हॉस्पिटॅलिटी स्टडीज आणि ट्रॅव्हल ॲण्ड टयुरीजम अभ्यास मंडळ	प्रा. कविता होले
4	तदर्थ पाली प्राकृत आणि आधुनिक भाषा–साहित्य अभ्यास मंडळ	प्रा.नन्दा पुरी
5.	तदर्थ पारंपरिक भारतीय विज्ञान अभ्यास मंडळ	प्रा. कृष्णकुमार पाण्डेय
6.	तदर्थ वाणिज्य आणि व्यापार प्रशासन अभ्यास मंडळ	डॉ. कीर्ती सदार
7.	तदर्थ प्रशासकीय सेवा अभ्यास मंडळ	डॉ. हरेकृष्ण अगस्ती
8.	तदर्थ वेदांग ज्योतिष व वास्तुशास्त्र अभ्यास मंडळ	प्रा. कृष्णकुमार पाण्डेय
9.	तदर्थ मानवता अभ्यास मंडळ	डॉ. प्रसाद गोखले
10.	तदर्थ वेद अभ्यास मंडळ	प्रा.सी. जी. विजयकुमार
11.	तदर्थ व्याकरण अभ्यास मंडळ	प्रा.सी. जी. विजयकुमार
12.	तदर्थ धर्मशास्त्र व पुरातन भारतीय विधीशास्त्र अभ्यास मंडळ	प्रा. मधुसूदन पेन्ना
13.	तदर्थ कीर्तनशास्त्र अभ्यास मंडळ	डॉ. दिलीप डबीर
14.	तदर्थ विदेशी भाषा आणि साहित्य अभ्यास मंडळ	प्रा. मधुसूदन पेन्ना
15.	तदर्थ दर्शनशास्त्र अभ्यास मंडळ	प्रा. मधुसूदन पेन्ना
16.	तदर्थ प्रदर्शनकला अभ्यास मंडळ	डॉ. दिनकर मराठे
17.	तदर्थ योगा आणि पर्यायी चिकित्सापध्दती अभ्यास मंडळ	डॉ. कलापिनी अगस्ती
18.	तदर्थ सामाजिकविज्ञान व समाजकार्य अभ्यास मंडळ	डॉ. हृषिकेश दलाई
19.	तदर्थ मानसशास्त्र अभ्यास मंडळ	डॉ. पराग जोशी
20.	तदर्थ ग्रंथालय वार्ताशास्त्र अभ्यास मंडळ	डॉ. दिपक कापडे
21.	तदर्थ संगणकशास्त्र व उपयोजन अभ्यास मंडळ	डॉ. शिवराम भट्ट
22.	तदर्थ शिक्षणशास्त्र अभ्यास मंडळ	प्रा. ललिता चंद्रात्रे

(2) संकाय

विश्वविद्यालयाने कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय कायदा, 1997 मधील कलम 31 (5) प्रमाणे पाच संकाय स्थापन करण्यात आले आहे.स्थापन करण्यात आलेल्या पाच संकायाची नावे व संकाय अधिष्ठातांची नावे खालील प्रमाणे आहेत.

अ.क्र.	संकायाचे नाव	अधिष्ठात्याचे नाव
1	वेदविद्या संकाय	प्रा.सी.जी. विजयकुमार
2	संस्कृत तथा संस्कृतेतर भाषा संकाय	प्रा.नंदा पुरी
3	भारतीय धर्म, तत्त्वज्ञान तथा संस्कृती संकाय	प्रा. मधुसूदन पेन्ना
4	प्राचीन भारतीय विज्ञान तथा मानव्यशास्त्रे संकाय	प्रा. कृष्णकुमार पाण्डेय
5	शिक्षणशास्त्र तथा संकीर्ण विद्याशाखा संकाय	प्रा.ललिता चंद्रात्रे

(4) कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालयातील अभ्यासक्रमांची यादी (2018–19)

अ.क्र.	अभ्यासक्रमाचे नाव	अ.क्र.	अभ्यासक्रमाचे नाव
	पदव्युत्तर पदवी		**पदव्युत्तर पदविका**
1	एम. ए. (संस्कृत)	43	पी. जी. डिप्लोमाइन एनशियंट इंडीयन मॅथेमाटीक्स
2	एम. ए. (शिक्षण)	44	वेदांग ज्योतिष पदव्युत्तर पदविका
3	एम. ए. (संस्कृत दर्शन)	45	पी.जी.डी.सी.सी.ए.
4	एम. ए. (संस्कृत साहित्य)	46	पी.जी.डिप्लोमा इन योगिक सायंसेस
5	एम. ए. (वेद)	47	आंग्ल भाषेतून संस्कृतचे अध्ययन
6	एम. ए. (संस्कृत व्याकरण)	48	पी. जी. डिप्लोमा इन वास्तुशास्त्र
7	एम. ए. (वेदांग ज्योतिष)		**पदविका**
8	एम. ए. (योगशास्त्र)	49	वास्तुशास्त्र पदविका
9	एम. ए. (कीर्तनशास्त्र)	50	संस्कृतसाधना पदविका
10	एम. ए. (नृत्य)	51	संस्कृतपरिचय पदविका
11	एम. संस्कृत (वेदांत)	52	संस्कृत आगम पदविका
12	एम. एड्.	53	ग्रंथालय वार्ताशास्त्र पदविका
13	एम. एफ.ए.	54	योग, निसर्गोपचार आणि आहारशास्त्र पदविका
14	एम. फिल. (शिक्षण)	55	योग पदविका
15	एम. फिल. (संस्कृत)	56	जर्मन भाषा पदविका
16	एम. फिल. (संस्कृत दर्शन)	57	वेदशास्त्र कनिष्ठ पदविका
17	एम. फिल. (संस्कृत वेदांग ज्योतिष)	58	पौरोहित्य उच्च पदविका
18	एम. फिल. (संस्कृत व्याकरण)	59	वेदशास्त्र ज्येष्ठ पदविका
19	एम. फिल. (योगा)	60	कीर्तनशास्त्र कनिष्ठ पदविका
20	एम. फिल. (संस्कृत वेदा)	61	कीर्तनशास्त्र ज्येष्ठ पदविका
21	आचार्य एम.ए. (संस्कृत साहित्य)	62	जनसंवाद आणि पत्रकारिता अभ्यासक्रम पदविका
22	आचार्य एम.ए. (व्याकरण)	63	डिप्लोमा इन थेटर ॲण्ड परफॉरमींग आर्ट
23	आचार्य एम.ए. (वेदांत)	64	नृत्य उच्च पदविका
24	आचार्य एम.ए. (ज्योतिष)	65	नृत्य कनिष्ठ पदविका
25	एम. ए. (लोकप्रशासन)	66	नृत्य ज्येष्ठ पदविका
	पदवी	67	डिप्लोमा इन क्रिएटीव्ह राइटींग
26	बी. ए. (शिक्षण)	68	डिप्लोमा इन हॉस्पिटॅलिटी स्टडीज
27	बी. ए. (वेदांग ज्योतिष)	69	नृत्य पूर्व पदवी (पदविका)
28	बी. एड्.	70	डिप्लोमा इन मॅन्युस्क्रीप्टॉलॉजी ॲण्ड पॅलिओग्राफी
29	बी. ए. (संस्कृत विशारद)	71	डिप्लोमा इन एन्शिअंट इंडियन सायंसेस
30	बी. ए. (प्रशासकीय सेवा)	72	डिप्लोमा इन एन्शिअंट इंडियन एन्व्हायरमेन्टल स्टडीज
31	बी. ए. (योगशास्त्र)	73	डिप्लोमा इन वैदिक मॅथेमॅटीक्स
32	बी. एफ. ए.	74	डिप्लोमा इन संस्कृत लर्निंग
33	बी एससी (हॉस्पिटॅलिटी स्टडीज)	75	आगम डिप्लोमा इन प्राकृत
34	बी. ए. (वेदविद्या)	76	डिप्लोमा इन अरली चाईल्डहुड एज्युकेशन ॲन्ड केअर
35	बी. ए. (कीर्तनशास्त्र)	77	डिप्लोमा इन आयुर्वेद पंचकर्म
36	बी. ए. (ट्रॅव्हल ॲण्ड टुरिजम)		**प्रमाणपत्र**
37	बी. ए. (नृत्य)	78	नृत्य प्रमाणपत्र
38	सन्मानितशास्त्री (बी. ए. ऑनर्स) (व्याकरण)	79	वैदिक मॅथेमॅटीक्स प्रमाणपत्र
39	सन्मानितशास्त्री (बी. ए. ऑनर्स) (साहित्य)	80	संस्कृत सेतू (बीएड् प्रवेशाकरिता संस्कृत नसणाऱ्या विद्यार्थ्यां करिता)
40	सन्मानितशास्त्री (बी. ए. ऑनर्स) (वेदांत)	81	आयुर्वेद फॉर फॉरेन स्टुडन्टस्
41	सन्मानितशास्त्री (बी. ए. ऑनर्स) (ज्योतिष)	82	गीता प्रमाणपत्र
42	बी.ए. (अतिरिक्त) (संस्कृत)	83	वेदविद्या प्रमाणपत्र
	पदव्युत्तर पदविका		
43	पी. जी. डिप्लोमाइन एनशियंट इंडीयन मॅथेमाटीक्स	84	सर्टिफिकेट कोर्स इन योग ॲन्ड नॅचरोपॅथी
44	वेदांग ज्योतिष पदव्युत्तर पदविका	85	सर्टिफिकेट कोर्स इन आयुर्वेदिक मसाज ॲन्ड पंचकर्म टेक्नीशियन

45	पी.जी.डी.सी.सी.ए.	**12 वी /.2 इंटरमिडीयट आर्ट**	
46	पी.जी.डिप्लोमा इन योगिक सायंसेस	86	प्राक्शास्त्री
47	आंग्ल भाषेतून संस्कृतचे अध्ययन		
48	पी. जी. डिप्लोमा इन वास्तुशास्त्र		

****

महाविद्यालय विभाग

1) विश्वविद्यालयाचे महाविद्यालय कक्षा अंतर्गत दरवर्षीप्रमाणे मा. कुलगुरू यांचे सूचनेनुसार संलग्नित व रिस अंतर्गत महाविद्यालयांचे अध्यक्ष/ सचिव/ प्राचार्य यांच्या सभेचे आयोजन करण्यात येते त्याच प्रमाणे शैक्षणिक सत्र 2018–19 मध्ये दि. 05.06.2018 रोजी विश्वविद्यालयाचे शैक्षणिक परिसर रामटेक येथे संवाद बैठकीचे आयोजन करण्यात आले होते. त्यात सर्व संलग्नित व रिस अंतर्गत महाविद्यालयांचे अध्यक्ष/ सचिव/ प्राचार्य उपस्थित होते. सदर संवाद बैठकित विश्वविद्यालयाचे दायित्व, कामाची पध्दती, कामाच्या पध्दतीतील बदल, विश्वविद्यालयाद्वारे आकारण्यात येणारे विविध शुल्क याबाबत चर्चा करण्यात आली तसेच ज्या महाविद्यालयांच्या समस्यांचे निराकरण करण्यात आले.

2) विश्वविद्यालयाच्या महाविद्यालय कक्षांतर्गत शैक्षणिक सत्र 2018–19 मध्ये नव्याने संलग्निकरण प्राप्त करणा–या एकूण 11 महाविद्यालयांच्या अध्यक्ष / सचिव/ प्राचार्य यांच्या संवाद बैठकिचे आयोजन दि. 31. 07.2018 रोजी करण्यात आले होते. सदर बैठकीत विविध विषयावर चर्चा करण्यात येऊन संस्था चालकांच्या समस्यांचे निराकरण करण्यात येऊन उशिराने प्राप्त झालेल्या मान्यतेमुळे विद्यार्थी प्रवेशाची तिथी वाढवून देण्याचे मान्य करण्यात आले तसेच परीक्षा अर्ज सादर करण्याची तिथी वाढवून देण्यात आली. सदर बैठकीत कौशल्य विकास कार्यक्रमाचे प्रशिक्षण देण्यात आले.

3) दि. 17.11.2018 रोजी महाविद्यालय विभागाची मा. कुलगुरू महोदय यांच्या अध्यक्षते खाली रामटेक येथे सभा संपन्न झाली सदर सभेत मा. कुलगुरू महोदयांनी केलेल्या सूचनेनुसार सर्व संलग्नित महाविद्यालयांना 2 एफ, 12 बी बाबतच्या कार्यवाही करण्याबाबत सूचित करण्यात आले व त्याबाबतची पूर्ण प्रक्रिया महाविद्यालय विभागांतर्गत राबविण्यात आली. तसेच मागील 10 वर्षापासून संलग्नित असलेल्या निवडक महाविद्यालयांना कायम संलनिकरण देण्याकरिता यादी करण्यात आली आलेली आहे. ती यादी बी.पी.डी विभागात पाठविलेली आहे.

4) पूर्वी विश्वविद्यालयाच्या पदनिश्चिती समितीने पदनिश्चितीचे पत्र महाविद्यालयांना दिले. त्या पत्रामध्ये CHB Pattern ची पदे दिली होती परंतु बिंदूनामावली तयार करण्याकरिता पूर्ण वेळ पदे आवश्यक आहे. त्यामुळे मा. कुलगुरू यांनी पदनिश्चिती समितीचे पुनर्गठण केले. त्याप्रमाणे महाविद्यालयांना पदनिश्चितीची Revised पत्रे तयार करून दिली त्याप्रमाणे 11 महाविद्यालयांना 13.05.2019 पदनिश्चितीची सभा घेऊन पदनिश्चितीचे पत्र दिले व जुन्या 21 कॉलेजला दि. 23.04.2019 रोजी सभा घेऊन पदनिश्चितीची सुधारित पत्रे दिली

5) 2018–19 चे सर्व जुन्या महाविद्यालयाचे विलंब शुल्क, सातत्य शुल्क घेतले व त्यांच्या कडून संलग्निकरण अर्जे भरून त्यांना संलग्निकरण प्रमाणपत्र दिले. तसेच 11 नवीन महाविद्यालयांना संलग्निकरण दिले आणि त्यांनाही संलग्निकरण पत्र दिले.

6) संलग्नित महाविद्यालयाची माहिती वेळोवेळी शासनामार्फत पत्रे परिपत्रके मेलद्वारे मा. सहसंचालक यांना पाठविण्यात आली.

7) संलग्नित महाविद्यालयांमार्फत विद्यार्थी प्रवेशक्षमता वाढवून देण्याची कार्यवाही करण्यात आली.

8) मा.व.क कक्षाचे सुधारित आदेश दि. 20.03.2019 ला काढण्यात आले. त्यानुसार 04 संलग्नित महाविद्यालयाचे बिंदूनामावली कक्षाने तयार करून दिल्या. परंतु सहसंचालक कार्यालय यांनी त्यांना ना–हरकत प्रमाणपत्र न दिल्यामुळे शासनस्तरावर त्यांच्या बिंदूनामावली प्रमाणीकरण प्रलंबित आहे.

9) सत्र 2018–19 मध्ये वत्सलाबाई मामुलकर या बंद महाविद्यालयाचे थकीत शुल्क रू.3,60,000/– प्राप्त झाल्यानंतर या महाविद्यालयास सुरू करण्याची परवानगी देण्यात आली.

10) Administrative Degree Collegeयांची बिंदूनामावली प्रमाणित करून देण्यात आली.

11) एकूण जुने व नवीन महाविद्यालयांना ज्यांनी पूर्ण सातत्य शुल्क भरले त्यांना सत्र 2018–19 चे सातत्य प्रमाणपत्र देण्यात आले.

12) संलग्नित महाविद्यालयांना विद्यार्थी प्रवेशक्षमता वाढवून देण्याबाबत प्राप्त प्रत्रानुसार विद्यार्थी प्रवेश क्षमता वाढवून देण्याची कार्यवाही करण्यात आली.

13) विश्वविद्यालयाच्या संलग्नित रामकृष्ण शिक्षाशास्त्री महाविद्यालय अमरावती येथील प्राध्यापक व प्राचार्य यांच्या पदांना कायम मान्यता देण्यात आली.

14) विश्वविद्यालयाच्या संलग्नित Administrative Degree College यास पदभरती जाहिरात मान्य करून दिली. त्याप्रमाणे त्या महाविद्यालयाला कमेटी दिली आणि त्याप्रमाणे त्यांनी महाविद्यालयात पदे भरली.

15) महाविद्यालयाला विद्यार्थी शिष्यवृत्तीसाठी सहसंचालक कार्यालयात जाऊन कॉलेजची माहीती भरून लॉग इन आयडी प्राप्त करून महाविद्यालय विभागात कळविण्याबाबत सांगितले.

16) सत्र 2019–20 करिता नवीन 11 कॉलेज तसेच जुन्या 02 महाविद्यालयात LEC समिती पाठवून अहवाल मागविला.

****

वित्त विभाग

विश्वविद्यालयाच्या आय आणी व्ययाचा सन २०१७-१८ चा प्रत्यक्ष
सन २०१८-१९ चा माहे फेब्रुवारी २०१९ पर्यंतचा प्रत्यक्ष आणि
सन २०१९-२० चा अंदाज खालील प्रमाणे आहे

		2017—18 प्रत्यक्ष आय	2017—18 प्रत्यक्ष व्यय	2018—19 प्रत्यक्ष आय माहे फेब्रुवारी—2019 पर्यंत	2018—19 प्रत्यक्ष व्यय माहे फेब्रुवारी—2019 पर्यंत	2019—20 अर्थसंकल्पीय अंदाज आय	2019—20 अर्थसंकल्पीय अंदाज व्यय
भाग 1	अ) साधारण निधी	**30003882**	**10207583**	**26911955**	**14426408**	**46299200**	**47066800**
	ब) वेतन अनुदान	**70182129**	**68315983**	**57591307**	**57736512**	**154750000**	**154750000**
भाग 2	विकास कार्यक्रम	**9421600**	**40507416**	**112346164**	**78024712**	**2666200000**	**2666500000**
भाग 3	निधी	**258507**	**184504**	**1240231**	**1054002**	**4150000**	**4580000**
	एकूण	**109866118**	**119215486**	**197979657**	**151241634**	**2871399200**	**2872896800**

****

अभियांत्रिकी विभाग

(1)

प्रकल्पाचे नाव : **रूसा योजने अंतर्गत रिक्रीऐशन सेंटर येथे तळमजल्यावर भोजनकक्षाचे बांधकाम**

बांधकामाचे क्षेत्रफळ : 197.79 स्के. मि.

प्राथमिक अंदाज : रू. 38,18,463/–

अहवाल वर्षापर्यंत प्राप्त अनुदान : रू. 50,54,073/–

अहवाल वर्षात प्राप्त अनुदान : रू. 50,54,073/–

कार्यवाही : शासनाकडून प्राप्त निधी ठेव अंशदान योजने अंतर्गत सा. बां. विभागाकडे खालीलप्रमाणे जमा केला आहे.

शासनाकडून प्राप्त रक्कम/वर्ष	सा. बां. विभागाकडे जमा रक्कम/दिनांक
रू. 50,54,073/–/वर्ष 2018–19	रू. 50,54,073/–/दि. 28.02.2019

सा. बां. विभागाकडे जमा रक्कम : रू. 50,54,073/–

सद्यःस्थिती : बांधकाम पूर्ण झाले असून वापरात आहे.

(2)

प्रकल्पाचे नाव : **रूसा योजने अंतर्गत रिक्रीऐशन सेंटर येथे पहिल्या व दुस–या माळयाचे बांधकाम**

बांधकामाचे क्षेत्राफळ : 1518.35 स्के. मि.

प्राथमिक अंदाज : रू. 3,88,35,000/–

अहवाल वर्षापर्यंत प्राप्त अनुदान : रू. 3,88,35,000/–

अहवाल वर्षात प्राप्त अनुदान : रू. 3,88,35,000/–

कार्यवाही : शासनाकडून प्राप्त निधी ठेव अंशदान योजने अंतर्गत सा. बां. विभागाकडे खालीलप्रमाणे जमा केला आहे.

शासनाकडून प्राप्त रक्कम/वर्ष	सा. बां. विभागाकडे जमा रक्कम/दिनांक
रू. 3,88,35,000/–/ वर्ष 2018–19	रू. 3,88,35,000/–/ दि. 01.03.2019

सा. बां. विभागाकडे जमा रक्कम : रू. 3,88,35,000/–

सद्यःस्थिती : बांधकाम प्रगतीपथावर आहे.

(3)

प्रकल्पाचे नाव : **ॲकडमिक रिसर्च सेंटर इमारत बांधकाम**

बांधकामाचे क्षेत्रफळ : 2943.27 स्के. मि.

प्राथमिक अंदाज : रू. 513.66 लक्ष

अहवाल वर्षापर्यंत प्राप्त अनुदान : रू. 513.66 लक्ष

कार्यवाही : प्राप्त निधी ठेव अंशदान योजने अंतर्गत सा. बां. विभागाकडे जमा केली आहे.

शासनाकडून प्राप्त रक्कम/वर्ष	सा. बां. विभागाकडे जमा रक्कम/ पावती दिनांक
रू. 44,91,400.00 /वर्ष 2009–10	रू. 44,91,400.00 /दि. 20.03.2010
रू. 23,33,000.00 /वर्ष 2010–11	रू. 23,33,000.00 /दि. 23.12.2010
रू. 12,50,000.00 /वर्ष 2010–11	रू. 12,50,000.00 /दि. 23.12.2010
रू. 10,00,000.00 /वर्ष 2010–11	रू. 10,00,000.00/ दि. 23.09.2011
रू. 6,80,000.00 / वर्ष 2014–15	रू. 6,80,000.00 /दि. 08.04.2015
रू. 4,20,000.00/ वर्ष 2015–16	रू. 4,20,000.00 / दि.13.01.2016
रू. 2,00,00,000.00 वर्ष 2015–16	रू. 2,00,00,000.00 दि. 29.03.2016
रू. 37,70,000.00 वर्ष 2015–16	रू. 37,70,000.00 दि. 11.05.2016
रू. 80,00,000.00 वर्ष 2016–17	रू. 80,00,000.00 दि. 23.05.2017
रू. 94,21,600/– वर्षे 2017–18	रू. 94,21,600/– दि.13.04.2018

सा. बां. विभागाकडे जमा रक्कम : रू. 5,13,66,000/–

सद्यःस्थिती : सा. बां. विभागाद्वारे बांधकाम प्रगतीपथावर आहे.

(4)

प्रकल्पाचे नाव : **युजीसी वन टाईम कॅच अप ग्रॅट योजने अंतर्गत विकास कामे**

1) ॲकडमिक स्कुल इमारत बांधकाम 2) परिसर विकास कामे

बांधकामाचे क्षेत्रफळ : 4797 स्के. मि.

प्राथमिक अंदाज : रू. 10.00 कोटी

शासन वाटा रू. 5.00 कोटी

युजीसी वाटा रू. 5.00 कोटी

अहवाल वर्षापर्यंत प्राप्त अनुदान : रू. 2.50 कोटी (युजीसी कडून प्राप्त)

: रू. 5.00 कोटी (महाराष्ट्र शासनाकडून प्राप्त)

कार्यवाही : ठेव अंशदान योजने अंतर्गत सा. बां. विभागाकडे प्राप्त रक्कम जमा करण्यात आली.

प्राप्त रक्कम/वर्ष	सा. बां. विभागाकडे जमा रक्कम/ दिनांक
युजीसी कडून प्राप्त रू. 2.50 कोटी /वर्ष 2011–12	रू. 2.50 कोटी / दि. 21.03.12
शासन कडून प्राप्त रू. 2.50 कोटी /वर्ष 2012–13	रू. 2.50 कोटी /दि.05.09.12
शासन कडून प्राप्त रू. 2.50 कोटी /वर्ष 2015–16	रू. 96,50,000.00/ दि.11.05.2016 रू. 1,53,50,000.00 / दि. 11.05.2016

सा. बां. विभागाकडे जमा रक्कम : रू. 7.50 कोटी

सद्यःस्थिती : ॲकेडमिक स्कूल्स इमारतीचे बांधकाम पूर्ण झालेले आहे. मंजूर निधीपैकी शिल्लक रक्कम रू. 2.50 कोटी प्राप्त करण्याकरिता युजीसीकडे पाठपुरावा सुरू आहे.

(5)

प्रकल्पाचे नाव : युजीसी च्या 12 व्या प्लान अंतर्गत परिसर विकास कामे

कामाचे नाव : परिसर विकास (Garden Landscaping & Irrigation System)

अहवाल वर्षापर्यंत प्राप्त अनुदान : रू. **36,69,498/–**

कार्यवाही : 1) Garden Landscaping work - Rs. 20,03,887/-
2) Irrigation System work- Rs. 16,65,611/-

सद्यःस्थिती : सदर कामे पूर्ण झालेले आहे.

(6)

प्रकल्पाचे नाव : युजीसी च्या 12 व्या प्लान अंतर्गत मल्टीपर्पज हॉल बांधकाम

बांधकामाचे क्षेत्रफळ : 1426.64 स्के. मि.

प्राथमिक अंदाज : रू. 3,30,19,560/–

अहवाल वर्षापर्यंत प्राप्त अनुदान : रू. 3,30,19,560/–

कार्यवाही : प्राप्त निधी ठेव अंशदान योजने अंतर्गत सा. बां. विभागाकडे जमा केली आहे.

अ.क्र.	वर्ष	युजीसीकडून प्राप्त निधी	धनादेश क्रमांक व दिनांक
1	2013–14	रू. 3,31,607/–	000041 दि. 01/10/2014
2	2016–17	रू. 46,68,393/–	405085 दि. 16/02/2017
3	2017–18	रू. 98,00,000/–	000256 दि.20/05/2017
4	2017–18	रू.1,00,00,000/–	000257 दि. 20/05/2017
5	2017–18	रू. 82,19,560/–	000660 दि.11/12/2018
एकुण जमा निधी		**रू. 3,30,19,560/–**	

सद्यःस्थिती : इमारतीचे बांधकाम सुरू आहे.

(7)

प्रकल्पाचे नाव : **युजीसी वनटाइम कॅचअप ग्रन्ट अंतर्गत** 150KW/165 KVA क्षमतेचे Grid Connected Rooftop Solar System Under Net Metering

प्राथमिक अंदाज : रू. 84,27,000/–

अहवाल वर्षापर्यंत प्राप्त अनुदान : रू. 84,27,000/–

कार्यवाही : प्राप्त निधी ठेव अंशदान योजने अंतर्गत डम्क।ए छंहचनत यांचेकडे जमा केली आहे

अ. क्र.	वर्ष	युजीसीकडून प्राप्त निधी	धनादेश क्रमांक व दिनांक
1	2018–19	रू. 84,27,000/–	धनादेश क्र.045463 दि. 27/02/2019 अन्वये RTGS द्वारे
एकुण जमा निधी		**रू. 84,27,000/–**	

सद्यःस्थिती : सदर काम पूर्ण झाले असून यंत्रणा कार्यान्वित आहे.

(8)

प्रकल्पाचे नाव : **युजीसी वनटाइम कॅचअप ग्रन्ट अंतर्गत** Eletricity Express Fidder Line (HT)

प्राथमिक अंदाज : रू. 96,67,565/–

अहवाल वर्षापर्यंत प्राप्त अनुदान : रू. 96,67,565/–

कार्यवाही : प्राप्त निधी MSEDCL, Nagpur यांचेकडे जमा केली आहे.

अ. क्र.	वर्ष	युजीसीकडून प्राप्त निधी	धनादेश क्रमांक व दिनांक
1	2018–19	रू. 5,28,365/–	धनादेश क्र.010475 दि. 16/01/2019 अन्वये
2	2018–19	रू. 91,39,200/–	धनादेश क्र.045464 दि. 27/02/2019 अन्वये RTGS द्वारे
एकुण जमा निधी		**रू. 96,67,565/–**	

सद्यःस्थिती : सदर काम पूर्ण झाले असून यंत्रणा कार्यान्वित आहे.

(9)

प्रकल्पाचे नाव : युजीसी वनटाइम कॅचअप ग्रन्ट अंतर्गत ॲकेडमिक स्कुल्स इमारतीच्या Open Court Yard वर शेड लावणे.

प्राथमिक अंदाज : रू. 20,62,928/–

अहवाल वर्षापर्यंत प्राप्त अनुदान : रू. 20,62,928/–

कार्यवाही : ई–निविदा प्रकाशित करून सदर शेड उभारणीचे काम पूर्ण करण्यात आले.

सद्यःस्थिती : सदर काम पूर्ण झाले आहे.

(अ) विश्वविद्यालयाची स्थावर मालमत्ता –

1) रामटेक, मौजा परसोडा येथे 3.92 हेक्टर जमीन विश्वविद्यालयाने दि. 02.04.1998 रोजी संपादित केली. किंमत रू. 15,65,241/–

2) नागपूर येथे सीताबर्डी येथील नागपूर सुधार प्रन्यास संकुलमध्ये 4 था माळा 2 गाळे (क्र. 401– 35.926 स्के. मि. व 402– 39.299 स्के.मि.) तसेच 5 वा व 6 वा माळा (क्र.501 ते 510 आणि 601 ते 610– 759.75 स्के. मि.) एकुण क्षेत्रफळ 834.975 स्के. मि. वर्ष 2007 –08 मध्ये संपादित केली. किंमत रू. 2,16,82,000/–

3) रामटेक परिसरातील इमारती –

1) प्रशासकीय इमारत			
तळ मजला		564.34 स्के. मि.	खर्च रू. 45.74 लक्ष
पहिला मजला		561.12 स्के. मि.	खर्च रू. 56.65 लक्ष
2) अतिथीगृह इमारत बांधकाम		412.00 स्के. मि.	खर्च रू. 49.64 लक्ष
3) रिक्रीऐशन सेंटर इमारत बांधकाम		515.47 स्के. मि.	खर्च रू. 88.796 लक्ष
4) ॲकेडमिक स्कूल इमारत बांधकाम	तळमजला	1599 स्के. मि.	खर्च रू. 7.50 कोटी
	पहिला मजला	1599 स्के. मि.	
	दुसरा मजला	1599 स्के. मि.	

(ब) रामटेक येथे भूसंपादन

महाराष्ट्र शासनाने विश्वविद्यालय स्थापनेवेळी विश्वविद्यालयाकरीता मौजा परसोडा ता. रामटेक जि. नागपूर येथे एकुण 31.77 हे. आर. जागा उपलब्ध करून देण्यास वर्ष 1997मध्ये मान्यता दिली होती. त्यापैकी पहिल्या टप्प्यात वर्ष 1998 मध्ये विश्वविद्यालयास उपरोक्त ठिकाणी 3.92 हे. आर. जागा उपलब्ध करून दिली. उर्वरित 27.85 हे. आर. जमिन मिळण्याबाबत विश्वविद्यालयाने शासनाकडे सतत पाठपुरावा केला आहे. सदर भूसंपादनाची बाब शासनाकडे प्रलंबित आहे.

(क) वारंगा, नागपूर येथे भूसंपादन

महाराष्ट्र शासनाने मौजा वारंगा ता. नागपूर (ग्रा.) येथील स.क्र.140 मधील आराजी 19.81 हे.आर शासकीय जमीन कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालयाकरीता मंजूर केलेली आहे व सदर जागेचा ताबा विश्वविद्यालयाने घेतलेला आहे.

शैक्षणिक परिसर नागपूर :–

सीताबर्डी, नागपूर येथे एन. आय. टी. संकुलामध्ये वारंगा परिसराचे कार्यालय अहवाल वर्षात याठिकाणी कार्यरत आहेत.

****

परीक्षा विभाग

कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालयाच्या परीक्षा विभागातर्फे हिवाळी 2018 आणि उन्हाळी 2019 परीक्षा सुरळीतपणे पार पडल्या. हिवाळी 2018 परीक्षांमध्ये एकूण 84 परीक्षांना 5154 विद्यार्थी प्रविष्ट झाले होते, तर उन्हाळी 2019 परीक्षांमध्ये एकूण 148 परीक्षांना 7586 विद्यार्थी प्रविष्ट झाले होते. सर्व परीक्षांचे निकाल विहित मुदतीत म्हणजे 30 दिवसाच्या आत घोषित करण्यात आले, ही विशेष उल्लेखनीय बाब आहे.

परीक्षा विभागातर्फे नामांकन तसेच परीक्षा घेण्यासंबंधीची पूर्वतयारी व निकाल घोषित करण्यापर्यंतची पूर्ण कार्यवाही ऑनलाईन पध्दतीने करण्यात येते. याकरिता विभागात इंटरनेटसह इतर आवश्यक सोयी–सुविधा उपलब्ध आहेत.

सत्र 2018–19 मध्ये एकूण 34 विद्यार्थ्यांना पीएच. डी. पदवी प्रदान करण्यात आली, सदर विद्यार्थ्यांना पीएच. डी. प्रदान होईपर्यंत सर्व कार्यालयीन प्रक्रिया पूर्ण करून अधिसूचना जारी करण्यात आली. सत्र 2018–19 मध्ये एकूण 18 विद्यार्थ्यांची रूपरेषा समर्थनार्थ (ओपन डिफेन्स) DRC घेण्यात आली व दस्तऐवजांची पूर्तता करून घेवून नोंदणीपत्र जारी करण्यात आले. एकूण 28 विद्यार्थ्यांचे प्रबंध शोधगंगा या पोर्टलवर ग्रंथालयामार्फत अपलोड करण्यात आले.

****

ग्रंथालय विभाग

ग्रंथालयीन कामकाजाचा तपशील खालीलप्रमाणे सादर करण्यात येत आहे.

मुख्य ग्रंथालय वाचन साहित्य

सदर कालावधीत ग्रंथालयात खालील नमूद केलेल्या तपशीलानुसार वाचन साहित्याची भर पडली.

विवरण	01एप्रिल 2018 –31 मार्च 2019		
	दाखल नोंद क.	एकुण	खर्च
खरेदी ग्रंथ	13264 - 13291 13516 – 13520 13521- 13660 13685 - 16103	2806	511064/-
सी.डी.	AVG-61- AVG123	63	Nil
भेट प्राप्त ग्रंथ	G14574 - G15059	486	Nil
लघुशोध प्रबंध	D353 - D359	07	Nil
हस्तलिखिते	M-2445-M-2461	17	Nil
शोध प्रबंध	T103 -T134	32	Nil
पुस्तक बांधणीकृत नियतकालिकेचा खंड	J1105 –J1107	02	-
नियतकालिक खरेदी/नूतनीकरण	**Current Journals 55**	06 नूतनीकरण व 2 नव्याने	14140/-
	एकूण		**525204/-**

उपरोक्त वाचन साहित्याची आवश्यक ग्रंथालयीन नोंदणी, वर्गीकरण, तालिकीकरण, ग्रंथ उपस्कर इत्यादी प्रक्रिया पूर्ण करुन वाचकांच्या उपयोगासाठी उपलब्ध करुन देण्यात आले आहे.

भेट प्राप्त ग्रंथाचा तपशिल

अ. क्र.	ग्रंथ भेट देणा–या व्यक्तींचे नाव	एकूण ग्रंथ
1	Rashtriya Sanskrit Sansthan, New Delhi	92
2	डॉ. उमा वैद्य, माजी कुलगुरु, क.का.सं.वि., रामटेक	02
3	डॉ. श्रीनिवास वरखेडी, कुलगुरु, क.का.सं.वि., रामटेक	32
4	डॉ. मधुसूदन पेन्ना, अधिष्ठाता , दर्शन विभाग, ककासंवि, रामटेक	78
5	डॉ. कृष्णकुमार पांडे , अधिष्ठाता, ज्योतीषशास्त्र विभाग, ककासंवि, रामटेक	24
6	डॉ. ललिता चंद्रात्रे क.का.सं.वि., नागपूर	28
7	डॉ. सी जी विजयकुमार , अधिष्ठाता , व्याकरण विभाग, ककासंवि, रामटेक	01
8	डॉ. अमोल मांडेकर, क.का.सं.वि., नागपूर	07
9	श्री रूपेश रूद्रकार , नागपूर	03
10	आर्ष साहित्य प्रचार ट्रस्ट , दिल्ली	01
11	श्रीमती इंदू देशपांडे, पुणे	01
12	डॉ. मदन मोहन पाठक,लखनऊ	02
13	कु. सुरेखा तिजारे,रामटेक	02
14	कु. दिशा पाठक	01
15	समीर जोशी, नागपूर	07
16	E= भाषा संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुबंई	32
17	Yoga Publication, Delhi	01
18	डॉ. दिनकर मराठे , ककासंवि, रामटेक	09
19	कु. मीना पुजारी	04
20	कु. मीनाक्षी मेश्राम	03
21	मेधा पब्लीशर्स, धारवाड	12
22	इतर	68
	Total	**410**

Department Wise expenditure of Books & Periodicals from General Funds 2018-19

Department	No. of Books	No. of Copies	Expenditure on Books	No. of Periodicals	Expenditure on Periodicals	Total Expenditure
Sanskrit	121	193	54519.00	03	3850/-	58369/-
Vedang Jyotish	110	175	35000.00	Nil	Nil	35000/-
Vyakaran Shastra	608	767	119924.00	Nil	Nil	119924/-
Yoga/Darshan	---	---	----	01	1080/-	1080/-
Education	51	82	18288.00	02	2850/-	21138/-
Pakshastri	25	408	27422.00	Nil	Nil	27422/-
B.A. Shastry	13	165	17583.00	Nil	Nil	17583/-
Public Admin.	36	51	26115.00	Nil	Nil	26115/-
Genaral	78	212	29962.00	Nil	Nil	29962/-
VC Sir	362 + 7 CD	445	109377.00	Nil	Nil	109377/-
Competative centre	11	11	3749.00	02	6360/-	10109/-
Total	**1415 + 7 CD**	**2509**	**441939/-**	**08**	**14140/-**	**456079/-**

Department Wise expenditure of Books & Periodicals from UGC Funds 2018-19

Department	No. of Books	No. of Copies	Expenditure on Books	No. of Periodicals	Expenditure on Periodicals	Total Expenditure
Sanskrit	24	28	17908/-	Nil	Nil	Nil
Vedang Jyotish	03	20	4824/-	Nil	Nil	Nil
Vyakaran Shastra	Nil	Nil	Nil	Nil	Nil	Nil
Yoga/Darshan	01	01	1400/-	Nil	Nil	Nil
Education	04	28	4800/-	Nil	Nil	Nil
Prakshastri	09	80	4450/-	Nil	Nil	Nil
Public Administration	20	20	5612/-	Nil	Nil	Nil
Competative centre	96	116	29200/-	Nil	Nil	Nil
General	03	04	931/-	Nil	Nil	Nil
Total	**160**	**297**	**69125.00**	Nil	Nil	Nil

UGC व सामान्य निधी खात्यातून झालेला एकूण खर्च 2018–19

निधी	ग्रंथ संख्या	ग्रंथाचा खर्च	नियतकालिकाची संख्या	नियतकालिकाचा खर्च	एकूण खर्च
UGC	2509	441939.00	08	14140.00	**456079/-**
General	297	69125.00	Nil	Nil	**69125/-**
Total	**2806**	**511064/-**	**08**	**14140/-**	**525204/-**

अहवाल कालावधीपर्यंत ग्रंथालयात उपलब्ध एकूण वाचन साहित्याचा तपशील

1.	खरेदीकृत ग्रंथ	:	16103
2.	भेटप्राप्त ग्रंथ	:	15059
3.	पुस्तकबांधणीकृत नियतकालिकाचे Bound volume	:	1107
4.	हस्तलिखिते	:	2461
5.	शोध प्रबंध	:	134
6.	लघुशोध प्रबंध	:	381
7.	Audio –visual collection	:	46
8.	Gifted Audio –visual collection	:	123
	एकूण वाचन साहित्य	:	**35414**

अहवाल कालावधीपर्यंत ग्रंथालयात उपलब्ध नियतकालिकाचा तपशील :

- नियतकालिके :– 55
- e- journal : - Through UGC Infonet Consortia

Sr. No.	Resource Name	Resource URL	No. of Journal
1	Economic & Political Weekly	http://epw.in/	1
2	ISID	http://isid.org.in/	Database
3	JCCC	http://jgateplus.com/	Database
4	Springer Link	http://www.springerlink.com/	1722
5	Taylor & Francis	www.tandfonline.com	1078
6	JSTOR	http://www.jstor.org/	3165

- **NDL-eResources**
  - World e-book Library
  - South Asia Archive (SAA)

- **NDL User Information**

Active Users	Non Active Users	Active & Non Active Users
65	**240**	**305**

वरीलपैकी विभागीय ग्रंथालयात खालीलप्रमाणे वाचन साहित्य उपलब्ध आहे.

अ.क्र.	वाचन साहित्याचे विवरण	पदव्युत्तर संस्कृत विभागीय ग्रंथालय संख्या	शैक्षणिक विभागीय ग्रंथालय ग्रंथ संख्या
1	सर्व साधारण ग्रंथ	8999	1972
2	संदर्भ ग्रंथ	753	124
3	लघुशोध प्रबंध	192	189
4	शोध प्रबंध	77	17
5	नियतकालिकांचे पुस्त बांधणीकृत खंड	830	277
6	दृक्श्राव्ये साधने	--	--
	एकूण	**10851**	**2579**

ग्रंथालय सेवा व सुविधा (SERVICES & FACILITIES OF THE LIBRARY)

सेवा	सुविधा
✓ ग्रंथ देवघेव सेवा (Circulation Service) ✓ ग्रंथ आरक्षण सेवा (Book Reservation Service) ✓ ग्रंथ प्रदर्शनी (Book Display New Arrivals) ✓ नियतकालिक प्रदर्शनी (Journal Display Service) ✓ झेरॉक्स सेवा (Reprographic Service) ✓ ग्रंथसूची (Bibliographic Services) ✓ आंतरग्रंथालयीन देवघेव (Inter Library Loan Service) ✓ संदर्भ सेवा (Reference service) ✓ माहिती सेवा (information services) ✓ रेफरल (Referral service) ✓ वृत्तपत्र कात्रण सेवा (Newspaper clipping services) ✓ UGC -INFONET Digital Library Consortium e-Resource lsok ✓ NDL eResources -World e-book Library -South Asia Archive (SAA) ✓ Audio Book Reader (ABRAR) ✓ Electronic Notice Board	✓ वाचन कक्ष सुविधा (Reading Room Facility) ✓ नियतकालिक सुविधा (Periodical Facility) ✓ वर्तमानपत्र सुविधा (Newspaper Facility) ✓ OPAC सुविधा ✓ द्रुक –श्राव्य साधन सुविधा (Audio Visual Facility) ✓ इंटरनेट सुविधा (Internet Facility) ✓ हस्तलिखित स्रोत सुविधा (Manuscript Resource Facility) ✓ विभागीय ग्रंथालय सुविधा (Departmental Lib. Facility) ✓ कविकुलगुरू कालिदास विशेष ग्रंथ संग्रह सुविधा (Special collection of books on Kavikulaguru kalidasa) ✓ Collection of books on NET, SET & JRF, Competitive Exams ✓ Special Collection on Govt. Rule & Regulations ✓ e Thesis full text database ✓ Plagarisum check up facility

<u>e-Shodh Sindhu Consortium</u>

Publisher wise Usage Statistics for 2017

Sr. No.	Resources Name	Total
1	JGate Plus (JCCC)	711
2	JSTOR	154
3	Springer Link	13
4	Taylor and Francis	58

Urkund Plagiarism Software Usage Statistics Month wise in 2019

No. of Usage	Total Usage
	691

ग्रंथालयीन अधिकारी व कर्मचारी

कार्यरत कर्मचारी (2018–2019)

Post	No.	Name	Location
Librarian	--	Dr. Deepak Kapade (Additional Charge)	From 30/9/2013
Asstt. Librarian	1	Dr. Deepak Kapade	Main library ,Ramtek
Asstt. Superintendent	1	Shri. Narendra Rahate	Main Library, Nagpur
Library Asstt.	2	Ku.Pragati Dhepe	Depatmental library ,Ramtek
		Ku. Minakshi Meshram	Main Library, Nagpur
LDC	---	Ku. Meena Pujari	Depatmental library ,Ramtek
Library Attended	2	Shri. Mukesh Sahare	Departmental Library, Nagpur
		Shri. P. P. Kawale	Main library ,Ramtek
Peon	1	Ku Pranali Thakre	Departmental Library, Nagpur
	---	Shri. Pankaj Petkar	Main library ,Ramtek

मुख्य ग्रंथालयातील कामाचा तपशील

- NDL(National Digital Library) ची Institutional Membership विश्वविद्यालय ग्रंथालयातर्फे घेण्यात आलेली आहे. सदर Membership घेतल्यामुळे आपण आपल्या विश्वविद्यालयातील सर्व विद्यार्थ्यांना NDL चे Member बनवू शकतो. त्यानूसार 2018- 19 वर्ष मधे एकूण 65 सदस्य बनविण्यात आलेले आहेत.
- क.का.सं.वि 53 शोधनिबंध शोधगंगावर Upload करुन full text thesis database ची सुविधा उपलब्ध करण्यात आलेली आहे. एकूण 53 शोधनिबंध च्या शोधगंगा पोर्टलवर उपलब्ध आहेत.
- मुख्य ग्रंथालयामध्ये एकूण **2592** ग्रंथ खरेदी करण्यात आलेत तसेच 10 नियतकालिकांच्या वर्गणीचे नूतनीकरण तसेच नव्याने खरेदी करण्याची प्रक्रिया सुरु आहे.ग्रंथालायत **2592** पुस्तकांच्या सोल आज्ञावली मध्ये नोंदी घेण्यात आल्यात.
- **2813** नव्या व जुन्या ग्रंथाचे वर्गीकरण करण्यात आले.
- एकुण **55** नियतकालिकांच्या प्राप्त अंकांच्या नोंदी घेण्यात आल्यात तसेच अप्राप्त अंकाकरिता स्मरण पत्र पाठविण्यात आले.
- एकूण **486** भेट प्राप्त ग्रंथांची दाखल नोंद करुन सदर ग्रंथांचे वर्गीकरण, तालीकीकरण तसेच ग्रंथ उपस्कार करण्यात आलेले आहे.

- 410 भेट ग्रंथ दात्यांना धन्यवादाचे पत्र संगणकीकृत ग्रंथांच्या यादी सहीत देण्यात आली.
- एकूण **1000** ग्रंथाना बारकोड लेबल लावण्यात आलेत.
- Online feed back form (google form) तयार करुन विद्यार्थ्यांचा feedback online घेण्याची सुविधा उपलब्ध करुन दिली.
- मुख्य ग्रंथालय, रामटेक येथे Digital Board व CD Storage खरेदी करण्यात आले.
- Digital Library करण्याकरिता ग्रंथालयात Koha Software व D-Space Software खरेदी करण्यात आले.
- ग्रंथालयात उपलब्ध असलेली वर्तमानपत्रे

अहवाल कालावधीत ग्रंथालय उपभोगर्त्यांना खालील वर्तमानपत्रे उपलब्ध करून देण्यात आली.

अ.क्र	मुख्य ग्रंथालय	विभागीय ग्रंथालय
1	द हितवादा	द हितवाद
2	सकाळ	सकाळ
3	लोकमत	लोकमत
4	देशोन्नती	महाराष्ट्र टाइम्स
5	तरुण भारत	तरुण भारत
6	लोकसत्ता	लोकसत्ता
7	दैनिक भास्कर	Times of India
8	Times of India	पुण्य नगरी
9	रोजगार समाचार	नव भारत
10	Indian Express	लोकशाही वार्ता
11		Employment News
एकूण	**10**	**11**

- **वर्तमानपत्रावर झालेला एकूण खर्च**

अ.क्र	मुख्य ग्रंथालय	विभागीय ग्रंथालय	एकूण खर्च
1	14043/-	18058/-	**32101/-**

- **वर्तमानपत्र कात्रण सेवा**

विद्यापीठासंबंधीत आणि इतर अशी वर्तमानपत्र कात्रणे संचिकामध्ये प्रक्रिया करून वाचकांकरिता उपलब्ध करून देण्यात आले. एकूण **332** ग्रंथालयात कात्रणे उपलब्ध आहे.

- **प्रतिलिपी सेवा (झेरॉक्स सर्व्हिस)**

अ.क्र.	मुख्य ग्रंथालय	विभागीय ग्रंथालय	एकूण सेवा शुल्क
1	12784	6038	**18822**

ग्रंथ देवाण–घेवाण

ग्रंथ देवाण–घेवाण	मुख्य ग्रंथालय	विभागीय ग्रंथालय	एकूण
ग्रंथदेवाण–घेवाण (Home Issue)	1002	3823	4825
वाचन कक्ष देवाण घेवाण (Reading Room Issue)	1454	5217	6671
Membership Extension Service Issue-Return	51	102	153
Special Home Issue-Return Books	----	86	86
Total	**2507**	**9228**	**11735**

ग्रंथालयास भेट देण्याऱ्या उपभोक्तांची संख्या

उपभोक्ता	मुख्य ग्रंथालय	विभागीय ग्रंथालय	एकूण
ग्रंथालयास भेट	**4594**	**6360**	**10954**
Extension Members	**---**	**45**	**45**
Internet Users	**Nil**	**90**	**90**

सदस्यता –

		रामटेक			नागपूर		
ग ट	गट विवरण	सदस्य संख्या	सदस्य शुल्क	जमानिधी	सदस्य संख्या	सदस्य शुल्क	जमानिधी
A	विश्वविद्यालय प्राधिकारणीचे सदस्य आणि मा. कुलगुरु	--	---	---	06	Nil	Nil
B	विश्वविद्यालयातील अधिकारी	02	200 x2=400	1000 x 2= 2000	04	Nil	1000 x 4= 4000
C	विश्वविद्यालयातील अध्यापक (स्थायी)	---	---	---	14	Nil	1000 x 14= 14000
D	अस्थायी शिक्षक	----	---	---	01	Nil	1000 x 1=1000
E	क.का.संस्कृत विश्वविद्यालयातील नोंदणीकृत संशोधक	04	200 x 4=800	1000 x 4= 4000	33	200 x 33=6600	1000x33= 33000
F	नियमित शिक्षकेतर कर्मचारी	02	Nil	1000 x 2=2000	0	Nil	Nil
G	अनियमित शिक्षकेतर कर्मचारी	----	---	----	0	Nil	Nil
H	विद्यार्थी पदवी,पदव्युत्तर	30	200 x 30=6000	500 x 28= 14000 1000 x 2= 2000	145	200 x 145= 29000	1000x145= 145000
	विद्यार्थी पदवी,पदव्युत्तर– शैक्षणिक विभाग	18	500 x18 =9000	500 x 18= 9000	25	200x6=1200 500 x19= 9500	1000 x 25= 25000
	विद्यार्थी पदवी,पदव्युत्तर **निशुल्क** / BPL	14 (1 stud-ent vc sir per-mission)	200 x 13 =2600	00 x 13 =00	04	0 x 4 = 0	1000 x 4 =4000
	विद्यार्थी पदवी,पदव्युत्तर शैक्षणिक विभाग**निशुल्क/BPL**	04	500 x 04 =2000	00 x 04 =00			
I	एम.फिल	----	---	----	01	200 x 1=200	1000 x 1=1000
	एम.फिल. – शैक्षणिक विभाग	---	---	---	05	200 x 5 =1000	1000 x 5=5000
	एम.फिल **निशुल्क**	---	----	----	---	---	---
J	बहिःशाल वाचक	04	200 x 04= 800	1000 x 04= 4000	43	200 x 43 = 8600	1000 x 43= 43000
K	नैमित्तिक सभासद	02	100 x 02= 200	----	07	100 x 7 = 700	Nil
L	अल्पकालीन सभासद	34	200 x 34= 6800	----	02	200 x 2 =400	Nil
M	वाचनकक्ष सभासद	97	500 x 97= 48500	----	---	----	----
	एकूण	**211**	**77100.00**	**37000.00**	**290**	**57200.00**	**275000.00**

Library Members 2017-18 = 268 and 2018-19 = 501 , (Groth = 233)

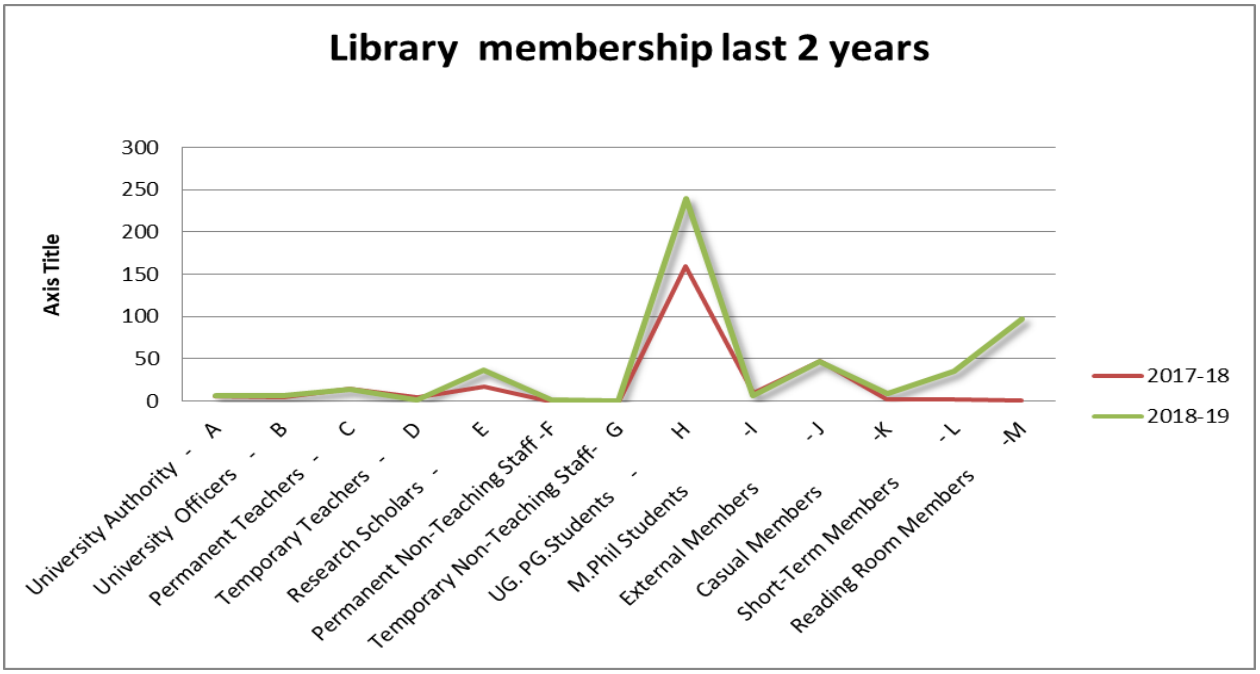

Library Membership Extension Service Issue-Return या पध्दतीद्वारे परिक्षाकालावधी पर्यंत ग्रंथ देण्यात आलेल्या सभागसदांकडून ग्रंथ ग्रंथालयात परत घेण्यात आले. (वर्षे 2017–18)

Membership Extension Service	Library Membership Extension Service Total Fee (Per Member Rs. 100/-)	Total Books Issue Return	Total Amount
45	4500	102	4500

ग्रंथालयीन आवक – जावक

विवरण	वर्ष 2018–19		एकूण	विवरण	वर्ष 2018–19
	मुख्य ग्रंथालय	विभागीय ग्रंथालय			
ग्रंथालय सदस्यता शुल्क	77100	57200	134300	ग्रंथ खरेदी / नियतकालिके	525204.00
Extension Service Fees	----	4500	4500	ABRAR	10000.00
ग्रंथ विलंब शुल्क	37	7107	7144	Digital Board	98825.00
झेरॉक्सींग शुल्क	12784	6038	18822	Koha Software	94872.00
ओळखपत्र गहाळ शुल्क	150	500	650	D-Spece Software	
रद्दी विक्री	Include university Raddi	1508	1508	CD Storage	41300.00
एकूण आवक	**90,071/-**	**76,853/-**	**1,66,924/-**	**एकूण जावक**	**7,70,201/-**

ग्रंथालयातर्फे कार्यक्रमाचे आयोजन

1) ग्रंथालय शास्त्राचे जनक डॉ. एस. आर. रंगनाथन यांच्या जन्म दिना निमित्त आयोजित ग्रंथ प्रदर्शिनी

विदर्भसाहित्य संघाच्या वतीने ग्रंथालय शास्त्राचे जनक डॉ.एस. आर.रंगनाथन यांच्या जन्म दिना निमित्त द्विदिवसीय वार्षीक वाचक मेळावा आयोजित करण्यात आला होता. वाचकांना ग्रंथांचा सहवास व्हावा या निमित्ताने कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालयाच्या विभागीय ग्रंथालय, नागपूर ,तर्फे दि. 08. व 09.8.2018 रोजी ग्रंथप्रदर्शिनीचे आयोजन करण्यात आले होते.

या ग्रंथप्रदर्शिनीत कवि कालिदास व कवि भवभूती यांचे ग्रंथ व यांच्यावर आधारित वेगवेगळया लेखकांचे ग्रंथ ठेवण्यात आले होते. या वार्षिक वाचक मेळाव्याचे उद्घाटन कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विद्यापीठाचे मा. कुलगुरु डॉ. श्रीनिवास वरखेडी यांच्या हस्ते झाले. तसेच ग्रंथ प्रदर्शनाचे उद्घाटन प्रसिद्ध कवी व विदर्भ साहित्य संघाच्या युगवाणीचे विद्यमान संपादक मा. प्रफुल्ल शिलेदार हयांच्या हस्ते झाले. या ग्रंथप्रदर्शनीत विद्यापीठाचे ग्रंथपाल मा.डॉ. दीपक कापडे, विद्यार्थीगण तसेच विदर्भ साहित्य संघाचे कर्मचारी व बहुसंख्य वाचक उपस्थित होते.

2) डॉ. रंगनाथन् जयंती अहवाल

कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालयाच्या रामटेक मुख्यालयात मंगळवार, दि. 14 ऑगस्ट 2018 रोजी ग्रंथालयशास्त्राचे जनक डॉ. रंगनाथन् यांची जयंती साजरी करण्यात आली. यानिमित्ताने सेट/नेट, युपीएससी, एमपीएससी या स्पर्धा परीक्षांना आवश्यक आणि अभ्यासक्रमांना उपयुक्त अशा ग्रंथप्रदर्शनाचे उद्घाटन मा. कुलगुरू प्रो. श्रीनिवास वरखेडी यांच्या शुभहस्ते करण्यात आले . मा. कुलगुरू प्रो. श्रीनिवास वरखेडी यांनी पुष्पहार अर्पण करून डॉ. रंगनाथन् यांना आदरांजली वाहिली. कुलसचिव डॉ. अरविंद जोशी विशेषत्वाने उपस्थित होते.

यानिमित्त एका विशेष कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. कार्यक्रमाचे अध्यक्षस्थान कुलगुरू प्रो. श्रीनिवास वरखेडी यांनी भूषविले. किटस् महाविद्यालयाचे ग्रंथपाल डॉ. अंजस रेड्डी हे प्रमुख अतिथी या नात्याने उपस्थित होते. रामटेक परिसर संचालक डॉ. हृषिकेश दलाई, विद्यापीठ नियोजन विकास मंडळ संचालक प्रो. विजयकुमार, परीक्षा नियंत्रक डॉ. उमेश शिवहरे, कार्यक्रम समन्वयक व प्रभारी ग्रंथपाल डॉ. दीपक कापडे विशेषत्वाने व्यासपीठावर उपस्थित होते.

3) **<u>World e-Book Library Webinar</u>**

कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालयाच्या मुख्य विभागीय ग्रंथालयात **World e-Book Library** तर्फे **Complimentary webinar** on world E-Book library चे आयोजन online स्वरूपात ग्रंथालय व तांत्रिक विभागातर्फे दि. 31.10.2018 रोजी सकाळी 11.00 ते 11.40 वाजेंपर्यंत रामटेक व नागपूर

येथील ग्रंथालयात करण्यात आले. रामटेक येथील online webinar मध्ये शिक्षणशास्त्राच्या प्राध्यापक मा. डॉ. ललिता चंद्रात्रे व ग्रंथालयाचे ग्रंथपाल मा. डॉ. दीपक कापडे, तांत्रिक विभागाचे श्री. राजीवरंजन मिश्रा, ग्रंथालयाचे कर्मचारी कु. प्रगती ढेपे, श्री. नरेन्द्र राहाटे, श्री पुरुषोत्तम कावळे, शिक्षकेतर कर्मचारी व विद्यार्थी उपस्थित होते.

तसेच नागपूर येथील ग्रंथालयात ग्रंथालयातील कर्मचारी कु. मीनाक्षी मेश्राम, श्री. मुकेश सहारे, कु. मीना पुजारी व कु. प्रणाली ठाकरे उपस्थित होते.

या webinar मध्ये **World e-Book Library** बदद्ल महत्वपूर्ण माहिती देण्यात आली. webinar च्या शेवटी प्रश्नोत्तरांचा कार्यक्रम ठेवण्यात आला. त्यात ग्रंथालयाचे ग्रंथपाल मा.डॉ. दिपक कापडे यांनी काही प्रश्न विचारले. तसेच सर्व सहभागींना कार्यक्रमाच्या शेवटी Questionnaire देण्यात आले.

4) **वाचन प्रेरणा दिन –**

कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय, रामटेक येथे 15.10.2018 रोजी माजी राष्ट्रपती डॉ. ए.पी. जे. अब्दुल कलाम यांच्या जन्मदिवसानिमित्त वाचन प्रेरणा दिन विद्यापीठाच्या सभागृहात आयोजित करण्यात आला. याप्रसंगी विश्वविद्यालयाच्या विद्यार्थ्यांकरिता ग्रंथालयामार्फत ऑडियो बुक्स रिडर ॲन्ड रेकॉडर सुविधा उपलब्ध करून देण्यात आली. सदर ऑडियो बुक्स रिडर ॲन्ड रेकॉडरचे उद्घाटन मा. प्रो. वेकटेंश जी. मल्लेपुरम (कर्नाटका विद्यापीठाचे माजी कुलगुरू),तसेच कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालयाचे कुलगुरू मा. डॉ. श्रीनीवास वरखेडी यांचे शुभ हस्ते संपन्न झाले. याप्रसंगी वाचन प्रेरणा दिनाचे औचित्य साधून ऑडियो बुक्स रिडर ॲन्ड रेकॉडरचे प्रात्यक्षिक श्री. पुरूषोत्तम कावळे यांनी सादर केले.

5) D-Space Training Programme

कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालयाच्या मुख्य ग्रंथालय,रामटेक येथे ग्रंथालय Computerised करण्याकरिता D-Space Softwarwe Installation व Training Program चा कार्यक्रम घेण्यात आलेला होता. सदर प्रशिक्षणात मुख्य ग्रंथालय व विभागीय ग्रंथालयातील सर्व कर्मचा–याकरिता उपयोगाचे असल्याने दि. 26.11.2018 ते 27. 11.2018 या दोन दिवसांचे प्रशिक्षण मुख्य ग्रंथालय,रामटेक येथे घेण्यात आले होते.

सदर प्रशिक्षणात ग्रंथालयातील ग्रंथपाल मा.डॉ. दिपक कापडे, वरिष्ठ लिपीक श्री. नरेंन्द्र राहाटे, कु प्रगती ढेपे, कु. मीनाक्षी मेश्राम, कु. चांदनी कश्यप, श्री. मुकेश सहारे, श्री. पुरूषोत्तम कावळे तसेच तांत्रिक सहायक श्री. राजीवरंजन

मि़श्रा, व श्री. आदित्य शुक्ला प्रामुख्याने उपस्थित होते. हया प्रशिक्षणात वर्गात D-Space Software बद्दल माहिती व प्रात्याक्षिक करण्यात आले. सर्व ग्रंथालयीन कर्मचा–यांनी सदर प्रात्याक्षिक करून पाहीले व काही ग्रंथ D-Space च्या माध्यमातून Repository मध्ये Upload करण्यात आले आहे.

6) Koha Training Programme

कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालयाच्या मुख्य ग्रंथालय, रामटेक येथे ग्रंथालय Computerised करण्याकरिता Koha Installation व Koha Training चा कार्यक्रम घेण्यात आलेला होता. सदर प्रशिक्षणात मुख्य ग्रंथालय व विभागीय ग्रंथालयातील सर्व कर्मचा–यांकरिता उपयोगाचे असल्याने दि. 28.11.2018 ते 29.11.2018 या दोन दिवसांचे प्रशिक्षण मुख्य ग्रंथालय,रामटेक येथे घेण्यात आले होते. हया प्रशिक्षणात ग्रंथालयातील ग्रंथपाल मा. डॉ. दीपक कापडे, वरिष्ठ लिपीक श्री. नरेंन्द्र राहाटे, कु प्रगती ढेपे, कु.मीनाक्षी मेश्राम, कु. चांदनी कश्यप, श्री. मुकेश सहारे, श्री. पुरूषोत्तम कावळे तसेच तांत्रिक सहायक श्री. राजीवरंजन मि़श्रा, व श्री. आदित्य शुक्ला प्रामुख्याने उपस्थित होते. हया प्रशिक्षणात वर्गात koha Software बद्दल माहिती दिली.

7) श्री गोळवलकर गुरूजी गुरूकुलाचा शुभारंभ व लोकार्पण सोहळ्या निमित्त आयोजित ग्रंथ प्रदर्शिनी

कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय, रामटेक येथे शैक्षणिक इमारतीला नाव देण्यात आले. तसेच श्री गोळवलकर गुरूजींच्या पुतळयाचे व शैक्षणिक इमारतीचे उद्घाटन व लोकार्पण सोहळा दि. 05.02.2019 रोजी करण्यात आले. या निमित्ताने विश्वविद्यालयाच्या ग्रंथालयाद्वारे या कार्यक्रमात श्री गोळवलकर गुरूजी ग्रंथसंपदा असलेली ग्रंथ प्रदर्शिनी लावण्यात आली होती. या कार्यक्रम प्रसंगी महाराष्ट्राचे राज्यपाल विद्यासागर राव, केंद्रीय मंत्री मा. नितीन गडकरी, पालकमंत्री मा. चंद्रशेखर बावनकुळे, स्वामी विश्वेशतीर्थ श्रीपाद, आमदार डी. मल्लिकार्जुन रेड्डी, आमदार गिरीश व्यास, तसेच विश्वविद्यालयाचे कुलगुरू मा. डॉ. श्रीनिवास वरखेडी, कुलसचिव मा. डॉ. रामचंद्र जोशी प्रामुख्याने उपस्थित होते.

Placement of students from Library Reading Room

1. Ku. Piyushi Chandekar, Ramtek 2018-19 J. E Sindhudurg Electric Dept
2. Mr. Nikhil Makade, Ramtek 2018-19 J. RRB Parbhani
3. Mr. Khunal Moreshiya , Civil services exam pass

प्रकाशन विभाग

प्रकाशन विभागा मार्फत अहवाल वर्षात प्रकाशित ग्रंथ व जर्नल

अ.क्र.	शीर्षक	लेखक	ISSN/ISBN	प्रकाशन वर्ष	किंमत
1	शिक्षकांचे शिक्षकी समायोजन आणि अध्यापन परिणामकारकता याचा विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक संपादणुकीवर होणारा परिणाम – एक अभ्यास	डॉ. कीर्ती सदार	ISBN -978-93-85710-16-2	2018	00
2	विंशशतकस्थजैनाचार्याणां कविमनीषिणां च संस्कृतविषयक योगदानम्	डॉ. राजेंद्र जैन	ISBN -978-93-85710-15-5	2018	00
3	पणिनीयाष्टाध्याय्यां षत्वविधाश्क–सूत्राणां बाध्यबाधकभावचिन्तनम्	डॉ. शिवराम भट्ट	ISBN -978-93-85710-14-8	2018	00
4	प्राचीन आहारशास्त्राची आधुनिक काळात उपयोगिता	डॉ. कलापिनी अगस्ती	ISBN-978-93-85710-13-1	2018	00
5	गुलाबगीता	डॉ. मधुसूदन पेन्ना व डॉ.मंजुषा चन्ने	ISBN-978-93-85710-17-9	2018	00

अहवाल वर्षात Reprint ग्रंथ

अ.क्र.	शीर्षक	प्रकाशन वर्ष	किंमत	खर्च
1	संस्कृत वाग्विलास द्वितीय मुद्रा	2018 (Reprint)	60/-	12000/-

प्रकाशन विभागा मार्फत एकूण भेट दिलेले साहित्य

अ.क्र.	भेट	मुख्य ग्रंथालय	विभागीय ग्रंथालय	एकुण
1	संस्कृत बालसाहित्य संच	209 संच व 2 प्रती	6 संच	**215** संच + 02 **प्रती**
2	वास्तुविवेक ग्रंथ	---		
3	संस्कृतवाग्विलासः प्रथम मुद्रा	---		
4	संस्कृतवाग्विलासः द्वितीय मुद्रा	---		
5	संस्कृतवाग्विलासः तृतीय मुद्रा	---		
6	संस्कृत सेतुः	---		
7	छत्रपती शिवमहाकाव्यम्	2	13	**15**
8	वैदीक साहित्यातील धर्माचा	2		**02**

	उगम आणि विकास			
9	इतर (शोधसंहिता)	**---**	13	**13**
	एकूण	**209 संच व 6 प्रती**	**6 संच व 26 प्रती**	**215 संच व 32 प्रती**

प्रकाशन विभाग आवक (Income of Publication Department)

अ. क्र.	पुस्तक विक्री	मुख्य ग्रंथालय			विभागीय ग्रंथालय			एकुण 1+2
		संख्या	दर	रक्कम 1	संख्या	दर	रक्कम 2	
1	संस्कृत बालसाहित्य संच	8 संच व 3 प्रती	2500/- (50 % discount)	**10300.00**	2 संच	2500/-	**2500.00**	**12800.00**
2	वास्तुविवेक ग्रंथ	5	90/- (No Discount)	**450.00**	31	90/- (No iscount)	**2790.00**	**3240.00**
3	संस्कृतवाग्विलासः प्रथम मुद्रा	4	40/- (No Discount)	**160.00**	4	40/- (No iscount)	**160.00**	**320.00**
4	संस्कृतवाग्विलासः द्वितीय मुद्रा	--	--	**--**	178	60/- 10% Discount	**9612.00**	**9612.00**
5	संस्कृतवाग्विलासः तृतीय मुद्रा	1	50/- (No Discount)	**50.00**	6	50/- (No Discount)	**300.00**	**350.00**
6	संस्कृतसेतुः	1	100/- (No Discount)	**100.00**	0	100/- (No Discount)	**0.00**	**100.00**
7	वृत्तालोक	--	0	**0.00**	0	60/-	**0.00**	**0.00**
8	व्याकरणशिक्षणम्	3	100/- (No Discount)	**300.00**	0	100/-	**0.00**	**300.00**
9	वैयाकरणकौमुदी	--	--	**--**	0	125/-	**0.00**	**0.00**
10	योगवासिष्ठ	1	450/- (No Discount)	**450.00**	5	450/- 10% Discount	**2025.00**	**2475.00**
11	कौटिल्यम्	--	--	**--**	0	300/-	**0.00**	**0.00**
12	छत्रपती शिवकाव्यम्	5	300/- (15% Discount)	**1275.00**	0	300/-	**0.00**	**1275.00**
		2	300/- (No Discount)	**600.00**	0	300/-	**0.00**	**600.00**
13	साहित्यपाथेयम्	1	50/-	**50.00**	0	50/-	**0.00**	**50.00**
14	वैदिक साहित्यातील धर्माचा उगम आणि विकास	3	325/- (15%Discount)	**829.00**	0	325/-	**0.00**	**829.00**
		1	325/- (No Discount)	**325.00**	0	325/	**0.00**	**325.00**
15	साहित्यसुषमा	--	--	**---**	0	2000/-	**0.00**	**0.00**
16	संस्कृतशिक्षणम्	1	250/- (No Discount)	**250.00**	0	250/-	**0.00**	**250.00**
17	पोस्टेज देयक	--	--	**1500.00**	--	---	**0.00**	**1500.00**
18	इतर					--	**----**	....
	एकूण	**8 संच व 31 प्रती**		**16639.00**	**2 संच व 224 प्रती**		**17387.00**	**34026.00**

****

जनसंपर्क कक्ष

संपादन/प्रकाशन –

- विद्यापीठातर्फे प्रकाशित होणा–या **वैदर्भी या त्रैमासिक वार्तापत्राचे संपादक** म्हणून कार्य केले. पाच अंक प्रकाशित झाले.
- याशिवाय **लोकार्पण विशेषांक, विस्तार सेवा सचित्र अहवाल तसेच विद्यापीठ माहितीपत्रक इंग्रजी व मराठी** तयार केले.
- **विश्वविद्यालयाच्या दैनंदिनीचे आणि कॅलेंडर ची निर्मिती व प्रकाशनकार्य** केले.
- विश्वविद्यालयाचा वार्षिक अहवाल 2017–18 च्या संपादन व प्रकाशननिर्मितीत सदस्यरूपाने सहकार्य केले.

प्रसिद्धी समन्वयक – विश्वविद्यालयाचा सप्तम दीक्षांत समारोह, संक्रमणोत्सव – प्रसिद्धी समिती, माप.पू.गोळवलकर गुरुजी गुरुकुल लोकार्पण समारोहाच्या कार्यक्रमांचे प्रसिद्धी समिती समन्वयक म्हणून यशस्वीपणे कार्य केले. याशिवाय विश्वविद्यालयातर्फे आयोजित 66 कार्यक्रमांच्या पूर्वोत्तर प्रसिद्धीचे कार्य केले.

समन्वयक – 1.विद्यापीठ माहितीपत्रक समिती, 2. महाकवी कालिदास संस्कृतव्रती राष्टीय पुरस्कार या दोन महत्त्वपूर्ण समितींकरिता समन्वयक या नात्याने कार्य यशस्वीरित्या पूर्ण केले.

रासेयो कार्यक्रम अधिकारी – विद्यापीठाच्या राष्ट्रीय सेवा योजनेमध्ये महिला प्रोग्राम ऑफिसर म्हणून नियुक्ती करण्यात आली असून रासेयोच्या कार्यक्रमांना सहकार्य केले.

कार्यशाळा आयोजन – महिला कक्षातर्फे आयोजित **समुपदेशन आणि आत्मसंरक्षण** कार्यशाळेकरिता सहसमन्वयक म्हणून सर्वप्रकारे सहकार्य केले.

****

ANNUAL REPORT
ENGLISH

CHAPTER - 1
DEPARTMENT REPORT

Department of Veda & Vyakarana

Establishment Year - 2000

Faculty - Vedavidya

Courses - M.A., M.Phil., Ph.D., Shastri, Acharya & Vidyavaridhi (Vaidik Literature & Vyakranashastra)

Dean - Prof. Vijaykumar C. G.

HoD - Dr. Harekrushna Agasti, Associate Professor

Asst. Professors - Dr. Shivaram Bhat, Dr. Jaywant Chaudhari

No. of pursuing Ph.D. Students - 04

Objectives -

- To study & research in ancient Vedic Literature
- To peruse interdisciplinary study & research between Vedic Literature & Modern Science
- To study & research in Vedangas.
- To peruse study of Vyakaranashastra in traditional Gurukul system.
- To inculcate, preserve and conserve the Shastras in new generation
- To propagate Sanskrit through Sanskrit Sambhashan Shibir

Research Focus

- To promote research on both Navya & Prachin Vyyakaran.
- To inspire students to pursue Ph.D on rare manuscripts of Sanskrit Vyakarana.
- Major research projects onVyakarana by faculty members.
- Arranging special lectures for Ph.D. Scholars by eminent scholars for quality research.
- To prepare e-resource of Shastra texts of Vyakarana.
- Promoting interdisciplinary research to achieve maximum utility of research.
- To organize National & International level Seminars, conferences & workshops to update the research knowledge of students in present scenario.

DEPARTMENT-WISE REPORT

Department of Veda and Vyakarana

1) Spoken Sanskrit Class-1

Kavikulguru Kalidas Sanskrit university's Department of Veda and Vyakaran ,organized a Spoken Sanskrit class from 16-07-2018 to 25-07-2018 to create interest in Sanskrit language among the young students as well as the masses in the society. The Spoken Sanskrit Class was organized at the Academic Campus of the University, NIT Complex, Sitabuldi, Nagpur every day from 12 noon to 2 pm. The camp was inaugurated on 16th July 2018. The chief guest in the inaugural session was Dr. Kavita Holey, Head of Department, Department of Sanskrit Literature, was present. She said that if you want to assimilate the principles available in Sanskrit literature, it will not be possible without knowing the language. The chief guest for the camp was Dr. Nanda Puri, the dean of the Faculty of Sanskrit and other than Sanskrit Languages was also present. Dr. Nanda Puri stated in her presidential address that the conversation camp is very useful for language awareness as one will not know the science without language awareness. The script writing style of Sanskrit is a great example of the intelligence of the time which is also useful in the computer age. The coordinator of the spoken Sanskrit was the head of the department of Veda and Vyakaran, Dr. HarekrishnaAgasti.
He clarified that these spoken Sanskrit camps are organized by the Department of Vedas and Vyakaran every year with the aim of creating interest in Sanskrit discourse among the students and using it in the study of Sanskrit scriptures.

A total of 111 students from various colleges in Nagpur as well as culture-loving individuals of the society participated in the camp. Shri. Rupesh Rudrakar and Shrivarda Malage were performing the teaching task. Various parts of grammar useful for conversation, verses of Bhagavad Gita, recitation skills, storytelling, syntax etc. were taught to the students through various experiments. Lectures on various scientific topics were presented by expert professors from the university. The students of this camp enjoyed a lot.

The camp was concluded on 25th June 2018. The Valedictory ceremony was graced by the founder of the Millennium India Foundation, Dr. Ashok Kakru. Hon'ble Vice- Chancellor, Prof.Srinivas Varkhedi chaired the ceremony. The dean of the Faculty of Vedvidya and the in-charge director of the University Planning Development Board, Dr. Vijaykumar C.G. was also present. The minutes of the ten-day spoken Sanskrit camp were given by Dr. Harekrishna Agasti. Dr. Ashok Kakru informed about the work of Millennium India Foundation and also explained about the training of ancient Sharda script and compilation of manuscripts and their publication. He appealed to work with Sanskrit University in this regard. Vice- Chancellor, Prof. Srinivas Varkhedi opined that the study of Sharda script would be convenient to connect the umbilical cord with the culture of Kashmir, the land of Sanskrit Pandits. Everyone associated with Sanskrit has a connection with Kashmir. The valedictory program was conducted by Dr.Shivram Bhatt. Dr. Jaywant Chaudhari presented the vote of thanks. The students expressed their thoughts about the camp. Certificates were distributed to the students present by the dignitaries.

Due to the enthusiasm and response of the students, the ten-day spoken Sanskrit camp was a successful event.

2) Spoken Sanskrit Class -2

From the academic year 2018-19, for the first time, students were admitted in the premises of Kavikulguru kalidas Sanskrit University established at Ramtek. All the students who were admitted were from various villages near Ramtek town. The students were totally new to Sanskrit. The Department of Veda and Vyakaran organized a spoken Sanskrit Camp from 13th to 22nd August 2018 with the aim of making them aware of Sanskrit language and increase their interest in the language. This class was inaugurated on 13 August 2018. The inaugural program was graced by the Head of the Faculty of Vedvidya and Director of the University Planning Development Board, Dr. Vijay Kumar C. G. The chief guest for the program was campus Director of Ramtek premises Dr Hrishikesh Dalai .The inaugural program began with Vedic mantras. The head of the Veda and grammar department, Dr. Harekrishna Agasti gave the introductory remarks. This was followed by address by the chief guest. He emphasized on the importance of Sanskrit language and said that the whole world is looking at Sanskrit language with great respect today. He said that there is a huge demand for Sanskrit language and Sanskrit professors even abroad. We can even make a living by studying Sanskrit. The inaugural program of the class was conducted by Dr.Shivram Bhat and gratitude demonstration was done by JaywantChaudhari.

The spoken sanskrit class was attended daily by all the new entrants in the classes of Prakshastri, Shastri, Acharya, BBA, BCA, Public Administration. This class was conducted from 5 to 6 in the evening. Students who wanted to learn Sanskrit conversation received valuable guidance from Professor Shraddha Upadhye and Vaishnavi Dabhekar.

The Spoken Sanskrit Class concluded on 22nd August. Shri Mohan Khedkar of Sanskrit Bharati was present as the Chief Guest at the Valedictory Ceremony. Vijay Kumar C. G. was present as the president. There is speed everywhere in the universe. The sound manifests rapidly. The chief guest stated that Words are reflected by sound and language is formed by words. Many languages are prevalent today. But their time is fixed, born a few hundred years, some five hundred and a few thousand years ago. Also, whenever these different languages were born, other languages came into existence at that time. Therefore, having a knowledge of the language beforehand, giving birth to a new language is not a difficult task. However, linguistic defects appear in all languages built by ordinary humans without any scientific basis. Not all of these languages test perfect accuracy, clarity, and scientific. Because it has been created without any micro-scientific thinking which has been done solely and exclusively for the purpose of understanding each other's things. He also stated that , that no language existed on earth in the early days of human origin. The Hon'ble President said that Sanskrit has 1700 roots, 70 suffixes and 80 prefixes, the number of words formed from their sum is 2 lakh 20 thousand. If we combine compound words made up of two words, their number reaches about 769 crores.

Sanskrit is the oldest language of Indo-European family and also the most scientific language. Most of the verses in Sanskrit spread positive waves. People are losing touch with Sanskrit in India but there is a growing trend towards it abroad.

The introductory speech of the program was delivered by Dr. Harekrishna Agasti, . The valedictory program was conducted by Dr. Shivram Bhatt Dr. Jaywant Chaudhari presented the vote of thanks. The students expressed their thoughts about the camp. Certificates were distributed to the students present by the dignitaries.

3) Book Exhibition

Everyone must constantly read any one book. Because books give you knowledge and show you the way to live life. Reading helps us to understand many things. Man's closest friend is the book. If you make friends with a book, you will meet many book-like friends. Books are very important in our life. Countries whose cultures recognized the importance of texts have flourished. You can see that the development of that country, that part has taken place in a balanced manner. We are constantly enriched by reading scriptures. The book introduces a new world outside. This book has given recognition to many. For this purpose, a book exhibition was organized on 15th September 2017 by the Department of Veda and Vyakaran of Kavikulguru Kalidas Sanskrit University with the help of the Library Department. All the texts related to Vedas and grammar were displayed in the exhibition. The book exhibition was inaugurated by Dean of the Faculty of Vedvidya of K K Sanskrit University Prof. CG Vijay Kumar. Deans of all the faculties, Heads of Departments, Professors and all the students of Veda and Grammar Departments were present on this occasion. All students of the department of Veda and grammar took full advantage of this. Initially, the exhibition was started by lightinglamps.

In the introduction, Head of Veda and Vyakarana Department Dr. Harekrishna Agasti said that the festival was organized to promote the declining reading culture in the age of modern technology.

Prakshastri first and second year of grammar, Shastri first year as well as M.A. first and second year students of Sanskrit Veda and Grammar were assigned in groups and instructed to prepare a format based on the books on display. The format included name of the book, author, editor, critic, publisher, table of contents and price of the book. M.A. second year students of Sanskrit Veda and Grammar were assigned to list all the commentaries and critics of a books available in the exhibition. All the students did this work smoothly asinstructed.

The book exhibition was conducted by Dr. Kartik Bhagwat and Amit Bhagwat expressed his gratitude. Students were present in large numbers for this exhibition

4) National Vedic Seminar

The two-day National Vedic Seminar on "Vedic Sacrifice and its Relevance" was organized by the Department of Veda and Vyakaran of Kavikulguru Kalidas Sanskrit University in collaboration with Maharshi Sandipani National Institute of Vedic Studies. The inauguration ceremony of the seminar started on 28th September 2018 at 10.30 am with the lighting of lamps in which university students performed Vedic invocations and university songs. After that, while presenting this program, the head of the Faculty of Vedvidya, Dr. C.G. Vijayakumar said, "Preserving the Vedic tradition is the purpose of the life of a scholar." Acharya Ravindra Mule, Maharshi Sandipani National Vedavidya Pratishthan, Ujjaini, inaugurated the seminar. After that

Vedmurti Ganeshwar Shastri Dravid Acharya ji was welcomed and felicitated. He was given the title 'Vedashastrasudhanidhi'. In this context, Vedmurti Acharya Devdutt Patil in his keynote address said that discretion is required to complete any task. That is why conscience should be studied in Vedic schools. All people do bilingual work, whether they want to live or not. That work requires holiness. Thus the ritual of Yajna requires conscience, purity and knowledge. All three of these are useless without faith. With that he ended his speech. Ramtek city MLA G Mallikarjun Reddy was also welcomed in this inauguration ceremony. After that, the Vice-Chancellor delivered the Presidential address and the Head of Veda and Grammar Department, Dr. Harekrishna Agasti concluded the inaugural session with a vote of thanks.

Second session

The second session started at half past one in the afternoon. This session was chaired by Vedmurti Acharya Sridhar Adi. In this session, 5 research papers were presented in which Vedmurti Dinkar Joshi introduced Vedanga and its requirements. Ritesh Kulkarni introduced Shaunak branch. After that, Vedmurti Balbhadra Upadhyaya presented his research paper on prevention of diseases through yoga process.

The third session

The third session started at 4.30 pm. Vedmurti Krishnashastri Arvikar was the session chairman. Vedmurti Ganesh Prasad Bhat was the first to present his views in this session. The subject of his research paper was Yajna, the soul of all deities and souls. After that Vedmurti Krishnashastri Arvikar gave his thoughts about Panchmahayagya.

Fourth session

The fourth session of the second day of the National Seminar on Vedic Sacrifice and its relevance started on 29th August 2018. Initially the scholars presented research papers after the mantra japa. The President was Mahamahopadhyay Acharya Devdutt Patil. In which first of all Vedmurti Krishna Palaskar ji discussed about the natural branch of Samaveda. Although it is said to be the Sahasrava Samaveda, there are currently only three branches of the Samaveda available.

Vedmurti Acharya Rohan Kulkarni Ji discussed the topic related to the Jaimini branch of Samaveda and then Vedmurti Pranav Mule discussed the Kanvya branch of Shuklayajurveda. After this, Vedmurti Acharya Vivek Shastri Godbole presented his thoughts. The fourth session concluded with a presidential address by Vedmurti Devdutt Patil.

Fifth season

Shortly thereafter, the fifth session began at 1:00 p.m. Three research papers were presented in this session. Acharya Manoj Mishra presided over the session. First, Vedmurti Parashuram Paranjape discussed the importance of the Taittiriya branch of Krishnayajurveda in the Yajna Sanstha. And then Unmesh Bohate gave his lecture on the definition of the word Yajna in Rigveda. Mrs. Shuchita Dalal then shared her thoughts. After that Manoj Kumar Mishra's speech concluded the session.

Valedictory session

The Valedictory session of this Vedic seminar began at 4.00 . Acharya Madhusudan Penna was the session president. 3 research papers were read during this session. Mrs. Paranjape discussed the arrangement of Shraut Yajna. After that, Vedurti Akar Selkarji shared his thoughts on the relevance of the present Shrutayaga.

In the valedictory session, Dr. Harekrishna Agasti read the minutes of the entire program. The keynote speaker Vedmurti Ganesh Shastri Dravid congratulated all those who participated in the Vedic Yajna for two days. And expressed confidence that such a seminar should be organized again so as to inspire young scholars. This was followed by a brief visual presentation of the two-day Vedic seminar. The valedictory session was conducted by Dr. Shivram Bhat and Dr Jaywant Chaudhari expressed his gratitude.

4) Research meeting

A research meeting was organized on 8th September 2018 by the Department of Veda and Vyakaran. An annual research meeting is organized by the Veda and Vyakaran Department every year for research students in Veda and grammar streams. Students presented the findings and progress of the research projects they have worked on in the academic year. The event was conducted in two phases -

1. Oral presentation
2. Presentation throughPPT

A total of 07 students doing research in the department participated in this research meeting. The students of other departments also participated in the meeting. All mentors guided the students.

5) Dr. S. A. Dange Smriti two-day lectureseries

The Department of Veda and Vyakaran under the Faculty of Vedvidya of Kavikulguru Kalidas Sanskrit University and Sanskrit Bharati, Vidarbha Province, a two-day lecture series in memory of Sadashiv Ambadas Dange, was held on 26th and 27th March 2019 at Nagpur and Ramtek respectively.

The lecture series organized at Nagpur and Ramtek was presided over by Hon'ble Vice-Chancellor, Prof. Srinivas Varkhedi. Dean of the Faculty of Vedvidya, Prof. Dr. Vijay Kumar, Head of Veda and Vyakaran Department, Harekrishna Agasti was especially present. The lecture series was inaugurated with the lighting of lamps by the dignitaries. Introductory remarks were given by Dean of faculty of Vedvidya, Prof. Vijaykumar. Vice-Chancellor, Prof. Srinivas Varkhedi felicitated Dr. Vishwas, All India head of education , Sanskrit Bharti with a shawl and shrifal.

The first flower of this lecture series was on 26th March 2019 at 6.00 pm at Madhuram Hall, Vidarbha Hindi Sahitya Bhavan, Sitabuldi, Nagpur. The lecture was delivered by Dr. Vishwas, All India head of education, Sanskrit Bharti on the topic Grammar for commoners.

Dr. Vishwas expressed the need and importance of grammar for the common people in a fluent

and sweet Sanskrit language. Dr. Vishwas said, "Language first came into existence and then grammar came into existence. Grammar is the science which deals in Sadhu and asadhu words in a language and one should know at least grammar while conversing in Sanskrit, if not learn it. He emphasized the importance of learning grammar by giving examples of various grammatical texts and stories. There is a difference between the linguistic views of Indians and Westerners.

Western languages are considered as a means of exchange of ideas while Indians do not consider this language as just a means of exchange but insist on its purity. According to the scriptures, they insist on using knowledge wisely, that is, using pure knowledge. Knowledgeable use of language is a tool of theology, this is the theory of Indians. The purpose of grammar is to preserve the traditional Vedic, scientific knowledge. Every ordinary person need to have a general knowledge of grammar and this knowledge is used in Sanskrit conversation. The emphasis behind studying grammar is to adopt pure language learning as a vow. He insisted that everyone should at least study grammar with the aim of preserving Sanskrit and passing it on to the next generation.

The second lecture was on 27th March 2019 at 11.00 am at Pragyabharati Varnekar Hall, Shikshanik Bhavan, Ramtek. Sanskrit preacher Dr. Shantala Sanskrit Bharati, Mangalore covered the topic of "Sanskrit Prachare Asmak Yogadanam". Dr. Shantala said, "Sanskrit language is a simple language and we should acquire knowledge of Sanskrit language in different ways every day. It is our duty to reach out to the people and spread Sanskrit language.Spoken Sanskrit camp is the first step to get acquainted with Sanskrit language. It will create love and awareness for the Sanskrit language."

In his presidential address, Vice-Chancellor Prof. Srinivas Varkedi, emphasised on grammar being a microscope and the study of this science makes it easier to study other disciplines like Sanskrit literature. So learning grammar is a must. He emphasized that Sanskrit language should be taught through Sanskrit.

Both the lectures were conducted by Dr. Shivram Bhat, Dr. Savita Arya respectively and vote of thanks were given by Dr. Harekrishna Agasti and Dr. Jaywant Chaudhari Respectively.

The lecture series was attended by renowned Sanskrit scholars, professors, department heads, Sanskrit lovers, scholars and students.

6) Special Lecture

A special lecture was organized on 11-02-2019 by the Department of Veda and Vyakaran undertheFacultyofVedvidyaofKavikulguruKalidasSanskritUniversity.Thespeciallecturewas delivered by Mahamahopadhyay Shri Gangadhar Nair, Head of the Department of Grammar, Shri Shankaryacharya Sanskrit University, on how to teach grammar to the students learning Sanskrit Grammar. The program started with the lighting of lamps. The head of the Veda and Vyakaran department, Dr. Harekrishna Agasti introduced Shri Gangadhar Nair. This was followed by a keynote address. He emphasized the importance of grammar in his speech and said that the whole world today looks at Sanskrit grammar with great respect. There is a great demand for Sanskrit grammar professors even abroad, who guided the students on the

importance of grammar and how to study grammar.

Head of Vedavidya Faculty Dr. C.G. Vijay Kumar said that Shri Gangadhar Nair is my Guru and it is because of Mr. Nair that he studied grammar as much as I did today. He expressed his respect for the Guru.

The event was presided over by the Honorable Vice-Chancellor, Prof. Srinivas Varkhedi. In his presidential address, Vice-Chancellor Prof. Srinivas Varkhedi emphasized the importance of the contribution made by Shri Gangadhar Nair in Sanskrit Grammar. The program was conducted by Dr.Shivram Bhat and gratitude demonstration was performed by Dr. Jaywant Chaudhari.

Students Participation

No	Name Of The Student	Class	Name Of The Program	Name Of The Event	Prize
1.	Vitarag Vasavade	Acharya I Year	Selection For Mumbai Shastra Computation	Elocution On Vyakarana	First
2.	Rama Sharma	Prak Shatri I Year	Selection For Mumbai Shastra Computation	Recitation Of Ashtadhyayi	Consolidate Prize
3.	Shreyash Yaduvamshi	Shatri I Year	Selection For Mumbai Shastra Computation	Recitation Of Kavya	Second
4.	Kanaka Sharma	Prak Shatri I Year	Selection For Mumbai Shastra Computation	RecitationOf Bhagavadgita	First
5.	Akash Pathil	Shatri I Year	Selection For Mumbai Shastra Computation	Elocution On Vedabhashya	First
6.	Vitarag Vasavade	Acharya II Year	All India Sanskrit Students' Talent Festival - Tirupati	Sanskrit Technology	Third
7.	Vitarag Vasavade	Acharya I Year	Maharashtra Reginal TraditionalSanskrit Elocution, Mumbai	Elocution On Vyakarana	First
8.	Rama Sharma	Prak Shatri I Year	Maharashtra Reginal TraditionalSanskrit Elocution, Mumbai	Recitation Of Ashtadhyayi	Consolidate Prize
9.	Shreyash Yaduvamshi	Shatri I Year	Maharashtra Reginal TraditionalSanskrit Elocution, Mumbai	Recitation Of Kavya	Second
10.	Kanaka Sharma	Prak Shatri I Year	Maharashtra Reginal TraditionalSanskrit Elocution, Mumbai	Recitation Of Bhagavadgita	First
11.	Akash Pathil	Shatri I Year	Maharashtra Reginal TraditionalSanskrit Elocution, Mumbai	Elocution On Vedabhashya	First
12.	Vitarag Vasavade	Acharya I Year	Dr. P. C. Alexander Marathi Elocution, Pune Vidyapeetham	Elocution	Participation

13.	Akash Pathil	Shatri I Year	Inter Collage Elocution, Parashivani	Elocution	First
14.	Sammeda Kole	Shatri I Year	Inter Collage Elocution, Parashivani	Elocution	Participation
15.	Akash Pathil	Shatri I Year	REPORTER LATE Chandrashekhar Giradakar Memorial Computation, Parashivani	Elocution	Participation
16.	Shrinidhi Hande	Acharya I Year	Indradhanushya 2018 Yashavanta RavChowan Open University,Nashik	Music Vocal	Participation
17.	Vitarag Vasavade	Acharya I Year	Indradhanushya 2018 Yashavanta RavChowan Open University,Nashik	Elocution	Participation
18.	Rajaratna Badekar	Shatri I Year	Indradhanushya 2018 Yashavanta RavChowan Open University,Nashik	Musical Instrument	Participation
19.	Shrinidhi Hande	Acharya I Year	Youth Festival Indradhanushya 2018 Nivad Fheri	Song Singing	First
20.	Vitarag Vasavade	Acharya I Year	Youth Festival Indradhanushya 2018 Nivad Fheri	Elocution	First
21.	Rajaratna Badekar	Shatri I Year	Youth Festival Indradhanushya 2018 Nivad Fheri	Musical Instrument	First
22.	Akash Pathil	Shatri I Year	Kamalanayana Bajaj Memorial National Inter Collage Elocution, Shikshanamandal Vardha	Inter Collage Elocution	Participation

Apart from this, the student Trupti Lanjudkar received the Maharshi Panini Awardfor getting the highest marks in MA Grammar and the Maharshi Vedavyas Awardfor getting the highest marks in MA Veda from Kavikulguru Kalidas SanskritUniversity.

****

Department of Sanskrit Bhasha & Sahitya

Establishment Year - 2000

Faculty - Sanskrit & other languages

Courses - 1. Agam Sanskrit, 2. Agam Prakrit), 3. B.A. Sanskrit (Visharad), 4 Shastri, 5. Acharya, 6. M.A., 7. M.Phil. 8 Vidyavaridhi 9. Ph.D., 10. D. Litt. (Sanskrit Literature & Poetics)

Dean - Prof. Nanda Puri

HoD - Prof. Kavita Holey

Asst. Professors - Dr. Parag Joshi, Dr. Rajendra Jain

No. of pursuing Ph.D. Students - 5

Objectives -

- To study & peruse research in Ancient Sanskrit literature & language.
- To promote the interdisciplinary studies and research in Sanskrit literature & other languages.
- To promote Sanskrit to Sanskrit lovers & layman by perusing Agam & Visharad courses.
- To make available the basic courses of ancient Indian languages like Pali, Prakrit to students.
- To make available Certificate, Diploma in German, French etc. foreign languages for students.

Research Focus

- Contemporary Sanskrit Literature & Poetics
- Interdisciplinary Research
- Research paper publication of research scholar with guide
- Bimonthly one-day departmental Research Meet for Research Scholars.

DEPARTMENT OF SANSKRIT BHASHA TATHA SAHITYA

A brief report of the various Programmes and events organised by the P.G.T.D. Sanskrit Language and LiteratureDepartment, Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University, Ramtek, in the Academic Session 2017-18, are as follows -

1. Kalidas Day Celebration:

The Kavikulagur Kalidas Sanskrit University celebratesKalidas day every year to inculcatehis poetic beauty and valuable teachings in the Society. In this academic year, the University had organised Kalidas day on 13 July, 2018 at Ramtek. On this occasion, Dr. Girish Pandey was present as the chief guest. He threw light on the literature and writing of Kalidas. Hon'ble, Vice-Chancellor, Prof. Shrinivas Varkhedi and the Dean of the faculty, Dr. Nanda Puri chaired the occasion. The function began with the holy prayer. All university staff, heads of the various department and non- teaching staff from Ramtek campus were present during the programme. The programme was followed by a visit to the memorial.

2. Gurupournima

Along with students and the staff, the University has celebrated Gurupournima on 27th July 2018 at Nagpur campus.The programme was graced by the presence of professor, Dr. Nanda Puri and other professors and heads of the various departments. By offering the bouquet, students made the Sanskrit verse 'Taismai Shri Guruvei Namah!,' meaningful. The programme was conducted by Dr. Parag Joshi.

3. Sanskrit Week Celebration:

Sanskrit week is organised by the University every year for the promotion and dissemination of Sanskrit language. This year, by the order of Vice- chancellor and under the guidance of faculty, Sanskrit Week was organised from 22nd August, 2018 to 28th August, 2018. During this week, in coordination with 16 different Sanskrit institutes, different programmes were successfully organised at their respective places for the propagation of Sanskrit language.

Sanskrit Week celebration was inaugurated on 22nd August, 2018. The Vice- Chancellor presided over the function. Dr. Miratai Khadakkar, head of the Learning Centre, Jammu and Kashmir, was the chief guest of the programme. The occasion was graced by the presence of a renowned scholar Dr. Leena Rastogi and registrar Dr. Arvind Joshi. The introductory coordinator of the Sanskrit week programme was Dr. Rajendra Jain and the inaugural programme was conducted by Renuka Karandikar. After the inauguration ceremony, all 16 institutes organised different programmes every day. The programme was successfully concluded by the distinguished professors of the university by attending the concluding session of different institutes as the university representative.

Valedictory function of the week was held on 28th August, 2018. Hon'ble, Prof., Dr. Girishwar Mishra, Vice-Chancellor of Mahatma Gandhi Hindi University, Vardha, was invited as the Chief Guest. Dr. Saroj Bhate, head of the department of Sanskrit, Pune, has also graced the occasion with her presence. The function began with the auspicious Vedic prayer

(Mangalacharan) and Sarswati Vandana. Programme coordinator, Dr. Rajendra Jain has presented the minutes of the week. The prizes and certificates have been distributed by the dignitaries to the winner of the 16 institutes. Congratulatory letters have also been given to the organisers. The guest speaker expressed the need to work on Sanskrit Language in modern and pragmatic manner. The chief guest appreciated the impact of such programme conducted by the University and expressed the need of the Sanskrit study for the better comprehension of modern Hindi and other languages. Hon'ble, Vice- Chancellor, as the chairman of the programme, threw light on the positive impact of such practices for the development of the university. Hon'ble, Registrar thanked all the professors, staff, coordinators of the programme, award winning students and attendees. The programme ended with National Anthem.

Program Chart :

कविकुलगुरुकालिदाससंस्कृतविश्वविद्यालयः रामटेकम्

**** संस्कृतसप्ताहसमारोहः ****

(२२ तः २८आगस्ट २०१८)

Sr.No.	Proposed Program	Institutions	Number of Participations	Number of Prizes	Certificate Sent
1.	**उद्घाटनं** अभिनवगुप्ताधृतं विशेषव्याख्यानं च	Bhasha Pracharini Sabha, Nagpur &JKSC, Nagpur	00	00	00
2.	संस्कृतसांस्कृतिकस्पर्धा (नाट्य-नृत्य-गानस्पर्धाः)	Pratibhastali Jnyanodaya Vidyapeeth, Ramtek	65	03	68
3.	संस्कृतभाषणस्पर्धा आधुनिकजीवने संस्कृतस्य महत्त्वम्	Tirpude College of Hotel Management, Nagpur	15	03	18
4.	नाट्यकाव्याभिवाचनस्पर्धा	Sri Binzani Nagar Mahavidyalay, Nagpur	57	03	60
5.	एकदिवसीयकार्यशाला संस्कृते विज्ञानम्।	Skt Dept., C.P.& B erar College Nagpur	140+6	00	146
6.	संस्कृतचित्रगीतस्पर्धा (Film song competition)	LAD College, Ngp	17	03	20
7.	संस्कृतस्तोत्रगायनस्पर्धा	Administrate Service College, Morwa	39	03	42
8.	संस्कृतप्रबोधसामान्यज्ञानपरीक्षा स्पर्धा	Sanskrit Dept. Vasantroa nayik College, Nagpur	485	09	494
9.	संस्कृतनिबंधस्पर्धा	Bharatiya Utkarsh Mandal, near to Vivekanad Medical Mission, Khapari, Nagpur	122	03	125

10.	संस्कृतचित्रालेखस्पर्धा	Cisfa, Nagpur	77	03	80
11.	**संस्कृतदिनम्** संस्कृतगानस्पर्धा (संस्कृतस्तोत्र,गीत,भजन	KKSU **Ramtek Campus**	19	03 +03	22
12.	**कालिदासकाव्यशतावधानम्**	KKSU **Ramtek Campus**	00	00	00
13.	संस्कृतनिबंधवाचनस्पर्धा	Administrative College, Mahal	73	03	**76**
14.	शोभायात्रा	Sanskrit Bharati Nagpur	00	00	00
15.	संस्कृतसंदेशपत्रनिर्माणस्पर्धा	Alumni Association, KKSU, Nagpur	274	06	280
16.	एकदिवसीयकार्यशाला (संगणकीयक्षेत्रे संस्कृतभाषाव्याकरणस्य महत्ता।)	Sanskrit Dept., Nagpur Uni., Nagpur	80+14	00	94
		Total			**1526**

4. Sanskrit Translation Workshop

Twenty-One days Sanskrit Translation Workshop was conducted by Sanskrit Language and Literature Department of the University with the financial grant of National Sanskrit University, New Delhi. The workshop was conducted from 22nd Jan. 2019 to 14th Feb., 2019. 25 students benefitted from this programme.

During these twenty-one days, 42 lectures were organised as two hours per day. Throughout these twenty-One days, special emphasis was laid on Sanskrit translation through various lectures. In order to deal with the different problems in translating Sanskrit language, special practice sessions for Grammar, structure of language and translation methods have been given to students. The nature of problem in translating Sanskrit text into Hindi, English and Marathi has been discussed and few solutions have also been given through lectures.

Closing ceremony of the workshop was held on 14th Feb.2019. It was preceded over by Hon'ble Vice-Chancellor, Srinivasa Varkhedi. Programme was graced by the presence of Nagpur Campus director, Dr. Kavita Holey and Vedang Jyotish Department professor, Dr. Prasad Gokhale. Dr. Suchita Dalal, head of the Sanskrit Department honoured us with her special presence. Dr. Dalal stated that translation made Sanskrit literature easily available to all. She further added that the university has undertaken the task of translating all the works of Kalidasa into Marathi. But she also underlined the need for studying original work through her speech. Dr. Nanda Puri introduced the session. Dr. Prasad Gokhale also shared his thought at this occasion. The formal vote of thanks was given by Dr. Kavita Holey. The programme was conducted by Miss Madhura Kayende. Certificates have been given to all the participants.

5. Special Lecture on Prakrit inscription and Script Literature

To enrich the study of Prakrit literature, the Department of Sanskrit Language and Literature of KaviKulguru Kalidas Sanskrit University, has been running a one year Prakrit-

Agam diploma course for last three years. Through this course, the study of Sanskrit and Prakrit grammar and literature has been undertaken throughout the year. In order to enhance the learning of Sanskrit language and literature, special lecture series has been organised twice a year. Under this objective, on Saturday 6th October 2018 a special lecture was organised for diploma and university students. The title of the lecture was 'Contribution of Prakrit inscription and Script literature to Indian Literature'. Prof. Dr. Mahavir Prabhachandra Shastri, head, department of Sanskrit- Prakrit, Valachandra Arts College, Solapur, was invited to deliver special lecture. Dr. Shastri has discussed different aspects of language and literature with special reference to Prakrit inscription and Script Literature. Dr. Shastri has also shaded light on the basic contribution of Brahmi Script.

The function had begun with the auspicious Vedic prayer and Saraswati Vandana. The introductory speech of the programme was delivered by Dr. Rajendra Jain. The programme was chaired by the head of the department, Dr. Kavita Holey. Dr. Shivram Bhat, head of Grammar department has graced the occasion along with Dr. Parag Joshi. Dr. Kavita Holey has expressed her thought on the development of research and curriculum. She also shaded light on the basic need of researches to be performed in Sanskrit as well as in Prakrit languages. Dr. Parag Joshi has expressed his sincere gratitude to one and all present. The programme was coordinated by Dr. Rajendra Jain.

6. Text Reading Workshop

Four day Text Reading workshop was organised by the department of Sanskrit Language and Literature, Kavikulgury Kalidas Sanskrit University, Ramtek. In this workshop, special study of Champuramayan was given to undergraduate and postgraduate students. Sankshepanchtantra lesson was given to pre-intermediate students. Champuramayan was taught by Dr.Vishwas, head of Sanskrit Bharti Prakashan, Bangalore and a renowned Sanskrit writer. Sankshepanchtantra reading was undertaken by Dr. Shantala. The workshop was inaugurated at Sabha Bhavan in Ramtek Campus under the chairmanship of Hon'ble Vice-Chancellor, Dr. Shriniwas Varkhedi. Text Reading workshop commenced at 9.00 am on 25th March 2019. The Dean of the Sanskrit Language and Literature faculty, Dr.Nanda Puri, head of the department, Dr. Kavita Holey and BPD director, Dr. Vijaykumar, graced the occasion with their presence. From 25th March 2019 to 28th March 2019 classes of workshop were organised in two shifts – morning 9.00 to 11.00 and afternoon 2.00 to 4.00. Text Reading Workshop was attended by 50 students.

7. Marathi Language Conservation Fortnight –Special Lecture

As per the government circular, Kavikulguru Kalidas Sanskrit University, Nagpur on Thursday 10th January 2019 on the occasion of Marathi Language Conversation Fortnight, has organised a special lecture entitled 'Marathi Language Growth.'The Dean of the Sanskrit Language and Literature faculty, Dr.Nanda Puri chaired the function. Smt. Asha Pandey, famous poet and president of Sahitya Vihar Sanstha, was present as the keynote speaker. Dr. Kavita Holey, head, department of Sanskrit Language and Literature and Campus director along with Kirti Sadar, head, department of postgraduate education, were present among the dignitaries. Traditional greetings of Shawl and Shriphal with Kalidas statue were offered to Smt. Asha

Pandey by Prof. Nanda Puri. The chief guest, Smt. Asha Pandey rightly stated that the escalation of Marathi language should be done from the scratch. She further added that it's need of an hour to introduce technical terms in Marathi language as new disciplines are being emerged rapidly. She further showed her concern about the growth of Marathi language among new generation as they are ignorant of their mother tongue, festivals and culture. Smt. Asha Pandey advised to start imparting knowledge and sacraments from home.

Dr.Nadna Puri, in her presidential speech, expressed her view that the proposal for availability of Sanskrit literature in Marathi translation should be sent to the government through University.

The programme was anchored by Miss Sayali Peshwe. Dr. Kavita Holey expressed her sincere gratitude to one and all present there. The programme was attended by all teaching, non-teaching staff, heads of the departments and students.

8. National Seminar under IQAC

Internal Quality Assurance cell (IQAC) of Kavikulguru Kalidas Sanskrit University along with University grant Commission, New Delhi and NAAC has organised two days National Seminar on Quality Development in Education and Research in Higher Educational Institutions with special Context to Sanskrit Education. The Inauguration Ceremony was conducted at Ramtek Campus on Friday, 11th January, 2019.

Inaugural Session was presided over by Hon'ble Vice-Chancellor, Shrinivas Varkhedi. As the Chief Guest and Keynote Speaker, the occasion was graced by the presence of hon'ble Vice-Chancellor of Rashtriya Sanskrit University, Pro. V. Murlidhar Sharma. The Registrar, Dr.Ramchandra Joshi, Coordinator of the seminar and IQAC Director, Dr. Nanda Puri and Secretary of seminar organising committee and NAAC coordinator, Dr. Kavita Holey graced the occasion with their special presence on the stage.

The function had begun with the auspicious lighting of lamp by the dignitaries in the proclamation of Vedmantra. University students Amruta Baradikar and Vaidehi Kulkarni had sung Saraswati Stavan and University song followed by inaugural speech of Dr. Nanda Puri, coordinator of National Seminar.

Hon'ble Vice- Chancellor of Rashtriya Sanskrit University, Tirupati, Pro. V. Murlidhar Sharma was felicitated with traditional shawl and shriphal offering with Kalidas Statue by the Hon,ble Vice –Chancellor, Shriniwas Varkhedi.

Chief Guest, Vice-Chancellor, Pro.V. Murlidhar Sharma, in his keynote address, stated that quality, financial provision and information technology skills are the three factors that are essential for quality enhancement for all universities, especially all Sanskrit universities.India had a rich and glorious tradition of universities like Nalanda, Takashshila, Vikramshila. If this tradition is to be re-created in order to be ranked among the top universities in the world, there is no substitute for quality and this quality should be achieved by the universities through conscious hard work. He further stated that universities require quality of research, professors, academic programs, ethical values and principles, administrative leadership and e-governance as

these six quality factors which are important for the development of the university. According to him, the motto of the university should beto create youth not only with knowledge and skills but with responsible social values and ability to accept responsibility to meet the challenges of the world also.He congratulated Prof. Varkhedi for organizing this national seminar on quality promotion.

Special Guests, Shri. N.G. Ganar and Dr. Archana Nerkar sent a congratulatory message to the National Seminar.

On this occasion, the annual calendar of the university was published in the auspicious presence of dignitaries. Similarly, the Marathi translation of 'Gulabgita' by Dr. Madhusudhan Penna and Dr. Kirti Sadar, Dr. Kalapini Agasthi,Dr. Bhivram Bhat, Dr. Rajendra Jain's research project based on Shitanshastra, Dietetics, Grammar and Sanskrit literature respectively was published by the dignitaries. All of them were also felicitated by Pro, V Murlidhar Sharma.

Hon'ble Vice-Chancellor in his speech stated that the University should not limit its growth to Ramtek, Nagpur or Maharashtra but it should expand its views all over India and internationally on the basis of quality programs and research work.The expansion of the university should not be geographical but academic and research level. Today, Kavikulguru Kalidas Sanskrit University has secured a place in the top five Educational Institutions in Nagpur through quality programs. But without stopping at this point, it is beneficial for us to continue to be fluent by adopting new technologies and adopting new ways in the next journey.The university will focus on implementing quality programs in a planned way, in coordination with society and technology, to make the journey more energetic.

The program was conducted by Madhura Kayande and the formal vote of thanks was offered by the secretary of the organizing committee Prof. Kavita Hole. The program ended with Vande Mataram.

A large number of department heads, professors, teachers from various schools and colleges, educational experts, research scholars, students and journalists were present.

The seminar was guided by the following experts in the field of higher education:

- Dr. Devendra Kawade - Deputy Advisor, NAAC, Bangalore
- Dr. Prantik Banarji, Vice- Principal, Hislop College, Nagpur
- Dr. Akhilesh Peshwe, Principal Dharampeth Mahavidyalaya Nagpur
- Dr. Mujushree Sardeshpande, RS Mundle Dharampeth College of Arts and Commerce, Nagpur
- Dr. Madhusudan Penna - Dean, Faculty of Indian Religion, Philosophy and Culture, Ramtek

This session was concluded with a special presentation on 'the revised outline of NAAC'by the Deputy Advisor, Dr. Devender Kawade, on Saturday, 12th January 2018 at 4.00 PM.

On the occasion of National Youth Day, a seminar was organized on "Swami Vivekananda's Thoughts on Education and Today's Youth". The seminar was moderated by Dr. Dinkar Marathe whereas Prof. Bijesh Manas, Dr. Bharat Pandey, Parag Joshi, Madhura Kayande, Mridula Kale,

Gaurav Kadlag, Arpita Harde were gracing the occasion as speaker. Former Vice- Chancellor of RTM Nagpur University, Dr. Vilasa Sapkal was the chief guest at the occasion while Nagpur MLA, Mr. Girish Vyas and Deputy Advisor of NAAC, Mr. Devedar Kawale graced the occasion.

The seminar was attended by professors, research scholars and a large number of students.

9. Teacher's Day Celebration

On the occasion of Teachers' Day, a special program was organized at Kavikulguru Kalidas Sanskrit University, Nagpur and Ramtek on Wednesday,5th September, 2018.

As the chief guest,Dr. Jagannath Patil (former member nominated by the Governor, Ramanand Tirtha Marathwada University,Nanded) was present. The Vice-Chancellor of the University, Prof. Srinivasa Varkhedi presided over the celebration. The Vice–Chancellor felicitated the guest with bouquet, Shawl and Kalidas statue.

On this occasion, Dr. Jagnath Patil said that Guru is not a person but a principle. The importance has been given to information in the present age. But, information is not knowledge. It has become rare to crave and strive for knowledge. After telling the story of Nachiketa in the Upanishads, Dr. Patil prayed that God would eradicate bad thoughts in all teachers and instill good thoughts in them. Saint Tukaram, Saint Namdev, Saint Eknath had a passion for the welfare of all mankind. This idea is expressed in his poetry. He said that if we follow his benevolent thoughts, then only the Teacher's Day would be truly successful. The program was Conducted and concluded with vote of thank by Dr. Parag Joshi.

The occasion was graced by the presence of Controller of Examinations Dr. Umesh Shivahare, Director, University Planning Development Board, Dr. Vijay Kumar, all the deans, heads of departments, professors, non-teaching staff, Sanskrit lovers, research scholars and students.

10. Sanskrit- (One Act Play) Drama Competition:

Sanskrit-Drama Competition, organized by Kavikukulguru Kalidas Sanskrit University, Sanskrit Bhasha Pracharini Sabha's one act play 'Gruhahin' won the first prize. The one-act play competition was organized at Scientific Hall, Laxminagar in collaboration with Nataraja Kala Sanskritik Kendra. The inaugural function was presided over by Dr. Nanda Puri, Dean, Faculty of Sanskrit and Other Languages. Sanskrit Scholar, Dr. Leena Rastogi was the chief guest. Dr. Kavita Holey was the special guest. Former, Head of Sanskrit Department of LAD College, Dr. Smita Hote, Pt. Vasant Gadgil from Puna and Dr. Balram Shukla of Delhi University were present. Dr. Parag Joshi outlined the competition. Dr. Puri explained the nature of the Natyamhotsava.Dr. Rajendra Jain conducted and concluded the Natyamahotsav with formal vote of thanks.

Six Sanskrit one-act plays were presented in this competition. The competition started with a Punjabi folk dance in Sanskrit language performed by the students of Sanskrit University. 'Dhanya Grihasthashram' by Sanskrit Vidyapeeth, Gyanvigyan Vardhini Sanstha, Nagpur, Gurudakshina by Sanskrit University, Siktasu Tailam by C. P. And Berar College, Brahmarakshas on behalf of Rashtrabhasha Parivar, 'Gruhahin'by Sanskrit Bhasha Pracharini Sanstha and Lalit Kala by Natraj Kala Sanskritik Kendra were six one act play presented at the

occasion. The program was attended by students, professors, department heads and branch heads from various colleges affiliated to Sanskrit University in Nagpur.

The Natyamahotsav achieved success due to the back stage hard work of head of Sanskrit Language and Literature Department, Dr. Kavita Hole, Coordinator Dr. Rajendra Jain, Dr. Parag Joshi and Pallavi Kavale. Prize announcement was done by Dr. Parag Joshi.

Sanskrit Bhasha Pracharini Sabha's Gruhahin, Sanskrit play received the first prize for best production. C. P. And Bearer College's play Siktasu Tailam was awarded the second prize for best production. The first award was given to Satyajit Khatal and Dr. Vibha Kshirsagar of Sanskrit University for Best Actor. Besides these awards, award for excellentCostumes, excellent music, excellent director, excellent playwriting and translation were also given.

11. One Day Prakrit Seminar

Kavikulguru Kalidas Sanskrit University is constantly striving for excellence in study, teaching, research and dissemination of Prakrit, Pali and literature along with Sanskrit. Agam Diploma in Prakrit is a one-year diploma course conducted by the Department of Sanskrit Language and Literature under the Sanskrit and Non-Sanskrit Language Faculty of the University. Under this course, regular teaching, throughout the year, along with special lectures and guidance from at least two outside scholars are being received till date.

In this connection, a one-day Prakrit Language Seminar was organized for university students on 30th March, 2019. In one-day seminar, Dr. Balram Shukla, (Department of Sanskrit, Delhi University, Delhi) was invited. The seminar was presided over by the renowned Sanskrit scholar Dr. Leena Rastogi who was recently awarded the SanskritJivanvritti Award by the University. Assistant Professor Dr. Parag Joshi has specially graced the occasion with his presence. The theme of the seminar was 'The Contribution of Prakrit Languages in Enhancing Drama and Aesthetics'. Under this Dr. Balram Shukladelivered his lecture and freely expressed his opinion on two subjects:

1. Contributions of Prakrit language in enhancing drama and aesthetics through pre-Kalidas Sanskrit drama.

2. Contributions of Prakrit language in enhancing drama and aesthetics through post-Kalidas Sanskrit drama.

The program started with the auspicious prayer, Saraswati Vandan. Seminar Coordinator Dr. Rajendra Jain introduced the guest reception and award distribution program. This year, Professor of Sanskrit Grammar, Shivram Bhat for teaching Sanskrit grammar who has been teaching year round in the Prakrit Diploma course, Research scholar Mrs. Sarita Gillurkar for teaching Sanskrit Literature, Dr. Rajendra Jain, for teaching Prakrit Grammar and Mrs. Samata Jain for teaching Prakrit literature was honored by Lina Rastogi and other dignitaries on the stage. The President expressed his desire for research scholars to conduct research on Prakrit and other ancient Indian languages along with Sanskrit for knowledge of Indian culture and tradition. He expressed the belief that such expectations would be met through special lectures on Prakrit language through workshops and seminars. Dr. Parag Joshi thanked the audience for attending the discussion. It was coordinated by Dr. Rajendra Jain.

12. Academic Tour

All departments have organized an educational tour in March 2019 to Savner- Betul road Shivtirth Agro Vision. The trip was organized by the head of Sanskrit language and literature department, Dr. Kavita Holey. Along with 50 students, Dr. Nanda Puri, Dr, Kavita Holey, Dr. Marathe, Dr. Chaudhari, Dr, Sachin Davare and Pallavi Kawale were present.

13. Library Visit:

The department had organised a Library visit for newly admitted students in the month of July to make them aware and conscious about the variant available books. While visiting the library, Professors in the Department had introduced and explainedabout various books. Students have got a new experience of directlyhandling the books.

14. Students Achievements:- Awards & Prizes:

Students of the Dept. have got motivation and proper guidance for various events and competitions by the Departmental Teachers. They have achieved Awards &Prizes as mentioned below in different events.

1. Tirupati Talent Festival:

The students of the department has also participated in 'All IndiaSanskrit Students Talent Festival, 2019', organised by Rashtriya Sanskrit Vidyapeeth, Tirupati (AP) form 30-01-2018 to02-02-2018. Students have presentedin academic and cultural both activities such as Sanskrit Songs, Dramas, Dances and Speeches. The student from M.A. first year, Ms.Gauri Sontakke had got III Prize in One Act Play competition. The old student Prachi bhat had got Consolation prize in singing Sanskrit Song. Ku.Madhuri Vaidya, Ku.Divyani Anmolwar, Ku.Vaishnavi Dabhekar had got prizes in Dance completion. Ku.Vedashri Arvikar had participated in Elocution competition. The dances presented by students, were very much appreciated in the festival.

All India Sanskrit Student Talent Festival

Tirupati-2019 Competition

	Name	Competition	Place
1	Pradnya Karkare	साहित्य भाषण, एकपात्री, एकांकिका	Third
2	Amruta Barbadikar	सांख्य–योग भाषण, लोकनृत्य, संस्कृत गीतगायन स्पर्धा	--------
3	Vaidehi Kulkarni	लोकनृत्य,	-------
4	Bhama Menon	लोकनृत्य, एकांकिका	-------
5	Trishna Lanjundkar	लोकनृत्य, एकांकिका	-------
6	Trupti Lanjudkar	लोकनृत्य, एकांकिका	-------
7	Vijayalakshmi Kharabe	लोकनृत्य, एकांकिका	-------
8	Kaushal Joshi	लोकनृत्य, एकांकिका, धर्मशास्त्रभाषण	-------

9	Anuj Sharma	ज्यातिषभाषण, एकांकिका	-------
10	Vitarag Baswade	व्याकरणभाषण,लोकनृत्य , संस्कृतप्राविधिकस्पर्धा	Third
11	Bhushan Mule	वेदभाषण, एकांकिका	-------
12	Parakshit Jodekar	वेदान्तभाषण, लोकनुत्य एकांकिका, प्रश्नमंजुषा	-------
13	Shreyas Jaduvanshi	लोकनृत्य, अन्त्याक्षरी	-------
14	Vishal Gore	पुराणेतिहासभाधण	-------

2. Rashtriya Sanskrit Sansthan- Shastriya Spardha (Mumbai)-

The Rashtriya Sanskrit Sansthan (University), New Delhi had organized State Lavel Shastra-competition in Mumbai Campus. The competition had organised in December-2017. Students from the Department as shown below had participated in the competition. Vedashree Arvikar (M.A. first year), Bhushan Mule (Visharad - 3rd year), won the first rank and gold medal by participating in the competition. Miss Vedashri Aarvikar won the first place by participating in the competition. Bhushan Mulewon the first place in memorizing the Sundarkand from the Ramayana.

Maharashtra State Sanskrit Elocution Competition,
Mumbai 2018-19

1	Shruti Sharma	सांख्य भाषण	First
2	Pradnya Karkare	साहित्यशलाका	First
3	Deveshwar Aarvikar	धर्मशास्त्रभाषण	Second

अखिल भारतीय शास्त्रीय स्पर्धा, अगरतला 2018–2019

1	श्रुती शर्मा	साख्यभाषण	–
2	प्रज्ञा करकरे	साहित्यशलाका	.....

संस्कृत सप्ताह स्पर्धांमधील सहभाग

नव	वर्ग	महाविद्यालय	स्पर्धा	परितोषिक
प्रज्ञा करकरे		एल.ए. डी. महाविद्यालय	संस्कृत गीतगायन स्पर्धा	उत्तेजनार्थ
		श्रीमती बिंझाणी महाविद्यालय	संस्कृत काव्यनाटयवाचन स्पर्धा	प्रथम
अमृता बरबडीकर		एल.ए. डी. महाविद्यालय	संस्कृत गीतगायन स्पर्धा	प्रथम
		वसंतराव नाईक शासकीय कला तथा समाजविज्ञानसंस्था	संस्कृतप्रबोधसामान्यज्ञान परीक्षा संस्कृतनिबंधवाचनस्पर्धा	तृतीय
		प्रशासकीय सेवा पदवी महाविद्यालय		सहभाग
मैथिली अंजनकर		वसंतराव नाईक शासकीय कला तथा समाजविज्ञान संस्था	संस्कृतप्रबोधसामान्यज्ञान परीक्षा	सहभाग
वैदेही कुळकर्णी		एल.ए. डी. महाविद्यालय	संस्कृत गीतगायन स्पर्धा	सहभाग
भामा मेनन		वसंतराव नाईक शासकीय कला तथा समाजविज्ञानसंस्था	संस्कृतप्रबोधसामान्यज्ञान परीक्षा	तृतीय
शुभम जोभूळकर		एल.ए. डी. महाविद्यालय	संस्कृत गीतगायन स्पर्धा	सहभाग

3. Rashtriya Sanskrit Sansthan: Agartala

Miss Vedasri Arvikar and Mr.Bhushan Mule of the department, who won first place in the National Sanskrit Institute-Classical Competition,were selected for the national level competition held at the premises of National Sanskrit Institute, Agartala. Miss Vedasri andMr. Bhushan has participated in the competition.

4. Intercollegiate Drama Competition, Hislop College,Nagpur(Lil. Master)

1.	Kaushal Joshi-	Second
2.	Pradnya Karkare-	-------
3.	Amrita Barbadikar -	Third
4.	Maithili Ajankar -	---
5.	BhmMa Menan-	-----

5. Inter-College Competition Smt. Binzani Women's College, Nagpur

1.	Kaushal Joshi-	First
2.	Pradnya Karkare-	-----
3.	Maithili Anjankar-	----

6. Bharatiya Sanskriti Pariksha Spardha-

The department students form M.A. & B.A courses had participated in Bharatiya Sanskriti Pariksha competition being held by the Nagpur branch, of the institution- Vivekanda Kendra, Kanyakumari. 34 students from the departments had registered & participated in the written exam competition. Ku.Gauri Sonatakke, Smt.Sushama Gokhale, ku.Prajnya Karkare, Sau.Nandini Jadhar, Jyoti Hasabnis, Sonali Mahajan, ku.Vaishnavi Dabhekar, ku.Nayana Bharsakle & Sayali Peshwe had participated form the department

Vivekananda Kendra Maharashtra Province recently organized the Indian Culture Examination for school and college level students. One-day camp for students, who have passed this exam, was set up at Gadge hall, Dharampeth children's school. Priyanka Bagde, who is studying Shastri at Kavidikulguru Kalidas Sanskrit University, bagged the second position from Nagpur district in this camp. Whereas Sudarshan Bhatiya, Ram Sharma, Himanshu Vaishnav, Vaidhehi Gyaki, Shivali Sengupta, Kanak Sharma, Switi Dole, Reshma Waghade and Neha Songade, these students have been selected for the Solapur Camp which was held in December. Hon'ble Vice Chancellor Srinivas Varkhedi congratulated all the students.

7. Workshop

Students of the department took advantage of the Sanskrit translation workshop organized at the university during the last academic year by participating in the National Seminar Lecture Session and Text Reading Workshop.

****

Department of Bhartiya Darshan

Establishment Year - 2000

Faculty - Indian Religion, Philosophy & Culture

Courses - M.A., M.Phil., Ph.D. Darshanshastra & Yogasha

Dean - Prof. Madhusudan Penna

HoD - Dr. Kalapini Agasti, Associate Professor

No. of pursuing Ph.D. Students - 4

Objectives -

- To study the facts of Ancient Indian Religion
- To study & peruse research of the tradition of Indian Darshan
- To peruse comparative study of Indian & other religions
- To study comparatively Indian & Western philosophy & major Works

Research Focus

- To organize research based programs to enable students to contribute to quality research.
- Research projects are proposed under RUSA
- Research carried through Dept. in Indian Philosophy in general and Vedanta, Samkhya-Yoga Philosophy in particular.

Department of Indian Philosophy

In the academic session 2018-19, various programs were organized by the Indian Philosophy Department.

The following is a list of those events.

International Yoga Day –

International Yoga Day Report dated 21.06.2018

International Yoga Day was organized by the Department of Indian Philosophy, Kavikulguru Kalidas Sanskrit University. Kavikulguru Kalidas Sanskrit University is committed to the preservation of Indian culture and ancient sciences. Accordingly, the first duty of the Department of Indian Philosophy is to spread and propagate Ancient Yoga.

On the occasion of International Yoga Day, Yoga Training Classes were conducted by the Department of Indian Philosophy for a period of three months in April, May and June 2018 for various sections of the society. Through this training class, a total of 1801 persons were taught the importance of yoga practice, and were given introduction to yoga. The details of these training classes are as follows.

List of Yoga Demonstrators for International Yoga Day dated 21st June 2018.

Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University, Ramtek

Bharatiya Darshan Vibhag

International Yoga Day

Special Yoga Camp

S.No	Name of the Instructor	Name of the Institution/School	Duration	No. of Participants
1.	Ku. Sunita Vadhavana Mrs.Atul Galerao Chi. Rajshri Datar Sou. Archana Ikharkar Shri. Devkumar Kakade	Seminary Hills, Nagpur	15,22,29.04.2018	63
2.	Ku. Sunita Vadhavana Mrs.Atul Galerao Chi. Rajshri Datar Shri. Kaushal Guru	Pratap Nagar Interior Decoration	24 to 25 February 2 018	53
3.	Ku. Sunita Vadhavana Mrs.Atul Galerao Chi. Rajshri Datar Sou. Vandana wallapakar Sou. Archana Ekharakar Shri. Rajendra Chuodhari Shri devakumar Kakde	Shradhanand Anathaashram, Bajaj Nagar Nagpur	14,21,28 April 2016 05,12,19,26 May 2018 01 to 20 Jun 2018	26
4	Mrs.Atul Galerao Chi. Rajshri Datar	Rachana Madhuban Socaity Manakapur	05 to 06 May 2018	35
5	Shri. Rajendra Chuodhari ku. Gunjan Dandekar Shri pradip Gupta Ku. Dhanashri Lekuravali Chi. Shubham Jambhulakar	Shukravari Talaw Gardan, Nagpur	28 to 30 May 2016	96
6	Ku. Pournima Meshram	Arikeeto Vruddha-shram, Mansar	02 Jun 2018	30
		Aman Velanes Clinice	03.06.2018	13
7	Shri. Rajendra Chuodhari Ku. Gunjan Dandekar Sou. Shubhangi Naib Sou. Sangeeta Aagarkar Shri. Koushal Guru Sou. Vandana Vallapakar Sou. Anju Agrawal Shri Pridip Gupta	Godarej aanandam Ganeshpeth, Nagpur	11 Jun 2018 to 13 Jun 2018	30

8	Shri. Bharat Gupta Shri. Pridip Gupta Sou. Saroj Gupta Sou. Sarika Gupta	Sant Tukadoji Maharaj Sport Complex, Subhash Rood, Nagpur	27 May 2018	70
9	Shri. Pradip Gupta Sau.Sarika Gupata	Vinayak Deshmukha High school , Shanti nagar nagpur	24 may 2018 28 may 2018 to 31 may 2018	112
10	shri. Chandrakant Deshmukh Sau.Vaishali chide	Aajoba-aaji park dindyal nagar, nagpur	15 June2018	15
11	shri. Chandrakant Deshmukh Sou.Vaishali chide	Sita gardan loan, aanad nagar	18 june 2018	20
12	Sou.Vaishali chide	Shri- styasai seva samiti	31 may 2018	50
13	shri. Amit Desai Sou. sujata Dravyakar	Ayodhya Nagar Nagpur	16 to 18 june 2018	80
14	Sou. Swati yadav Sau. Mangala Engale Ku. Nidhi yadav shri. Devkumar kakde sau. Priya Gupta Sou.Archna Nerkar Shri. pradip Gupta Sou.Sarika Gupta Ku. Pooja Syam	Yadav Samaj Sabhagruh, Gandhibag chowk	15 to 17 June 2018	20
15	Sou.Sunita vdhavan chi. Atul Galerao shri. Devkumar kakde	Japneej garden Sivhil line nagpur	08 to 10 June 2018	27
16	Sou. sujata Dravyakar Ku. Dhanashree Lekurvale Ku. Gunjan Dandekar chi. shubham Jambhulakar Sou. Shubhangi Nayab shri. Rajendra Chaudhari Shri Kaushal Guru Shri. Atul Galerao	Gandhibag Bagicha, Nagpur	28 to 30 may 2018	97
17	Sou. Vandana Vallpkar Sou. Archana Ekharkar Sau. Anju Agraval ku. Swati Sinha Shri. Devakumar Kakde	Abhyankar Nagar	08 to 10 June 2018	20
18	Sou. Sujata Dravyakar Sou. Vandana Vallpkar Sou. Shubhangi Nayab Sou. Sangita Agarkar Shri. Rajendra Chuodhari	Meera Ghanshyam Vachanalay, Umared	06 to 10 June 2018	30

	Shri. Amit Desai Ku. Gunjan Dandekar			
19	Shubham Jambhulakar Shrinivas lambaghare Ku. Dhanashri Lekuravale	Krida Sakul Koradi Road	15 to 17 June 2018	25
20	Sou. Shubhangi Nayab Ku. Gunjan Dandekar Sou. Vandana Vallpkar Sou. Anju Agraval Shri. Devakumar Kakde Shri. Rajendra Chuodhari	Goudarej Anandam Beadyanath Chok	10 to 12 June 2018	32
21	Shri Chandrakant Deshmukh Sou. Vaishali Chide	Shri. Pandurangeshwar Mandir, Dindyal Nagar	15 June 2018	12
22	Ku. Nidhi Yadav	Railway Colony, Ajani	20 to 28 June 2018	11
23	Chi. Shubham Jambhulakar Ku. Dhanashri lekuravale	Nirmal Nagar Dighori	12 to 13 June 2018	10
24	Shri. Chandrakant Deshmukh	Swami Umanand Saraswati Mandir Bhende Le Out	17 June 2018	25
25	Sou. Shubhangi Nayab Shri. Rajendra Chuodhari Ku. Gunjan Dandekar Sou. Sangita Agarkar Shri. Pradip Gupta Sou. Vandana Vallpkar Ku. Dhanashri lekuravale Chi. Shubham Jambhulakar Chi. Atul Galerao Shri. Kuoshal Guru Sou. Anju Agrawal	VNIT, Nagpur	08 June 2018	70
26	Sou. Varsha Masurkar	Nadanvan Bagicha	15 June 2018	150
27	Ku. Gunjan Dandekar	S. R. P. F Camp Hingna, Nagpur	07-06-2018	312
28	Sou. Madhuri Vankar	Muk Badhir Nivasi Aashram School Gondia	16-06-2018 to 18-06-2018	80
		Manoharbhai Patel Acedami, Gondia	26-04-18 to 20-05-2018	100
		Vivek Mandir School Gondia	28-05-2018 to 05-06-2018	70
	Total Trainee			1801

Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University, Ramtek

Bharatiya Darshan Vibhag
International Yoga Day
Special Yoga Camp

Sr. No.	Place	Subject	Date	Name of Trainer	No. of Partici-pated
1	Saahas Vyasanmukti Upchar Kendra, Manewada, Nagpur	Yoga Study for De-addiction	30 April 2019 to 06 May 2019	Shubham Jambhulkar	60
2	Mahila Bahuuddeshiya Samajik Sanstha, Nagpur	Yoga Study for Diabetes	15 April 2019 to 21 April 2019	Mrunalini Deshpande	25
3	Indira Gandhi Madhyamik Kanya Vidhyalaya, Kalmeshwar	Yoga Study forremoving Tension in Teachers	21 April 2019 to 27 April 2019	Smita Nerkar	24
4	ProClinica Physiotherapy Clinic, Manewada	Yoga for Total Health	30 April 2019 to 06 May 2019	Rajesh Selokar	11
5	Aman Clinic Mudliyar, Layout, Shantinagar, Nagpur	Yoga for Physical and Mental Health	15 April 2019 to 21 April 2019	Pornima Meshram	46
6	Sugati Swayamsahayata bachatgat, Yerkheda, Kamptee, Nagpur	Yoga for Women	22 April 2019 to 28 April 2019	Shrinivas Lambghare	22
7	Aaji-Aajoba Jeshtha Nagrik Mitra Mandal, Nagpur	Yoga for Senior Citizen	22 April 2019 to 28 April 2019	Chandrakant Deshmukh	30
8	a) Ramai Mahila BachatGat, Anand nagar, Nagpur b) Sakhi Mahila BachatGat, Nagpur c) Vishakha Mahila BachatGat, Nagpur	Yoga for Women	16 April 2019 to 24 April 2019	Vaishali Chide	30
9	Lata Medical Research Foundation (LMRF), Shankar Nagar, Nagpur	Yoga for Employees	25 March 2019 to 30 March 2019	Sarika Kavishwar	35
10	Sant Tukadoji Maharaj Sports Complex, Subhash Road, Nagpur	Yoga for Players	13 April 2019 to 21 April 2019	Pradip Gupta	24

11	Ramtek Tahsil Sahkari Shetakari Kharedi-Vikri Sanstha Maryadit, Ramtek	Yoga Study for Total Health	24 April2019 to 30 April 2019	Dhanashri Lekurwale	26
12	Thinksolar, Bajiprabhu nagar, Nagpur	Yogasanskar for Adolescent Children	24 April2019 to 30 April 2019	Kalpana Gite	20
13	Devi Ahilya Smarak Samiti, Ahilya Mandir Dhantoli, Nagpur	Yoga for Menstrual Problems	21 April2019 to 25 April 2019	Trupti Kulaspurkar	24
14	Anandlok Ayurvedik Chikitsalaya, Antarbharati Ashram, Khamla, Nagpur	Yogic Cleansing and Pranayama Class	22 April 2019 to 28 April 2019	Mithilesh Bhakare	21
15	Shrigurudeo Seva Mandal, Dist. Bhandara	Yoga for Total Health	15 April2019 to 21 April 2019	Snehal Tidke	60
16	Jaika Insurance Brokerage Pvt. Ltd. Nagpur	Yoga for Employees	22 April019 to 27 April 2019	Rajashree Datar	40
17	Matrushakti Kalyan Kendra, Hanuman nagar, Nagpur	Yoga for Girls	10 April 2019 to 16 April 2019	Jayashree Kavadkar	21
18	Shri Bhavani Multispecialty Hospital & Research Institute, Nagpur	Yoga for Nursing Staff	18 April 2019 to 24 April 2019	Vaishali Thawkar	28

Yoga classes were organized for teaching and non-teaching staff of Sanskrit University, Nagpur campus, from 07am to 08.00 am in the morning.

In this category, according to the Common Protocol issued by the government, Dr. Navin Kaushik and students from the yoga department performed yoga at Ramtek campus, from 10 am to 11 am, Shri. Rajesh Chakinarpuwar took yoga session.

International Yoga Day program was organized at 10.00 am at Madhuram Hall, Hindi Morbhavan, Sitabardi, Nagpur. Shri. Srinivas Warnekar, was the chief guest, Hon'ble Vice-Chancellor, Dr. Prof. Srinivasa Varakhedi presided over the function, Hon'ble Registrar, Dr. Arvind Joshi and Yoga Practitioner Abanash Khurana, Dr. Madhusudan Penna, and Dr. Kalapini Agasti, Program Coordinator, were present on the stage. The program commenced with lighting of the lamp. Dr. Madhusudan Penna proposed the program and informed about the yoga camps conducted by the department. The students of Yoga Department presented a yoga demonstration. Students of Shraddhanand Orphanage performed a yoga demonstration on "Save Girl Child". Sunita Wadhawan, a student of Yoga Department, had conducted a yoga camp in this orphanage. At the same time, Shri. Abanash Khurana, 93 years old, stayed in Sarvangasana for about 15 minutes and emphasized the importance of health through yoga practice. Renowned yoga practitioner and student of Yoga Department, Dhanashree Lekurwale performed an amazing yoga demonstration.

Mr. Bharat Gupta and Mrs. Saroj Gupta and Ms. Dhanashree Lekurwale was felicitated

with a Shawl and Shrifal as a token of respect along with memento and certificate.Shri. Srinivas Warnekar gave a very concise speech on ' Bhagavad Gita and Yoga '. The students who were conducting yoga training at various places by the yoga department were honored by giving certificates of yoga instructors and certificates were also given to all the participating representatives. Hon'ble Vice-Chancellor, Prof. Shrinivasa Varakhedi, in his presidential address, lauded the growing graph of the progress of the Yoga Department and wished that the path of the Yoga Department at the international level would be further developed. Program concluded with thanking note by Dr. Kalapini Agasti andDr. Shubhangi Naib.

Shastra Bharati - I

This was the first session of the Shastrabharati Lecture Series organized by the Department of Indian Philosophy, Kavikulguru Kalidas Sanskrit University on 20th August 2018 at Ramtek premises.

Through this initiative, the intention is to organize lectures on various subjects for the students of Shastrabharati. In the program, M.A. Yoga and P.G. Diploma in Yoga course was attended by a large number of students. Students from Ramtek area were also present. University teachers and teaching staff were present at the event. As the chairman of this program, Hon'ble Vice-Chancellor Dr. Shrinivasa Varakhedi, Dr. Madhusudan Penna, Program Coordinator, Department of Indian Philosophy, and Dr. Kalapini Agasti were present on the stage. Everyone was welcomed with flowers at the beginning of the program. Dr. Madhusudan Penna introduced the program and commented on the usefulness of yogies in modern times. He appealed students to suggest the subjects they want in the Shastrabharati lecture series. Hon'ble Vice-Chancellor discussed Indian science and Indian science tradition, as well as the need for more research in fundamental research approach. The report booklet of the International Yoga Day of the Indian Philosophy Department was distributed. On this occasion, Sunita Wadhawan, Ms. Snehal Tidke and Atul Galerao were felicitated with flowers and mementos.Renushree Bansod concluded the program.

Shastra Bharati – II

On Saturday, Shastrabharati, a lecture series on Shastras, was organized by the Department of Indian Philosophy, Kavikulguru Kalidas Sanskrit University. A special lecture was organized on 06-10-2018. The subjectof this lecture was ' Advaitavedante Vivartavasvarupa '. In this program,Dr. Dinesh Rasal,Assistant Professor, Savitribai Phule University and well known kirtankar was present as the keynote speaker. He explained the nature of metaphysics in Advaita Vedanta. Dr. Madhusudan Penna, Dean, Faculty of Indian Religion, Philosophy and Culture presided over the function. He reviewed other Indian philosophies in his speech, explaining the role of metaphysics. Dr.Kalapini Agasti and Dr. Renuka Karandikar moderated the program and Renushree Bansod thanked the audience. This lecture series was attended by a large number of students of philosophy and yoga

Acharya Bharati

Date -20.04.2018

On the occasion ofSri Adisankaracaryaand Sri Ramanujacarya Jayanti, Acharya Bharatiprogram was organized by the Department of Indian philosophy, Kavikulaguru Kalidas

Sanskrit University. The event was organized at Seminar Hall, Gurukulam, Ramtek, from 11:00 AM to 03:00 PM. For this event, Swami Abhishek Brahmachari from Varanasi and Sri. Rohit Kumar Singh from Patna were present as the Chief Guests. The program was presided over by Hon'ble Vice- Chancellor,Prof. Shrinivasa Varkhedi. Prof. Madhusudan Penna, Dean, Faculty of Indian Religion, Philosophy and Culture graced the occasion with his presence. Hon'ble Registrar and Dr. Kalapini Agasti, Head of Indian Philosophy Department were also present on the dais. The program commenced with the lighting of lamps. Student of the university, Mr. Deveshwar Arvikar has gratified the program with auspicious Veda mantra prayer. Dr. Kalapini Agasti conferred inaugural speech and all the dignitaries were welcomed with Shawls and Shriphals(coconuts). Shri. Rohit Kumar Singh addressed the audience. Dr. Madhusudhan Penna guided on the topic 'Sri Ramanujacaryance vedantatattvajnana'. Vice-Chancellor, Prof. Shrinivasa Varakhedi shed light on the "Vedanta philosophy of Sri Shankaracharya and Sri Ramanujacharya". At the end of the program, Shri. Swami Abhishek Brahmachari from Karpatri Dham guided the gathering with his valuable words. The event was attended by a large number of faculty and students and scientists.Dr.Renuka Karandikar concluded the meeting by expressing gratitude. Lunch was arranged for all at the end of the event.

Paramparivrajkacharya Vasudevanand Saraswati (Tembe) Swami Maharaj Prabodhini

16th Annual Convention

The 16th Annual Convention of Paramparivrajkacharya Vasudevanand Saraswati (Tembe) Swami Maharaj Prabodhini was held on 26th, 27th and 28th of October 2018 at Shri. Shivaji Hall (P. Poonana Maharaj Smriti Sthal (Chaitanya Peeth).

On 26.10.2018, Friday in the evening, the convention started with a procession (Shobha yatra).

On27.10.2018, Saturday, the first session started from 9.30 am onwards. Shri Babasaheb Taranekar (Dr. Pradip Taranekar) Dr. Shweta Jojurkar , Dr. Madhusudan Penna , Dr. Sanjay Deshmukh delivered the speech. Dr. Jayendrashastri Dubey presided over the session and expressed his views on the session. In the second session after Mahaprasada, Dr. Veena Ganu, Mrs. Sneha Shinkhede , Dr. Srutakirti Ganorkar and Dr. Renuka Karandikar delivered the lecture. Criticism of this session Performed by Shweta Jejurkar.

On the third day of the convention on 28.10.2018, Sunday, session was presided over by Dr. Madhusudan Penna. Dr. Shubhangi Paranjape and Dr. Jayendrasastri Dube delivered their speeches.This is followed by an open discussion on Swami Maharaj's literature and works, in which twelve students of Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University presented their research papers.

The details of the papers presented are as follows -

First session:

1. ' Prasthanatrayi ' in pa.pu.sri Baba Saheb varanekara (Dr. Pradeep taranekar) - paramaparivrajakacarya Vasudevanand Saraswati (Tembe)'s literature.

2. Dr. Shweta Jojurkar - Paramaparivrajkacharya Vasudevananda Saraswati (Tembe) Chaturvidha Purushartha in the works of Swami Maharaj

3. Dr. Madhusudan Penna - Philosophy of Paramaparivrajkacharya Vasudevananda Saraswati (Tembe) Swami Maharaj in the present age

4. Dr. Sanjay Deshmukh - maMtrashAstra and lords of the material

5. Dr. Jayendrashastri Dubey -Satradhyaksa

Second Session:

1. Dr. Veena Ganu - Paramaparivrajkacharya Vasudevananda Saraswati (Tembe) Swami Maharaj's contribution to Sanskrit literature

2. Mrs. Sneha Shinkhede - Paramparivrajkacharya Vasudevananda Saraswati (Tembe) Swami Maharaj's character and texts in folk education

3. Dr. Srutakirti Ganorkar - Paramaparivrajkacharya Vasudevananda Saraswati (Tembe) Swami Maharaj's thoughts on Yogashastra

4. Dr. Renuka Karandikar - Relevance of Sikshatrayi Granth

5. Dr. Shweta Jejurkar (Chairperson)

The concluding session was presided over by Dr. Srihari Prasad and after S. Joshi's lecture, Shri Nitinji Gadkari was present as the special guest in the closing ceremony. He was also felicitated by the organization. After the enlightening speech of Shri Nitinji, the convention was concluded with the vote of thanks and Mahaprasada.

Suryanamaskar Camp

Organized by Kavikulguru Kalidas Sanskrit University

On the occasion of Rathsaptami to celebrate 'World Suryanamaskar Day', Department of Indian Philosophy of Kavikulguru Kalidas Sanskrit University organized Surya Namaskar Camps. The main purpose of this program is to spread awareness on yoga and convey importance of yoga to the common people. Suryanamaskar Camp was conducted by KKSU with the objective of inculcating the love of yoga in the school children and making them aware of the usefulness of yoga. A total of 26 camps were organized at Nagpur, Yavatmal, Wardha and Ramtek. A total number of 5020 students were trained in Suryanamaskar. All these colleges spontaneously responded and cooperated for the Suryanamaskar camp. The university is grateful to them for that. A total number of 2010 students from Nagpur, Yavatmal and Wardha benefited from Suryanamaskar camp.

International Conference of Philosophy

24th, 25th March 2019

RTM Nagpur University, Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University, and Indian Philosophical Research Council (ICPR) jointly organized two-day International Conference.

Rashtrasant Tukdoji Maharaj Nagpur University's Sanskrit Department, Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University, and Indian philosophical research Council, New Delhi jointly organized the two-day international conference on "Current Perspective of Indian Philosophy

and its effect" on 24th and 25th March 2019at Nagpur. The Conference was attended by more than 140 delegates. Around 70 research papers were presented. Dr. Pankaj Chande was invited as the special guest.Shri. Vikas Sirapurakar, was invited as Vishishta Atithi. The conference was attended by a large number of people. Many department heads, professors, researchers in philosophy and students of various colleges were also present. The organizing committee member for this conference is Dr. Kalapini Agasti, Dr. Dinkar Marathe, Shri. Gaurav Kadlag, Shri. Mangesh Pathak, Prof. Arun Pawar, Prof. Sweeti Tembhare provided valuable assistance.

Research Meet

Department of Indian Philosophy has conducted a Research Meet on 26.03.2019 at Nagpur University campus. The meet was attended by Prof. Madhusudan Penna , Dr. Kalapini Agasti, and Dr. Renuka Karandikar. All the research students registered for the scholarship as well as new research students were present at the meeting. Registered students submitted their research reports. The topic of research of new students was decided in this meeting. The registration of research students who did not do research work regularly was cancelled.

Pibet Bhagavatam

Kavikulguru Kalidas Sanskrit University's Department of Indian Philosophy organized a seven-day special discourse series ' Pibet Bhagavatam'. This program was conducted from 22nd April 2019 to 30th April 2019. Dr.Madhusudhan Penna, revealed the essence of various stories in Srimad-Bhagavatam. This Bhagawata Pravachana Yajna was concluded on 30th April 2019 on the occasion of Vallabhacharya's birthday.

In relation with the ' Acharya Bharati ' lecture series, on 20th august 2018, Hon'ble Vice-Chancellor, Prof. Shrinivasa Varakhedi delivered a lecture on 'Science and Shastra'. Students who passed the NET exam were felicitated under this program. In the same program, the report of the International Yoga Day was released by Hon'ble Vice-Chancellor, Prof. Shrinivasa Varakhedi. Prof. Madhusudan Penna, as well as the head of Indian philosophy department, Dr. Kalapini Agasti was present. All the students from the Nagpur campus of the University were also present.

Gita Jayanti Festival 2018

On 19th December 2018

Gita Jayanti Utsav was celebrated by the Department of Indian Philosophy, Kavikulguru Kalidas Sanskrit University. The program was organized to encourage students to study Bhagawad Gita. This program was attended by Hon'ble Vice- Chancellor,Prof. Shrinivasa Varkhedi, Prof. Dr. Nanda Puri , Prof. Krishnakumar Pandey, Dr. Kavita Hole, Dr. Kalapini Agasti , Dr. Shivram Bhatt, and all the students and staff of the university. Everyone read the 12th and 14th chapters of the Bhagavad Gita together. Prof. Varkhedi gave guidance on Karma Yoga and Karmasanyas Yoga. While Dr. Nanda Puri emphasized the importance of Bhagavad Gita in terms of management, Dr. Krishnakumar Pandey stated the importance of Bhagavad Gita in counseling. Dr. Kalapini Agasti gave guidance on yoga and its shades in the song. The program concluded with the mantra of unity. The program was moderated by Dr. Renuka Karandikar.

Shastrabharati Lecture Series

On 27th December 2018

Chandramouliji Shivshankarappa Naikar gave a lecture on " The Importance of Sweda in Yogic Practice" in the classical lecture series Shastrabharati by the Department of Indian Philosophy, Kavikulguru Kalidas Sanskrit University. Dr. Naiker is a retired Professor and Chairman, Department of Post Graduate Sanskrit, Karnataka University, Dharwada. Enthusiastic and positive-minded, he urged the audience to make their own determination to live every moment of their lives with great enthusiasm and joy. He convinced the audience with his outspokenness and acting style. The program was presided over by Prof. Nanda Puri, Nagpur Campus Director of the University, Dr. Kavita Holey and Dr. Kalapini Agasti were also present. All the professors and students of the university were present in large numbers. Dr. Kalapini Agasti gave the introductory speech while Dr. Nanda Puri delivered the presidential address. Dr. Renuka Karandikar moderated the program.

Yogasutra workshop

Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University, Nagpur and the Aryasamaj Dayanand Bhavan jointly conducted 'Patanjala Yogasutra Recitation Workshop' was held from 10 January 2019 to 13 January 2019. Swami Vivekanandaji of Darshan Yoga College, Rojad, Gujarat, and the director taught Yoga Sutras in this workshop. In this four-day workshop, one pada of Patanjal Yogasutras was taught daily. The main purpose of this workshop was to inculcate this attitude in the minds of the people. On the occasion of the inauguration of this workshop held at Arya Samaj Dayanand Bhavan, Mangalwari Bazar, Sadar, Dr. Dhanlal Shendre, students of the university as well as students and teachers of various colleges and yoga teachers running the yoga center, representatives and members of Arya Samaj were present in large numbers. Certificates and other materials were provided free of cost to the participants of the workshop.

Vallabhacharya Jayanti

Various lectures are organized by the Department of Indian Philosophy on the occasion of the birth anniversary of Vallabhaacharya who has made significant contribution in philosophy under the initiative ' Acharyabharati '. Vallabhacharya was one of the leading Acharyas in the Vedanta tradition, the founder of the pure dualistic sect. The main purpose behind this lecture is to convey the theories of Vallabhacharya to the interested.

This year, under this initiative, Prof. Madhusudan Penna's lecture was organized. The lecture was given on the last day of the program ' Vyas Vangmaya Piyusham ' i.e. the ten-day Bhagavata. All the deans, heads of the departments as well as the professors and students of the university in Nagpur were present.

****

Department of Vedanga Jyotisha

Establishment Year - 2009

Faculty - Ancient Indian Sciences & Humanities

Courses - M.A., M.Phil., Ph.D. Vedanga Jyotisha & Va

Dean - Prof. Krishnakumar Pandeya

HoD - Dr. Dinakar Marathe, Asst. Professor

Asst. Professor - Dr. Prasad Gokhale

No. of pursuing Ph.D. Students - 2

Objectives -

- Comparative study between Ancient Indian Sciences & Modern Science
- To establish Vedanga Jyotisha as a authentic Ancient Indian Shastra
- To remove the misconception about Jyotisha & Vastushastra in the mind of people.
- To revisit the ideas of ancient sciences in Vedic literature.
- To organize seminars, conferences for pramote the contribution of Sanskrit literature to Humanities.

Research Focus –

1.Interdisciplinary Research

Following areas will be focused for research in next three years

a. Vastu & Modern Architecture
b. Siddhanta Jyotisha & Modern Astronomy
c. Megha Garbha Lakshana & Modern rain fall prediction
d. Medical Astrology & Ayurveda

2.Manuscript Editing

a. Dept. will encourage research scholars to take manuscript editing as their topic in M.Phil. and Ph.D.
b. Critical edition of text Jaimini Sutram with all commenteries through research scholars. (Research in progress)

DEPARTMENT OF VEDANG JYOTISH

I. Seven days Text Reading Workshop:

Text: Laghu Parashari

The Department of Vedang Jyotish has organised Seven days Text Reading workshop – LAGHUPARASHARI Text, for students and research scholars.Around 70 students took part in this academic activity. Acharya Parashara's Laghuparashari is a very authentic and important text in Vedic Astrology. It has its own importance and carrying its own methods of Vedic Astrology. Prof. Krishnakumar Pandey,Dean, Faculty of Ancient Indian Science and Humanities has explained the Shlokas in details.Grantha Parayana has made compulsory as part of this program.By the end of the day almost 90% students by hearted this text.Dr. Dinakar Marathe, head of the Vedang Jyotish Department has coordinated this program very systematically.Along with Coordinator all faculty members were also present in this program.

II. Bhaskaracharya Vyakhyanmala (3 Lectures):

1. Special Lecture by: Prof. Ashok Thapaliyal, Professor, Dept. of Jyotish, LBS, New Delhi.

The Department of Vedang Jyotish has been organising Bhaskaracharya Vyakhyanamala every year, as this initiative started in the year 2014-15. This year on 9th October 2018 organized special lecture on Siddhantaskandha Vimarsh under this Vyakhyanamala. Dr Ashok Thapaliyal, Professor, Dept. of Jyotish, Shri. Lal Bahaddur Shastri Sanskrit Vishwavidyalay, New Delhi, has presented special lecture on Siddhanta Skandha Vimarsh. Dr. Krishnakumar Pandey has Chaired this program. All faculty members were present and around 50 students participated and benifitted.

2. Special Lecture by: Dr. Rajani Joshi,Barshi

This year on 9th October 2018 organized special lecture on Dakargala Vichar under this Vyakhyanamala. Findings of water resources from ground has explained is called Dakargala particularly in Samhita Jyotish. Dr. Rajani Joshi from Barshi, has presented special lecture on Dakargala Vichar with very beautiful and informative Power Point Presentation. Dr. Krishnakumar Pandey has Chaired this program. All faculty members were present and around 80 students participated and benifitted.

3. Special Lecture by: Dr. Upendra Bhargav

This year on 10th January 2019. The 3rd special lecture was organized on Natural Calamities & Astrology under this Vyakhyanamala and Samhita Jyotish. Dr. Upendra Bhargav from Maharshi Panini Ved Evam Sanskrit Vishwavidyalay,Ujjain has presented special lecture on Natural Calamities & Astrology with special reference of Samhita Text, Bruhat Samhita of Varahamihir. Dr. Krishnakumar Pandey has chaired this program. All faculty members were present and around 80 students participated and benefitted.

III. Two Days International Seminar:

Department of Vedang Jyotish, Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University, Ramtek & Yoga Samskritam University, Florida, USA jointly organized this event.

Theme:Jyotisha & VastuShastra – A Practical Approach

Date:8th&9th December 2018

Two Days International Seminar on **"Jyotisha & Vastu Shastra-A Practical Approach"** was organised for the benefit of Society, Astrology &Practitioners, teachers, research scholars and post graduate students. Resource Persons of National & International repute are invited to deliver talks on various topics. Intensive interactions and brain storming sessions with the resource persons were included in this event. The last Session was meant for presentations of research scholars and feedback session.

This International Seminar was inaugurated by Dr. Pankaj Chande,Former President AIU and Former V.C. of KKSU,Ramtek,Prof. Rajan Welukar,Hon'ble V.C. of G.H. Raisoni University and Former V.C. of Mumbai University present as Special Guest,Prof. B.V. K. Shastri,Hon'ble V.C. of Yoga Samskrutam University,Florida,USA Present as Guest of Honour.Keynote address delivered by Prof. Devi Prasad Tripathi,Shri. Lal Bahadur Vidyapeetha,New Delhi. Inaugural session of this International Conference presided over byHon'ble V.C. KKSU, Prof. Shrinivas Varakhedi. Conference Director Prof. Krishna Kumar Pandey also present on the dias,Dr. Dinakar Marathe has conducted this Inaugural Session.

This Two days mega event has concluded with Veledictory session on 9th December,Prof. Madhusudan Penna,Dean & Director for International relations and Colloborations,KKSU Chaired this session.Prof. Vijaykumar C.G.,Dean & Director BPD KKSU,Dr. Akhileshara Mishra,Professor,Madras Sanskrit College and Dr. Kashyap,Founder Scope Institute Bangalore were present as Guest.Prof. Krishnakumar Pandey and Dr. Dinakar Marathe were also present in this session. Total 125 deligates participated in this Two Days Seminar from Various parts of the country.

Resource Persons Participated:

Prof. BVK Shastry,Vice Chancellor, Yoga Samskritam University, Florida,USA.

Prof. Devi Prasad Tripathi,Head, Department of Vastu, LBS, New Delhi

Prof.Vinay Pandey, Professor, BHU, Varanasi

Dr. Anirudha Wazalwar, Noted Researcher in Astrology, Nagpur

Dr.Kashyap, Noted Astrologer & Founder, Scope Institute, Bangalore.

Shri. Devavrat Buit,Noted Astrologer & Almanac Publisher, Nagpur

Shri. Prasanna Muzumdar, Triskandha Vedang Jyotish Mahavidyalay, Nagpur

Dr. Upendra Bhargav, Assistant Professor, Maharshi Panini Vedic & Sanskrit University, Ujjain.

Prof. Krishnakumar Pandey, Dean, faculty of ancient Indian sciences & Humanities

Dr. D.K Kulkarni, Principal, Triskandha Vedang Jyotish Mahavidyalay, Nagpur

Dr. Arun Kumar Upadhyay, Retired IPS, Bhubaneshwar, Odisha

Dr. Akhilesh Mishra, Assistant Professor, Madras Sanskrit College, Chennai.

Dr. Padmanabha Marathe, Principal, Sri. Durga PG Research Centre,Kateel, Mangalore.

Dr.NVRA Raja, Nadi Astro Specialist, Hyderabad

Dr. Prasad Gokhale, Asst Professor & Coordinator MRC, KKSU,Ramtek.

Dr. Dinakar Marathe,Head, Department of Jyotisha, KKSU,Ramtek

Topics discussed:1)Astrology for health, 2) Astrology a tool to guide Career, 3)Application of Dwadasha Bhavas, 4)Significance of Shodash Varga in predictions, 5)Remedial Astrology, 6)Relation between Astrology & yoga, 7) Relevance of Prashna with special reference to Ashtamangala, 8) Concept of Smart City planning and Construction in Ancient Vastu Texts, 9)Predicting through Krishnamurthi Method, 10) Relevance of Samhita Skandha with special reference to Brihat Samhita of Varahamihira(Predicting Rainfall, Ground water testing–Dakargala etc.), 11) Marriage counselling through astrology, 12) Significance of Ashtakuta and Applicatin.

***Seminar Director*:**

Prof. Krishnakumar Pandey, Dean, Faculty of Ancient Indian Sciences & Humanities

***Conveners*:**

1) Dr. Dinakar Marathe, Assistant Professor, Department of Vedang Jyotish
2) Dr. Prasad Gokhale, Assistant Professor, Department of Vedang Jyotish

IV. Jyotish Consultancy Centre:

Jyotish consultancy centre was started by the Vedang Jyotish Department for general public. This centre was inaugurated by Dr Pankaj Chande,Former President AIU and Former V.C. of KKSU,Ramtek on 9thDecember 2018.This centre will guide the people and work on to wipe out the misconception about Jyotisha. Prof. Krishna KumarPandey (Dean),Dr. Dinakar Marathe (HoD) and other faculty members were present in this program.

V. Memorandum of Understanding:

MoU has signed between Department of Vedang Jyotish and Scope Institute, Bangalore on 10th December 2018 at Ramtek.This MoU was signed for Academic Exchange purpose by which students, research scholars will be benefitted.On behalf of Scope Institute Dr. Kashyap and on behalf of Vedang Jyotish Department Dr. Dinakar Marathe,HoD has signed on Memorandum of Understanding.Prof. Krishnakumar Pandey,Dean,Prof. Vijaykumar C.G.,Director,Board of Planning and Development and Dr Prasad Gokhale were present in this MoU exchange program.

VI. A Visit and practical session for Vastu students:

Venue: Janardan Swami Yogabhyas Mandal,Nagpur

Date: 09-03-2019

Department of Vedang Jyotish has organized a Vastu visit to examine the Vastu Concepts through practical demonstration for Vastu Diploma students. The main aim of this visit was to know how Vastu theories applicable in selection of land, soil testing and construction of building. During this visit Dr. K. K. Pandey has explained the concepts of selection and examination of Land and Disha Nirnaya (Direction) with demonstration. Students were benefitted with this visit as they came to know how vastu theories work in construction. All Students prepared Report of the visit. Around 50 students and faculty members of Jyotish Participated in the visit. We thank "*JanardanSwami Yogabhyas Mandal,Nagpur"*for giving this great opportunity for this visit.

IX. Workload- The total workload of the Department of Jyotish in the academic year 2018-19was 98 Hours. (Weekly)

X. Students & Research Scholars - Total Number of Students of the department in the academic year 2018-19 is 84& Research scholars in the department at present are 12.

XI. Courses run by the Department –M.Phil. Vedang Jyotish, MA vedang Jyotish, BA Vedang Jyotish, PG Diplomain vedang Jyotish and Diploma in Vastushastra were the Courses run by the Department in the academic year 2018-19.

XII. New Course Designed- Sammanita Shastri in Vedang Jyotish, Ten new courses has designed and started from 2018-19 at Shri. Golvalkar Guruji Gurukul,Ramtek Campus,KKSU.

XIII. Achievements of students

Shri. Pranav Muley has secured First Rank in diploma in Vastu shastra examination 2016-17.He received gold medal with certificate in the 8th Convocation held at Ramtek, Oct.2018.

Sau. Kalyani Dahale has secured First Rank in Post Graduate Diploma in Vedang Jyotish Examination 2017-18. Shereceived Gold Medal with Certificate in the 8th Convocation held at Ramtek, Oct.2018

Student of MA Vedang Jyotish, Sri. Anuj Sharma has actively participated in the State level Sanskrit students Shastra Elocution competition and Won the Ist Prize in Jyotisha Shastra Shalaka,Organised by Rashtriya Sanskrit Sansthan,Mumbai Campus,Mumbai in Dec. 2018.

Student of MA Vedang Jyotish, Sri. Anuj Sharma has actively participated in Shastrartha Prashikshana Varga organized by Rashtriya Sanskrit Vidyapeeth, Tirupati in June 2018.

Student of BA Vedang Jyotish, Sri.Koushal Joshi has actively participated in the University Level and in the "All India Sanskrit student's talent festival" Organised by Rashtriya Sanskrit Vidyapeeth, Tirupati in Jan. 2019.

Student of BA Vedang Jyotish, Sri. Anuj Sharma has actively participated in the "All India Sanskrit student's talent festival" Organised by Rashtriya Sanskrit Vidyapeeth, Tirupati.

****

Department of Education

Establishment Year - 2008

Faculty - Education & Miscellaneous

Courses - M.Ed., M.Phil., Ph.D. Education

Dean - Prof. Lalita Chandratre

HoD - Dr. Kirti Sadar, Associate Professor

Asst. Professors - Dr. Hrishikesh Dalai, Dr. Amol Mandekar,
Dr. Rajashri Meshram,
Prof. Anagha Ambekar

No. of pursuing Ph.D. Students - 3

Objectives -

- To produce Sanskrit teachers & teacher in other subjects.
- To study & peruse research of the concept of ancient Indian education system, modern education system.
- To prepare Sanskrit education system relevant to modern age.
- To prepare courses as per the present need of education system.

Research Focus

- Paper presentation of research scholars in national & international conference.
- Publication of research papers of faculties.
- Participation of students, research scholars & faculties in Conference, Seminar & Workshops.

P. G. Dept. of Education

P.G. Dept. of Education, K.K.S.U., Ramtek successfully organized the following activities during the session 2018-19.

Event : Internship Orientation Program
Date: 29.09.2018

Faculties of education department guided the students about activities during internship program. They also guided on how to write the internship record. In this program faculties also delivered the lectures on preparing case study report.

Event : State level Research Seminar.

Venue : Multipurpose hall Ramtek Campus, KKSU.

Date : 05.12.2018.

Attended : Faculties, Research Scholars, Students

Chief Guest for this State level research seminar was Mrs. Nayana Alurkar,DYSP, Ramtek. Resource person Dr. Gajanan Gulhane, Head the Department of Education, Sant Gadge Baba, Amravati University delivered a lecture on research training. Another resource person Dr. Ramakant Kaple, SRTM, University, Nanded delivered a lecture on NAAC of Researching. Hon'ble Vice-Chancellor, Prof Shrinivasa Varkhedi chaired the session.

Faculties from different disciplines, research scholars, students were benefited with this research seminar.

Event : Guest Lecture on Educational Research Methodology

Venue : Hall no. 503, NIT, K.K.S.U.

Date : 30.03.2019

Attended : Faculties, Research Scholars, Students

Speaker Dr. Seema Indurkar, Nargundkar B.Ed. Mahavidyalaya, delivered a guest lecture on Educational Research Methodology. In her lecture she focused on methods of educational research and guided on which method is applicable as per the research topic.

ANNUAL REPORT
ENGLISH

CHAPTER - 2
EXTENSION SERVICES

EXTENSION SERVICES

NATIONAL SERVICE SCHEME

National Service Scheme Unit of Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University is actively contributing to social service through academic activities and social service. Thus the wing organises so many regular and special activities throughout the year. Here the annual report for the academic session of 2018-19 is as follows.

Yoga day 21-06-2018

Yoga Practical session held on international Yoga day that is 21st June 2018 with the help of Yoga department of KKSU. All the Students of KKSU participated in the session. Pranayama, Dhyana and some Asanaas has been taught in that session.

International day of Non-violence & Gandhi Jayanti (02-10-2018)

NSS Unit of the University celebrated the International day of Non- violence and Gandhi Jayanti on 02nd October 2018. A street play was organised at Ramtek . A Kavi Gosthi on Ahmisha was organised at NIT campus, Nagpur

Samvidhan Divas (26-11-2018)

Samvidhan Divas was celebrated on 24th November 2018. A special program was organised in this regard. All Staff and 50 Volunteers participated in the programme.

Youth Day (Vivekananda Jayanti**) 12-01-2019**

Youth of the nation is very important for building the future of the nation hence the cultural development of young generation is as important as its education.With respect to this thought Kavikulaguru Kalidas Sanskrit Vishwavidyalaya has organized Yuva Diwas as on 12th January 2019.

Plantation Drive

NSS Unit has planted more than 100 saplings in and around campus. We have planted these plants from June to August on different occasions.

****

MANUSCRIPT RESOURCE CENTRE

Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University, Ramtek is a recognized Manuscript Resource Centre of National Mission for Manuscripts, New Delhi Science 2004. MRC seeks to develop a holistic approach in locating,documenting, protecting and making accessible the significant information of the manuscripts heritage of India.Some of the objectives of the center are survey, data collection,documenting.The Centre has documented data of Manuscripts total 16,528 manuscripts covering Vidarbha and Marathvada region of Maharashtra till date and also conducted various programs under Manuscript Awareness Drive.

MoU has been renewed between Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University,Ramtek and National mission for Manuscripts, New Delhi on 28th September 2015.The National mission for Manuscripts,New Delhi has released Rs4.50 Lakhs as the Ist installment to the MRC Ramtek on 2015.

MoU has been renewed again between Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University,Ramtek and National mission for Manuscripts, New Delhi on January 2018, Its up to December 2020.

The responsibilities of KKSU MRC are supervising and documenting and all manuscripts related activities such as surveys(Institutional as well as private collections and in other places where manuscripts exist) in the area Vidarbha and Marathvada regions of the Maharashtra state.

Awareness Campaigns.

***Series of Lectures:**

MRC has Organized Series of Lectures on manuscripts under Manuscripts Awareness Program during 2018-19 on various topics like Importance of manuscripts,History of the Art of Writing and Writing material in Ancient India, Lower Criticism, Manuscript Conservation and Preservation, Importance of Manuscripts, Illustrated Manuscripts, Documentation of manuscripts.

Workshop on Sharada Script:

MRC has Organized National Level **Workshop** on Sharada Script.

We thank National Mission for Manuscripts New Delhi for its guidance and kind co- operation for all these year.

****

Directorate of Student Welfare

Details of programs and competitions conducted by the Student Welfare Department in the year 19-2018.

Felicitating meritorious students

Every year on the anniversary of Kavikulguru Kalidas Sanskrit University (Sthapana Diwas), meritorious students from all academic departments are felicitated. Prizes are awarded to the first place students in each postgraduate level specialization subject. This award was given to the following students on the foundation day of the university on 2018-09-18 in the academic year .19-2018

.1 Veda Specialization - Maharshi Vedavyas Award - Shreyas Kurekar

.2 Grammar Specialization - Maharshi Panini Award - Trupti Lanjudkar

.3 Literature Specialization - Natyacharya Bharatmuni Award - Sayali Peshwe

.4 Darshan Specialization - - Sarvadarshan Award- Kalpana Chandurkar

.5 Yoga Specialization - Maharshi Patanjali Award - Sunita Wadhavan

.6 Vedanga Jyotisha Specialization - Horamarmagya Varahmihira Award - Shrigauri Ghatate

.7 Department of Education - Bharat Ratna Dr. Babasaheb Ambedkar Award - Vaishali Chide

Each student receives Rs. - / 2000and certificate.

Special lectures

Indrani Ghosh : Aim of Life

A special lecture was held on 2018st July 31for the students of Shastri and Prakashastri of Kavikulguru Kalidas Sanskrit University by Indrani Ghosh. Indrani Ghosh is related to Shri Aurobindo society of Pondicherry. Ghosh is a member of Core Group and is the member of Auropath

Indrani Ghosh travels all over India and inspires school and college students through her lectures. He also gave a lecture on Aim of Life to university students today and interacted with the students. She asked the students for their aims and goals in life and how to achieve them through some ways. Finally the students were encouraged to ask questions and she answered the questions asked by the students. This lecture was organized from pm 2.00 to 3.30 pm in room no..107

Gurupournima

Enlightenment is of great importance in Indian culture. Without a guru, knowledge is useless. So Guru is also very important. Therefore, in Indian culture, Ashadha shuddha Pournima is celebrated as 'Gurupournima'. This day has a unique significance as a gratitude to the Guru who has crossed the ocean of ignorance and taken us to knowledge. It is also known as 'Vyas Pournima' as it is celebrated in gratitude to Maharshi Vyas, the author of the Puranadi Mahabharata, which is the foundation of Indian culture.

On the occasion of Guru Poornima a special program was organized on 27th July 2018 at the Ramtek campus of Kavikulguru Kalidas Sanskrit University.

The program began by paying homage to Goddess Saraswati. The next program was conducted to express gratitude to all the teachers of the university who have always been a guide and motivator for the students. On this occassion, Dean of the Faculty of Indian Religion and Culture. Dr. Madhusudan Penna, Dean of the Faculty of Vedvidta Dr. Vijaykumar, as well as the head of the Department of Education, Dr. Lalita Chandratre and Campus Director of the University Dr Hrishikesh Dalai as well as the faculty members of various departments of the university were felicitated by the students of Prakshastri and Shastri classes of the university.

In order to pay homage to Jagadguru Shri. Shankaracharya and all the Gurus, students sang Gurvashtaka stotra composed by Shankaracharya Bhagavatpada.

After that, the dean of the Faculty of Indian Religion and Culture, Dr. Madhusudan Penna enlightened the students on the importance of Guru in Indian tradition and the relevance of today's Guru Tradition. At the same time, Dr. Vijaykumar guided the students on the importance of Sanskrit language in today's times and creating an environment for Sanskrit language in the university campus.

Indradhanushya 19-2018 selection round

State Level Cultural Youth Festival Indradhanushya-2018 was organized this year at Yashwantrao Chauhan Open University, Nashik from 07 to 11 December .2018The university level selection round was organized on 24th October 2018 from 10.00 am to 05.00 am at Kavikulguru Kalidas Sanskrit University, Ramtek Campus. This year, for the first time, Indradhanushya selection round was held at the main campus of the university, Ramtek.

A total of 124 students from 06 colleges enthusiastically participated in 14 different competitions (Debate, Rhetoric, Comedy, Drama, Indian Instrumental Music, Quiz, Sugam Sangeet, Mime, Site Photography, Fine Arts, collage, Poster Making, clay modelling and Rangoli). The Indradhanushya selection round 2018 was inaugurated under the chairmanship of Hon'ble Vice Chancellor of the University Acharya Srinivas Varkhedi. The President welcomed the team leaders’from all the colleges with a bouquet of flowers. The introductory remarks of the

program were given by Director of Student Welfare Dr. Jaywant Chaudhari and the program was conducted by Pallavi Kawale.

(According to the discussions with the Vice-Chancellor, breakfast, lunch and evening tea were arranged by the university for all the students. Also, the travel expenses of 05 students from each college to participate in the competition were paid by the university.)

Essay competition

On the occasion of Guru Poornima, an essay competition was organized by the university for the students on 27th July .2018Following the theme 'Importance of Guru in Human Life', essays in 200 to 300 words in any one of the mediums of Marathi, Hindi, English and Sanskrit were invited from the students till .2018/07/26The students spontaneously participated in it.

A student of B.A. Sanskrit Visharad, Shruti Sharma, got the first rank. Similarly, Shastri first year student Priyanka Bangade got second rank and two Shastri first year students Komal Garade and Akash Patil shared the third rank.

The winners of the essay competition were felicitated by the senior teachers of the university as well as the director of the Ramtek campus of the university, Dr. Hrishikesh Dalai. Similarly, the certificates of the contestants were appreciated by the teachers.

Short Drama (Path Natya)

"Voting is your right."

All over India, the 2019 general elections were held with great enthusiasm. On this occasion, a large awareness was created about voting in Ramtek constituency. The purpose behind this was to ensure that both ordinary and special people exercise their voting right in this election.

Elections were held on 12.04.2019 in Ramtek constituency. In this election, everyone should cast their vote. A short play was performed on 03.04.2019 in the academic building of the university. The subject of this play was, "Voting is your right I have the right to vote, I will not be left behind "

Along with men, every woman should also vote and the benefits and importance of voting were explained in this play. All the students, teachers and teaching officers of the university were present at the presentation of this play.

Artist - .1 Mamtatai Bansod .2Anupama Bisne .3Nikita Kavere .4 Diksha Thackeray .5Archana Wadibhasme .6Sangamishra Meshram

Author - Dr. Anshujatai Kinmatkar, Director - Yogita Gaikwad Dholakikar, Accompanied by Prashant Jambhulkar.

Sankramanotsav 19-2018

Department of Student Welfare of Kavikulguru Kalidas Sanskrit University organized the annual cultural program Sankramanotsav on Thursday,17th January 2019 at Ramtek. The program was chaired by Vice Chancellor, Dr. Srinivasa Varkhedi while Ramtek MLA Shri Mallikarjun Reddy was present as the inaugural speaker. As the chief guest, Shri. Jogendra Katyare, Sub-Divisional Officer, Ramtek graced the program. Registrar . Dr. Ramchandra Joshi, all the deans of the University. Dr. Nanda Puri, Dr. Madhusudan Penna, Dr. Vijayakumar, Dr. Lalita Chandratre, Dr. Krishnakumar Pandey and Coordinator of Sankramanotsav and Director of Student Welfare Jaywant Chaudhari as well as student representatives were present.

The program started with the auspicious lighting of lamps by the dignitaries in the proclamation of Vedmantra. The university song was performed by the students. The program's introductory remarks were given by coordinator, Dr. Jaywant Chaudhari. Dr. Chaudhri Chaudhary clarified that the purpose of celebrating Sankrantotsav is to spread knowledge through the transition of knowledge and to give a platform for them to express themselves on the occasion of this festival. He also reviewed the annual work of the Student Welfare Committee.

,Vice Chancellor Dr. Shrinivas Varkhedi felicitated Chief Guest MLA Shri Mallikarjun Reddy, Shri. Prof. Jogendra Katyare's with a shawl, shrifal , a bouquet of flowers, a calendar and a diary. Dr. Jaywant Chaudhari welcomed Dr.Srinivasa Varkhedi and Registrar, Dr. Ramchandra Joshi. Student representatives from all departments were also welcomed on the occasion.

On this occasion, manuscripts prepared by students of various departments were published under the auspices of dignitaries.

The program was inaugurated by Hon. Mallikarjun Reddy. He said that, “Sanskrit University is the pride of Ramtek. This university, which teaches the culture and values of India in the holy land of Shri Rama, is different from other universities. Various courses are imparted here which impart modern day education to the students along with the traditional education. He said that various employment and skill based courses should be started in the university. He further added that he would help the university to get theDr. Ambedkar Study Centre. The university is doing a great job of cultivating our culture, which has added to the splendour to Ramtek city. He also promised to help in developing the university as an international hub.

The chief guest for the program was Shri. Jogendra Katyare.

He addressed the gathering and said, "Various competitions are organized to promote the artistic talents of the students. The transition is from darkness to light. It is a time of progress. Students should compete and develop themselves. This opportunity has been given to the students through Sanskrit University. It is necessary to work for the preservation of human values by giving up jealousy etc. This is the true meaning of transition. "

In his presidential address, Vice Chancellor Dr. Srinivas Varkhedi said, “The transition is from Dakshinayana to Uttarayana. The sun is moving north. The north direction signifies the progress and growth of development, so the emission of knowledge stored in Dakshinayana, the creative invention of science and art is the specialty of this Uttarayana and it is celebrated on the occasion of this transition. From Uttarayana a new era of life begins. Sesame is a symbol of affection and Jaggery is a symbol of sweetness. Affection and sweetness be filled in our lives taking us to the progress was the message given by Shri Varkhedi. He congratulated the organizers for the well-organized program for the students.

Various competitions like oratory, quiz, self-written poetry reading, mehndi, rangoli, salad decoration, floral arrangement, shlok antyakshari, fancy dress, various sports competitions etc. were organized on the occasion. The winners of the competition were given certificates and prizes by the dignitaries. Various cultural programs were also presented by the students on the occasion. University students Bhama and Bhavana Menon performed Mohiniattam and Trupti and Trushna Lanjulkar performed a beautiful of Bharatanatyam.

The program was conducted by Shrivarda Malge while Prof. Pallavi Kawale proposed the vote of thanks.The program concluded with Vande Mataram sung by Shri Shripad Abhyankar.

The Controller of Examinations of the University, Dr. Umesh Shivahare, Head of Departments, Faculty, Administrative Officers, Staff and Students were present in large numbers.

20 day Student Induction Program

The Induction program for the newly admitted students for the academic session 19-2018 was started with great enthusiasm. The twenty-day induction program was specially designed for the students focusing mainly on the introduction of Sanskrit, introduction of various streams in the language and so on. This new initiative was for students of Prakshastri (+(2, Shastri and Acharya. Their routine began at six in the morning and ended at ten in the evening. Spoken Sanskrit classes were organized for the newly enrolled students. This helped them to learn Sanskrit and gain confidence in the language. Vaishnavi and Divyani, two students from this department taught simple Sanskrit here. They communicated in simple Sanskrit to help students learn the language. As a result, the students performed a short Sanskrit play called 'Uma-Hamvati Katha'. It was the first day of the month of Aashadha. On that occasion, the students read some verses of Kalidasa's epic Meghdootam. Along with Sanskrit, English language was also a part of this induction program. Prof. Anagha Ambekar imparted knowledge of simple English language to the students during the program.

The main objectives of the program were to introduce various streams in Sanskrit, Sanskrit scriptures, Sanskrit language, and our duties in social life, introduction of the university, introduction of various departments, and introduction of Ramtek to the students from other

states. Head of the department of Veda Vyakarana, Dr Harekrishna Agasti and Dr. Shivram Bhatt, Head of the Department of Philosophy Dr. Kalapini Agasti, Dr. Parag Joshi from the Department of Sanskrit Literature and Dr.Dinakar Mrathe of the Department of Vedanga Jyotisha informed about their respective departments and helped the students to choose their specialisation subject. Students were introduced to new subjects in the language.

The induction program not only focused on indoor or classroom activities but also included some outdoor and interactive sessions. There were also dialogues between students and administrative officials. University tours, departmental library visits and yatras were organized in the campus. Mr. Rajivranjan Mishra gave information about digital world and computers. The students visited various administrative departments of the university and were briefed about the various aspects of the university. The students were given a completely new experience to further strengthen the bond between the officer and the student. Mr. Kalambe spoke about the importance of team spirit, sports and fitness. Mr. Kathale discussed about relationship and friendship with them. Dr. Dalai spoke on environmental issues, Dr. Chandratre spoke of the confidence of the soul. Dr. Bokare discussed personality development and career guidance in Sanskrit. Dr. Vijaykumar discussed the mind-set of investing. Dr. Jaywant Chaudhari preached them on hostel life, sanitation, water and energy conservation.

Some special events were held during this -20day induction program. Students visited the famous Ram Temple at Ramtek. Students were made aware of the historical significance of the city. On the occasion of Kalidas Day, a visit was made to "Kalidas Smarak". There the students saw the marble structure composed by Meghdootam's verses. The university started its journey with a green flag, a clean-up operation was also carried out in the area by the NSS team and a bicycle facility was inaugurated for the students during the event.

Special Lectures

A special lecture by Retired Professor of Marathi Department of Nanded University, Shri. Datta Bhagat was organized on 2019-08-30 at 2.00 p.m by the department of student welfare. The subject of Shri Datta Bhagat's lecture was "Marathi Drama and Sanskrit Theatre". The event was graced by Dr. Ramchandra Joshi as the President. Dr. Joshi introduced Mr. Bhagat and told the students about Bhagat's contribution to Natyashastra. The event was graced by Ramtek Campus Director Dr.Hrishikesh Dalai . In his lecture, Shri Bhagat guided the students about Marathi drama and Sanskrit plays.

The event was attended by all the students of the university. The entire program was conducted by the Director of Student Welfare, Dr. Jaywant Chaudhari.

Ganpati Utsav

Ganapati is the presiding deity of the intellect, the controller of obstacles. Ganesha worship is prevalent in India. Especially in the state of Maharashtra, Ganesha is worshiped and celebrated on a large scale.

Ganeshotsav is very important to strengthen the mind, to keep a contented attitude and to bring everyone together by creating an excuse to create social health and social commitment and brotherhood. Considering all the above importance, on Monday 2nd September 2019 , the Student Welfare Department of the University, erected an idol of ShriGanesha at Gulabrao Maharaj Yoga Bhavan, KKSU, Ramtek.

The atmosphere in Ganeshotsav was full of excitement and joy. Various competitions were organized by the students.. The health message was also hidden in this festive form.

Plastic was not used anywhere in this entire Ganesh festival. The event lasted for 10 days with great enthusiasm.

Special Lecture

Sanskrit, one of the oldest languages in the world, is a deep sea of ancient traditional science. India cannot be imagined without Sanskrit. The seeds of many sources of modern epistemology are found in Vedic and Sanskrit literature. At present, if that formula comes before the society and the scientific class, it will give a new direction to modern scientists. For this purpose, on 08.2018-05 at 11.00 am on behalf of the Student Welfare Department of the University, a special lecture by Shri Dinesh G. Kamat was organized. The program was organized by the head of the Faculty of Vedvidya, Prof. C.G. Vijay Kumar who was present as the President. Director Student Welfare Dr. Jaywant Chaudhari introduced Shri. Kamat .In his lecture, Shri Kamat highlighted the importance of Sanskrit and the measures we should take. Professor Madhusudan Penna, Head, Faculty of Darshan was also present on the occasion.

Prof. Vijay Kumar in his Presidential Address addressed the gathering. Shri Kamat shared his thoughts on his contribution in the field of Sanskrit.

The entire program was conducted by the Director of Student Welfare, Dr. Jaywant Chaudhari .

Vivekananda Jayanti

Swami Vivekananda is a well-known Indian Hindu monk and the main disciple of the first-century Indian mystic Ramakrishna Paramahansa. Swami Vivekananda's real name was Narendra and he was born on 12 January 1863 in Calcutta during the British rule. Swami Vivekananda is famous for bringing Indian philosophies like Vedanta and Yoga to the attention

of the Western world. He is also credited with elevating Hinduism as a major world religion in the first century. Swami Vivekananda's famous speech in the Parliament of World Religions in Chicago in 1893, started by "Sisters and Brothers of America" is famous. January 12 is celebrated all over India as Vivekananda Jayanti.

Swami Vivekananda's famous speech was recited by the Student Welfare Department of the University on 12 January 2019 at 10 am at the University Prayer Meeting. The program was attended by Dr. Parag Joshi and Professor Pallavi Kawale from the department of Sanskrit Sahitya and Director of Student Welfare Dr. Jaywant Chaudhari. All the students were present in the program.

(13Gandhi Jayanti (Oath of Sanitation)

Gandhi Jayanti program was organized by the Student Welfare Department of the University on 2018-11-01 at 11.00 am. The event was graced by Hon'ble Vice Chancellor of the University Prof. Srinivas Varkhedi, Head of the Faculty of Vedvidya Vijay Kumar , and Hon'ble Registrar of University Shri Arvind Joshi .

Hon'ble Vice Chancellor Srinivas Prof. Varkhedi in his lecture said that as a truth seeker, Gandhiji adopted a very quiet lifestyle and made cleanliness a priority. He said that Gandhiji felt that cleanliness was indispensable for the country and therefore "cleanliness is God".

Under the guidance of Mahatma Gandhi, India became independent but India's dream of cleanliness is still unfulfilled. Therefore, learn hygiene and health information.

This was followed by an oath of cleanliness. The event was attended by all the professors and all the students of the university.

Maharashtra Provincial Sanskrit Classical Speech Competition, Mumbai Selection Round

Every year K.J Sommaya Sanskrit University organizes a Maharashtra State Level Shastra Competition in Sanskrit.The university also participates in this competition every year. A selection round was organized by the Student Welfare Department on 2018-09-01 for the preparation of this competition and for the selection of the departing students.

In this state level competition, Grammar Shalaka, Vedanta Shalaka, Sankhya Yoga Bhashan, Dhaturupkanthapath, Jyotishashalaka, Purane Itihashalaka, Sahityashalaka, Shastriyasfurti, Vedabhasya Bhashan, Sahitya Bhashan, Dharma Shastra Bhashan, Ashtadhyayikanthapath, Bhagavad Gita Kanthapatg etc. various competitions were organized. Ancient scriptures have a unique place in the development of India. The Sanskrit University is committed to preserve these scriptural traditions and Shastra memorization along with the study of sciences. The selection round was organized to participate in the traditional shastra

competitions. The students who performed well in this selection round were taken out to K.J. Sommaya Sanskrit University, Mumbai Maharashtra for the Competitions.

All the teachers of the university were present in the form of examiners for the speeches. A total of 50 students participated in this competition.

Voting Awareness Workshop

Voting Awareness Workshop was organized by the Student Welfare Department of Kavikulguru Kalidas Sanskrit University on 2018-10-12 from 12 noon to 2 pm. The main objective of this workshop was to create awareness among the youth about voting. Voting is our most important right. Therefore, every Indian citizen should give priority to this right and exercise their voting right. What difference does it make if I don't vote alone !!!. But Every vote counts. As the saying goes, one one vote can make a difference. It is important to note that in addition to exercising one's right to vote, it is also important for us to make democracy more effective. The main purpose of this is to inculcate this feeling in the students.

Some staff from Ramtek Municipal Council had come to give information on the importance of voting, how to vote, convincing others about the importance of voting, how to fill the form for voting. He made important contributions in this workshop with the help of his colleagues.

Director Student Welfare Dr. Jaywant Chaudhari and University Security Officer Shri Praveen Kalambe were present. All the students spontaneously participated in this workshop

Students participated in different competitions and programmes and their prizes

Sr. No	Name of Student	Class	Name of Instituition	Name of Competition	Prize
1	Akash Patil	Shastri 1st Year	Shikshan Mandal Vardha	Elocution Competition	Participaion
.2	Kaushal Joshi	Acharya 1st Year	Hislap Mahavidyalaya Nagpur	Charecterisation In Sanskrit Sahitya Competition	Second
.3	Amruta Barbadikar	Acharya 1st Year	Hislap Mahavidyalaya Nagpur	Charecterisation In Sanskrit Sahitya Competition	Third
.4	Maithili Anjankar	M.A. 1st Year	Hislap Mahavidyalaya Nagpur	Charecterisation In Sanskrit Sahitya Competition	Participaion
5.	Bhama Menon	M.A. 1st Year	Hislap Mahavidyalaya Nagpur	Charecterisation In Sanskrit Sahityacompetition	Participaion
6.	Pradnya Karkare	M.A. 2nd Year	Hislap Mahavidyalaya Nagpur	Charecterisation In Sanskrit Sahitya Competition	Participaion

७.	Raajaratna Bedekar	Shastri 1st Year	Indradhanuhya 2018-19 Yasawantrao Chavhan Mukt Vidyaapeeth, Nashik	Classical Instrument	Participaion
८.	Shrinidhi Hande	Acharya 1st Year	Indradhanuhya 2018-19 Yasawantrao Chavhan Mukt Vidyaapeeth, Nashik	Classical Singing	Participaion
९.	Veetrag Vasavade	Acharya 1st Year	Indradhanuhya 2018-19 Yasawantrao Chavhan Mukt Vidyaapeeth, Nashik	Debate	Participaion
.10	Veetrag Vasavade	Acharya 1st Year	Dr. C.P Alexender Aantarvidyapeethiya Spardha Pune	Marathi Elocution Competition	Participaion
.11	Akash Patil	Shastri 1st Year	Paaulvaat Pratishthaan Paarashivani	Inter College Elocutioncompetition	First
.12	Sammed Kole	Shastri 1st Year	Paaulvaat Pratishthaan Paarashivani	Inter Collegecompetition	Participaion
.13	Pradnya Karkare	M.A. 1st Year	Shreemati Binjhani Mahila Mahavidyalaya, Nagpur	Dramacompetition	Participaion
.14	Maithili Anjankar	M.A. 1st Year	Shreemati Binjhani Mahila Mahavidyalaya, Nagpur	Dramacompetition	Participaion
.15	Kaushal Joshi	M.A. 1st Year	Shreemati Binjhani Mahila Mahavidyalaya, Nagpur	Dramacompetition	First
.16	Akash Patil	Shastri 1st Year	Paaulvaat Pratishthaan Paarashivani And Paarashivani Taluka Patrakar Sangh	Patrakar Swargiya Chandrashekhar Giradkar Smriti Elocutioncompetition	Second
.17	Priyanka Bagade	Shastri 1st Year	Paaulvaat Pratishthaan Paarashivani And Paarashivani Taluka Patrakar Sangh	Patrakar Swargiya Chandrashekhar Giradkar Smriti Elocutioncompetition	Participaion
18.	Anuj Sharma	Acharya 1st Year	Akhil Bharatiya Shastriya Spardha , Rss Ekalavya Parisar , Agartala	Speechcompetition	Participaion
19.	Pradnya Karkare	M.A.1st Year	Akhil Bharatiya Shastriya Spardha , Rss Ekalavya Parisar , Agartala	Speechcompetition	Participaion
20.	Akash Patil	Acharya 1st Year	Akhil Bharatiya Shastriya Spardha, Rss Ekalavya Parisar , Agartala	Speechcompetition	Participaion

21.	Shruti Sharma	Acharya 1st Year	Akhil Bharatiya Shastriya Spardha , Rss Ekalavya Parisar , Agartala	Speechcompetition	Participaion
22.	Veetrag Vasawade	Acharya 1st Year	Akhil Bharatiya Shastriya Spardha , Rss Ekalavya Parisar , Agartala	Speechcompetition	Participaion
23.	Veetrag Vasawade	Acharya 1st Year	Akhil Bharatiya Chhatra Pratibha Samaroha , Tirupati	Sanskrit Praavidhiki	Third
24.	Pradnya Karkare	M.A.1st Year	Akhil Bharatiya Chhatra Pratibha Samaroha , Tirupati	Muktanaatya	Third
25.	Bhushan Mule	M.A.1st Year	Akhil Bharatiya Chhatra Pratibha Samaroha , Tirupati	Vedspeech,One Act Play	Participaion
26.	Amruta Barbadikr	M.A.1st Year	Akhil Bharatiya Chhatra Pratibha Samaroha , Tirupati	Sankhyyoga Speech,One Act Play,Group Dance,Quiz	Participaion
27.	Vaidehi Kulkarni	M.A.1st Year	Akhil Bharatiya Chhatra Pratibha Samaroha , Tirupati	Group Dance	Participaion
28.	Bhavana Menon	M.A.1st Year	Akhil Bharatiya Chhatra Pratibha Samaroha , Tirupati	One Act Play,Group Dance	Participaion
29.	Vijaya Kharabe	M.A.1st Year	Akhil Bharatiya Chhatra Pratibha Samaroha , Tirupati	One Act Play,Group Dance	Participaion
30.	Trushna Lanjudkar	M.A.1st Year	Akhil Bharatiya Chhatra Pratibha Samaroha , Tirupati	One Act Play,Group Dance	Participaion
31.	Trupti Lanjudkar	M.A.1st Year	Akhil Bharatiya Chhatra Pratibha Samaroha , Tirupati	One Act Play,Group Dance	Participaion
32.	Kaushal Joshi	Acharya 1st Year	Akhil Bharatiya Chhatra Pratibha Samaroha , Tirupati	Dharmashaastraspeech, One Act Play,Group Dance	Participaion
33.	Shreyas Jaduvanshi	Shastri 1st Year	Akhil Bharatiya Chhatra Pratibha Samaroha , Tirupati	Shloka Antyaakshari,Group Dance	Participaion
34.	Anuj Sharma	Acharya 1st Year	Akhil Bharatiya Chhatra Pratibha Samaroha , Tirupati	Jyotish Speech,Group Dance	Participaion
35.	Parikshit Zodekar	Acharya 1st Year	Akhil Bharatiya Chhatra Pratibha Samaroha , Tirupati	Vedanta Speech , Group Dance, Prashnamanjusha, One Act Play	Participaion

36.	Vishal Gore	Shastri 1st Year	Akhil Bharatiya Chhatra Pratibha Samaroha , Tirupati	Puraanetihas Speech	Participaion
37.	Akash Patil	Shastri 1st Year	Maharashtra Praantiya Sanskrit Shastriya Vaakpratispardha , Mumbai	Ved Speech	First
38.	Shreyas Jaduvanshi	Shastri 1st Year	Maharashtra Praantiya Sanskrit Shastriya Vaakpratispardha , Mumbai	Kaavya Kanthapath	First
39.	Ram Sharma	Praakshastri 1st Year	Maharashtra Praantiya Sanskrit Shastriya Vaakpratispardha , Mumbai	Ashtadhyayi Kanthapath	First
40.	Kanak Sharma	Praakshastri 1st Year	Maharashtra Praantiya Sanskrit Shastriya Vaakpratispardha , Mumbai	भगवतगीताकंठपाठ	First
41.	Shruti Sharma	Visharad 2nd Year	Maharashtra Praantiya Sanskrit Shastriya Vaakpratispardha , Mumbai	Saankhya Speech	First
42.	Padnya Karkare	M.A.2nd Year	Maharashtra Praantiya Sanskrit Shastriya Vaakpratispardha , Mumbai	Sahitya Speech	First
43.	Anuj Sharma	Acharya 1st Year	Maharashtra Praantiya Sanskrit Shastriya Vaakpratispardha , Mumbai	Jyotish Shalaka	First
44.	Deveshwar Arvikar	Visharad 2nd Year	Maharashtra Praantiya Sanskrit Shastriya Vaakpratispardha , Mumbai	Dharmashaastra Speech	First

Along with this, three students from student welfare department of Kavikulguru Kalidas Sanskrit University, participated in inter university competition ‘‘aavishkaar 2018’’. This competition was held at Gondvana Vidyapeeth, Gadchiroli.

****

Sports Department

Maharashtra State inter university sports meet Krida Mahotsav 2018-19 was organized at Mumbai University, Mumbai,in February. Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University, Ramtek Participated in individual sports and kabbadi event there were 18 students participated in various event from our university. Security Officer Shri Pravin Kalambe and Assistant Professor Shri Sunil Kharwade participated in Krida Mahotsav.All the students had participated actively in various activities and make the event successful.

Similarly, T-20 cricket Mahotsav was organized at Sant Gadge Baba Amravati University,Amravati in this event 16 Teaching and non-teaching employee had participated actively in sports successfully.

****

Women Cell and ICC

The Women Cell of KKSU is established for the purpose of providing facilities to women to provide safe and secured workplace, to aware the students and staff about gender equality, gender sensitization and to make them aware about the rules and regulations in HEI's given by the guidelines of UGC. It is also mandatory to constitute ICC in every HEI.

Participation of girls Training Workshop on Self Defense

The students of KKSU, Rutuja Pail, Kasturi Muley, Megha Dahare and Komal Gonnade have participated in 5 days training workshop organized by Dhote Bandhu Science College, Gondia during 26th to 30th Nov. 2018. It was a great opportunity to attend such type of events told by the students.

Lectures and Workshops

Lecture delivered by Anagha Ambekar at Panchayat Samiti Ramtek on 'Women Empowerment' for tribal women of the area. Around 65 participants actively present, organized by Outreach Program of KKSU. A Workshop was organized at NIT Campus, Nagpur on 19th December 2018 on counseling. Dr. Jaya Shivalkar and Dr. Ujjwala Deshmukh guided the students and other participants on various personal and gyanic issues.

On 20th Dec. 2018 an active participative workshop was organized at NIT Campus, Nagpur on 'Self Defense" with the help of 'Rashtra Sevika Samiti' volunteers, Nagpur. It was all about the safety and defense of women in case of attacks.

On 9th Jan. 2019 the counseling workshop was organized with the use of personal questionnaire, the advice was given by Dr. Prajakta Kaduskar and Dr. Jaya Shivalkar at KKSU Campus, Ramtek.

On 10th Jan. 2019, the 'Self Defense' Workshop was organized for girls and boys as well as staff of the University. It was conducted in an enthusiastic way with physical activities and group activities and discussions. This has charged the university.

Campus Representation in Training Workshop on Sexual Harassment of Women at Workplace -

According to UGC guidelines about Sexual Harassment of Women at workplace (Prevention, Prohibition and Redressal) Act 2013, the training workshop was organised at National Law University, New Delhi on 5th and 6th Ovt. 2018. Anagha Ambekar, Co-ordinator Women Cell and Chairperson ICC has represented KKSU and implemented the same guidelines in active way in University.

Regular Counselling of girls by mentors - The regular counselling for girls was conducted in formal and informal procedure so as to strengthen the mental and emotional capacities and to resolve the family, personal problems.

About ICC - ICC committee was revised as per the guidelines of UGC. The problems came forward towards ICC are resolved in a stipulated duration. The members of ICC are always cautious and alert towards Women Harassment.

Administrative Departments

GENERAL ADMINISTRATION DEPARTMENT

- A total of 6 meetings of the Honorary Management Council were held in the academic session 2018-2019 under Section 25/2 of the Universities Act.
- All notices, circulars, office orders etc. are uploaded on the website portal of the university and all the orders are issued online in an attempt to reduce the use of paper.
- In the program organized by the department for the anniversary of the university, for the first time, awards were given to the best department, the best staff, the best affiliated college, etc.
- As per Section 59 of the Universities Act, various committees and chambers have been constituted and reorganized from time to time as required, such as Women's Cells, Women's Grievance Redressed Committees, Annual Report Committees, Backward Classes, Disability Committees, etc.
- As every year, various administrative ceremonies, training classes, various lectures, etc. are organized, such as anniversaries, Kalidas days, 15th August, 26th January, Labor Day, etc.
- Circulars, Notifications, Notices, Office orders, Program Reports have been issued from time to time as per the instructions for proper planning of the office premises.
- Bus facility has been started for the staff of the University as well as for the students of the University as well as for the incoming and outgoing teachers and non-teaching staff to reach Nagpur.
- Inbound and outbound work of the university as well as internal inbound and outbound work at Ramtek campus and Waranga campus is done by the department.

****

ESTABLISHMENT SECTION

As per Maharashtra Government Act- 33 – 1997 University was established on 18th September 1997. Maharashtra Government has sanction 35 Teaching Post for five academic departments and 114 Non Teaching Post as per the Roster.

Sanction Non–Teaching Post by Government of Maharashtra

Total Sanction Posts					**Total filled Posts**					**Total Vacant Posts**				
a	**b**	**c**	**d**	**Total**	**a**	**b**	**c**	**d**	**Total**	**a**	**b**	**c**	**d**	**Total**
22	10	50	32	**114**	14	07	36	26	**83**	08	03	14	06	**31**

Sanction Teaching Post by Government of Maharashtra

Total Sanction Posts	**Total filled Posts**	**Total Vacant Posts**
35	**19**	**16**

Seniority List

As per the policy of Maharashtra Government, the seniority list of employed personnel should be published every year. Accordingly, University has completed the procedure of publishing updated seniority list of 2018.

Decisions for the benefit of Employees

1. Leave sanctioned orders are send by e-mail to concern employees.
2. Duplicate Service Book given to employees.
3. Promotion of Non Teaching Staff and Placement under CAS of Teaching Staff.

****

ACADEMIC SECTION

1) BOARD OF STUDIES

As per the provision of the University Act 1997 under Section 33(2) the University has constituted 22 Adhoc Board of Studies for the session 2018-19 as follows:-

Sr. No.	Name of the Board	Name of the Chairman
1	Adhoc Board of Studies for Sanskrit Language and Literature	Prof. Nanda J. Puri
2	Adhoc Board of Studies for Visual Arts	Dr. BhauDandade
3	Adhoc Board of Studies for Hospitality Studies & Travel & Tourism	Prof.Kavita Holey
4	Adhoc Board of Studies for PaliPrakrit and Modern Languages & Literature	Prof. Nanda J. Puri
5	Adhoc Board of Studies for Ancient Indian Sciences	Prof.K.Pandey
6	Adhoc Board of Studies for Commerce & Business Administration	Dr. KirtiSadar
7	Adhoc Board of Studies for Administrative Services	Dr. HarekrushanAgsti
8	Adhoc Board of Studies for VedangJyotish and Vastushastra	Prof.Krishankumar Pandey
9	Adhoc Board of Studies for Humanities	Dr. Prasad Gokhale
10	Adhoc Board of Studies for Veda	Prof.C.G.Vijaykumar
11	Adhoc Board of Studies for Vyakarana	Prof.C.G.Vijaykumar
12	Adhoc Board of Studies for Dharmashastra and Ancient Indian Vidhishastra	Prof. Madhusudan Penna
13	Adhoc Board of Studies for Kirtanshastra	Dr. Dilip Dabir
14	Adhoc Board of Studies for Foreign Languages and Literature	Prof. Madhusudan Penna
15	Adhoc Board of Studies for Darshanashastr	Prof. Madhusudan Penna
16	Adhoc Board of Studies for Performing Arts	Dr. DinkarMarathe
17	Adhoc Board of Studies for Yoga and Alternative Therapy Methods	Dr. KalapiniAgasti
18	Adhoc Board of Studies for Social Science & Social work	Dr. HrusikeshDalae
19	Adhoc Board of Studies for Psychology	Dr. Parag Goshi
20	Adhoc Board of Studies for Library & Information Science	Dr. Dipak Kapade
21	Adhoc Board of Studies for Computer Science & Application	Dr. Shivram Bhatt
22	Adhoc Board of Studies for Education	Prof.LalitaChandratre

(2) FACULTIES

As per the provision of the University Act 1997 Under Section 31(5) the University has constituted 5 faculties for the session 2018-19. The names of the faculties with faculty Deans are as follows.

S.N.	Name of the faculty	Name of the Deans
1	Faculty of Vedic Studies	Prof.C.G.Vijaykumar
2	Faculty of Sanskrit andLanguages other than Sanskrit	Prof. Nanda J. Puri
3	Faculty of Indian Religion, Philosophy and Culture	Prof. Madhusudan Penna
4	Faculty of Ancient Indian Science and Humanities	Prof.KrishnakumarPandey
5	Faculty of Education and other branches of learning	Prof.LalitaChandratre

(4) COURSES OF THE UNIVERSITY - for the Session 2018-19

Sr. No.	Name of the Course
	POST GRADUATE DEGREE
1	M.A. (Sanskrit)
2	M.A. (Education)
3	M.A. (Sanskrit Darshana)
4	M.A. (Sanskrit Sahitya)
5	M.A. (Sanskrit Veda)
6	M.A. (Sanskrit Vyakarana)
7	M.A. (VedangaJyotish)
8	M.A. (Yogashastra)
9	M.A. (Kirtanshastra)
10	M.A. (Dance)
11	M.A. (Sanskrit Vedanta)
12	M.Ed.
13	M.F.A.
14	M.Phil. (Education)
15	M.Phil. (Sanskrit)
16	M.Phil. (Sanskrit Darshana)
17	M.Phil. (Sanskrit VedangJyotish)
18	M.Phil. (Sanskrit Vyakarana)
19	M.Phil. (Yoga)
20	M.Phil. (Sanskrit Veda)

Sr. No.	Name of the Course
21	Acharya M.A. (Sanskrit sahitya)
22	Acharya M.A. (Vyakaran)
23	Acharya M.A. (Vedanta)
24	Acharya M.A. (Jyotish)
25	M.A. (Public Administration)
DEGREE	
1	B. A. (Education)
2	B.A. (VedangaJyotish)
3	B.Ed.
4	B.A. (Visharad Sanskrit)
5	B.A. (Civil Service)
6	B.A. (Yogashastra)
7	B.F.A.
8	B.Sc. (Hospitality Studies)
9	B.A. (Vedavidya)
10	B.A. (Kirtanshastra)
11	B.A. (Travel and Tourism)
12	B.A. (Dance)
13	SammanitaShastri (B.A. Hons) (Vyakaran)
14	SammanitaShastri (B.A. Hons) (Sahitya)
15	SammanitaShastri (B.A. Hons) (Vedanta)
16	SammanitaShastri (B.A. Hons) (Jyotish)
17	B.A. (Additional) (Sanskrit)
P.G. Diploma	
1	P.G. Diploma in Ancient Indian Mathematics
2	P.G.Diploma in VedangJyotish
3	Post Graduate Diploma in Computer Applications (P.G.D.C.A)
4	P.G. Diploma In Yogic Sciences
5	P.G.Diploma in Teaching Sanskrit through English
6	P.G.Diploma in Vastushastra
DIPLOMA	
1	Diploma in Vastushastra
2	Diploma in Sanskrit Sadhana
3	Diploma in Sanskrit Parichaya
4	Diploma in Sanskrit Agam
5	Diploma in Library and Information Science.
6	Diploma in Yoga Naturopathy and Dietetics (DYND)

Sr. No.	Name of the Course
7	Diploma in Yoga
8	Diploma in German Language
9	Junior Diploma in Vedic Studies
10	Higher Diploma in Paurohitya
11	Senior Diploma in Vedic Studies
12	Junior Diploma in Kirtanshastra
13	Senior Diploma in Kirtanshastra
14	Diploma in Mass Communication and Journalism
15	Diploma in Theatre and Performing Arts
16	Higher Diploma in Dance
17	Junior Diploma in Dance
18	Senior Diploma in Dance
19	Diploma in Creative Writing
20	Diploma in Hospitality Studies
21	Pre-degree Diploma in Dance
22	Diploma in Manuscript ology & Paleography
23	Diploma in Ancient Indian Sciences
24	Diploma course in Ancient Indian Environmental Studies
25	Diploma in Vedic Mathematics
26	Diploma in Sanskrit Learning
27	Agam Diploma in Prakrit
28	Diploma in Early Childhood Education and Care
29	Diploma in Ayurveda Panchkarma
CERTIFICATE	
1	Certificate Course in Dance
2	Certificate Course in Vedic Mathematics
3	Sanskrit Setu
4	Certificate Course in Ayurveda (For Foreign Students)
5	Certificate Course in Gita
6	Certificate Course in Vedic Studies
7	Certificate Course in Sanskrit Pravesh
8	Certificate course in Yoga and Naturopathy
9	Certificate Course in Ayurvedik Massage and Panchakarma Technician
Equivalent to 12 th / +2 / Intermediate Arts (I A).	
1	Prak-Shastri

****

COLLEGE SECTION

1) College Section has conducted meeting of affiliated & RISS colleges under the guidance of hon'ble V.C on 05th July 2018 and invited all institutional heads, Secretary and Principal to attend the meeting. The meeting was held and problem of colleges was discuss in meeting and problems of colleges was resolved.

2) College section has conducted meeting of New 11 colleges sanctioned by the government of Maharashtra in the academic year 2018-19 and whose affiliation process with the University was completed. College section has invited sansthan pramukh, secretary and principal in the meeting held on 31st July 2018 in this meeting colleges were brief about the problem faced by the colleges and problem was resolved, the University has given extension date for admission of student and submission of exam forms of students in this meeting skilled development training is also given to colleges.

3) College section meeting was held on 17th November 2018. Under the chairmanship of hon'ble V.C in this meeting. Hon'ble V.C has suggested that all colleges should complete the procedure of filling of 2F and 12b accordingly section had initiated the action by college section and also college section has submitted the list of selected affiliation colleges affiliated to the University since last 10 years to the BPD section.

4) For preparation of Roaster of affiliated colleges Hon'ble V.C has given new committee for sanction of post to the affiliated colleges accordingly committee has conducted to the meeting on 13th May 2019 and given sanction post to the New 11 colleges and in another meeting of committee held on 23rd March 2019. 21 Old affiliated colleges were given sanction post and letter was issued to them.

5) In the year 2018-19 college section has collected all pending late fees related with continuation of affiliation all fees of old affiliated colleges and section has filled the affiliation form from colleges and continuation of affiliation letters were issued to them. Likewise, 11 new colleges were given affiliation by the University and affiliation letters were issued to them.

6) Intake capacity of affiliated colleges were increased as per the demand of affiliated colleges for particular Year.

7) Revised order of B.C cell was issued on 20th March 2019 by the University. Accordingly, B.C cell has prepared and certified Roaster of 04 colleges but joint director office has not

given the Noc for sanction post hence their roaster is pending with the office of B.C cell Government of Maharashtra.

8) Information of affiliated colleges were given to joint director office by mail from time to time.

9) In the year 2018-19 Wacchalabai Mamulkar closed college was given permission to start college after collection pending fees of Rs 3,60,000/-

10) B.C Cell has certified the roaster of administrative degree college.

11) One old college and 11 new colleges who have been paid affiliation fee to the University have issued affiliation letter for the year 2018-19

12) Affiliated colleges were given increase intake as per the demand of affiliated colleges.

13) Approval was given to the post of Principal and Assistant professor of Ramkrishna Shiksha Sashtri B.Ed college Amravati.

14) Selection committee was given to Administrative Degree College for recruiting teaching post.

15) Colleges were directed to visit office of joint director for filling college information and obtaining login ID from Joint director required for student's scholarship and inform them to forward it to college section.

16) LEC committee was send to new 11 colleges and two old colleges and ask the colleges to submit report.

****

FINANCE DEPARTMENT

The University details about income and expenditure for the Financial Year 2018-19 and proposal for the year 2019-20 is as shown below

		Income Year 2017-18 Actual	Expenditure year 2017-18 Actual	Income Year 2018-19 Till February-2019	Expenditure year 2018-19 Till February-2019	Income Year 2019-20 Estimate	Expenditure Year 2019-20 Estimate
Part-1	A) General Fund	**30003882**	**10207583**	**26911955**	**14426408**	**46299200**	**47066800**
	B) Salary	**70182129**	**68315983**	**57591307**	**57736512**	**154750000**	**154750000**
Part-2	Development Program	**9421600**	**40507416**	**112346164**	**78024712**	**2666200000**	**2666500000**
Part-3	Grant	**258507**	**184504**	**1240231**	**1054002**	**4150000**	**4580000**
	Total	**109866118**	**119215486**	**197979657**	**151241634**	**2871399200**	**2872896800**

ENGINEERING DEPARTMENT

(1)

Project Name :- Under RUSA ProjectConstruction of Dinning Hall at Recreation Center.
Construction Area :- 197.79 Sq. Mtr.
Estimated cost :- Rs.38,18,463/-
Revised Estimated cost :- Rs.50,54,073/-
Fund received upto :- Rs.50,54,073/-
Action taken :- The Funds Received from Government had been deposited to PWD, Nagpur.

Received from Govt. Rs / year	Deposited to PWD Rs/ date
Rs.50,54,073/-@year 2018&19	Rs.50,54,073/-@Dt. 28-02-2009

Amount Deposited to PWD :- Rs.50,54,073/-
Current status :- The work Completed.

(2)

Project Name :- Under RUSA ProjectConstruction of first & Second Floor at Recreation Center
Construction Area :- 1518.35 Sq. Mtr.
Estimated cost :- Rs.3,88,35,000/-
Revised Estimated cost :- Rs.3,88,35,000/-
Fund received upto :- Rs.3,88,35,000/-
Action taken :- The Funds Received from Government had been deposited to PWD, Nagpur.

Received from Govt. Rs / year	Deposited to PWD Rs/ date
Rs.3,88,35,000/-@year 2018&19	Rs.3,88,35,000/-@ Dt. 01-03-2019

Current status :- Work in Progress.

(3)

Project Name :- Construction of Academic Research Centre Building
Construction Area :- 2943.27 Sq. Mtr.
Estimated cost :- Rs.513.66 Lakh
Fund received upto current year :- Rs 513.66 Lakh
Fund received in year 2017-18 :- Rs. 94,21,600/-

Action taken :- The Funds Received from Government had been deposited to PWD, Nagpur for deposit work as follows.

Received from Govt. Rs / year	Deposited to PWD Rs/ Receipt date
Rs. 44,91,400-00 @Year 2009-10	Rs. 44,91,400-00 @Dt. 20-03-2010
Rs. 23,33,000-00 @ Year 2010-11	Rs. 23,33,000-00 @ Dt. 23-12- 2010
Rs. 12,50,000-00 @ Year 2010-11	Rs. 12,50,000-00 @ Dt. 23-12-2010
Rs. 10,00,000-00 @ Year 2010-11	Rs. 10,00,000-00@ Dt. 23-09-2011
Rs. 6,80,000-00 @ Year 2014-15	Rs. 6,80,000-00 @ Dt. 07.04.2015
Rs.4,20,000-00 @ Year 2015-16	Rs. 4,20,000-00 @ Dt. 13-01-2016
Rs. 2,00,00,000-00 @ Year 2015-16	Rs. 2,00,00,000-00@ Dt. 29-03-2016
Rs. 37,70,000-00 @ Year 2015-16	Rs. 37,70,000-00 @ Dt. 11-05-2016
Rs. 80,00,000-00 @ Year 2016-17	Rs. 80,00,000-00@ Dt.23-05-2017
Rs. 94,21,600-00@ Year 2017-18	Rs. 94,21,600-00@Dt.13-04-2018

Current status :- Work is in progress.

(4)

Project Name :- Under UGC one time catch up grant scheme

1) Construction of Academic School Building
2) Campus development

Construction Area :- 4813 Sq. Mtr.
Estimated cost :- Rs.10.00 crore
U.G.C. share - 5.00 crore
Government share – 5.00 crore
Fund received upto current year :- Rs. 2.50 crore (from UGC)
Rs. 5.00 crore (from Maharashtra Govt.)
Action taken :- The Funds Received from Government has been deposited to PWD, Nagpur in installment as follows.

Received from Govt.	Deposited to PWD Rs/ Receipt date
Rs. 2.50 crore @Year 2011-12	Rs. 2.50 crore @ Dt. 21-03-2012
Rs. 2.50 crore @ Year 2012-13	Rs. 2.50 crore @Dt. 05-09- 2012
Rs. 2.50 crore @ Year 2015-16	Rs. 96,50,000-00@ Dt. 11-05-2016 Rs.1,53,50,000-00 @ Dt. 11-05-2016

Current status :- Construction of Academic School Building work is completed. University has sent proposal to UGC for releasing remaining grant of 2.50 Cr.

(5)

Project Name :- **Under UGC one time catch up grant scheme**
Work Name :- Campus Development
(Garden Landscaping & Irrigation System)
Fund received upto current year :- Rs. 36,69,498/-
Action Taken : 1) Garden Landscaping work - Rs. 20,03,887/-
2) Irrigation System work- Rs. 16,65,611/-
Current Status : Work is Completed.

(6)

Project Name :- **Construction of Multipurpose Hall Under UGC's 12th year plan.**
Construction Area :- 1426.64 Sq. Mtr.
Estimated cost :- 3,30,19,560/-
Action taken :- The work is in progress at P.W.D., Nagpur.

Received from UGC	Deposited to PWD Rs./ Receipt date
Rs.3,31,607-00 @Year 2003-14	Rs.3,31,607-00 Dt.01-10-2014
Rs.46,68,393-00 @ Year 2016-17	Rs.46,68,393-00 Dt.16-02-2017
Rs.98,00,000-00 @Year 2017-18	Rs.98,00,000-00 Dt.-20-05-2017
Rs.1,00,00,000-00@Year 2017-18	Rs.1,00,00,000-00 Dt.20-05-2017
Rs.82,19,560-00@Year 2017-18	Rs.82,19,560-00 Dt.11/12/2018
Total	3,30,19,560/-

(7)

Project Name :- **Under UGC Onetime Catchup Grant**150KW/165 KVA Grid Connected Rooftop Solar System Under Net Metering system
Estimated Cost :- Rs. 84,27,000/-
Received Fund :- Rs. 84,27,000/-
Action Taken :- The Funds Received from UGC has been deposit toMEDA, Nagpur.

Sr.No	Year	Received from UGC	Deposit Ch.No. Date
1	2018-19	Rs. 84,27,000/-	045463 Dt. 27/02/2019 ByRTGS

Current Status :- The work is completed.

(8)

Project Name :- **Under UGC Onetime Catchup Grant**Electricity Express Fidder Line (HT)
Estimated Cost :- 96,67,565/-
Received Fund :- 96,67,565/-
Action Taken :- The Funds Received from UGC has been deposit to MSEDCL, Nagpur.

Sr. No	Year	Received from UGC	Deposit Ch.No. & Date
1	2018-19	Rs. 5,28,365/-	Ch.No.010475 Dt. 16/01/2019
2	2018-19	Rs. 91,39,200/-	Ch.No.045464 Dt. 27/02/2019 RTGS
Total Depsit Fund		**Rs. 96,67,565/-**	

Current Status :- Work is completed & System is active.

(9)

Project Name :- **Under UGC Onetime Catchup Grant Open Court Yard shade at Academic School Building.**
Estimated Cost :- **20,65,681/-**
Received Fund :- 20,65,681/-
Action Taken :- The work is completed by E-Tender.
Current Status :- Work is completed.

UNIVERSITY'S PROPERTY –

1) Maharashtra government has allotted land of 3.92 hectors at parsoda, tq. Ramtek, dist. Nagpur.
2) Total 22 rooms (total 834.977 sqm. area) at 4th,5th& 6th floor, N.I.T. complex, sitabaldi, Nagpur.
3) Buildings available in University campus at Ramtek.
   a) Administrative building

Ground floor	- 563.34 sq.m.	- Rs.45.74 Lakh
First floor	- 561.12 sq.m.	
b) Guest House	- 412.00 sq.m.	- Rs.49.64 Lakh
c) Recreation Centre Building(Hostel)	- 515.47 Sq.m.	- Rs.88.796 lakh
d) Academic School Building	- 4797 Sq.m (G+2)	- Rs. 7.50 Cr.

LAND AT WARANGA, NAGPUR

Government of Maharashtra has allotted land measuring 19.81. H.R. at Survey No. 140, mouja Waranga , Th. & Dist. Nagpur to University.

WARANGA CAMPUS AT NAGPUR

University has provided necessary educational facility at its own property at N.I.T. complex, Sitabuldi, Nagpur. Hence all the five educational departments are running there.

****

EXAMINATION SECTION

Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University's Examination Section had successfully conducted summer and winter 2018-19 examinations. In winter 2018 total 84 examinations were conducted in which total 5154students appeared. In Summer 2019 total 148 examinations were conducted and total 7586 students appeared in these examinations. The results of all these examinations were declared within the 30 days' time as per the State Government and University Rules. All the work such as, Enrollment of students, examination work and result declaration completed through online. For this, Internet and other necessary facilities are available in the Examination Section.

In the session 2018-19, a total of 34 students were awarded Ph.D. The Ph.D. is awarded to these students only after the completion of all the office procedures. The notification was issued with the approval of the Vice -Chancellor. In the academic session 2018-19 open defense, DRC was conducted and registrations were given to the Ph.D. scholars. Thesis of 28 students' were sent to the dissertation library for uploading on Shodhganga Portal.

****

LIBRARY

(01 April 2018 –31 March2019)

Details of Library work for the academic year 2018-19 is as follows-

Reading Materials

Purchase and Gift reading materials (Growth) during the year.

Deteail	01 April 2018 –31 March2019		
	Acc. No.	**No.**	**Expenditure**
Purchasd Books	13264 - 13291 13516 – 13520 13521- 13660 13685 - 16103	2806	511064/-
Gift CD's	AVG-61- AVG123	63	Nil
Gift Books	G14574 - G15059	486	Nil
Dissertations	D353 - D359	07	Nil
Manuiscripts	M-2445-M-2461	17	Nil
Thesis	T103 -T134	32	Nil
Bound Volume	J1105 –J1107	02	-
Journals Subscription/ renewal	**Current Journals 55**	06Renew &2New	14140/-
	Total		**525204/-**

The above reading material's Accession, Cataloguing, Classification, Processing are completed and ready to use for readers.

Gifted Books received during the Year

Sr. No.	Books Doners	No. of books
1	Rashtriya Sanskrit Sansthan, New Delhi	92
2	Hon'ble Dr. Uma Vaidya, Ex. -VC, KKSU, Ramtek	02
3	Hon'ble Dr. Shrinivas Varkhedi, VC, KKSU, Ramtek	32
4	Dr. Madhusudan Penna, HOD, Darshan Dept., KKSU, Ramtek	78
5	Dr. Krishnakumar Pndey, HOD, Jyotish Dept., KKSU, Ramtek	24
6	Dr. Lalita Chandratre, KKSU, Ramtek	28
7	Dr. C G Vijaykumar , hod, Vyakaeran Dept., KKSU,Ramtek	01
8	Dr. Amol Mandekar, Education Dept. KKSU,Ramtek	07
9	Dr. Dinkar Marathe, KKSU, Ramtek	09
10	Arsha Sahitya Prachar Trust,Delhi	01
11	Shrimati. Indu Deshpande , Pune	01
12	Dr. Madan Mohan Pathak, Lakhnaw	02
13	Ku. Surukha Tijare, KKSU,Ramtek	02
14	Ku. Disha Pathak, Student , KKSU,Ramtek	01
15	Shri. Samir Joshi, Publisher , Nagpur	07
16	Bhasha Sanchalanalay,Maharashtra Rajya, Mumbai	32
17	Yoga Publication, Delhi	01
18	Shri Rupesh Rudrakar, Student , KKSU,Ramtek	03
19	Ku. Mina Pujari, KKSU,Ramtek	04
20	Ku. Minakshi Meshram, KKSU Ramtek	03
21	Medha Publishers, Dharwad	12
22	Others	68
	Total	**410**

Department Wise expenditure of Books & Periodicals from General Funds 2018-19

Department	No. of Books	No. of Copies	Expenditure on Books	No. of Periodicals	Expenditure on Periodicals	Total Expenditure
Sanskrit	24	28	17908/-	Nil	Nil	Nil
Vedang Jyotish	03	20	4824/-	Nil	Nil	Nil
Vyakaran Shastra	Nil	Nil	Nil	Nil	Nil	Nil
Yoga/Darshan	01	01	1400/-	Nil	Nil	Nil
Education	04	28	4800/-	Nil	Nil	Nil
Prakshastri	09	80	4450/-	Nil	Nil	Nil
Public Administration	20	20	5612/-	Nil	Nil	Nil
Competative centre	96	116	29200/-	Nil	Nil	Nil
General	03	04	931/-	Nil	Nil	Nil
Total	**160**	**297**	**69125.00**	Nil	Nil	Nil

Department Wise expenditure of Books & Periodicals from UGC Funds 2018-19

Department	No. of Books	No. of Copies	Expenditure on Books	No. of Periodicals	Expenditure on Periodicals	Total Expenditure
Sanskrit	121	193	54519.00	03	3850/-	58369/-
Vedang Jyotish	110	175	35000.00	Nil	Nil	35000/-
Vyakaran Shastra	608	767	119924.00	Nil	Nil	119924/-
Yoga/Darshan	---	---	----	01	1080/-	1080/-
Education	51	82	18288.00	02	2850/-	21138/-
Pakshastri	25	408	27422.00	Nil	Nil	27422/-
B.A. Shastry	13	165	17583.00	Nil	Nil	17583/-
Public Admin.	36	51	26115.00	Nil	Nil	26115/-
Genaral	78	212	29962.00	Nil	Nil	29962/-
VC Sir	362 + 7 CD	445	109377.00	Nil	Nil	109377/-
Competative centre	11	11	3749.00	02	6360/-	10109/-
Total	**1415+ 7 CD**	**2509**	**441939/-**	**08**	**14140/-**	**456079/-**

Total Expenditure UGC & General Funds Year 2018-19

Funds	No. of Books	Expenditure on Books	No. of Periodicals	Expenditure on Periodicals	Total Expenditure
UGC	2509	441939.00	08	14140.00	**456079/-**
General	297	69125.00	Nil	Nil	**69125/-**
Total	**2806**	**511064/-**	**08**	**14140/-**	**525204/-**

Available ReadingMaterial's in Library

1.	Purchase Books	:	16103
2.	Gifted Books	:	15059
3.	Bound volumes	:	1107
4.	Manuscripts	:	2461
5.	Thesis	:	134
6.	Dissertations	:	381
7.	Audio –visual collection	:	46
8.	Gifted Audio –visual collection	:	123
	Total Reading Materials	:	**35414**

- Print Journals : 55
- e- journal : Through UGC Infonet Consortia

Sr. No.	Resource Name	Resource URL	No. of Journal
1	Economic & Political Weekly	http://epw.in/	1
2	ISID	http://isid.org.in/	Database
3	JCCC	http://jgateplus.com/	Database
4	Springer Link	http://www.springerlink.com/	1722
5	Taylor & Francis	www.tandfonline.com	1078
6	JSTOR	http://www.jstor.org/	3165

- **NDL-eResources**
  World e-book Library

  South Asia Archive (SAA)

- **NDL User Information**

Active Users	Non Active Users	Active & Non Active Users
65	**240**	**305**

Available Reading Material's in Campus Library Nagpur

Sr. No.	Details	PG Sanskrit Dept. Library	Educational Dept. Library
1	Text Books	8999	1972
2	Reference Books	753	124
3	Dissertations	192	189
4	Thesis	77	17
5	Bound Volumes	830	277
6	AV Collections	--	--
	Total	**10851**	**2579**

SERVICES & FACILITIES OF THE LIBRARY

Services	Facilities
✓ Circulation Service ✓ Book Reservation Service ✓ Book Display New Arrivals ✓ Journal Display Service ✓ Reprographic Service ✓ Bibliographic Services ✓ Inter Library Loan Service ✓ Reference service ✓ Information services ✓ Referral service ✓ Newspaper clipping services ✓ UGC -INFONET Digital Library Consortium e-ResourceService ✓ NDL eResources -World e-book Library -South Asia Archive (SAA) ✓ Audio Book Reader (ABRAR) ✓ Electronic Notice Board	✓ Reading Room Facility ✓ Periodical Facility ✓ Newspaper Facility ✓ OPAC ✓ Audio Visual Facility ✓ Internet Facility ✓ Manuscript Resource Facility ✓ Departmental Lib. Facility ✓ Special collection of books on Kavikulaguru kalidasa ✓ Collection of books on NET, SET & JRF, Competitive Exams ✓ Special Collection on Govt. Rule & Regulations ✓ e Thesis full text database ✓ Plagarisum check up facility

<u>e-Shodh Sindhu Consortium</u>

Publisher wise Usage Statistics for 2017

Sr. No.	Resources Name	Total
1	JGate Plus (JCCC)	711
2	JSTOR	154
3	Springer Link	13
4	Taylor and Francis	58

UrkundPlagiarism Software Usage Statistics Month wise in 2019

No. of Usage	Total Usage
	691

Library Staff

Post	No.	Name	Location
Librarian	--	Dr. Deepak Kapade (Additional Charge)	From 30/9/2013
Asstt. Librarian	1	Dr. Deepak Kapade	Main library ,Ramtek
LDC	1	Shri. Narendra Rahate	Main Library, Nagpur
Library Asstt.	2	Ku.Pragati Dhepe	Main Library, Nagpur
		Ku. Minakshi Meshram	Depatmental library ,Ramtek
LDC	---	Ku. Meena Pujari	Depatmental library ,Ramtek
Library Attended	2	Shri. Mukesh Sahare	Departmental Library, Nagpur
		Shri. P. P. Kawale	Main library ,Ramtek
Peon	1	Ku Pranali Thakre	Departmental Library, Nagpur
	---	Shri. Pankaj Petkar	Main library ,Ramtek

Work of Main Library

- The University Library has taken Institutional membership of NDL (National Digital Library). Through this 65 members are prepared to availe facility of NDL by the library in the year2018-19
- Submitted 53 Thesis uploaded in Shodhganga & available full text database facility. Total 53 theses uploaded in shodhganga portal.
- Total 2806 purchase Books and 8 Journals Renewalsare completed in the year.
- 2806 Books entries are completed on Soul Software
- Completed 1050 Old and New Books Classification.
- Total 55 Journals issues are received and completed entries of the same. Those journals are not received, reminder letter also sent to concerened.
- Total 410 gifted books accessioning, Cataloguing, Classification and Processing are complete.
- University Library sent thanks letter with computerized list of books to all 42 books donors.
- Barcode lable paste on total 1000 books
- Prepared an Online feedback form (Google form) and avialble to the students of KKSU on university library Website
- Purchased Digital Borad o CD Storage

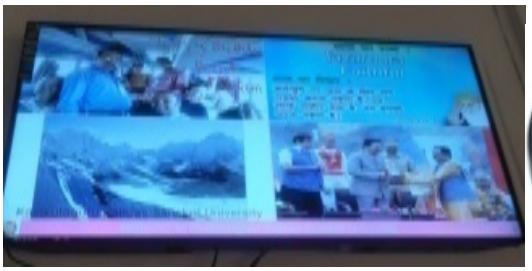

➢ Digital Library (Koha Softwareand D-SpaceSoftware Purchased and installation)

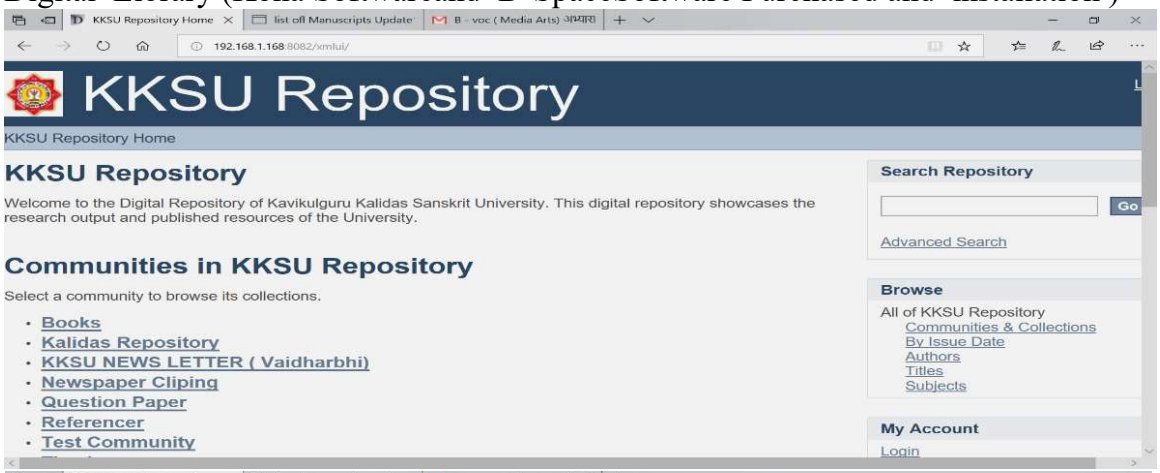

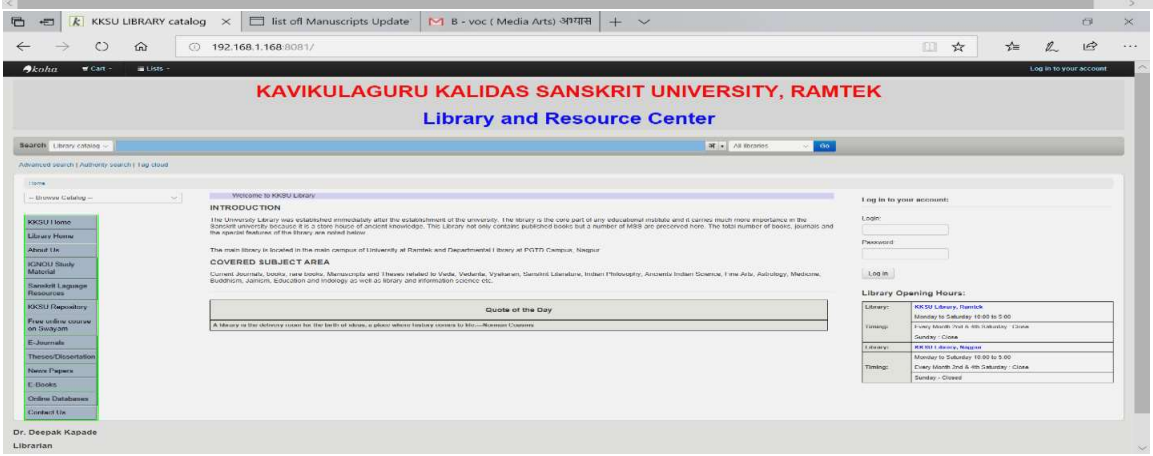

- **Available News Paper in Library**
  Library Provides daily Newspaper during the period

Sr. No.	Main Library	Dept. Library
1	The Hitwada	The Hitwada
2	Sakal	Sakal
3	Lokmat	Lokmat
4	Deshonnati	Maharashtra Times
5	Tarun Bharat	Tarun Bharat
6	Loksatta	Loksatta

7	Dainik Bhaskar	Times of India
8	Times of India	Punnya Nagri
9	Rojgar Samachar	Navbharat
10	Indian Express	Lokshahi Warta
11		Employment News
Total	**10**	**11**

- **Expenditure on Newspaper**

Sr.No	Main Library	Dept. Library	Total
1	14043/-	18058/-	**32101/-**

- **Newspaper Clipping Services**
  Library provides newspaper clipping service to the users. Library staff collected 332 news reading Clippings. University maintains systematic record in the file as well as made available to all readers for use.

- **Xeroxing Service**

Sr. No	Main Library	Dept. Library	Total
1	12784	6038	**18822**

Books Circulations

Books Circulation	Main Library	Dept. Library	Total
Home Issue	1002	3823	4825
Reading Room Issue	1454	5217	6671
Membership Extension Service Issue-Return	51	102	153
Special Home Issue-Return Books	-----	86	86
Total	**2507**	**9228**	**11735**

Library Visitors

Visitors	Main Library	Dept. Library	Total
Library Visitor	4594	6360	10954
Extension Members	---	45	45
Internet Users	Nil	90	90

Library Membership :

		Ramtek			Nagpur		
Category	**Category Description**	**No. Member**	**Meb. Fees**	**Deposit**	**No. Member**	**Meb. Fees**	**Deposit**
A	University Authority	--	---	---	06	Nil	Nil
B	University Officers	02	200 x2= 400	1000 x 2= 2000	04	Nil	1000 x 4= 4000
C	Permanent Teachers	---	---	---	14	Nil	1000 x 14= 14000
D	Temporary Teachers	----	---	---	01	Nil	1000 x 1= 1000
E	Research Scholars	04	200 x 4= 800	1000 x 4= 4000	33	200 x 33= 6600	1000x33= 33000
F	Permanent Non-Teaching Staff	02	Nil	1000 x 2= 2000	0	Nil	Nil
G	Temporary Non-Teaching Staff	----	---	----	0	Nil	Nil
H	UG. PG.Students	30	200 x 30= 6000	500 x 28= 14000 1000 x 2= 2000	145	200 x 145= 29000	1000x145= 145000
	UG PG Students-(Education)	18	500 x18 = 9000	500 x 18= 9000	25	200x6= 1200 500 x19= 9500	1000 x 25= 25000
	UG PG Students**(Schollarship/BPL)**	14 (1 student vc sir permission)	200 x 13 = 2600	00 x 13 = 00	04	0 x 4 = 0	1000 x 4 = 4000
	UG PG Education Students-(**Schollarship/BPL**)	04	500 x 04 = 2000	00 x 04 = 00	Nil	Nil	Nil
I	M.Phil Students	----	---	----	01	200 x 1= 200	1000 x 1= 1000
	M.Phil Students&-(Education)	---	---	---	05	200 x 5 = 1000	1000 x 5= 5000
	M.Phil Students(**Schollarship/BPL**)	---	----	----	---	---	---
J	External Members	04	200 x 04= 800	1000 x 04= 4000	43	200 x 43 = 8600	1000 x 43= 43000
K	Casual Members	02	100 x 02= 200	----	07	100 x 7 = 700	Nil
L	Short-Term Members	34	200 x 34= 6800	----	02	200 x 2 = 400	Nil
M	Reading Room Members	97	500 x 97= 48500	----	---	----	----
Total		**211**	**77100.00**	**37000.00**	**290**	**57200.00**	**275000.00**

Library Members 2017-18 = 268 and 2018-19 = 501 , (Groth = 233)

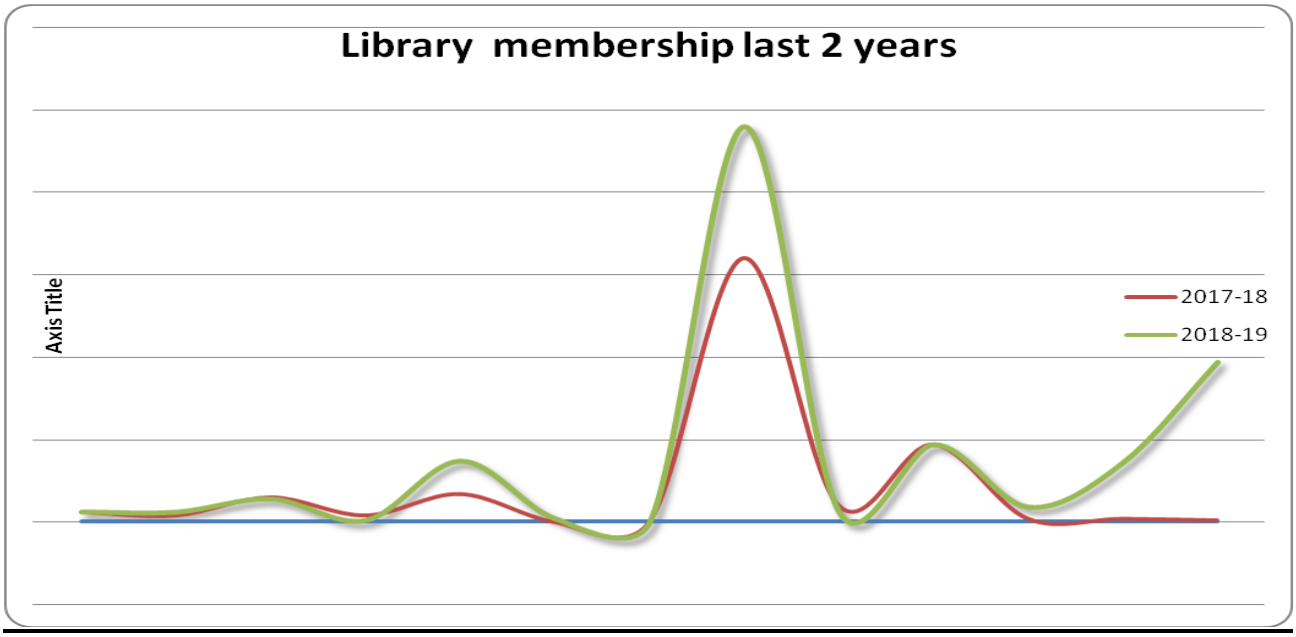

Library Membership Extension Service

Library Membership Extension Issue-Return Service provided during exam period. (Year 2017&18)

Membership Extension Service	Library Membership Extension Service Total Fee (Per Member Rs. 100/-)	Total Books Issue Return	Total Amount
45	4500	102	4500

Library Income and Expenditure

	Income			Expenditure	
	Year 2018-19		Total	Details	Year 2018-19
Details	Main Library	Dept. Library			
Library Membership Fees	77100	57200	134300	Books/Journal Purchase	5,25,204/-
Extension Service Fees	——	4500	4500	ABRAR	10,000/-
Book Late Fees	37	7107	7144	Digital Board	98,825/-
Xeroxing Fees	12784	6038	18822	Koha Software	94,872/-
Lost I-Card Fees	150	500	650	D-Spece Software	
Wast Newspaper Sale	Include university Raddi	1508	1508	CD Storage	41,300/-
Total Income	**90,071/-**	**76,853/-**	**1,66,924/-**	**Total Expenditure**	**7,70,201/-**

Library Deposit, Renewal, Refund and Laps (Year 2017-2018)

Library Membership Annual Fees(Year 2017-2018)	-	Rs.	**45900**/-
Total Deposit	-	Rs.	255000/-
Deposit Return		Rs.	34000/-
Balance Amount in Finance Dept.	-	Rs.	221000/-
Renewal (Year 2018-2019)	-	Rs.	156000/-
Laps Amount(Year 2017-2018)	-	Rs.	65000/-

- ✓ Total 266 student become members of the library. Out of them 255 members as per rule Rs. 1000/- per member deposited Rs. 255000/- in the year 2017-18.
- ✓ Out of 266 members, 34 members submitted refund form and as per rule Rs. 1000/- per member Rs. 34000/- refunded to them.
- ✓ 156 Members had renewed their membership in the year 2017-18. Rs. 156000/- deposit Information about renewal of membership sent to finance department.
- ✓ Laps amount Rs. 65000/- of 65 library members are still deposited in the Finance Dept.
- ✓ Rs. 44800/- annual library fees of 224members per member Rs. 200/- received in the year 2017-18. (Casual Member 100x02=200, Short-Term Member Rs. 200x2=400/- and Reading Room Member 500x01=500/- total 1100/- included in Rs.44800/-.)

Programmes of Library

1) **Book Display on the occasion of Dr. S R Ranganathan Jayanti**

In the collaboration of Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University Library and Vidharbha Sahitya SanghOrganised Book Display on Bhavbhuti at Nagpur on 08th and 09th August 2018. Book display inaugrated by Honble VC, Dr. Shrinivas Varkhedi and chief guest was Shri Praful Shiledar. Librarian Dr. Dipak Kapade as well as students,employ of Vidharbha Sahitya Sangh were present on this occasion.

2) **Dr. S R Ranganathan Jayanti & Felicitation of Librarians in Ramtek**

Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University Library organized Books exhibitions on the occasions of Dr. S R Ranganathan Birth dayon 14th August 2018 at Ramtek primices. In this Book Display the NET SET and Compititive Examinition Books and reading materials were displayed. This book Display was inaugrated by the Honble V. C. Dr. Varkhedi and Chief Guiest Dr. Anjas Reddy , Librararian KITS engineering college Ramtek ,Librarian Dr. Deepak Kapade, Dr. C. G. Vijakumar & Dr. Kavita Hole, Dr. Dalai, Dr Shivhare and Dr. Joshi were present on the dias. The librarian and all the library staff as well as Librarians in the Ramtek city were presents . On This occasion university felicited to all librarians in Ramtek city.

3) World e-Book Library Webinar

Library organized Complimentary webinar on worldE-Book library on 31st Oct. 2018. The webinar was online nature and all the library staff taken the advantage of this webinar . Shri Rajiv Ranjan Mishra and Aditya Shukla arranged some technical support.

4**)** **Vachan Prerana Din**

Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Dept. of Library organized Vachan Prerna Din on the Occasion of Dr. APJ Kalam Birth Day at 15thOct. 2018. Prof. Vyankatesh G Mallepuram (Formar VC of Karnataka University) and Honble V C Dr. Varkhedi invited for this programme and inaugrated Audio Books recorder and Reader on this occasion. Shri Purushottam Kavade (Lib.Att.) present practical of Audio Books recorder and Reader. Teaching staff, Officers, & Supporting staff were present in this programme.

5) D-Space Training Programme

For the Digitisation of Library arranged two days programme of D-Space Softwarwe Installation and Training from 26th to 27th Nov. and uploaded some books in this softwere.

6) Koha Training Programme

For the Computerisation of Library arenged two days programme of KOHA Softwarwe Installation and Training from 28th to 29th Nov.2018 and converted some data Soul to KOHA.

7) Book Display organized on the Occasion of Inougration of Shri Golvankar Guruji Gurukulam

Library organized Book Display on books of Shri Golvalkar Guruji on 5th Feb. 2019 on the occasion of inougration of the Academic Building. Honble Chansllor Dr. Rao, Cenral ShriNitinji Gadkari , Minister Shri Chandrashekhar Bavankude ,MLA Shri DMallikarjun Reddy ,Shri Girish Vyas Registrar Dr. Joshiwere present.

Placement of students from Library reading Room

4. Ku. Piyushi Chandekar Ramtek2018-19 J. E Sindhudurg Electric Dept
5. Mr. Nikhil Makade Ramtek2018-19 J. RRB Parbhani
6. Mr. Khunal Moreshiya , Civil services exam pass

<u>Library staff achievement and activities (Year 2018-19)</u>

Dr. Deepak Kapade, Librarian (Acting)

A) Published papers in Journals

Sr. No	Title with page nos.	Journal	ISSN/ ISBN No.	Whether peer reviewed. Impact Factor, If any
1.	" Innovative Library Services of Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University Library",	RESEARCH JOURNEY **International** E Resource Journal , Special Issue 182,(D)April 2019,pp-47-50	UGC Approved journal, +ISSN:2348-7173 April 2019,pp-47-50	+Impact Facor(SJIF) **6.261**, +Peer **Refereed & +Indexed journal**

B) Articles/Chapters Published in Books

Sr. No	Title with page nos.	Book Title, editor & publisher	ISSN/ ISBN No.	Whether peer reviewed
1.	Authorship pattern and collaborative research published in International Journal of Library and Information Studies: An online" PP161-165.	Revamping of Academic Libraries for next generation,ed.in : Patil Vinay and others, Atharva pub. 2018.	ISSN -978-93-88544-06-1	---

C) Full Papers in Conference Proceedings

Sr. No.	Title with page nos.	Details of Conference Publication	ISSN/ ISBN No.
1.	Plagiarism in India: Problems And Solutions by Dipak Kapade, Page No. 164-166	Two days National level multidisciplinary seminar onExploring the gateway in Higher Education: Culture, Transitions and Transformations, Mysore book house ,Mysuru,2019	ISBN 978-93-85629-71-6

D) Training Courses, Teaching-Learning-Evaluation Technology Programmes, Faculty Development Programmes (not less than one week duration)

Sr. No.	Programme	Duration	Organised by
1.	**UGC Sponsored Refresher Course in ICT Application & Soft Skills**	04/01/2019 to 24/01/2019	Human Resource Development Centre, R.T.M. Nagpur University Nagpur

E) Invited Lectures and Chairmanships at National or International Conference / Seminar etc.

Sr. No.	Title of Lecture/ Academic Session	Title of Conference/ Seminar etc.	Organised by	Whether International/ national
1.	**Invited Talk** : Innovative library services Dt. 24/04/ 2019	National conference on Contemporary Innovations in Library & Information Science, Social Science&Technology for Vartual World.	Late B S Arts, Prof. N. G. Science & A. G. Commerce College,Sakharkheda Dist Buldhana	National Conference

Publication Section

Publication published in the year 2018-19

Sr. No.	Title	Author	ISSN/ISBN	Pub.Year	Price
1	शिक्षकांचे शिक्षकी समायोजन आणि अध्यापन परिणामकारकता याचा विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक संपादणूकीवर होणारा परीणाम – एक अभ्यास	डॉ. किर्ती सदार	ISBN -978-93-85710-16-2	2018	00
2	विंशशतकस्थजैनाचार्याणां कविमनीषिणां च संस्कृतविषयक योगदानम्	डॉ. राजेंद्र जैन	ISBN -978-93-85710-15-5	2018	00
3	पणिनीयाष्टाध्याय्यां षत्वविधाश्कसूत्राणां बाध्यबाधकभावचिन्तनम्	डॉ. शिवराम भट्ट	ISBN -978-93-85710-14-8	2018	00
4	प्राचीन आहारशास्त्राची आधुनिक काळात उपयोगीता	डॉ. कलापिनी अगस्ती	ISBN-978-93-85710-13-1	2018	00
5	गुलाबगीता	डॉ. मधुसूदन पेन्ना व डॉ.मंजुषा चन्ने	ISBN-978-93-85710-17-9	2018	00

अहवाल वर्षात Reprint ग्रंथ

Sr.No. -	Title	Pub.Year	Price	Expenditure
1	संस्कृत वाग्विलास द्वितीय मुद्रा	2018 (Reprint 1000 copies)	60/-	12000/-

Following Gifted Books by Publicationsection

Sr. No.	Gift Books Name	Main Library	Dept. Library	Total
1	Sanskrit Balsahitya Set	209 Set & 2 Copies	6 Set	215 Set + 02 Copies
2	Vastuvivek Granth	—		
3	Sanskrit Vagvilas Pratham Mudra	—		
4	Sanskrit Vagvilas Dwitya Mudra	—		
5	Sanskrit Vagvilas Trutiya Mudra	—		
6	Sanskrit Setu	—		
7	Shatrapati Shivkavyam	2	13	15
8	Vaidic Sahityatil Dharmacha Ugam ani Vilkas	2		02

9	Others	----	13	13
	Total	209 Set & 6 Copies	6 Set &26Copies	215 Set & 32 Copies

प्रकाशन विभाग आवक (Income of Publication Department)

Sr. No.	Books Sale	Main Library			Dept. Library			Total Income 1+2
		No.	Rate	Rs. 1	No.	Rate	Rs. 2	
1	संस्कृत बाल साहीत्यम संच	8 संच व 3 प्रती	2500 (50 % discount)	10300	2 lap	**2500/-**	2500	**12800.00**
2	वास्तुविवेक ग्रंथ	5	90 (No discount)	450	31	**90/- (No Discount)**	2790	**3240.00**
3	संस्कृतवाग्विलासः प्रथम मुद्रा	4	40 (No discount)	160	4	**40/- (No Discount)**	160	**320.00**
4	संस्कृतवाग्विलासः द्वितीय मुद्रा	--	--	--	178	**60/- 10% Discount**	9612	**9612.00**
5	संस्कृतवाग्विलासः तृतीय मुद्रा	1	50 (No discount)	50	6	**50/- (No Discount)**	300	**350.00**
6	संस्कृत सेतुः	1	100 (No discount)	100	0	**100/- (No Discount)**	0	**100.00**
7	वृत्तालोक	--	0	0	0	**60/-**	0	**0**
8	व्याकरण शिक्षणम्	3	100 (No discount)	300	0	**100/-**	0	**300.00**
9	वैयाकरण कौमुदी	--	--	--	0	**125/-**	0	**0**
10	योगवासिष्ठ	1	450 (No discount)	450	5	**450/- 10% Discount**	2025	**2475.00**
11	कौटील्यम्	--	--	--	0	**300/-**	0	**0**
12	छत्रपती शिवकाव्यम्	5	300/- (15% Discount)	1275	0	**300/-**	0	**1275.00**
		2	300/- (No Discount)	600	0	**300/-**	0	**600.00**
13	साहित्य पाथेयम्	1	50	50	0	**50/-**	0	**50.00**
14	वैदिक साहित्यातील धर्माचा उगम आणि विकास	3	325 (15% Discount)	829	0	**325/-**	0	**829.00**
		1	325 (No discount)	325	0	**325/**	0	**325.00**
15	साहीत्य सुषमा	--	--	---	0	**2000/-**	0	**0**
16	संस्कृत शिक्षणम्	1	250 (No Discount)	250	0	**250/-**	0	**250**
17	पोस्टेज देयक	--	--	1500	--	---	0	**1500.00**
18	इतर					--	----	**....**
	एकूण	**8 Set & 31 Copies**		**16639**	**2 Set & 224 Copies**		**17387/-**	**34026/-**

PUBLIC RELATIONS CELL
2018-19

Editor/Publication

- Edited KKSU's Vaidarbhi – trimonthly newsletter and published 5 issues of the same.
- Edited Lokarpan special issue, Extensions services report, University prospectus in English & Marathi.
- Published University Diary & Calender
- Worked as a committee member for editing & publishing Annual Report 2017-18.
-

Media Coordinator – Worked as media coordinator for Seventh Convocation, Sankramanotsava and P.P. Golwalkar Guruji Lokarpan Ceremony and also published 66 pre & post news of various programs.

Coordinator – Successfully coordinated the work of Mahakavi Kalidas Sanskritvrati Rashtriya Puraskar for 2018 & University Prospectus committee work.

NSS Program Officer- Cooperated as a Lady Program Officer in various events of NSS.

Workshop – Successfully worked as co-coordinator for the Counselling & Self Defence workshop organized by Women Cell in December 18 & January 19

****

University Achievements – At a Glance

2018-19

Administration

- KKSU has initiated WFMS system in day-to-day work.
- KKSU is the first who adopted IUMS system as per the direction from Govt. of Maharashtra.
- Total 62 affiliated colleges and 78 RISS Institutes are attached with KKSU.
- Onscreen Valuation Centre is inaugurated at the hands of Hon'ble Dr. Pramod Yeole Pro VC of RTMNU. The KKSU is the first university amongst all Sanskrit Universities in India to start this center.

Academic

- Sanction letters for Fundings for Two Research Projects have been received from Rashtriya Sanskrit Sansthan, MHRD, Govt, of India
- A Training Centre for Competitive Exams has been opened in Ramtek Campus.
- Lokarpan of Shri Golwalkar Guruji Gurukulam at the hands of Hon'ble Governor C. Vidyasagar Rao was initiated & Gurukul had begun from the session 2018-19. Traditional courses commenced from this session.
- Saral-Manak Sanskrit Workshops were organized at 30 different places of Maharashtra as part of the Extension Activities.

Funds Received

- RUSA revised proposal has been submitted to the Govt. Rs. 30 crore funding has been earmarked by the Govt.
- Hon'ble MLA Shri. Mallikarjun Reddy granted the funds of 15 lakhs for eco-friendly Gymnasium in Ramtek Campus. Green gym was built up in Ramtek Campus and opened for all.

New Policies implemented

- Started a consultancy centers by Directorate of Extension Services in and around Maharashtra
- Organized an entrance test to offers research scholarship.
- Faculty Development Program for newly appointed teaching staff and Induction program for newly admitted students organized every year.
- University decided to establish satellite centers in the five regions of Maharashtra. The regions are Konkan, Mumbai, West Maharashtra, Marathwada & Vidarbha.
- University has decided to prepare a long term Perspective Plan and will be sought the feedback from all the stakeholders concerning with University.
- University has been constituted under the chairmanship of Dr. Kamal Singh for redrafting University Act.

- On the Foundation Day of the University (18th September 2018) Best Performance Awards were given to Affiliated Colleges, RISS Colleges, Employees & Sections at the hands of Hon'ble Vice-Chancellor & Dignitaries of the Program. Hon'ble VC Prof. Varakhedi initiated for this.

Publication

- 5 Documentaries were released at the hands of Hon'ble Shri. Prakashji Jawadekar, Union Minister, HRD, Govt. of India
- Research Journal *Shodhsamhita* published regularly.
- '*Vaidarbhee*' - University's first trimonthly News-letter published regularly.

Achievements of Faculty Members

- **Hon'ble VC Prof. Shrinivasa Varakhedi** invited as a guest speaker by Sanskrit Bharati, a NGO working for Sanskrit propogation to give guest lectures on Uttarramacharitam during 25th May to 5 June 2019 in California, US.
- **Hon'ble VC Prof. Shrinivasa Varakhedi attended** 17th World Sanskrit Conference to be held at Vancouver Canada from July 9 to 13, 2018 under the UGC grant.
- Late Yashwantrao Chavan Rajya Wangmay Puraskar 2017 declared recently (20.12.2018). **N.G. Nandapurkar Puraskar** has been declared to Eminent Sanskrit Scholar **Dr. Uma Vaidya**, Hon'ble Ex-Vice Chancellor, KKSU, Ramtek for her book **Yogavasistha & Panthiya Tattvajana** in the **Tattvajana & Manasshastra Category**. This book is published by Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University, Ramtek.
- **Prof. Madhusudan Penna**, Dean, Faculty of Bharatiya Dharma, Tattvajana tatha Sanskriti has been invited for 17th World Sanskrit Conference to be held at Vancouver Canada from July 9 to 13, 2018. He has been selected in the delegation by MHRD, Government of India.

****

Achievement of the the Faculty

Veda & Vyakarana Department

1) Research paper presentation

Dr. Harekrishna Agasti				
S. No.	**Title of the Paper presented**	**Title of Conference/ Seminar**	**Organised by**	**International / National / State / College / university level**
1.	भतृहरेः दार्शनिकसिद्धान्ताः	The Impact of Indian philosophy in current scenario	PGTD, Nagpur Univ. & Dept. of Bharatiya Darshan,KKSU	International
2.	वैदिकयज्ञानां सांप्रतिकीप्रासंगिकता	वैदिकयज्ञः तस्य प्रासंगिकता	Dept.of Vya-karan, KKSU	National
3.	Challenges in maintaining quality in research in higher education.	Quality Improvement in education and research in higher educational institutions with special emphasis on Sanskrit education.	KKSU, Ramtek	National
4.	Research principles in VyakaranShastra tradition.	Two days national symposium on Tradition for innovation towards better future.	KKSU,Ramtek & RFRF, Nagpur	National
Dr. Jaywant Chaudhari				
1	Chhartranam durguna nivaranartha yogadarshanadharitayama niyaanam shikshane mahatvam	International conference on the impact of Indian philosophy in ancient scenario	Sanskrit Dept., Nagpur University and KKSU, Ramtek	Inter-National
2	KashmiraShaivanusaram Mokshavicharah	National Sanskrit Seminar	S.P.Pune Uni. & Ishwar Ashtram Trust, Shrinagar	national
3	Rrigvedasya Samajik Jivane Prasangikata	National Vedic Seminar	KKSU	National
4	Kirtanashastrasya Parampara	National Kirtan Seminar	Vistar Seva Mandal,KKSU & Inchagiri RasalSampraday	National
5	Art of Ancient Indian Lexiography an observation	Two days National symposium	Kksu	National

6	Sanskrit Shodha-chhatranaam Gunavattaa-vardhanartham Kechana Upaayaah	Two days National seminar	IQAC, KKSU	National

2)Publication of research papers

Dr. Harekrishna Agasti			
Sr. No.	Title with page nos.	Research Journey	ISSN/ISBN No.
1	व्याकरणशास्त्रे लौकिकसंदर्भाः	Research Journey	ISSN-2348-7143
2	पाणिनीयव्याकरणे सज्ञानां बाध्यबाधकभावचिन्तनम्	Dhimahi, Chinmaya International Foundation Shodh Sansthan,Keral	ISSN 0976-3066
3	पाणिनीयव्याकरणे संज्ञानुशीलम्	Ajanta, Vol- VIII ,Issue-II	ISSN 2277-5730
4	पाणिनीय व्याकरणातील अन्वर्थ संज्ञांचे विश्लेषणात्मक अध्ययन	Research Journey	ISSN-2348-7143
Dr. Jaywant Chaudhari			
1	Art of ancient Indian Lexicography an observation	ShodhaSamhita	2277-7067
2	GulabMaharajanncya Sahityateela Prayatnavaad	Gulab Saurabh	-

3)Book Publication

Dr. Harekrishna Agasti			
S.No.	Title with page nos.	Publisher	ISSN/ISBN No.
1	Research Journal	Research Journal	Research Development Cell,L.A.D College for Women of Arts & Commerce & R.P College of Home Science,Nagpur. ISSN 0974-0317
Dr. Jaywant Chaudhari			
1	Shodhakarta – Karyakarta	KKSU, Ramtek	978-93-85710-12-4

4) Invited lectures etc.

Dr. Harekrishna Agasti			
S.No.	**Title of Lecture**	**Title of Conference / Seminar / Program**	**Organised by**
1	Resource -person	Workshop on A compendium of Ancient Indian Educational Thought in Sanskrit	NCERT,New Delhi & KKSU,Ramtek
2	Chairperson in Brain storming session.	Two days National symposium on Tradition for innovation towards better future.	KKSU,Ramtek & Research for Resurgence Foundation, Nagpur
3.	Lecture delivered as resource - person on Importance of Sanskrit in Day to day Life	Sanskrit week celebration	Tirpude college of Hospitality studies,Nagpur
4.	Lecture delivered on Introduction to Vyakaran Shastra	Induction Programme	KKSU,Ramtek
Dr. Jaywant Chaudhari			
S.No.	Title of Lecture / Academic Session	Title of Conference / Seminar	Organised by
1.	Respecting others & their views	21 day Induction Program	K.K.S.U, Ramtek
2	Team Spirit	21 day Induction Program	K.K.S.U, Ramtek
3.	Historical Importance of Ramtek	21 day Induction Program	K.K.S.U, Ramtek
4.	Tatpurush Samasa	Radio Recording	All India Radio, Nagpur
5.	Gulabrao Maharaj and his Prayatnavada	Sant. Shri Gulabrao Maharaj Sahitya Sammelana	Chandur Bazar, Maharashtra

5) Research project

Dr. Harekrishna Agasti				
S.No.	Title	Agency	Period	Grant/Amount Mobilized (Rs. Lakh)
1	Pramukhapratishakhyeshu Samjnyavicharah (Technical terms in Principal Pratishakhyas)	KKSU	18 months	10,000/-

7) Additional workload

Dr. Harekrishna Agasti		
1.	Head of Department	Veda and Grammar Department
Dr. Jaywant Chaudhari		
१.	Coordinator	Student Welfare Department
२.	Program Officer	NSS

****

Sanskrit Bhasha tatha Sahitya Deparment

15. Academic Details of Department Faculty:

In the academic year 2018-19, all teachers have participated in various International, National and State level Seminar/Conferences and presented their research articles as mentioned by them in their PBAS (API) form. Of them, some details are as follow-

The Dean of the Faculty of Sanskrit and Sanskritetara Bhasha and HoD., Dr.Nanda Puri had took charges as the director, IQAC. As per the PBAS form, he had published 2 books, 06 research papers published and 06 reserch papers presented during the year. 01 Ph.D. students had submitted research thesis and 04 M.phil. students had completed their work under her guidance. She was invited as resource person on 09 variant places to deliver the speech. She is presently working on the sanctioned research project namely - **Critical Appreciation of Short Stories of pt. Kshama Rao.** The project is sanctioned by K.K.S.U,Ramtek.

The Associate Professor, Dr. Kavita S. Holey worked additionally on position of the Secretary of the Maharashtra State Kalidas Sadhana Puraskar Scrutiny Committee & Selection Committee. She had also worked as in-charge Director, Extension Services Board & Public Information Officer, Right to Information, in the university. As well as, She had taken charges as the Nagpur Campus Director & the Co-ordinator, IQAC, K.K.S.U, Ramtek. She is also working as Research Associate in University Scheme named as Docu-drama. As per the PBAS form, she had published 01 book, 06 research papers published and 03 presented, 05 articles during the year. She presented 05 research papers in the year. 01 Ph.D. and 05 M.Phil. students are working under her guidance. She was invited as resource person on variant places to deliver the speech. She is presently working on the sanctioned research project namely – **Mini Encyclopediya of Indology.** The project is sanctioned by K.K.S.U,Ramtek.

The Assistant Professor Dr. Parag Joshi assumed additional charge as the Education Officer of the Vice Chancellor's Office. He has also received Prakash Pande Smruti Kavya Puraskar through Sanskrit Pracharini Sabha, Nagpur.

As per his PBAS form, he published 08 research papers & articles during the year and presented 08 research articles in the year. He was invited as resource person on 05 variant places to deliver the speech. He also received awards for reading poetry from Sahitya Vihar Sanstha, Nagpur.

The Assistant Professor, Dr. Rajendra C. Jain, was working as a research course coordinator for Ph.D and M.Phil. As per his PBAS form, he had published 02 books and 01 research paper during the year. He presented 04 research papers in the year. He has completed the research project - **"Kumar Sambhavam (Vth canto) with Sanskrit commentary and Marathi Translation"** which is financially supported by Rashtriya Sanskrit Sansthan, Delhi. He was also appointed as University Swayam course coordinator.

All teachers of the Department had performed all examination related duties like Centre officer, Valuation Officer, Paper Setter, Moderators etc. Other than this, regular teaching activities related to the students performed by all on time.

Vedanga Jyotisha Department

Dr. Krishnakumar Pandey

- Award: JYOTISHA RATNA, by Triskandha Jyotisha Phaladarsha Mandal, Nagpur - 2018
- Invited Lectures - 11
- Research Article Published - 3
- Running Project - 2
    - Dictionary of Vedic Astrology Technical Terms, sponsored by Rashtriya Sanskrit Sansthan, New Delhi, under Ashtadashi Scheme. Working as a Project Investigator.
    - University sponsored Project -KKSU, Working as a Principal Investigator.

Dr. Dinakar marathe

- Attended 5 National Level seminars
- Published 3 Research Articles
- Project -1
    - University sponsored Project-KKSU, Working as a Principal Investigator.

Dr. Prasad Gokhale

- Attended 4 National Level seminars
- Published 3 Research Articles
- Running Project - 2
    - 1. Dictionary of Vedic Astrology Technical Terms, sponsored by Rashtriya Sanskrit Sansthan, New Delhi, under Ashtadashi Scheme. Working as a Project Co-Investigator.
    - 2. University Sponsored Project - KKSU, Working as a Principal Investigator.

VIII. Additional responsibilities:

Dr. Krishnakumar Pandey

1) Dean, Prachin Bhartia Vidyan va Manavyashastra Sankaaya
2) Director, Extention Services
3) Co-ordinator, PET Commitee.
4) Chairman**,** BOS, Vedang Jyotish and Vastu
5) Member of Academic Council
6) Chairman of “Shist Samiti"

Dr. Dinakar Marathe

1) Head, Dept Of Vedang Jyotisha
2) Coordinator, NSS, KKSU
3) Coordinator, Unnat Abhiyan
4) Member of Academic Council
5) Chairman**,** BOS, Fine Arts

Dr. Prasad Gokhale

1) Coordinator, Manuscript Resource centre, Ramtek
2) State Coordinator, Extension Services, KKSU
3) Member of Academic Council
4) Chairman**,** BOS, Humanities

****

Education Department

Prof. Lalita Chandratre

Participated in conference seminar:-

1. Two days international seminar on Jyotish and Vastushastra. A practical approach held 8th and 9th December 2018.
2. National Symposium on tradition for innovation towards better future, 22-23 June 2018.
3. Two days National Seminar on quality improvement in Education and Research in Higher Educational Institutions with specials Emphasis on Sanskrit Education paper presented 'Education- the Necessity for Bringing the social change', 11-12 Jan.2019.

Pass out Students ;-

1. M.Phil. – 3 students
2. Ph.D. – 2 students

Dr. Kirti Sadar

Published Papers in Journals;-

1. Anandwan Warora Yethil Paryawaran Vyavasthapan, Ek Abhyas, International Interdisciplinary E-peer reviewed Journal, 'Research Journey' March-2019 Special Issue, 2348-7143

Papers published in Conference;-

1. Administrative Role of Teacher in Higher Education, Interdisciplinary national Conference organized by Govt. college of Education, Bhandara Dt-13 Jan.2019 , 978-93-8623-59-4
2. Quality Improvement in Higher Education, National Conference organized by internal Quality Assurance Cell, KKSU, Ramtek , Dt-11,12 Jan.2019,
3. E-Learning In Innovative Teaching, National Conference Organized by Zulekha college of Education Nagpur, Dt-15,16 March 2019, 978-93-86623-61-1

Books published as single author;-

1. Shikshakanche Shikshaki Samayojan aani Adhyapan Parinamkararkta yacha Vidyarthyanchya Shaikshnik Sampadanukiwar honara Parinam - Ek Abhyas, Project book, KKSU Publication ISBN- 978-93-85710-16-2

Training Courses/ workshop;-

1. Interdisciplinary Research Methodology, ICT Application and Innovations, 20th to 27th May 2019, VNIT, Nagpur, Department of Humanities and Social Sciences.
2. National Symposium on Tradition for Innovation towards better future, 22 & 23 June 2018, KKSU., Ramtek
3. State level Research Seminar, 5 Dec.2018, P.G .Dept. of Education, KKSU
4. Two days Workshop on Self Defence, 9th & 10th Jan.2019, Women cell, KKSU

Papers presented in Conferences, Seminars, Workshops

1. Four year integrated composite course in Education: Issues and Challenges, Conference on Policies and Prospects of Higher Education Dt-6 Jan 2019, P.G.Dept. of Education SGB Amravati University in collaboration with MSSTEA
2. Administrative Role of Teacher in Higher Education, Interdisciplinary national Conference organized by Govt. college of Education, Bhandara Dt-13 Jan.2019, organized by Govt. college of Education, Bhandara
3. **Invited Lectures**

1. How to write lesson plan, B.Ed Micro teaching workshop, Kalidas Adhyapak Mahavidhyalaya KKSU, Ramtek
2. Women Empowerment, Women's day Programme 6th March 2019, Tanishque, Sakal paper, Ramtek.
3. Personality Development, Workshop Dt- 08/12/2018, Aradhya Group, Nagpur
4. Manache Vyawasthapan, Special Programme for Women on Dt 10/03/2019, Mahila Mandal, Nagpur
5. Research tool- Questionnair, Workshop on research tool, KKSU, Ramtek

Dr. Hrishikesh Dalai –

Dr. Rajshree Meshram

Paper published

1. Teaching & Learning through Social Media in Education, Pg. 35 to 37, Vidyawarta International Multilingual Research Journal special issue March- 2018 UGC approved Refereed Journal Impact factor 5.131, ISSN- 2319-9318.
2. Multimedia approach and Teaching Learning process, Pg. No. 173-174, Research Journey Multidisciplinary International E- research Journal peer refeed & indexed Journal Nov. 2018, Impact Factor 6.261, ISSN-2348-7143.

3- बुनियादी शिक्षा के रूप में – सर्व शिक्षा अभियान Pg. No. 269-270, Printing area UGC Sponsored International Multilingual Research Journal special issue March- 2019 Impact factor 6.021, ISSN-2319-9318.

Books published; -

1. Teacher Education, Reference book, Angel Publication ISBN 978-93-86641-44-1
2. Lifelong Learning & Life Skills for Adults, Reference book, Angel Publication ISBN 978-93-86641-43-4

Training Courses: -

1. Interdisciplinary Research Methodology, ICT Application and Innovations, 20th to 27th May 2019, VNIT, Nagpur, Department of Humanities and Social Sciences.

Papers presented in Conferences, Seminars, Workshops, and Symposia: -

1. Innovation in contemporary teaching towards better future, KKSU & Research for Resurgence foundation, Nagpur, Two days National symposium on Tradition for nation towards better future 22-23 June 2018.
2. Global Sustainability in Higher Education, Role of Social Science, Science Management& Technology in achieving Sustainable development goals, In collaboration with Tribhuvan University, MMS Institute of Social Work, Nagpur, College of Social Work, Kamptee, Nagpur International Conference on 25th& 26th May 2018 at Pattaya, Thailand.
3. Positive approach of the Society towards Girl Child Education, Positive thoughts positive Impacts & Positive social work : The wherewithal of hope?, Social Work & HR & Social Science Academics & Practitioners peer reviewed International Conference, Kathmandu Nepal 10-12 December 2018,
4. Buddhism as Educational Institution, Buddhism in contemporary Times: Relevance for peace, nonviolence & Social harmony, Integration center for Buddhist Studies, R.T.M.N.U. on 21-22 June 2018.
5. बुनियादी शिक्षा के रूप में – सर्व शिक्षा अभियान, 5th UGC Sponsored One day Interdisciplinary International Conference on Mahatma @150, Mahila Vikas Sanstha's New Arts, Commerce & Science College, Wardha Affiliated to RTMNU on 2nd March 2019.
6. Prospects in Higher Education for quality improvement in Education, Quality Improvement in Education and Research in Higher Educational Institutions with Special Emphasis on Sanskrit Education, Kavikulaguru Kalidas Sanskrit Vishvavidyalaya, Ramtek UGC & NAAC sponsored 2day National Seminar on 11-12 Jan 2019.

Invited Lectures

1. Co-Chair in the Session Valedictory guest, Positive thoughts positive Impacts & Positive social work: The wherewithal of hope? Social Work & HR & Social Science Academics & Practitioners peer reviewed International Conference, Kathmandu Nepal 10-12 December 2018.

Dr. Amol Mandekar

Published Papers in Journals: -

1. A Comparative Studies of Educational Attitude of student having average intelligence belong to ruler and urban area of Amravati division, Sansodhan Samiksha A.S.R. & D.T.I. Amravati, ISSN : 2278-9308
2. A Comparative study of Educational Need of student having Avarage Intelligence belonging to rural and Urban area of Amravati Division, Sansodhan Samiksha A.S.R. & D.T.I. Amravati, ISSN : 2278-9308

Training Courses: -

1. Refresher Course, 05-02-2019 to 25-02-2019, UGC-HRDC Rachi University, Jarkhand

Papers presented in Conferences, Seminars, Workshops; -

1. Role of Teacher Education in Society, Two days' National symposium on tradition for innovation towards better future, KKSU & Resurgene Fo.

Anagha Ambekar

Papers published in Conference Proceedings; -

1. Empowerment & Exploitation of Women through Social Media P. No. 236-243, 25/01/2019, One – Day Multidisciplinary National Conference on Gender Empowerment, ISBN No. 978-93-5346-196-6.
2. Academic Challenges for Quality Improvement P.No. 82-84 , 11-12/03/2019, UGC & NAAC sponsored Two Day National Seminar on Quality Improvement in Education, ISBN 978-93-85710-18-6.

Training Courses; -

1. Training Workshop on the Sexual Harassment of Women at Workplace, 6-7 October 2018, National Law University, New Delhi.

Papers presented in Conferences, Seminars, Workshops:-

1. Conceptualizing Professional and Humane Teachers Teaching and Teacher Education, Two Day National Symposium Tradition for Innovation towards better Future, KKSU.
2. Exploring Traditional for Innovation in Indian Jurisprudence, One Day National Seminar, MNLU & KKSU

Invited Lectures;-

1. SIP program English Speaking & Personality Development, Induction Program, KKSU.
2. Lecture on Women Empowerment in Panchyat Samity Ramtek, Outreach Program KKSU
3. Special Lecture on Internship Program for Public Administration Students, KKSU
4. Co-Chair for Exploring Traditional for Innovation in Indian Jurisprudence, Exploring Traditional for Innovation in Indian Jurisprudence, MNLU & KKSU,

Dr. Deepak Kapade, Librarian (Acting)

A) Published papers in Journals

Sr. No	Title with page nos.	Journal	ISSN/ ISBN No.	Whether peer reviewed. Impact Factor, If any
2.	" Innovative Library Services of Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University Library",	RESEARCH JOURNEY **International** E Resource Journal , Special Issue 182,(D)April 2019,pp-47-50	UGC Approved journal, +ISSN:2348-7173 April 2019,pp-47-50	+Impact Facor(SJIF) **6.261**, +Peer **Refereed & +Indexed journal**

B) Articles/Chapters Published in Books

Sr. No	Title with page nos.	Book Title, editor & publisher	ISSN/ ISBN No.	Whether peer reviewed
2.	Authorship pattern and collaborative research published in International Journal of Library and Information Studies: An online" PP161-165.	Revamping of Academic Libraries for next generation,ed.in : Patil Vinay and others, Atharva pub. 2018.	ISSN -978-93-88544-06-1	---

C) Full Papers in Conference Proceedings

Sr. No.	Title with page nos.	Details of Conference Publication	ISSN/ ISBN No.
2.	Plagiarism in India: Problems And Solutions by Dipak Kapade, Page No. 164-166	Two days National level multidisciplinary seminar onExploring the gateway in Higher Education: Culture, Transitions and Transformations, Mysore book house ,Mysuru,2019	ISBN 978-93-85629-71-6

D) Training Courses, Teaching-Learning-Evaluation Technology Programmes, Faculty Development Programmes (not less than one week duration)

Sr. No.	Programme	Duration	Organised by
2.	***UGC Sponsored Refresher Course in ICT Application & Soft Skills***	04/01/2019 to 24/01/2019.	Human Resource Development Centre, R.T.M. Nagpur University Nagpur

E) Invited Lectures and Chairmanships at National or International Conference / Seminar etc.

Sr. No.	Title of Lecture/ Academic Session	Title of Conference/ Seminar etc.	Organised by	Whether International/ national
2.	**Invited Talk** : Innovative library services Dt. 24/04/ 2019	National conference on Contemporary Innovations in Library & Information Science, Social Science & Technology for Vartual World.	Late B S Arts, Prof. N. G. Science & A. G. Commerce College,Sakharkheda Dist Buldhana	National Conference

****

Archived Events organized during the session 2018-19

Sr. No.	Date	Event	Department	Convenor
1	1.5.18	Maharashtra Din	KKSU	Dr. Aravind Joshi
2	5.5.18	Release of University Newsletter - Vaidarbhi	PRO	Dr. Renuka Bokare
3	18-29.5.18	Bhashabodhan & Teacher Training Program	KKSU & Sanskrit Bharati	Prof. Vijaykumar
4	25.5.18	On Screen Valuation Centre Inaugural	Examination Section	Dr. Umesh Shivhare
5	1.6.18	Inaugural of Bus service for staff	KKSU	Dr. Aravind Joshi
6	5.6.18	Principal's Meet	College Section	Dr. Deepak Meshram
7	7.6.18	Career Guidance Workshop	Teacher's Training & Outreach Programs	Prof. Lalita Chandratre
8	19.6.18	Alumni Meet	Sannidhi Alumni Association	Dr. Kalapini Agasti Dr. Renuka Bokare
9	21.6.18	International Yoga Day	Bharatiya Darshan Dept.	Dr. Kalapini Agasti
10	22.6.18	Academic Building Vastupuja	KKSU	Dr. Aravind Joshi
11	22.6.18	Tradition for Innovation towards better future	Research & Publications	Prof. M. Penna Dr. Dinakar Marathe
12	2.7.18	Sankalpa Din	KKSU	Prof. Shrinivasa Varakhedi, Hon'ble VC
13	2.7-22.7.18	Induction Program	KKSU	Dr. Jaywant Chaudhari
14	13.7.18	Mahakavi Kalidas Day	Academic Campus KKSU	Dr. Jaywant Chaudhari
15	16.7-25.7.18	Sanskrit Communicative Classes	Veda & Vyakarana Dept.	Dr. Harekrishna Agasti
16	26.7.18	MoU between KKSU & Millennium India Education Foundation, Delhi	International Relations & Collaborations	Dr. Prasad Gokhale
17	27.7.18	Gurupaurnima	Academic Campus KKSU	Students of the Campus
18	13.8-22.8.18	Sanskrit Communicative Classes	Veda & Vyakarana Dept.	Dr. Harekrishna Agasti
19	14.8.20	Dr. Ranganathan Birth Anniversary	Library	Dr. Deepak Kapde
20	15.8.18	Independence Day	KKSU	Dr. Aravind Joshi
21	22.8-28.8.18	Sanskrit Week Celebration	KKSU	Dr. Rajendra Jain
22	5.9.18	Teacher's Day	KKSU	Students of the campus
23	5.9.18	University Perspective Plan Meeting	BPD	Prof. Vijaykumar
24	10.9.18	Jnanyogi Dr. Jichkar Birth Anniversary	KKSU	Dr. Aravind Joshi
25	18.9.18	Foundation Day	KKSU	Dr. Aravind Joshi

27	22-23.9.18	National Vedic Conference	Veda & Vyakarana Dept.	Prof. Vijaykumar & Prof. Madhusudan Penna
28	2.10.18	Mahatma Gandhi Jayanti	NSS	Dr. Dinakar Marathe
29	6.10.18	Inscription Literature in Prakrit & Contribution of Brahmi Lipi	Sanskrit Language & Literature Dept.	Dr. Rajendra Jain
30	6.10.18	One Day State Level Workshop	Extention Services Board	Prof. Krishnakumar Pandey
31	14.10.18	Book Exhibition	Library	Dr. Deepak Kapde
32	19.10.18	Eighth Convocation	Examination Section	Dr. Umesh Shivhare
33	20-23.10.18	Shastric Indic Workshop	Research & Publications	Prof. Madhusudan Penna
34	25-26.10.18	Workshop on Sanskrit Wikipedia	Sanskrit Language & Literature Dept.	Dr. Parag Joshi
35	29.10-2.11.18	Sharada Lipi Workshop	MRC & Millennium India Education Foundation, Delhi	Dr. Prasad Gokhale
36	1.11.18	Pre-Board of Studies Orientation Workshop	Academic Section	Dr. Smita Fadanvis
37	12.11.18	National Kirtanshastra Seminar	Extension Services Board & Rasal Sampraday Charitable Trust	Dr. Prasad Gokhale Dr. Dinesh Rasal
38	4-10.12.18	National Text reading workshop on Pramavada	Bharatiya Darshan Dept.	Prof. Madhusudan Penna
39	5.12.18	State Level Seminar	Education Dept.	Prof. Lalita Chandratre
40	8-9.12.18	International Conference on Jyotisha & Vastu – A Practical Approach	Vedanga Jyotisha Dept.	Prof. Krishnakumar Pandey
41	11-15.12.18	Workshop on A Compedium of Ancient Indian Educational Thoughts in Sanskrit	KKSU & NCERT	Dr. Hrishikesh Dalai
42	20-21.12.18	Counselling & Self Defence Workshop	Women Cell & ICC	Mrs. Anagha Ambekar Dr. Renuka Bokare
43	31.12.18	Brain Storming Workshop	KKSU	Prof. S. Varakhedi Hon'ble VC
44	9-10.1.19	Counselling & Self Defence Workshop	Women Cell & ICC	Mrs. Anagha Ambekar Dr. Renuka Bokare
45	10.1.19	Marathi Bhasha Pandharwada	Sanskrit Language & Literature Dept.	Prof. Kavita Holey
46	11-12.1.19	National Seminar on Quality Improvement in Education	IQAC Cell	Prof. Nanda Puri Prof. Kavita Holey
47	12.1.19	National Youth Day	NSS	Dr. Dinakar Marathe
48	17.1.19	Sankramanotsava	Directorate Student's Welfare	Dr. Jaywant Chaudhari
49	19-20.1.19	Sanskrit Teacher Training Program	KKSU & Sanskrit Bharati, Vidarbha region	Prof. Vijaykumar Dr. Hrishikesh Dalai
50	24.1.19	AISHE Workshop	KKSU	Dr. Ramachandra Joshi, Registrar

51	26.1.19	Republic Day	KKSU	Registrar
52	5.2.19	P.P. Golwalkar Guruji Lokarpan Samaroha	KKSU	Prof. Varakhedi Hon'ble VC
53	15.2.19	IQAC Workshop	IQAC Cell	Prof. Nanda Puri Prof. Kavita Holey
54	16.2.19	National Seminar on Exploring Tradition for Innovation in Indian Jurisprudance	KKSU & MNLU	Prof. Varakhedi Hon'ble VC, KKSU Prof. Vijender Kumar Hon'ble VC, MNLU, Nagpur
55	18.2.19	MoU between KKSU & Rashtriya Sanskrit Vidyapeeth, Tirupati	KKSU	Registrar
56	22.2.19	Release of Sanskrit Documentaries	KKSU	Prof. Shrinivasa Varakhedi Hon'ble VC
57	26.2.19	Lecture on Importance of Mothertongue	Sanskrit Language & Literature Dept	Prof. Kavita Holey
58	27.2.19	Marathi Bhasha Gaurav Din	Sanskrit Language & Literature Dept	Prof. Kavita Holey
59	15.3.19	Special Lecture on Panini & Sanskrit	International Centre for Indology	Prof. Madhusudan Penna
60	24-25.3.19	International Conference	KKSU, RTMNU & ICPR, Delhi	Prof. Penna, KKSU Prof. Dalal, RTMNU
61	25-28.3.19	Text Reading Workshop	Sanskrit Language & Literature Dept	Prof. Kavita Holey
62	26-27.3.19	Dr. Dange Memorial Lecture Series	Veda & Vyakarana Dept.	Dr. Harekrishna Agasti
63	28-29.3.19	Sanskrit Natyamahotsava	KKSU & Nataraj Centre of Fine Arts	Dr. Rajendra Jain
64	29.3.19	Mahakavi Kalidas Sanskritvrati Rashtriya Puraskar	KKSU	Dr. Renuka Bokare
65	30.3.19	Prakrit Bhasha Sangoshthi	Sanskrit Language & Literature Dept	Dr. Rajendra Jain
66	23-30.4.19	Lecture Series on Bhagwat	Bharatiya Darshan Dept	Dr. Kalapini Agasti

वर्ष २०१८-१९ मध्ये विश्वविद्यालयाच्या विविध विभागातर्फे आयोजित कार्यक्रम

विद्यापीठ त्रैमासिक वार्तापत्रिका वैदर्भीच्या प्रथम अंकाचे प्रकाशन करताना मान्यवर (05.05.18)

ऑनस्क्रीन मुल्यांकन केंद्राचे उद्घाटन करताना मा. प्रकुलगुरू डॉ. प्रमोद येवले, रातुम नागपुर विद्यापीठ आणि प्रो. श्रीनिवास वरखेडी, कुलगुरू ककासंवि तथा अन्य मान्यवर (25.05.18)

भाषाबोधन वर्ग आणि संस्कृत शिक्षक प्रशिक्षण कार्यक्रमाच्या उद्घाटनप्रसंगी मार्गदर्शन करताना प्रो. विजयकुमार, अधिष्ठाता, वेदविद्या संकाय (18–29.05.18)

विश्वविद्यालयाच्या कर्मचाऱ्यासांठी बस सुविधेचा शुभारंभ करताना मा. श्री. कृपालजी तुमाने, खासदार रामटेक (01.06.18)

विश्वविद्यालय संलग्नित महाविद्यालयांच्या प्राचार्य सभेत मार्गदर्शन करताना सन्माननीय कुलगुरू प्रो. श्रीनिवास वरखेडी (05.06.18)

करियर गाईडन्स शाळेत मार्गदर्शन करताना प्रा. रामरतनलाल, किट्स रामटेक (07.06.18)

सन्निधी पूर्वछात्र संघटनेच्या वार्षिक बैठकीचे प्रास्ताविक करताना संघटना अध्यक्ष डॉ. कलापिनी अगस्ती (19.06.18)

भारतीय दर्शन विभागातर्फे आयोजित जागतिक योग दिन प्रसंगी योगासनाचे प्रात्याक्षिक करताना योग विभागाचे विद्यार्थी (21.06.18)

वर्ष २०१८-१९ मध्ये विश्वविद्यालयाच्या विविध विभागातर्फे आयोजित कार्यक्रम

विश्वविद्यालयाच्या शैक्षणिक भवनाच्या वास्तुपूजन प्रसंगी मा. कुलसचिव डॉ. अरविंद आणि सौ. अलका जोशी (22.06.18)

उज्वल भविष्याकरिता नवनवोन्मेषाली परंपरा या विषयावरील राष्ट्रीय चर्चा सत्राचे उद्‌घाटन भाषण करताना मा. पूर्व कुलगुरू डॉ. पंकज चांदे, ककासंवि, रामटेक (22.06.18)

शैक्षणिक सत्राचा प्रारंभ म्हणजे संकल्प दिन ! संकल्पदिनी प्राध्यापकांना मार्गदर्शन करतांना सन्माननीय कुलगुरू प्रो. श्रीनिवास वरखेडी (02.07.18)

प्रेरणा कार्यक्रमात विद्यार्थ्यांशी संवाद साधताना मा. कुलगुरू (02.07.18)

महाकवी कालिदास दिनी उपस्थित विश्वविद्यालयातील सर्व प्राध्यापक व कर्मचारी (13.07.18)

संस्कृत संभाषण वर्गाच्या समारोप कार्यक्रमात भाषण करतांना प्रमुख अतिथी डॉ. उदय कक्रू (25.07.18)

मिलेनियम इंडीया एज्युकेशन फाऊन्डेशन, नवी दिल्ली आणि ककासंवि, रामटेक यांच्या मध्ये शारदा लिपी चे पुनर्नवीकरण संदर्भातील सांमजस्य करारप्रसंगी मान्यवर (26.07.18)

रंगनाथन जयंती प्रसंगी उद्‌बोधन करताना मा. कुलगुरू (14.08.18)

वर्ष २०१८-१९ मध्ये विश्वविद्यालयाच्या विविध विभागातर्फे आयोजित कार्यक्रम

स्वातंत्र्यदिन प्रसंगी प्रतिज्ञाचे पठन करताना मान्यवर आणि विद्यार्थी (15.08.18)

संस्कृत नाट्य स्पर्धा (28.03.19)

शिक्षकदिनी प्रख्यात शिक्षणतज्ज्ञ प्रो. जगन्नाथ पाटील यांचा सत्कार करतांना मा. कुलगुरू तसेच विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना प्रो. पाटील (05.09.18)

बृहत् आराखडा सभा (05.09.18)

ज्ञानयोगी डॉ. श्रीकांत जिचकार यांच्या जयंतीनिमित्त अभिवादन करताना मा. कुलसचिव डॉ. अरविंद जोशी (10.09.18)

स्थापना दिन प्रसंगी मान्यवरांच्या शुभहस्ते उत्कृष्ट विभागाचा पुरस्कार स्वीकारताना वित्त विभागाचे अधिकारी व कर्मचारी (18.09.18)

ग्रंथप्रदर्शनाचे अवलोकन करताना मा. कुलगुरू (14.10.18)

वेदमूर्ती श्री. देवदत्त पाटील, वेदातील योग संकल्पनेवर भाष्य करताना (राष्ट्रीय वैदीक सम्मेलन) (22–23.09.18)

वर्ष २०१८-१९ मध्ये विश्वविद्यालयाच्या विविध विभागातर्फे आयोजित कार्यक्रम

गांधी जयंती निमित्ताने विश्वविद्यालयात स्वच्छता अभियान राबवितांना मा. कुलगुरू (02.10.18)

प्रो. बलराम शुक्ल, दिल्ली विद्यापीठ प्राकृत नाटकातील सौंदर्य या विषयावर भाषण देताना (06.10.18)

श्री. दिनेश कामत, संस्कृत भारती, विस्तार सेवा मंडळातर्फे आयोजित एकदिवसीय राज्यस्तरिय कार्यशाळेचे उद्घाटन करताना. (06.10.18)

शास्त्रीक इंडीक वर्कशॉप मध्ये व्याख्यान देताना डॉ. साई सुसरला, एमआयटी पुणे (20–23.10.18)

शारदालिपी कार्यशाळेत सहभागींना प्रमाणपत्र प्रदान करताना मा. कुलगुरू (29.10.18 – 02.11.18)

राज्यस्तरीय चर्चासत्र एज्युकेशन शिक्षणशास्त्र विभाग (05.12.18)

आंतरराष्ट्रिय परिषद वेदांग ज्योतिष (08–09.12.18)

ककासंवि आणि एनसीईआरटी यांच्या संयुक्त विद्यमाने आयोजित कार्यशाळेत मार्गदर्शन करताना मा.कुलगुरू (11–15.12.18)

वर्ष २०१८-१९ मध्ये विश्वविद्यालयाच्या विविध विभागातर्फे आयोजित कार्यक्रम

महिला कक्ष व अंतर्गत तक्रार निवारण समिती यांच्या संयुक्त विद्यमाने आयोजित समुपदेशन आणि आत्मसंरक्षण कार्यशाळेत विद्यार्थीनी आत्मसंरक्षणाचे प्रशिक्षण घेतांना (09–10.01.19)

ब्रेन स्टार्मिंग कार्यशाळेत सहभागी विद्यार्थ्यांशी संवाद साधताना मा. कुलगुरू (31.12.18)

मराठी भाषा पंधवाडयानिमित्त मराठी भाषा अभिवृद्धी या विषयावर व्याख्यान देतांना कवयित्री व लेखिका सौ. आशा पांडे, अध्यक्ष साहित्य विहार संस्था (10.01.19)

युवा दिन एनएसएस (12.01.19)

आयक्युएसी सेमिनार (11.12.19)

संक्रमणोत्सवप्रसंगी विद्यार्थ्यांच्या हस्तलिखितांचे प्रकाशन करतांना मान्यवर (17.01.19)

वर्ष २०१८-१९ मध्ये विश्वविद्यालयाच्या विविध विभागातर्फे आयोजित कार्यक्रम

रामटेक येथील संस्कृत शिक्षकांकरिता आयोजित शिक्षक प्रशिक्षण वर्गामध्ये मार्गदर्शन करतांना मान्यवर (19–20.01.19)

AISHE कार्यशाळेतील मार्गदर्शक श्री. सागर बांदल, उच्च शिक्षण, पुणे यांचा सत्कार करतांना मा. कुलसचिव डॉ. रामचंद्र जोशी (24.01.19)

प्रजासत्ताक दिनी ध्वजवंदन करताना मा. कुलगुरू प्रो. वरखेडी (26.01.19)

अंतर्गत गुणवत्ता आश्वासक कक्षातर्फे आयोजित कार्यशाळेचे प्रास्ताविक करतांना प्रो. कविता होले (15.02.19)

नॅशनल सेमिनार ऑन एक्सफ्लोटींग ट्रॅडिशन फॉर इनोव्हेशन इन इंडिरून ज्युरिसप्रुडन्स (16.02.19)

मराठी भाषा गौरव दिनी मा. डॉ. गिरीश सपाटे मातृभाषेचे महत्त्व या विषयावर व्याख्यान देतांना (26.02.19)

मराठी भाषा (27.02.19)

प्रख्यात संस्कृत विद्वान प्रो. अशोक अकलुजकर यांचा ''महामहोपाध्याय'' उपाधि देवून गौरव करतांना मा. कुलगुरू प्रो. वरखेडी (15.03.19)

वर्ष २०१८-१९ मध्ये विश्वविद्यालयाच्या विविध विभागातर्फे आयोजित कार्यक्रम

डॉ. सिद्धार्थ विनायक काणे, मा. कुलगुरू, रातुम नागपूर विद्यापीठ आंतरराष्ट्रीय दर्शन परिषदेचे दीप प्रज्वलन करून उद्घाटन करताना (24–25.03.19)

पंचतन्त्र आणि चम्पू रामायण या ग्रंथांवरील अध्ययन कार्यशाळेतील अतिथी व्याख्याते डॉ. विश्वास आणि शांतला विश्वास यांचे स्वागत करताना मा. कुलगुरू (25–28.03.19)

संस्कृत नाटयमहोत्सवाच्या उद्घाटनप्रसंगी शुभाशीर्वाद देतांना पंडीत वसंत गाडगीळ (28–29.03.19)

.भागवत सादरीकरण प्रो. मधुसूदन पेन्ना (23–30.04.19)

प्रो. वसंतकुमार भट, पंडीत वसंत गाडगीळ आणि डॉ. लीना रस्तोगी यांचा ककासंवि तर्फे महाकवि कालिदास संस्कृतव्रती राष्ट्रीय पुरस्कार 2018 प्रदान करून गौरव करण्यात आला. याप्रसंगी (डावीकडून उभे) प्रो. नंदा पुरी, अधिष्ठाता, संस्कृत तथा संस्कृतेतर भाषा संकाय, मा. श्री. विश्राम जामदार, अध्यक्ष, व्हीएनआयटी, नागपूर, प्रो. श्रीनिवास वरखेडी, मा. कुलगुरू, मा. श्री. रमेश शर्मा, व्यवस्थापक, बैद्यनाथ आणि डॉ. रामचंद्र जोशी, मा. कुलसचिव (29.03.19)

राष्ट्रहिताय संस्कृतम्

Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University, Ramtek

Administrative Building, Mouda Road, Ramtek - 441106, Dist. Nagpur (Maharashtra) India

Website : www.kksanskrituni.digitaluniversity.ac

Website : kksu.org